

ANNA BRIGADERE

PASAKU LUGAS

Annotation

Anna Brigadere

Pasaku lugas

Sprīdītis ; Maija un Paija ; Princese Gundega un karalis Brusubārda

Ilustrējis Arvīds Jēgers

Noskanējis grāmatu un failu izveidojis Imants Ločmelis imantslochmelis@inbox.lv

Latvijas Valsts Izdevniecība Rīgā 1956

Анна Бригадер Пьесы-сказки Латвийское Государственное Издательство На латышском языке

-
- [Priekšvārds](#)
- [SPRĪDĪTIS](#)
- [MAIJA UN PAIJA](#)
- [PRINCESE GUNDEGA UN KARALIS BRUSUBĀRDA](#)
- [SATURS](#)

Anna Brigadere

Pasaku lugas

Anna Brigadere (1861.—1933.) dzimusi tagadējā Jelgavas rajona Kalnamuižā kalpu ģimenē. Kā vairums lauku gājēju bērnu, viņa agri sāk iet darba gaitās, ātri iepazīst kalpu dzīves sūrumu. Kad mirst ģimenes galvenais apgādnieks tēvs, meitene nevar turpināt mācības pagastskolā. Lai nopelnītu maizi, A. Brigadere sāk mācīties par šuvēju un laikiem strādā par pārdevēju veikalā. Vakaros nākošā rakstniece daudz lasa, padziļinādama izglītību. A. Brigadere pašmācības ceļā iegūst plašas un vispusīgas zināšanas, taču dabūt darbu, kas nodrošinātu daudz maz labākus dzīves apstākļus, neizdodas. A. Brigadere dodas uz Maskavu un divus gadus strādā tur par audzinātāju, reizē labi iepazīdama krievu literatūru un kulluru. Pēc atgriešanās Rīgā A. Brigadere iestājas Reinšes augstākās sieviešu skolas pedagoģiskajā klasē, kuru pēc gada beidz, iegūdama mājskolotājas diplomu. Kādu laiku viņa strādā šajā specialitātē, bet kopš 1909. gada nododas tikai daijradei.

Rakstnieces popularitāti A. Brigadere iegūst ar 1903. gadā sarakstīto pasaku lugu «Sprīdītis», kas kjūst par vienu no visbiežāk izrādītajām latviešu lugām.

A. Brigaderes literārā darbība aptver ilgu laika posmu, gandrīz 40 gadu. Ievērojamākais viņas devums ir prozā un dramaturģijā. Savā labākajā prozas darbā — autobiogrāfiskajā «Triloģijā», kuras lielākā daļa sarakstīta laikā no 1926. līdz 1932. gadam, rakstniece radoši izmantojusi bērnības un agrās jaunības atmiņas. Daudzi no «Triloģijas» tēlojumiem («Gājēji», «Pirkstiņš sāp», «Zemes meklētāja», «Bērzu kalni» u. c.) pieder pie labākajiem darbiem latviešu bērnu un jaunatnes literatūrā. Triloģijā visumā reālistiski parādīta dzīve pagājušā gadsimta 60. un 70. gados. Galvenā uzmanība pievērsta tām lauku dzīves pusēm, ar kurām bērnībā visciešākās saites bijušas pašai rakstniecei. Te notēloti vienkāršie lauku darba cilvēki: kalpi, bezzemnieki, pie kuriem pieder arī mazās Anneles vecāki. Triloģijā ir daudzas skaistas dabas gleznas. Kā galvenie, tā epizodiskie tēli «Triloģijā» izveidoti dzīvi. Apveltīti katrs ar savām raksturīgākajām īpatnībām, tie dziļi iegulstas atmiņā.

A. Brigadere sarakstījusi arī daudzus stāstus. To tematika visai dažāda, ņemta no zemnieku, mazpilsētnieku un aristokrātu dzīves. Kā labākie te jāmin «Precinieks», «Šķēres», «Kņaze Irēne», «Vīra māte» u. c.

Ļoti rosīgi A. Brigadere darbojusies arī kā dramaturģe. Viņa sarakstījusi 27 lugas — dramas, komēdijas, pasaku, teiku lugas un viencēlienus. Labākās no tām ir pasaku lugas. Viņa ir šī žanra aizsācēja latviešu literatūrā. A. Brigadere teicami prot iejusties pasaku fantastikā, izmantot dažādus folkloras motivus. Pasaku lugu alegorijās

rakstniece meklē vispārīgas, ubsoļutas patiesības, tāpēc šo lugu saturs tikai zināmā mērā sasaukas ar reālo dzīvi. Ievērojamākās no pasaku lugām ir «Sprīdītis», «Maija un Paija», «Princese Gundega un karalis Brusubārda». Tuvībā folklorai ir A. Brigaderes pasaku lugu galvenā idejiskā vērtība.

Lugā «Sprīdītis» (1903.), līdzīgi latviešu tautas mutvārdu daiļradei, A. Brigadere cildina izturību, drosmi, labu un atsaucīgu sirdi. Sprīdītis pacieš Sīl<stu>a mocības, lai tikai tas dotu vecītim naktsmājas. Ar savu uzņēmību Sprīdītis daudz ko sasniedz. Viņam palīdz arī dažādi pārdabiski pasakaini spēki. Sprīdītis pieveic pašu velnu, bet princesi un viņas bagātību nevēlas, jo pārliecinās, ka ķēniņa galmā nebūt nav ' ilgotā «laimīgā zeme». Tāpēc viņš atgriežas mājās, atzinis, ka laime un labi cilvēki ir bijuši turpat blakus, tikai viņš nav pratis tos saskatīt.

Arī lugai «Maija un Paija» (1921.) pamatā ir pasaku motīvi — par bārenītes grūto likteni pie jaunās pamātes, kas savu īsto meitu lutina, bet bārenīti visādi izkalpina. Taču pameitai Maijai tikt pāri visiem dzīves grūtumiem palīdz viņas pašas krietnais tikums. Rakstniece šai lugā parāda, ka cilvēka labie darbi dabū pelnīto atalgu. Turpretī patmīļīgai, izlutinātai, Jaunai un slinkai Paijai jāsaņem sods.

Lugā «Princese Gundega un karalis Brusubārda» (1912.) rakstniece rāda cilvēka pāraugšanu, rūdīšanos grūtībās un darbā. A. Brigadere lugu veidojusi greznās ķēniņa galma un vienkāršās darba tautas dzīves pretstatos. Autore asi atsedz galtna aprindās valdošo lišķību, egoismu, mantrausību un garīgo seklumu. Šajā lugā A. Brigadere veiksmīgi izmantojusi pasaku motīvus par lepno un stūrgalvīgo ķēniņmeitu, par stiprinieku cīņu ar briesmoniem u. c.

Pasaku lugas un reālistiskie darbi, kuros autore sniedz spilgtus dzīves notēlojumus, ir pieskaitāmi pie A. Brigaderes labākā literārā devuma. Taču rakstnieces daiļradē ir sastopamas arī reakcionaras tendences. Lai gan A. Brigadere agri pati izbaudījusi darba cilvēka grūto dzīvi kapitalistiskajā iekārtā, tomēr viņas uzskatu attīstību lielā mērā ietekmējuši sakari ar buržuāziskās inteliģences aprindām, darbs vācu fabrikantu ģimenēs un pastāvīga atkarība no turīgākajiem radiem. Bieži vien A. Brigadere mēģina kapitalistiskajā sabiedrībā esošās pretrunas mazināt un ieslīgst reakcionarajā romantismā. Vairākos darbos izpaužas arī stipra reliģiozitāte un uzskati, ka ciešanas šķīsta cilvēku, dara to labāku, palīdz sasniegt iekšējo pilnību. Šī ciešanu filozofija ir reakcionara, jo novirza uzmanību no kapitalistiskajā sabiedrībā valdošajām socialajām netaisnībām, māca darbaļaudis uzņemt trūkumu ar pateicību kā līdzekli sevis pilnveidošanā. Tomēr, neraugoties uz pretrunām daiļradē, A. Brigadere ar saviem reālistiskajiem darbiem un pasaku lugām ierakstījusi neizdzēšamu lappusi latviešu literatūras vēsturē, devusi tautai ievērojamas paliekošas vērtības.

M. ĀBOLA

PASAKA 7 TĒLOJUMOS PĒC MŪSU TAUTAS PASAKU MOTĪVIEM

PERSONAS

SPRĪDĪTIS

LIENĪTE

PAMĀTE

VECĀMĀTE

VĒJA MĀTE

ČETRAS VĒJU BALSIS

MILZIS LUTAUSIS

PUISĒNS

MEZA māte

sīkstulis

sīkstuļa kalpone

VECAIS VIRIŅS

SAUCĒJS

PIRMAIS,

OTRAIS,

galma kungi
TREŠAIS,
CETURTAIS,
PIEKTAIS
PIRMAIS SAUCĒJS
OTRAIS SAUCĒJS
KARALIS
PRINCESE ZELTITE
KĀDA GALMA DĀMA
NELABAIS
RAGANA
MIRUŠĀ MĀMIŅA
KĒNIŅŠ
PIRMAIS PUISIS
OTRS PUISIS
GALMA KUNGI UN DĀMAS
PĀŽI, SULAIŅI, ĻAUDIS, BĒRNI

PIRMAIS TĒLOJUMS

Zema, piekvēpusi zemnieku istaba. Gultas gar sienām, galds un soli. Uz līkstīm māla trauki. Istabā liela četrstūraina krāsns. Viss ļoti nabadzīgs. Sprīdītis sēž uz ķēblīša un grebj ar grebli koka karotes. Kad pamāte staigā pa istabu, Sprīdītis naigi vien nododas darbam, bet, tikko viņa iziet ārā, Sprīdītis izvelk no bikšu ķešas ripu un ņemas to drāzt. Iziet pamāte pa otru lāgu, tad atkal no otras kabatas izvelk kārklu stabuli un pamēģina, vai varēs pūst.

PIRMAIS SKATS

Sprīdītis, pamāte.

Sprīdītis

Drāž ripu, savā nodabā priecādamies.

Pamāte

Dzirdama aiz durvīm. Ienāk.

Sprīdītis

Pamātei ienākot, noglabā ripu un sāk grebt karoti.

Pamāte

Bargi un pavēloši.

Nu, kas ir ar karotēm? Vai drīz būs gatavas?

Sprīdītis

Būs, būs!

Pamāte

Draudoši.

Nu, palūko. Es jau teicu, ka šodien aiznesīšu duci Ļenkanu mātei.

Svētdien Ļenkanu Mārei kāzas, ko ta liks viesiem priekšā?

Sprīdītis

Ku t' es līdz svētdienai varu duci pataisīt. Šodien jau piektdiena.

Pamāte

Kas taisa, tas pataisa. Bet tu jau esi ar kruķi kruķējams. Ko mani bērni visu neizdara!

Sūrojas.

Nevaru nemaz izprast, kam man tāds krusts ar tevi ir uzlikts.

Sprīdītis

Kas ta par krustu. Laižat tik mani projām, un tad nebūs krusta.

Pamāte

Tītiņa.

Ečēkā! Tas jau tev patiktu. Pa pasauli apkārt blandīties, tas jau tev patiktu. Lai ta mēs vai sitamies nost. Lai ta mēs vai mirstam badā.

Sprīdītis

Jūs jau teicāt, ka es nekā nestrādājot.

Pamāte

Nestrādā ar, ļēlaks tāds. Barojams, kopjams, tas tu esi. Kur tagad varētu mums maizes kumosu pasniegt! Ak tu tavu krustu! Ar ko es to esmu nopelnījusi.

Tītinādama.

Bet ače netiksi un netiksi projām, nu! Ne tu tiksi pa pasauli, ne pie saimnieka, nu! Taisni tavš prāts jau nu nekad nenotiks.

Iet pie līkstīm \in kravājas gar bļodām.

Sprīdītis

Sāk drāzt ripu.

Pamāte

Atgriežas — zvērodama.

Ko tu tur?

Viņai izslīd bļoda no rokām, un, kamēr to saķer, Sprīdītis paslēpj ripu zem sēdekļa.

Pamāte

Ar bļodu rokā piesteidzas.

Kas tev tur bij, ko tu tur dari?

Sprīdītis

Karotes grebu. Jūs tak redzat.

Pamāte

Nebij tev karotes. Rādi šurp!

Sprīdītis

Atļaujas.

Nu, meklējiet, meklējiet. Kas tad cits bij?

Pamāte

Izčamda Sprīdīti no galvas līdz kājām. Nekā neatrod.

Nu, es tik tev saku, piesargies mani mānīt!

Izskrej ar bļodu ārā.

Sprīdītis

Izrāda prieku, ka pamāte nekā neatrod. Kad tā izgājusi, izņem kārkla svilpīti un sāk ar to darboties.

Pamāte
Pabāž galvu pa durvīm.
Sprīdītis
Noslēpj svilpi piedurknē.

Pamāte
Nāk tuvāk.
Ko tu tur atkal klero! Tu tak svilpi? Kas tev bij rokā?
Sprīdītis
Kreiso roku cieši sev klāt piespiedis — labajā karoti.
Are, karote!

Pamāte
Tev bij kas cits rokā! Nemāni mani!
Cilā viņa rokas.
Kāpēc tev šī roka tāda stīva?

Sprīdītis
Vai, vai, vai! Tas jau man no grebšanas. NeVcīru ne pirkstu kustināt.
Vai, vai, vai!

Pamāte
Atlaižas.
Nu pielūko! Ja nebūsi līdz vakaram gatavs, tad ieslēgšu tevi pa
nakti klētiņā un miega neļaušu neviena acu paņēmiena.

Sprīdītis
Kasa galvu. Bažīgs.
Kā tad es varu būt gatavs! Man jau jāgana pa mežu govīs. Vai tur
varu grebt karotes? Un tagad dienviņda pat nedabonu gulēt.

Pamāte
Tā nav mana darīšana. Klausī, ko saka. Putraima vairs nav neviena
mājā, un Ļenkanu māte man apsoliņa veselu kulīti putraimu.

Sprīdītis
Kam tad es vien tas pelnītājs! Kāpēc tad jūs bērni—
Nobijies aiztur muti.

Pamāte
To pārtrauc.
Ko, ko? Tu manus bērnus? Tev būs darīšana ar maniem bērniem!
Tas tev, bendesmaisam, patiktu. Lai tik mani bērni strādātu. Lai tev
nebūtu nekas ko darīt! Tā tu man drīkstēsi atbildēt, man, man! Kur
tas žagars, kur tā vica?

Skrej un meklē.

Lienīte
Ātri ieskriedama.

Skūtene, Skūtene! Jūsu sivēns izlauzās no aizgaldas, laiž Jekas vaļā!

Pamāte
Kā aizdzelta.

Ak tu žē, ak tu žē! Ko es pasaulē esmu nogrēkoj'si, ka man tāds
krusts.

Ar dūri pret Sprīdīti.

Nu pie visa tik tu vien vainīgs, tu vien! Gan tu man dabūsi!

Prom.

OTRAIS SKATS

Sprīdītis, Lienīte, bērni.

Sprīdītis

Ē!

Nopūšas un ņemas atkal ar karotēm.

Lienīte

Paver durvis un sauc.

Nāciet, nāciet! Var nākt. Nav neviena.

Bērni

Cits caur citu.

Nu, ko mēs spēlēsim? Ko mēs spēlēsim?

Lienīte

Spēlēsim! Spēlēsim! Sprīdīt, vai tu ar nāksi? Nāc, Sprīdīt!

Bērni

Lūdzas.

Nāc, Sprīdīt! Nāc, Sprīdīt!

Sprīdītis

Saīdzis mēdās.

Nāc, Sprīdīt, nāc, Sprīdīt!

Spītīgi.

Neiešu vis atkal!

Lienīte

Oja! Mēs gan iesim šā lūgties. Lai pūst.

Bērni

Lai pūst, lai pūst!

Lienīte

Viņš jau no pamātes dabūjis pērienu!

Smejas.

Bērni

Pērienu dabūjis, pērienu dabūjis.

Smejas.

Sprīdītis

Pati esi dabūj'si pērienu!

Lienīte

Lai viņš rūgst! Rūguma pods!

Sadodas ar bērniem rokās.

Bērni

Iet rokās.

Rūguma pods! Rūguma pods!

Lienīte

Nu ko mēs spēlēsim?

Bērni

Cits caur citu.
Vistiņas! Lapsas asti! Kas dārzā!
Lienīte
Nē, tas nav nekas! Es teikšu. Iesim sprēslīcās.
Bērni
Jā, sprēslīcās! Jā, jā, jā, sprēslīcās!
Lienīte
Kas sēdēs vidū?
Bērni
Cits caur citu.
Es, es, es!
Lienīte
Izšķir.
Nē, Trince lai sēž!
Bērni
Piekāpjas.
Nu labi, nu labi!
Meitene Trince
Paņem ķēblīti un nosēžas vidū.
Visi
Sadodas rokās un iet apkārt, taktī dziedādami.
Lienīte un bērni dzied:
«Nesēdi, sprēslīca, uz melna krēsla, nesēdi, sprēslīca, uz melna krēsla;
Ne tev vālītes, ne velētājas, ne tev vālītes, ne velētājas!
Ar uzsvaru.
Man ir vālīte, man velētāja, man ir vālīte, man velētāja;
Man tie baltie, diženie krekli, man tie baltie, diženie krekli!
Rīgā pirkū, Jelgavā šuvu.,:
Takts un temps dziesmā pārmainās straujāks, bērni pēc dziesmas takts lec apkārt.
Sprīdi metu, orti devu, pusdālderī olektī, sprīdi metu, orti devu, pus-
dālderī olekti!»
Sprīdītis
Laiž ripu bērnos. Bērni klūp, rotaļa izjūk.
Lienīte
Klūp tam virsū un grasās sist.
Ak tu viens. Ak tu viens tāds!
Sprīdītis
Izliekas nevainīps.
Oja, trakie, ūja, trakie! Ko t' es darīju?
Atgaiņājas. Kņada.
Lienīte
Paceļ ripu.
Skat, ko viņš taisa! Ripas viņš taisa. Pagaidi, es pateikšu pamātei.
Sprīdītis
Teic! Domā, man bail. Skaties, stabuli es ar taisu. Un ko jūs man

visi padarīsīt! Es jums aizsitīšu knipi priekš deguna!

Sit knipi.

Puika, Lienes brālītis

Palādi man ar knipi, palādi man a' knipi! Et vē' nemāku!

Sprīdītis

Mēda.

Jā, palādi man al knipi! Nelādiķu vit atkal!

Lienīte

Otrā pusē.

Nāciet, bērni, šurp, nāciet te — — kad viņš tāds! — — — Nāciet!

Iesim: bum, bum, vecāmāte!

Bērni

Cits caur citu.

Bum, bum, vecāmāte, bum, bum, vecāmāte!

Meitene

Kas būs vecāmāte?

Lienīte

Es.

Norauj no gultas segu un satuntulējusies nosēžas uz ķeblīša.

Meitene

Ar bozi sit uz grīdas.

«Bum, bum, vecāmāte, es tev lūdzu pirtī.»

Lienīte

«Kādu malku kurināji?»

Sprīdītis

Nevar vairs nociesties, uzšaujas kājās, paķer ķeblīti un ducina l.icnas priekšā.

«Bum, bum, vecāmāte,

Es tev lūdzu pirtī.

Es tev teikšu, vecāmāte,

Kādi ērmi pirtskrāsni:

Circens veda vedekliņu,

Blusa lēca panāksnos;

Circeņam linu kreklis,

Blusai samta vilnainīte.»

Lienīte

Pikti.

Ak tu viens! Tā nemaz nav pareizi. Skat, kā viņš mums jauc. Bet nu tu dabūsi sukas!

Sprīdītis bēg. Lienīte un bērni dzenas pakal. L i e n a sapinas segā

Sprīdītis mēda un gaviļē. Liela kņada. Pamāte pa vidu.

TREŠAIS SKATS

Sprīdītis, Lienīte, bērni, pamāte.

Pamāte

Kas tad tā par klaberjakti! Es jums gan rādīšu! Tie esot bērni! Tā esot pasaule!

Ierauga segu uz grīdas.

Vāj manu, vāj manu! Mana sega! Mana jaunā sega! Pērn tikko iemētās pirmais caurums. Tādi bērni, tādi bērni! Kāds labums no tiem pasaulē gaidāms! Nu jau pastara diena būs drīz klāt! Es jums gan rādīšu!

Bērni noslēpušies čukst aiz smiekliem, aiz bailēm. Pamāte meklē. Dzenas bērniem pakal; bērni pa vienam vien izbēg pa durvīm. Sprīdītis pamēģina slēpties pa pagultēm, tad uzmūk uz krāsns. Pamāto skatās apkārt — nav neviena bērna vairs, tikai Sprīdītis uz krāsns.

A! Ak tu tur esi, bendesmaiss! Domā, es tevi nevaru dabūt rokā.

Lēkā gar krāsni. Sprīdītis uz krāsns uz visām četrām; kurā stūri pamāte, viņš atkal uz otru stūri.

Nu, pagaidi tik tu man! Būtu man tik kāds metamais pie rokas! Kaitini tik tu mani! Tu mani pieminēsi! Būtu man tik kas ko zvelt!

Ierauga ripu uz grīdas.

Ā, ripas tu man taisīsi! Nu pagaidi! Nu mēs esam šķirti ļaudis! Nu tu vari kārt zobus vadzī. Prasīsi tik tu man ēst! Nekā, kundziņ! Trīsreiz pa dienu pērienu, to tu dabūsi. Tad tu paliksi kā pūpēdis, tad tu—Kad jau pamāte Sprīdītim teju klāt, ieskrien Lienīte.

Lienīte

Šķūten, Šķūten! Biezā putra piedegusi! Biezā putra piedegusi!

Pamāte

Nomet ripu.

Ak tu kungs! Ko es esmu nogrēkoj'si, ka tu man tādu krustu uzlicis!

Paceļ dūri pret Sprīdīti.

Bet tu mani pieminēsi!

Izskrien ārā.

CETURTAIS SKATS

Lienīte, Sprīdītis.

Lienīte

Noskatās zobgalīgi.

Nu, lien nu, lien no krāsns zemē! Te nu bij lielais drošinieks! Pē!

Bēg uz krāsns. Bail no pēriena. Es nu gan uz krāsni nebēgtu.

Sprīdītis

Lien nošļucis zemē, sameklē savu ķēblīti un sēžas pie darba.

Lienīte

Joz nu tik siksnu ap vēderu. Trīs dienas jau tu putras ne paost nedabūsi. Pamāte kā pūķis.

Sprīdītis

Ak, laid mani mierā! Tu tik esi vainīga!

Lienīte

Kā, es?

Sprīdītis

Atnemdams.

Kā, es? Kas ta rāva jauno segu no gultas. Par to viņa tik tā saskaitās.

Lienīte

Saskaitusies.

Un kas tad taisīja ripas, kas tad mizoja stabules, kas tad izjauca
mums rotaļu?

Sprīdītis

E! Ko es ar tevi runāšu, ar tādu strīdoņu?

Lienīte

Pats esi strīdoņa!

Sprīdītis

Mēda.

Ļe, Ļe, Ļe!

Lienīte

Preti.

Ļe, Ļe! Domā, es nemāku!

Abi mēdās.

PIEKTAIS SKATS

Sprīdītis, Lienīte, Vecāmāte.

Vecāmāte

Nāk pa durvīm un ierauga abus mēdāmies, rāj.

Vē, vē! Kauns! Kas tā darīs. Lieli cilvēki — tā kā mazas pupa lellītes.

Sprīdītis

Ko ta viņa mani neliek mierā.

Lienīte

Es neliekot mierā? Kas man ar šo!

Vecāmāte

Pilna rūpju.

Vai, vai, bērns! Ko tu esi padarījis! Pamāte kā aizsvilis pakulu vēr-
kulis. Pakampa putru un aizskrēja uz lauku pie arājiem. Bet, kad
nāks mājā, tad lai tevi dievs žēlo.

Gaudojas.

Ka nu mums abiem ies? Sap sirds ka augonis, lai nu vēl man ka. Es
jau visu izciestu. Bet ka tev tik grūti.

Slauka asaras.

Sprīdītis

Ātri uzceļas, kā ko stingru noņēmis.

Neraudi vis, vecmāmiņ. Es — es iešu projām.

Vecāmāte

Kur tad tu, bērniņ, iesi?

Sprīdītis

Iešu pasaulē. Vai tur vietas trūkst? Bet kas man te? Spīdzina un ķircina, visi ēd un nīd.

Lienīte

Nemierīgi.

Brīnums gan! Ku ta šim jāiet!

Vecāmāte

Vai ta nu, bērns, visi? Vai ta mēs tev neesam labas, ače, es un Lienīte?

Sprīdītis

Tu gan. Par tevi jau es nesaku. Bet Lienīte!

Rūgti.

Kas tā man par labo, apsmej vien!

Vecāmāte

Kā pelīte esmu tevi vilkusi. Paliki maziņš, mātes piena nedabūji. Uz rokām tik tevi šūpoju naktīm un dienām. Apprecēja tēvs citu sievu . . . lai dievs sargā! Katru kumosu skaitīja, ko mutē bāzām. Cik dienām neēdu, lai tik tu augtu. Bet tāds maziņš vien paliki. Par Sprīdīti iesaucām. Nu gan drusku pastiepies, bet lielais puisis jau no tevis neiznāks. Kad tak manas acis redzētu, kas ar tevi notiek. Bet man jau būs tā kapā jālien. Un kas tad tevi apgādās? Pārnāksi no purva sabristām zeķēm mājās, kas tev tās izžāvēs, kas tevi aplāpīs.

Slauka asaras.

Sprīdītis

Aizkustināts.

Neraudi, vecmāmiņ! Es jau zinu, cik tu esi laba. Tik labs nav neviens pasaulē.

Vecāmāte

To glauda.

Priekš kā ta nu es dzīvoju. Man jau tik tas viens prieks pasaulē ir.

Tikai mīlēt un rūpēties, rūpēties un gādāt.

Lienīte

Gādātu labāk, kur ņemt ko ēst. Kad jau pamāte Sprīdītim ēst nedos, tad jau nu vecaimātei ar neliks cepešus priekšā. Citādi jau viņa tam visus atdotu.

Parausta plecus.

Būtu Sprīdītis ar mani labs, gan es ko pagādātu!

Sprīdītis

Ni es no tevis ko gribu, ni man vajag kā.

Pārgalvīgi.

Redzi, kā!

Laiž karotes un darba rīkus vienu pēc otra pagultē.

Lienīte

Izbijusies.

Vai, ko nu tu dari! Ko nu tu dari! Nu no tiesas tu esi traks palicis?

Ja nu ienāk pamāte!

Steidzīgi lien pakaļ aizsviestajiem daiktiem un lasa tos kopā.

Sprīdītis

Izstaipa rokas.

Un es iešu un iešu! Labāki man kaut kur nekā te pirkstus tirpināt.

Vecāmāte

Are, kā nu uztiepjās!

Lienīte

Ku ta šis tā ies!

Sprīdītis

Iešu mantu celt. Tur tālu tālu lielajā silā malā, tur es pats, govīs ganīdams, esmu redzējis, kā tur nauda žāvējas.

Lienīte

Melšas vien! Nauda žāvējoties. Kāpēc tad neviens neatrod!

Sprīdītis

Kam dūša, tas atrod.

Lienīte

Vajakis! Dūšinieks!

Sprīdītis

Vecāmāt, vai tad nav tiesa, ka varot atrast mantu?

Vecāmāte

Kā ta nu bez tiesas. Vecos laikos jau atraduši gan. Are, tepat jau par Ļenkano melš, ka viņa tēvatēvs atradis naudas podu. Esot tā noslēpts, ka neviens nezinaot atrast, bet pats tik pagrābjoties.

Sprīdītis

Dedzīgi.

Vecāmāt, kur mana tēva lielā lāpsta?

Lienīte

Skatās zagšus uz aizkrāsni.

Es gan zinu, kur lielā lāpsta, bet es neteikšu.

Sprīdītis

Viņas skatu uzķēris.

Nu, kad tu zini, tad es ar zinu.

Piesit pie pieres.

Pagaid!

Pieskrien un no aizkrāsnes izvelk lāpstu.

Urā!

Meklē cepuri.

Bet nu sveiki! Labi, ka es līdz vakaram notieku pie sila.

Vecāmāte

Vai manu! Vai manu! Nav vairs valdāmfe!

Sāk nevarīgi klepot.

Sprīdītis

Laužas ārā, Lienīte to aiztur.

Lienīte

Ļoti dedzīga un enerģiska.

Un tu neskriesi, nu! Viens pats uz tādu lielu silu! Vai ta nezini, ko stāsta! Raganas tur esot un milži. Un sunņpurņi un vilkači. Un — un — Atminas.

— un Vēja māte un — un viss kas. Vēl briesmīgāks. — Tu nomaldīsies. Mājās vairs netiksi. Vilkacis tevi sagrābs, aiznesīs.

Sprīdītis

Un es iešu un iešu!

Lienīte

Un es nelaidīšu.
Stājas durvīm priekšā.
Vecāmāte
Nelaid viņu, meitiņ, nelaid!
Sprīdītis
Kas mani var nelaist. Tādi nelaidēji!
Cīnās ar Lienīti, atrauj to no durvīm un pats iziet.
Lienīte
Spītīgi.
Nu tad skrej ar! Nu tad skrej ar! Man kāda note šo aizturēt!
Sūkā roku. Klusu ar apspiestu lepnību.
Ak tu tāds! Skaties, cik viņš stiprs.
Sprīdītis
Pa durvju starpu runā atpakaļ uz Lienīti.
Izrakšu naudu, pārnākšu mājās un uzcelšu pili, bet tevi jau nu gan
tai pilī nelaidīšu.
Pazūd.
Lienīte
Nicinoši.
Man kāda note!
Sprīdītis
Pabāzis atkal galvu ar cepuri galvā.
Un par sievu es tevi nekad neņemšu un neņemšu, nu!
Lienīte
Izzobojoši.
Tu jau laikam dabūsi kādu princesi.
Sprīdītis
Princesi jā! Princesi jā!
Prom.

Priekšgars ātri nokrīt

OTRAIS TĒLOJUMS PIE VĒJA MĀTES

Purvaina sila mala. Dibonā biezoknis. Aiz egļu galotnēm Vēja mātes pils. Uz
toi-ņiem gulstas pelēki, smagi mākoņi. Starp mākoņiem joslas skaidras debess, kas
iedegas vēlāk austras sārtumā. Pa sūnaino, ciņaino meža malu šaudās malduguntiņas.

PIRMAIS SKATS

Sprīdītis
I znāk priekšā pa labi ar lāpstu plecos. Malduguntiņas no meža biezokņiem it kā
kairinādamās nāk arvien tuvāki, šaudās viņam gandrīz ap pašām kājām.
Sprīdītis
Priecīgi.
Ā-a! Redz, ka man taisnība! Ir gan nauda! Žāvējas gan nauda! Kad tik
Liene to redzētu!
Brīnīdamies.
Oja! Un kas te daudz! Kur lai visus tos podus lieku! Te jau var rakt
izlasīdamies! Es tik pamanīšos, kur mīkstāka vieta.

Taisās ar lāpstu rakt. Kur lāpstu pieliek, uguntiņa aizšaujas.

Āre! Kas tad tas? Kur tad nu bij? Atkal tur! Un atkal tur! Ak kāds mānītājs tu esi!

Uguntiņas skraida apžilbinoši ap viņa kājām. Sprīdītis lec drīz šurp, drīz turp. Noskaišas.

Mānītājs! — Ak tu mānītājs tāds! — Gan es tevi dabūšu. Pagaidi!

Met cepuri. Kur cepure krīt, uguntiņa aizšaujas. Sprīdītis paliek arvien dedzīgāks un sirdīgāks.

Ak tu! Skaties! Atkal projām! Ak tu! Atkal pagalam!

Skrien klupdams krizdams, sviež cepuri, it kā uguntiņas kuldams.

Stājieties! Stājieties! Es jums gan rādīšu! Es jums gan rādīšu! Mānītāji tādi! Pagāni tādi! Pagāni tādi! Krāpnieki tādi!

Iečīkstas pils durvis, Vēja māte nāk ārā.

OTRAIS SKATS

Sprīdītis, Vēja māte.

Vēja māte

Mākuļainos, melnos un pelēkos plīvuros tinusies. Smejas par Sprīdīša dedzību.

Hi! hi! hi! Hi! hi! hi! hi!

Sprīdītis

Kas tur bij? Kā kad durvis iečīkstējās? Kā kad smējās?

Nāk tuvāk un ierauga Vēja māti.

Skat, kāda vecene!

Vēja māte

Ko tu tos manus pabērnus trenkā?

Sprīdītis

Brīnīdamies.

Tavi pabērni? Tie esot tavi pabērni?

Vēja māte

Nūja! Tos man Purva tēvs purā līdz atveda.

Sprīdītis

Brīnās.

Vai tu re, kā!

Vēja māte

Hi! hi! hi! Tik jau viņiem tā laika palēkāties pa dienas apakšu, pa nakts virsu.

Uz malduguntiņām, dzenādama un plīvuriem plivinādama.

Tiš, nu tiš mājā, bērniņi, tiš!

Malduguntiņas sāk zust, no malas sākot, — arvien tālāk aizvelkoties un biezokni šur tur vēl paspidēdamas, — izdziestot.

Sprīdītis

Nepacietīgi ar lāpstu uz zemes sizdams.

Nu, skaties, nu tu visus aizdzini! Kur tad nu es zināšu rakt savu mantu?

Vēja māte

Tātad mantu tu meklē?

Sprīdītis

Nūka!

Vēja māte

<Gudrinieks! Diezgan manīgs. Vai tad tu labāk nevarētu kā pelnīties?

Sprīdītis

Ko t' es pelnīšos! Govis ganīt man jau apnicis tā — līdz kaklam. Un par lielo puisī mani neviens neder.

Vēja māte

Vai tev dūša ir?

Sprīdītis

Varonīgi.

Ir.

Vē j a m ā t e

Ej, apsargā manus dēlus!

Rāda uz pili.

Ka netiek pa lūkiem ārā. — Tur.

Rāda uz torni.

Ļaudis man ausīs vien guļ: esot viņi tā ālējušies, ka nemaz vairs miera pasaulē nedodot. Nu, — nevar jau nu ar ļaudīm sariebt, tāpēc es nodomāju: lai vismaz pasaulei būtu miers tā starp nakti un rīta blāzmu. Tad nu ej un nosargā. — Ka neuzmostas vien. — Es pati iešu uz Spēka avotiņu pasmelties, padzerties;

Rāda krūzi.

— vecums jau guļ kaulos. Vai tu dzirdi, kur Spēka avotiņš urdz?

Sprīdītis

Klausās.

Nē!

Vēja māte

/ Tev biezās ausis. Būtu labāki klausījies pamāti, būtu plānākas.

Sprīdītis

īgni un pretīgi.

Ē, ka tu man par pamāti, ē, ka tu man par pamāti!

Vēja māte

Iesi pie tās atpakaļ?

Sprīdītis

Neparko neiešu. Tad labāk diez ko daru.

Vēja māte

Tad ej sargi dēlus!

Sprīdītis

Dūšīgi.

Iešu! ' .

Virzās uz torņa pusi.

Vēja māte

Ja labi nosargāsi, tev ar kaut ko iedošu.

Sprīdītis

Neuzticīgi.
Ko ta tu man dosi?
Vēja māte
Gan jau redzēsi. *
Sprīdītis
Un kā tad ir labi?

Vēja māte
Tā, ka es esmu mierā.
Sprīdītis
Vēl dūšīgāks.
Nu — iešu, iešu. Cik ilgi?

Vēja māte
Tik ilgi, kamēr atnākšu no Spēka avotiņa, teiksim — trīs tēvreizes
garumu.

Sprīdītis grib iet.

Vēja māte izņem no azotes 4 garas lentas.

Pagaid! pagaid! Tā tu nekā nepadarīsi! Še! — Viņi tagad tikko nogu-
luši, bet iepriekš jau no šīm lentām tev vajag katram apmest cilpu ap
kāju, citādi: kur tad ta saķersi?

Ar bāli dzelteno.

Skaties! — To manam Austrītim. Tu redzēsi: tas gul bāli dzeltenā
mētelī. Tas mans sāpju bērns. Tas nekad uz zaļa ciņa netiks. —
Skrien, skrien simtām jūdžu vienā paņēmienā. Rīkle viņam izkaltusi,
pats izgrabējis kā čagana lapa, un drēbītes kā smilšu maišelis ap kau-
liem karājas, pa tiem smilšu klajumiem braukājot.

Ar sārtu lentu.

Un to, lūk, manam Dienvidītim sārtajā mētelī. Tas pavisam cits vīrs!
Viegls un lepns. Skrej, ka mati vien plivinās: cepures jau nekad ne-
meklē. Kur tas visur nav bijis, par ko visu nestāsta! Uz saules kal-
niem, kuri sarkanās rozēs vien līgojas, tur vien viņš vairāk kavējas.
Un lās saules meitas, tās jau viņu briesmīgi ieredz. Katru gadu jaunu
mēteli šūdina — tādu sārtu, skaistu.

Ar drūmi pelēku lentu.

Un šī būs manam Rietenītim pelēkā mētelī. — Tas man tāds nošņurcis,
nošņurcis, un kā nebūt? Caurām dienām viņam mākoņu blāķi jāstiepi,
pa jūrām jābradā. Bet ālīgs ir, ka vai!

Ar sidrabbaltu lentu.

Un to dosim tam visdūšīgākajam. To manam dēlam Ziemeļim. — Lai
dievs pas, kā par viņu ļaudis sūdzas! Nevar ne aizklausīties! Gāžot
juntus, plēšot sētas! Drebinot kaulus, klabinot zobus. — Nu, tu jau
viņu redzēsi. — Pats kā ledus blāķis izskatās un ledus blāķos vien
gul, un, kad diezgan sala piesūcies, tad skrej kaukdams un gaviļē-
dams pa pasauli. Viņš viss ar ledus tapām vien apsalis. — Tā! Ej nu,
ej! Es durvis pievērsu un durvis atkal pati atdarīšu.

Sprīdītis

Ieiet Vēju pilī.

Vēja māte

Aiztaisa durvis un aiztuntuļo uz avotu.

Sprīdītis

Tomi.

Vai akls! Guļ kā līņi visi vīri! Nu tikai vienam pēc otra kājas jā-
sasien!

īsa pauze. Debess aiz melnajiem mākoņiem pamazām sāk sārtoties.

Balss

Tomi.

Mostieties! Mostieties!

Tomi sāk vējš šņākt.

Sprīdītis

Vai, vai! Sāk maņr kaltēt, sāk mani žāvēt! Austrīņš ceļas! 2ūst
mēle! . . . Līp pie žokļiem! . . . Nav vairs spēka! Izsusina pēdējo lāsīti!
Pat sviedri vairs nelīst.

Pa lūku.

Vēja māt, Vēja māt, attaisi durvis. Laid ārā!

Citā balsi.

Ncka! Ta tev nāks! — Diez ku vecene aiztuntuļojusies. A! — Ta, ta,
tā!

Pa lūku izšaujas dzeltens mākonis.

Atlaidās! Atlaidās! — Aizlaidās ar todicvu! — Nu tikai jātur tie
citi cieti!

Balss

Torni.

Mostieties! Mostieties!

Torni sāk stiprāk un smagāk šņākt.

Sprīdītis

Tornī.

Vai manu! Vai manu! Dienvidis mostas! Nu atkal sāk dedzināt. —

Nav vairs glābiņa! ... Kā krāsns speltē! Visus sviedriņus no miesām
izspiež!.. .

Elš pa lūku.

Vēja māt, Vēja māt! .. Kur nogāja, kur palika! Nogalinās mani!

Šņākdams i7.skrej sārts mākonītis pa otm lūku.

Aā! — — — Tā, tā! Nu ir atkal miers! — Bet ku ta šis sātans!

Projām!

Tornī sāk vēl stiprāk šņākt — kā kad lietus gāztos un krusa birtu.

Balss

Mostieties!

Sprīdītis

Vai! Vai! — Kā nu iet! Kādi pali, kādi plūdi! — Esmu caur un cauri
kā mērķa! Ak tu nolāpītais Rietenis! — Visi kauli samirkušil Vīlītes
vairs nav sausas. Kā bangās kuļ.

Pie lūka.
Vēja māt!
Draudoši.
Kad tu drīzi nenāksi, es tavu torni sagāzīšu!
Pelēks mākulis ar pērkonu izšaujas pa luku. Sprīdītis sašļucis.
Nu, te tev nu bij! Beigts ir!

Balss
Tornī.
Visi jau projām!
Tornī svilpo, šņāc un kauc kā viesulis.

Sprīdītis
Pie lūka, zobus klabinādams.
Vēja māt: Ziemelis! — — Brr! Ja tu mani... brr . . . nelaidīsi...
brr ... es ledū sastingšu ... brr! ... es būšu pagalam ... brr ... es
būšu ... brr ... pagalam ... brr!...
Ziemelis izskrej pa logu kā balts mākonis; debesis vispār sārtas, saule lec. Sprīdītis
turpina saukt un drebināties.

Vēja māte
No kreisās puses nākdama.
Kliedz tu tavu kliegšanu!
Attaisa pils durvis.
Te nu lielais sargātājs!
Sprīdītis
Izstreipulo ārā, pavisam nobeidzies.

Vēja māte
Nu, vai labi nosargāji?
Sprīdītis
Kur es tādus gaisa grābējus nosargāšu!
Rāda lentas.
Re, līpas vien palika!

Vēja māte
Viņi jau no tava blāviņa aizskrēja. — Kauns gan! Nevar nie-
ciņa izturēt! — Tas gribot mantu celt! Hi! hi! hi!
Varenīgi.

Vai tev, puisim, jābrēc! Un lai ar galvu rauj nost! Kauns gan!
Labsirdīgi.
Se nu, šē! Padzeries no Spēka avotiņa!
Dod krūzi.

Sprīdītis
Dzer atņemdamies un paliek arvien brašīgāks.
Oh, tas ir labs! — Vai zini, nu man atkal dūša.

Vēja māte
Algu tu nu gan neesi pelnījis. Darbu slikti izdarīji. Bet labā griba
arī nav peļama. Došu tev mazu piemiņu. Še — šī svilpīte tev atsauks
par vienas reizes svilpšanu to, kura vārdu tu trīs reizes minēsi. Bet,

ja tu negribi saukt, tad tik svilp vien, un, cik ilgi svilpīte svilps, tik ilgi visiem, ko tu gribēsi, bus jadanco. Klausies labi: cik ilgi svilpīte svilps, tik ilgi visiem būs jādanco.

Sprīdītis

Daudz neievērodams, ņem svilpīti.

Nu, paldies, paldies! Arī labs! . . . Vai zini, nu man atkal ir spēks.

Laid nu mani atkal sargāt. Tagad es nosargāšu, ka vai!

Vēja māte

Nu! nu! Lielība jau daudz nemaksā.

Sprīdītis

Kad es tev saku!

V ē j a m ā t e

Ej labāk tāiāk pasaulē un mācies izturēt un klusu ciest, lai ar vai-

Sprīdītis

Lai ar vai galvu rauj nost! Nu tu redzēsi, kā es to mācīšos.

Vēja māte

Hi! hi! hi! hi! hi!

Ieiet savā pilī.

Sprīdītis

Pamet knipi, apgriežas uz papēža, prom.

Priekšgars

TREŠAIS TĒLOJUMS

meža vidū

Biezs, krāšņs mežs. Lazdas, ozoli, pareti bērzi un egles. Sprīdītis gul zem ozola.

Saule tam spīd taisni sejā.

PIRMAIS SKATS

Sprīdītis.

Sprīdītis

Zem ozola dzijā miegā. Sāk palikt nemierīgs un mostas. Žāvājas. Atver acis, staipās un saceļas uz elkoņiem.

Guli tu tavu gulēšanu! Bet nu ar viss miegs ir cauri! — Acis tik gaišas kā dimanta pilnas.

Paceļ galvu.

Re! Saule! Skatās taisni šurp! . . .

Saulīt, mana krustamāt,

Pār mežiņu roku devi:

Pilni pirksti abu roku

Zelta grieztu gredzentiņu.

Ik ritiņa agri lēci

Sarkanā kociņā.

Jauni kungi veci tapa,

Tavu koku meklēdami.

Uzceļas kājās un izpurinās. Apskata ozolu. Apbrīnodams.

Oho! Kas tas man bijis par varenu biedru!

Sauc.

Ozoliņ, ozoliņ,
Tavu lielu resnumiņu!
Tek bitīte trīs dieniņas,
Nevarēja aptecēt!
Apiet ap ozolu.
«Trim kārtām zelta josta
Ap resno vēderiņu;
Ne tur līda svina lode,
Ne tērauda zobentiņš.»
Paiet šurpu turpu, apskatās.
Oho! O — Ir jau te visādu kungu dieva svētība: lielu un mazu, tievu
un resnu. — Egles tik augstas, smudras. Un drūmas! Kā kad gribētu
bārties...

Ar jocīgu nopietnību.
Man nekā nesakiet. Es nekā ļauna neesmu darījis! — Un rau, kur
bērzi! Sarukuši kā zaļi ritenīši. — Arī labi. Ko lienat starp liela-
jiem! — Un lazdiņa, ložņātāja, zināms, arī netrūkst! — Kur, lazdiņ,
tavi bērniņi, ar tiem kaula kažociņiem? — Bet &ur tad visi putni
palikuši? Pa, pa! Vai atsauksies?

Pamēģina taisīt pakal putnu balsis.
Tirlirlirlir! Oiho! Oiho! Vidiritl, vidirill, vidiritl!
Klausās.

Nekā! Vidiritl, vidiritll Kukū! Kukū! Nekā! . . .

Dzird dzeni kaļam.

Klau: Klak, klak! Klak, klak! Dzenis! Ha! ha! ha!

Visi putni koši dzied,
Dzenis vien nedziedāja.

Kādu jodu tas dziedās,

Prauli vien vēderā!

Plaukšķina rokās.

Dzenīt, dzenīt, skrej uz laukmali sēkliņu pameklēties, vēderiņu piela-
sīties.

Ieskrien mežā, dzeni dzīdams, pēc īsas pauzes no otras puses nākdams, pamana
zemenes.

Ko? — Zemenes!

Gavilēdams.

Zemenes!

Ceļos pie apauguša celma lasa.

Piesarkušas, pietvīkušas, nosvīdušas un smaržīgas!

Lasa mutē.

Un gardas! — mm — un gardas! — Mm!

Sit pie krūtīm un skatās tālāk.

Tur ar! Un tur ar! Te jau laikam pilns mežs.

No tālienes izdzirdama raudāšana un vaimanas.

Sīkas balsis

Vai, vai, vai! Kur nu aizvedīs, kur nu aizvedīs!

Rupja balss

Nu, nu! Uz priekšu! Uz priekšu! Lielākus soļus! Kas tā rāpsies! Kur ta aiztiks!

Sprīdītis

Paliek uzmanīgs.

Kas tas! Kas tur!

Mūzika — pieņēmusies arvien vairāk straujuma un spēkā, — milzim iznākot, nobeidzas.

OTRAIS SKATS

Sprīdītis, Milzis Lutaussis, bērni.

Milzis

Zvērojošu seju, ādās ģērbies, lielu rungu rokā — dzen bērnus ar vācelītēm pa priekšu.

Nu! Nu! Lielus soļus! lielus soļus!

Ierauga Sprīdīti./

Aā — vēl viens gards kumoss! Nāču!

Viens

No bērniem atšķiras no pulka un laižas mežā atpakaļ.

Milzis

To pamanīdams.

Tprrrl tprrr! tprrr! Es tevi gan mācīšu!

Metas paka).

Lielākais puisēns

Uz S p r i d i t i.

Ja tu esi labs cilvēks vai gars, tad glāb mūs!

Sprīdītis

Kas tas tāds ir?

Puisēns

Viņš dzen mūs uz savu midzeni. Būšot mūs ēst.

Bērni

Raud.

Sprīdītis

Ej nu, ej!

Puisēns

Jā! Mēs apmaldījāmies mežā, ogas lasīdami. Mums jau mājā teica, lai mēs neejot, viņš te mežā gulot, bet mēs neklausījām.

Raud.

Sprīdītis

Nu stāsti, stāsti!

Puisēns

Jā. Viņš esot sācis ļaudīm spītēt, izlācis, izsmēlis šovasar visas upes un visus ezerus un tad atnācis te lielajā silā gulēt.

Visi bērni

Salien pulciņā tuvu, ari citi traucas stāstīt, bet puisēns nepielaiž.

Puisēns

Jā. Un ap pašu dienas vidu mēs dzirdam: viens nokrācas, tā ka viss mežs nolīgojas. Vai tu nedzirdēji?

Sprīdītis

Nē, es gulēju.

Puisēns

Nu, un tas viņš bij.

Bērni

Apstiprina.

Tas viņš bij.

Puisēns

Un kā nāca, tā brakšķēja viss mežs. Mēs gribam paslēpties, bet ku tu muksi! Izbadējies kā vilks! Stirnas, zaķi, visi aizbēdza, putnus no zariem aplasījis.

Iz meža milža balss.

A! Ķepausis!

Bērni

Vai, vai! Nāk, nāk! Ko nu darīsim?

Sprīdītis

Atri.

Stājieties visi aiz manis!

Milzis

Nāk atpakaj, izbēgušo puiku aiz cekula vilkdams. Nolielās.

Nu tu redzēsi. Pats pirmais tu man nāksi pie bijāšanas. Noiesi dibenā kā oga.

Ierauga bērnus stāvam ar Sprīdīti.

Nu, kas tā par stāvēšanu. Cilpot, cilpot! Man vēders gurkšķ.

Sprīdītis

Dūšīgi.

Laid viņus mierā!

Milzis

K—o! —o! —o! Kāds sprunguls man pa kājām aizmeties?! Vai redzējl

Paceļ Sprīdīti gaisā.

Sprīdītis

Ķepurojas un sauc.

Laid mani mierā! Laid mani mierā!

Milzis

Ny redz! Lielais glābējs!

Palaiž vaļā.

Piesiešu visus vienā valgā! Līdz! Līdz!

Sprīdītis

Metas priekšā.

Un es nelaidīšu un nelaidīšu, nu!

Milzis

Draudoši.

Ak tu gribi gan!

Ķer Sprīdīti. Tas izvairās. Milzis liekas pakaļ, bet neveikli, tomēr Sprīdītim beigās nav vairs kur sprukt.

Sprīdītis

Pieposi atminēdamies svilpi.

Urā! Nu es zinu! Nu tu esi manos nagos!

Uz bērniem.

Kad es jums ar roku metīšu, tad tik bēdziet!

Izvelk svilpīti un sāk svilpt.

Bērni un Milzis

Sāk griezties un lēkāt, S p r i d i t i s māj bērniem ar roku un rāda, lai bēgot. Bērni lēkdami un griezdamies prom. Bet, kur Milzis griežas un gribētu aizbēgt, tur Sprīdītis priekšā.

Milzis

Lēkdams un diedams.

Nu — tu brīnums! Kas nu! Kājas ļenkanas... Kā piekārtas diegā...

Lec pašas no sevis! Sasodītas! Nevar noturēt! Tprrr! Stājieties! Rimstieties! Trakās! To stabuli... to stabuli... Nost! Nost... Nost...

Es nevaru — nevaru. — Pieplokū pie zemes — nevaru- to stabuli ... to stabuli...

Nogāžas elsdams.

Sprīdītis

Stājas pūst.

Tu vairs bērnus netrenkāsi?

Milzis

Nē — nē — nē — nē!

Sprīdītis

Pielūko! Es ar šo svilpīti varu atsaukt, ko es gribu. Ja tik es trīsreiz tavu vārdu minu, tu esi klāt. Un kad tik es dabūšu dzirdēt, ka tu bērnus ķircini.

Draudoši.

Nu! Tad vairs žēlošanas nav.

Milzis

Uz svilpi rādīdams.

Bāz kulē, bāz kulē! To stabuli! — To stabuli!

Sprīdītis

Un stirnas un zaķus tu man ar liec mierā!

Milzis

Likšu! Likšu!

Sprīdītis

Un putniņus tu nedrīksti aizskart. Tagad viss sils tā nobaidījies . . .
kā izmiris.

Milzis

Laid tik mani projām! Laid tik mani projām!

Sprīdītis

Nu ej! Nu es tevi vairs neturu.

Milzis

Bāz to svilpi kule.

Sprīdītis

To dara.

Milzis

Bailīgi uz Sprīdīti atskatīdamies, ar lielu lēcienu prom.

MELODRĀMa

Sprīdītis

Priecīgi.

Klau! Nu putniņi atkal čivina!
Klausīdamies — apspiestā balsī.
Turlurlurlurlur! Oiho! oiho! Vitvitvit! Vitvitvit! Dzeguze ar: Kukū!
Kukū!
Uzmanīgi.
Kas tas tur atkal nāk!
No tās puses, kur bērni aizbēga, nāk.
Meža māte
Apģērbs no skujām un lapām, galvā cepurīte no ziedu pumpuriem.
Sprīdītis
Skuju mētelis, pumpuru cepurīte. — Kad tik tā nav Meža māte?
Meža mate
Meža māte, Meža māte! Nāk labo darbu algot.
Tu man labu nodarīji:
Manus bērnus atpestīji.
Brieži, zaķi, stirniņas
Cilā atkal kājiņas,
Zile, žube, dzeguze
Pogo, kūko, vīterē!
Nu es tev par dūšu drošu
Arī tagad algu došu!
Skaties, šito sprunguliņu!
— Tikai nenicini viņu! —
Ja pie tā kāds piedursies,
Tā kā sietiņ piesiesies,
Ātrāki vairs neaties,
Kamēr teiksi: atlaidies!
Lai tu labi ievēro,
Tad tev vēlreiz saku to:
Ja pie tā kāds piedursies,
Tā kā sietiņ piesiesies,
Ātrāki vairs neaties,
Kamēr teiksi: atlaidies!
Iedod Sprīdītim zaļu sprunguliņu un, vairāk reizes ar galvu mādama, iet atpakaļ
mežā.
Sprīdītis
Skatās viņai pakal — nevērīgi.
Paldies! Paldies!
Kad Meža māte projām, apskata sprunguliņu labāk.
Kas tur nu! Nieka sprunguliņš. Tāpat mežā paņēmusi.
Parausta plecus.
Kas dots, dots. Jāglabā ir.
Izvelk svilpi no ķešas. Katru savā rokā augsti turēdams.
Nu esmu gan bagāts vīrs. Nu man ir svilpe un sprungulis!
Aiziet, lēkādams un abus augstu turēdams.

Priekšgars

CETURTAIS TĒLOJUMS PIE SĪKSTUĻA

Neglīta istaba. Dziļa meža vidū. Tukša. Tikai vienā kaktā pavards ar kvēlojošām oglēm. Šauras durtiņas pa vidu, pa labi un pa kreisi. Vēls vakars. Arā vētra un lietus.

PIRMAIS SKATS

Sīkstulis, Sīkstuļa kalpone.

Sīkstulis

Kalsnējs — izdēdējis, trūcīgā, plānā apģērbā, kas visur par īsu un par šauru, — atstāj iespaidu, it kā būtu puskails.

Kalpone

Skrandainās biksēs un svārkos — vecu lakatu ap galvu, iznēsātas, platas tupeles kājās. Viņai atkal viss par garu un par platu, tādēļ ka tā ģērbusies Sīkstuļa dāvātos kan-
karos. Istaba tumša, tikai drusku atspīdums no pavarda oglēm.

Sīkstulis

Pa kreisi, rokā māla podu.

Hej, hej!

Nepacietīgs sauc vēlreiz.

Hej, hej!

Kalpone

Pa labu ar lāpu rokā, kuru tā vēlāk iesprauž sienā.

Nu? Nu?

Sīkstulis

Nu! nu! Kas ir, ka nenāk uz vārda?

Kalpone

Rūc.

Vārdā jau nesaucāt.

Sīkstulis

So vēl vārdā saukt! Vai man jau tā nav mute nodilusi, klabinot un baroties visu dienu. Saki, ko tu nu esi atkal nodarīj'si!

Kalpone

Ko t' es nodarīju?

Sīkstulis

Cik ilgi tev jāiztiek ar tauku picku? Kā es tev noteicu?

Kalpone

Ar to, kuru jūs priekš četrām vasarām pelei atņēmāt?

Sīkstulis

Bargi.

Netērē vārdus! Vai tad mums cita picka ar vēl ir?

Velk to aiz auss pie zemes.

Vai es neteicu, ka vēl divas ziemas ar to jāiztiek — pa vasarām jau tauku nevajaga. — Un ko tu dari? Šodien bij manā virumā tauku plēve savilkusies kopā tik liela kā mans pirksta spiediēns.

Rāda. Bargi.

Vai tu man gribi matus no galvas noēdināt, ko?

Kalpone

Ņem podu un skatās iekšā.

Viss tukšs. Kad tak būtu surbiņu man atstājis!

Sīkstulis

Tev jau viss labums palika. Tauku plēve pielipa pie malas. Kad tu ar siltu ūdeni apskalosi, tur tev pietiks trim dienām.

Kalpone

Kad vēl būtu drusciņa maizes.

Sīkstulis

Nezūdījies! Vakar man palika 12 drupačas pāri, un šodien tu man tik ienesi septiņas, tātad tev palikušas veselas piecas drupačas.

Kalpone

Rāda kājas.

Kad tak dotu jaunas tupeles! Te jau lien pirksti laukā.

Sīkstulis

Jaunas tupeles! Jaunas tupeles! Tu esi traka palikusi! Tu man matus no galvas noēdīsi! Vai kur pasaulē kādam labāk iet kā tev?

Cilā viņas skrandas.

Vai tu neesi apgērbta kā princese? Bet tu esi uzdomājusies jaunas tupeles! Priekš trim rudeniem tik es tev iedevu šīs pašas bikses, kas bij toreiz gandrīz kā jaunas, un šos svārkus. Bet vēl tev nav labi!

Kalpone

Jā, kā t' es izskatos? Es tak esmu sievieša cilvēks.

Sīkstulis

Nu tu man to kūkosi ausīs. Sievieša cilvēks! Liela lieta: sievieša cilvēks! Vai tāpēc jādzen lieka lepnība! Vai tāpēc jāvalkā trīs četrkārtīgi lēveri! Kas tev tā nekaiš.

Pamana lāpu un skrej to raut laukā. Pie durvīm klauvē.

Es saku: tu mani izputināsi, pagalam izputināsi! Tur kvēl ogles, un nu tu vēl lākturi iespraudusi.

Sprīdītis

Ienāk lēni pa vidu.

OTRAIS SKATS

Sīkstulis, kalpone, Sprīdītis.

Sprīdītis

Pie durvīm.

Labvakar!

Sīkstulis

Bargi.

Ko tu te meklē?

Sprīdītis

Pazemīgs, noguris.

Naktsmājas lūdzu.

Sīkstulis

Nav nekādu naktsmāju.

Arā! Ārā! Mana māja nav priekš diedelniekiem!

Ķeras tam klāt.
Sprīdītis
Arā ir tik tumšs. Klausaities, kāda vētra un lietus-
Sīkstulis
Iet, iet, iet!
Sprīdītis
Steidzīgi.
Es jums ar- es jums ar ko došu.
Sīkstulis
Ko tad dosi?
Sprīdītis
Nezinādams, ko teikt.
Es jums došu — es došu savu rīta dienu.
Sīkstulis
Labs devējs ar cita mantu. Nekā, puis!
Apskata viņu.
Un no visiem taviem kankariem man ar it nekas neder.
Sprīdītis
Lūgdamies.
Bet ārā gan nedzeniet. Dodiet man par to ko padarīt.
Sīkstulis
Padarīt? Padarīt?
Padomā.
Nu labi. Tu vari apsargāt durvis. Man tā kā miegs nāk. Es jau sargāju četras nakts. Diezin kas tagad pa pasauli ālējas: iet, sauc un klīdz i pa naktīm. Nav vairs drošības pasaulē.
Draudoši.
Bet tu! — Aci tu man nepiemiedz! Nedomā, ka es nezināšu.
Uz kalponi.
Uguni ņem līdz un dzēs ārā!
Uz S p r i d i t i neuzticīgi.
Un tu nedomā te ložņāt apkārt un spiegot... Nu! Gan es uzpasēšu!
Prom.
TREŠAIS SKATS
Kalpone, Sprīdītis.
Sprīdītis
Brauka vēderu.
Ak! Vēders tukšs!
Kalpone
Te jau nu tu viņu nepildīsi.
Sprīdītis
Dod gan ko!
Kāri.
Kas tev tur tai podā?
Kalpone

Nu! Kad tu esi labs puisis, tad mums arī var iznākt abiem vaka-
riņas.

Sprīdītis

Ieskatās podā.

Tukšs!

Kalpone

Apskalošu ar remdenu ūdeni, būs gana.

Iziet pa labi.

Sprīdītis

Staipās.

Ā! Nu ir gan kauli kā piemirkušī.

Kalpone

Nāk atpakaļ. Dod podu un koka karoti.

Se nu, še, pastrebies!

Sprīdītis

Priecīgs un kāra

Do šurp! Do šurp!

Paķer podu abām rokām, meklē acīm, vai nav kur atsēsties, un, kad nekā neredz,
nosēžas uz grīdas un izstiepj kājas, podu klēpi. Iestrēbis pirmo karoti, pievīlies at-
laižas — skābu ģīmi.

Vaa! Sama—azgas!

Skatās iekšā.

Būtu viens tauku kunkulītis!

Kalpone

Ņirgājas.

Iekod pirkstiņā, būs tauki.

Ņem lāpu no spraužamā.

Sprīdītis

Izbijies.

Tu mani atstāsi tumsā?

Kalpone

Priekš sargāšanas uguns nevajaga.

Sprīdītis

Kasa pakausi.

Vai tev nav kāds salmu maišelis, kur pagulēties?

Kalpone

Salmu maišelis! Vesels maiss salmu! Tu laikam esi traks! Vai tik
daudz ir pavisam pasaulē? Mums ir desmit salmu mājā; kungam sep-
tiņi, man trīs.

Paņem lāpu un iziet.

Sprīdītis

Tumsā. Paliek sēdot, galvu nokāris. .

Ai, ai! Nu iet gan plāni!

Pie durvīm klauvē.

Klau! Kas tas? Ar varbūt kāds nabadziņš, kas meklē naktsmājas. Iešu

attaisīt.

Iet durvis attaisīt. Ienāk vecs vīriņš pelēkā mētelī, sirmu, garu bārzdu. Istaba paliek uzreiz gaiša.

CETURTAIS SKATS

Vecais vīriņš, Sprīdītis. Pēc tam Sīkstulis.

Sprīdītis

Brīnās.

Kur uzreiz tas gaišums cēlās? Kā ienāca vecītis, palika gaišs.

Vecais vīriņš

Dievs palīdz, Sprīdīt!

Sprīdītis

Paldies, tētiņ, paldies.

Sevī brīnīdamies.

«Dievs palīdz, Sprīdīt», viņš teica?

Vecais vīriņš

Vai nevarētu dabūt naktsmājas?

Sprīdītis

Vai, tētiņ. Grūti būs. Es jau gan tev paļautu, bet kad tas neizdzird.

Rāda ar galvu uz Sīkstuļa durvīm.

Sīkstulis

Aiz durvīm.

Ar ko tu tur murmini? Domā, es nedzirdu!

Sprīdītis

Vai, vai, nu nāk! Kur ta nu paslēpties?

Aizstājas Vecajam vīriņam priekšā, to apslēpt gribēdams.

Sīkstulis

Pa kreisi.

Ar ko tu tur runā? Kas ienāca?

Sprīdītis

Nekas, nekas! Vējš tik grabina!

Vecais vīriņš

Nostājas Sprīdītim līdzas.

Melot nevajaga!

Sīkstulis

Ko? Atkal viens diedelnieks!

Vecais vīriņš

Lūdzas.

Dod man naktsmājas!

Sīkstulis

Es tev gan došu naktsmājas — ar nūju pa muguru. Arā! Te nav vietas priekš vazaņķiem!

Vecais vīriņš

Lūdzas.

Nedzen vis mani prom!

Sprīdītis

Nedzen vis! Kur lai vecītis iet tik sliktā laikā.

Sīkstulis

Žēlotājs, vai re! Tu vai iesi par viņu vēl salu ciest?

Sprīdītis

Spītīgi.

Ietu ar, kad tik tas ko līdzētu.

Sīkstulis

Ar muti gan var visu. Nu, izciet viņa dēļ trīs mocības, tad es viņu atstāšu te.

Sprīdītis

Nemierīgu skatu.

Trīs mocības? Kas par mocībām!

Sīkstulis

Kad apņemsies, tad pateikšu tev vienu pēc otras.

Sprīdītis

Padomājis noņemās.

Cietīšu.

Vecais vīriņš

Ko nu tu, dēliņ! Tad jau es labāk ciešu.

Sprīdītis

Neparko!

Stipri.

Gan! gan es izcietīšu.

Sīkstulis

Ņirgājās.

Gan jau kāre pāries, gan!

Izņem no svārku stērbeles adatu.

Redzi šo adatu. To tev ieduršu rokā līdz — nu līdz acij.

Sprīdītis

Saņemās.

Dur!

Sīkstulis

Dur. Ar ļaunu prieku.

Nu? Nu? Vai sāp ar?

Sprīdītis

Ciešas.

T . . . t... ik vien tev asa tā adata?

Sīkstulis

Izvelk.

Nu? Sāp?

Sprīdītis

Nicinoši.

Kā blusas kodiens.

Sauc uz āru.

Nu, Vēja māte, redzi, ka izturēju!

Sīkstulis

Iet uz pavardu.

Nu, nācu, nācu. Vēl tev nav diezgan. Re, kur vēl oglītes vērējas.

Papūtīsim!

Pūš.

Vēl labi kvēl! Liec nu roku iekšā, liec nu! Kamēr es noskaitīšu trīs burvības.

Tur Sprīdīša roku uz oglpti un skaita burvības.

Sprīdītis

Ciezdamiē-s.

Nunu — tu — brīnums. — Liela — lieta — — Tev jau tā.r —o—gles pavisam aukstas!

Sīkstulis

Atlaiž roku. Sprīdītis ti> izrauj.

Sprīdītis

Slepus sukājas.

Sūrst gan!-

Sauc atkal priecīgi uz āru.

Redzi, Vēja māt! Ne pīkstēt nepīkstēju!

Sīkstulis

Ar ļaunu prieku.

Bet nu tu man papīkstēsi. — Cik tu no manas putras izstrēbi?

Sprīdītis

Tur no tām samazgām?

Nosplaujas.

Vienu karoti.

Sīkstulis

Nu. Tik es tev asinis notecināšu. Ieurbšu tā kā bērzā. Lai tek suliņa.

Izvelk lielu svārpstu.

Sprīdītis

Bailēm saceloties, elpo ātri, bet ar forsētu drosmi.

Domā, man bail!

Vecais vīriņš

Lai nu paliek, Sprīdīt! Tikpat viņš mani te neatstās.

Sīkstulis *T*, „

Uz Veco viņu.

Ko? Tu vēl neesi aizvilcies? Arā, diedelniek! Izvazāšu tevi aiz baltās bārzdas.

Ķeras tam klāt.

Sprīdītis

Sadusmots.

Vecīti neaiztiek! Tu! — Tu mani mājīsi! Izmocīsi un vecīti neliksi mierā! Blēdis tu! Krāpnieks!

Sīkstulis

Ļirgājas.

Un mocīšu tevi vēl. Gan es tevi vienu pašu pievarēšu! Paliksi rāms
kā jērs.

Sauc.

Hej, hej!

Kalpone

Izskrien.

PIEKTAIS SKATS

Sprīdītis, Vecais vīriņš, Sīkstulis, kalpone.

Sīkstulis

Uz kalponi.

Palīdz man to veci dabūt ārā.

Sprīdītis w

Metas priekša.

Jūs tētiņam klāt neķersities! Nost! Nost no vectētiņa!

Sīkstulis

Atlaižas no Vecā vīriņa.

Aha! Nu, tad šo papriekšu! Papriekšu šo!

Dzenas abi ar kalponi Sprīdītim pakaļ.

Sprīdītis

Bēg, izvairās, izrauj Meža mātes sprunguliņu un tur priekšā.

Se pirksts, še. Urb iekšā!

sīkstulis

Pieķeras, pielīp pie sprunguiiņa.

Vai, vai! Atpestī! Atpestī!

kalpone

Steidzas palīgā — pielīp pie Sīkstuļa.

Vai, vai!' Atpestī! Atpestī!

sprīdītis

Tā! Nu es jūs atpestīšu!

Skrej riņķī apkārt.

Sīkstulis, kalpone

Viens par otru.

Vai, vai! Atpestī! Atpestī!

sprīdītis

Ievelk viņus pa kreisi Sīkstuļa caurumā — klie dz.

Atlaidies!

Iznāk ārā, aiztaisa durvis.

Tā, nu vēl aizsiešu ciet!

Noraisa apsēju un aizsien durvis.

SESTAIS SKATS

Vecais vīriņš, Sprīdītis.

Sprīdītis

Smejas pārgalvīgi.

Oho! Man tik bij žēl tā vecā kraķa, citādi viņu būtu vēl labāk izdan-
cinājis.

Uz Veco vīriņu labsirdīgi.

Nu tevi neviens vairs ārā nedzīs.

Vecais vīriņš

Dod man ko ēst.

Sprīdītis

Jā. Kad man kas būtu. Te tai podā ir gan samazgas, bet tās jau ne
suns nevar ēst. Pē!

Vecais vīriņš

Padod pagaršoti

Nosēžas zemē pin poda un sāk strēbt. Uz Sprīdīti, galvu grozīdams.

Esi gan tā izlēpis. Tev nesmeķ tik garda putra?

Sprīdītis

Garda?

Lieliem brīnumiem.

Tu saki garda?

Vecais vīriņš

Se, pagaršo!

Sprīdītis

Garšo, un seja viņam arvien vairāk noskaidrojas.

Vai! Ku tā ir garda! Kur tā ir laba!

Strebj kā izsalcis un liela.

Tāda jau pašam ķēniņam nav! Ak tu putra . . . putriņa . . . cik garda!

Mmm! Mmm! Tādu jau es savu mūžu neesmu ēdis!

Strebj līdz pēdējai surbiņai un nolaiza karoti ar gardu muti. Tad atminas.

Vai! — Nu es tev izēdu visu.

Vecais vīriņš

Nekas, dēls! Cik ta nu vecam tās ēšanas.

Nopietni uz Sprīdīti.

Nu saki, dēls, — kur tad tu tā klejodams?

Sprīdītis

Eimu laimi meklēt.

Vecais vīriņš

Tā tad vēl neesi atradis. Nu, vai tad kādreiz iegādājies ar par veco-
māti un par Lienīti?

Sprīdītis

r Dzīvi.

Tu tās pazīsti?

Vecais vīriņš

Smaida.

Pazīstu gan. Tavu pamāti ar pazīstu.

Sprīdītis

Par to tu nerunā. Tā nav laba.

Vecais vīriņš

Bet tu gan esi tik brīnum labs. Tu gan esi tik spožs kā dimanta oliņa?

Sprīdītis

Nokaunējies.

Vai, kā tu saki!

Vecais vīriņš

Kad tu zinātu, cik vecmāmiņai un Lienītei tevis žēl. Un pamātei ar.

Sprīdītis

Jā, kad tu tā runā, tad man ar žēlums saskrēja krūtīs. Tu — tu esi tāds savāds, tu apgriez cilvēkam sirdi pavisam uz otru pusi.

Vecais vīriņš

Labsirdīgi zobodams.

Un ko tu domā? Vai ir tev sirds iekšā kā dimanta oliņa? — Melnumu nemaz nav?

Sprīdītis

Nopietni.

Ir gan melnumi ar.

Vecais vīriņš

Bet melnumus vajaga notīrīt. Tad būs sirds kā daiļš trauciņš, un tad tur varēs ielikt to visdārgāko.

Sprīdītis

Ar klusu apbrinību.

Tu esi tik savāds un tik labs. Es domāju, pat vecmāmiņa nav tik laba.

Vecais vīriņš

Labsirdīgi uzlielīdams.

Nu, tu jau man arī biji labs. Tā aizstāvēji. Par to tev ar ko došu.

Izņem no azotes gredzentiņu.

Skaties šo gredzentiņu. Kad tu kādreiz vēlies tikt uz to vietu, kur vislabāki klājas, tad viņš tev palīdzēs. Ja tik tava vēlēšanās ir karsta un taisnīga, tad pagriez gredzentiņu tā, ka akmentiņš nāk uz zemi.

Un, ja tu esi pie ūdens, tad iesīt trīsreiz plaukstās un sauc: gulbīt, gulbīt, kustini kājiņas, bet, ja uz cietas zemes, tad sauc balodīti. Tiem piesien gredzentiņu pie viena spārna, un viņi tevi aiznesīs uz Lai-mīgo zemi.

Sprīdītis

Sirsnīgi.

Gulbīt, gulbīt, kustini kājiņas! Jā. — Nu, paldies, tētiņ, paldies! Tā ir laba lieta!

Saucējs

Arā.

Lieli vīri, stipri vīri! Nāciet uz ķēniņa pili! Nāciet uz ķēniņapili!

Sprīdītis

Klausās un uzšaujas kājās.

Uz ķēniņa pili! Oho! Kas tur ir? Kas tur sauc?

Iet uz durvīm un attaisa durvīs lūku.

Vecais vīriņš

Ieiet sienā un pazūd.

Sprīdītis

Pa lūku.

Kas tur sauc?

Atskatās atpakaļ. Lūka paliek vaļā.

Kur tad vecītis? Vectētiņ, vectētiņ! — Nozuda vecītis! Nozuda gaismiņa! Ak tu brīnums tāds!

SEPTĪTAIS SKATS

Sprīdītis, Saucējs.

Saucējs

No āra pa lūku.

Lieli viri, stipri vīri! Nāciet uz ķēniņa pili! — Ķēniņa divas meitas velns aiznesis, šovakar nāks pēc jaunākās: kas drošs, lai nāk glābt!

Sprīdītis

Vērigi.

Ķēniņa meitu glābt! — Oho! Nāc iekšā!

Saucējs

Ienāk.

Vai te ir kāds stiprs virs?

Sprīdītis

Es! Es iešu glābt!

Saucējs

Smejas.

Tu, knēveli? Ha! ha! ha! Ak tu sisenis tāds! Ha! ha!

Krietni izsmējās, tad —

Bet pavēle man ir viSus ņemt līdz, kas grib. Tā kā tā jau visi vīri pagalam. Tad nāc tūlīt!

Sprīdītis

Skriedams pie Sīkstuļa durvīm.

Pag, paņemšu apsēju!

Apsien steigšus kāju. Viņiem izejot, Sīkstulis ar kalponi bāž galvas bailīgi pa durvīm pa kreisi, lien cauri būdai pie lūka vērot, kur palicis Sprīdītis.

Priekšgars

PIEKTAIS TĒLOJUMS ĶĒNIŅA PILI

Ķēniņa zāle ar troni. Vairāk galma kungu, visi veci, sirmām bārdām — iet šurpu turpu.

PIRMAIS SKATS

1. Galma kungs

Tievs, drebelīgs, otram.

Vai Saucējs vēl nav atpakaļ?

2. Galma kungs

Resns, raudulīgs.

Nav. Un velns būs drīz klāt! Ai, ai! Ai, ai!

1. Galma kungs

Slikti, slikti! Tu redzēsi. — Jaunu ļaužu vairs valstī nav, un tad nāk mūsu reize.

2. Galma kungs

Izbijies.

Mūsu reizes? Kas ta mēs par pretniekiem velnam?

1. Galma kungs

Nu, tu redzēsi! — Kur lai ņem! Ko lai nebaltā dienā dara?

2. Galma kungs

Šmauc, uz durvju pusi.

1. Galma kungs

Steidzas pakal un tur to cieti.

Uz kurieni iedami, kungs?

2. Galma kungs

Stomās

Man — man — vidus apsāpējis.

3. Galma kungs

Ļoti smalks un iznesīgs.

Ko jūs gan iedomājaties, kungs! Tūliņ nāks ķēniņš.

1. Galma kungs

Taisās nepamanīts šmaukt projām.

3. Galma kungs

Viņam paka).

Iz kurieni, kungs?

1. Galma kungs

Man — man — meita tautās vadāma.

4. Galma kungs *Traģisks*

Nav jau vairs tautu, kur vadīt. Ak, to bēdu! To bēdu!

3. Galma kungs

Aiz citu mugurām lavījas prom.

5. Galma kungs

Ļoti bargs, uztraukts tam pakal.

Nē, nu vairs labi nav. Nu būs visi valgā sienami. Ne pēdu prom!

3. Galma kungs

Man — man galva reibst.. . kājas krustiem vien iet.

5. Galma kungs

Tagad turiet acis vajā! Katrs sargā visus.

Platām acīm skatās viēns uz otru.

Saucējs, Sprīdītis

Pa labi.

OTRAIS SKATS

Saucējs, Sprīdītis, galma kungi.

Sprīdītis

Paliek pie durvīm.

Saucējs

Labdien, kungi!

Visi

Sabīstas un sastingst no bailēm. Kad uzdrošinās apskatīties, visi atviegloti uzelpo

1. Galma kungs

Saucējs mājā! Nu, kas ir? Vai pārvedi stiprus vīrus?

Saucējs

Viss kā izslaucīts. Pametu acis pār robežu kaimiņu ķēniņa valstī. Ir tur nekā nav.

1. Galma kungs

Vaimanā.

Ko nu darīsim? Ko nu darīsim? N11 nāks veco reize.

Citi galma kungi

Mēģina cits caur citu šmaukt projām un tiek no citiem atturēti.

1. Galma kungs

Milzis Lutaussis ar pagalam. Vakar velns novinnēja.

Sprīdītis

Milzis Lutaussis. A! Zēl gan. Bet muļķis ar viņš bij.

Visi

Bez Saucēja atskatās uz Sprīdīti. Cits caur citu.

Kas tas tāds? Kas tas tāds?

Saucējs

To vēl sagrašināju. Tas atnāca ar velnu cīkstēties.

Visi

Smejas. Cits caur citu.

Ko? Tas? Šis knēvelis? To jau velns ar knipi nositis! Ha, ha, ha! Ha, ha, ha, ha, ha!

1. Galma kungs

Ko tad tu no milža Latauša zini?

Sprīdītis

Nu — viņš man bij labs draugs.

Visi

Brīnās. Cits caur citu.

Tev? — Labs draugs? Tā—ā—ā?

Sprīdītis

Mēs ar viņu reiz krietni izdancojāmies.

Visi

Brīnīs platām acīm.

Tā! — Tā—ā—ā!

1. galma kungs

Kur tad tu biji? Pie viņa dzīrēs?

Sprīdītis

Smejas.

Viņš jau gan mani izaicinājās nez kā, bet es pie viņa negāju.

visi

Brīnās vēl vairāk.

Tā—ā—ā!

sulainis

Pa labi dibenā.

Karalis nāk!

visi
Nostājas cienīgās pozēs.

Saucējs

Uz Sprīdīti.

Paliksim mēs aiz durvīm, kamēr sauc.

Abi prom priekšā pa l[^]bi.

TREŠAIS SKATS

Ķēniņš, princese Zeltīte, galma kungi un dāmas, p a ž i, sulaiņi.

Ķēniņš

Galma kungu apsveicināts, ietek sīkiem solīšiem, nosēžas uz troņa.

Princese Zeltīte

Gat'ā, bāli sārtā, zeltu rotātā ģērbā, gariem, uz abām pusēm krītošiem zelta dzelteniem matiem — ar zelta stīpu uz pieres — nosēžas ķēniņam līdzās.

Pils dāmas un kungi

Krāšņi ģērbti, grupējas ap princesi un ķēniņu.

Ķēniņš

Pavēl.

Lai saucējs sauc!

Otrais saucējs

Nāk uz priekšu, paklanās priekš ķēniņa un nostājas. Nokāsējas.

Tā ķēniņš liek teikt: divi meitas jau viņam velns aiznesis uz savu apakšzemes pili. Jo daudz prinču un stipru vīru gāja ar velnu par princesēm cīkstēties, bet velns visus pārspēja. Un nu šodien tas nāk pēc ķēniņa jaunākās un mīļākās meitas, pēc skaistās princeses Zeltītes. Tāpēc ķēniņš izlaida pavēli pa visām savām valstīm, lai atsauca, kas grib ar velnu cīkstēties. Kas viņu pārvarēs un princesi izglābs, dabūs pus ķēniņa valstības un princesi Zeltīti par sievu.

Atkāpjas.

Klusums.

Ķēniņš

Vai mūsu vidū vairs nav neviena drošinieka?

Visi

Klusē.

Sprīdītis, Saucējs

Pa labi priekšā.

CETURTAIS SKATS

Visi agrākie, Sprīdītis, pirmais saucējs.

Ķēniņš

Kas mūs atpestīs no mūsu bēdām un izglābs princesi, tam es došu pus ķēniņa valstības un princesi Zeltīti par sievu. Kas atsaucas?

Sprīdītis

Nāk uz priekšu un paklanās līdz zemei prieks ķēniņa.

Es, kungs un ķēniņ!

Ķēniņš

Uz pirmo saucēju.

To tu atvedi? To? —

Saucējs

Paklanās.

Jā, kungs un ķēniņ. Tik es ar pa visām valstīm sagrabināju.

Atkāpjas.

Sprīdītis

Paklanās zemu princesei. Ar brīvu apbrīnu.

Un tu esi princese Zeltīte? Bet esi gan tu skaista. Tik skaistas es savu mužu neesmu redzējis!

Princese

Nicinoši aizgriežas projām.

Dāmas

Sačukstas nicinoši un zobojosi.

Ķēniņš

» Uzceļas, sagrauzts,

Tad mums vairs nav ko cerēt! Tad mums vairs nav glābiņa!

Ar patosu.

Mana Zeltīte, mana princese!

Pirmais saucējs

Nāk uz priekšu.

Bet kāpēc, mans kungs un ķēniņ! Nu mums ir glābiņš.

Ķēniņš

Klusu!

Rāda uz Sprīdīti.

So tu man gan laikam par apsmieklu esi atvedis.

Pirmais saucējs

Priekšā.

Pamēģini tik ar viņu, mans kungs un ķēniņ! Viņš ar milzi Letausi bijis draugos.

1. Galma kungs

Pierunādams.

Viņš ar milzi Letausi pat esot rada. Lai viņš cīkstas, kungs un ķēniņ.

Pats savu galvu pazaudēs, kas tev tur par daļu?

Ķēniņš

Lai viņš cīkstās! Bet tikpat jau glābt neglābs.

Sprīdītis

Kad es teicu, ka glābšu, tad ar glābšu.

1. Galma kungs

Bailīgi.

Gaiss paliek smags. Nelabais nāk!

2. Galma kungs

Jau sāk rūkt. Nāk!

Cits caur citu.

Vai! Vai! Vai! Vai!

3. Galma kungs

Nāk jau pa pils vārtiem. Prom! Prom!

Princese

Prom!

Arā pērkondārdīgs troksnis.

1. Galma kungs

Nāk! Jau nāk! Tumsa skrien pa priekšu.

Karalis bēg no troņa. Visi saskrien vidū, salien kopā, drebina zobus.

Sprīdītis

Uzskrien uz troņa.

Sprīdītis

Prom!

Visi

Satrūkstas vēl vairāk.

Sprīdītis

Ejiet visi prom! Visi prom! Atstājiet mani vienu!

Kļūst tumšs. Dažas balsis sauc:

Tumsa skrien pa priekšu, lumsa skrien pa priekšu!

Nu aizskrej karalis un aiz tā vēl visi citi pa kaklu pa galvu. Sprīdītis paliek viens.

PIEKTAIS SKATS

Sprīdītis, Nelabais.

Nelabais

Uzskrej ar sarkanu gaismu. Pats melns, diviem ragiem pierē un ar asti pakaļā. Skraida apkārt un sauc.

Kur princese? Kur princese? Do šurp princesi! Kur princese!

Sprīdītis

Princese liek teikt labdienas!

Nelabais

Kas tur runā?-

Sprīdītis

Nostājas viņam taisni priekšā.

Princese liek teikt labdienas.

Nelabais

Kas tas par kverpli? Ko tu no manis gribi?

Sprīdītis

Gribu ar tevi cīkstēties.

Nelabais

Nekaitini mani!

Sprīdītis

No visas tiesas. Es tevi novinnēšu un izglābšu princesi.

Nelabais

Smejas locīdamies.

Tu? tu? He—he—he—he—he! Visus vīrus ķēniņam pārvarēju. Nu sūta sīseņus.

Izsmējies brauka rokas. Labsirdīgi.

Nu, tad nācu ar! Nācu ar!

Taisa dažus ķērienus, no kuriem Sprīdītis arvien manīgi izvairās.

Sprīdītis

Meklē pa kuli stabuli.

Pa, pa! Pirms tām pūlēm drusku uzdancosim.

Izņem stabuli un sāk stabulēt.

Nelabais

Sāk griezties, diet un lēkāt. Ar augošu izbrīnīšanos vārdus izgrūzdams.

Kas tas! Āre ... āre ... kājas ļenkanas ... Kā lec ... Kā spārdās ... -

Griežas ... Kā spindele ... Kā skriemelis ... Kā ripa ... Kā spole ...

Kas mani apsēdis?

Gaiņājas rokām, sauc.

Nost! ... nost! ... nost! ... Laid mierā! Laid vajā! ... Diezgan ...

diezgan ... diezgan! ... Nokusa! ... Pagalam! ... Diezgan! ...

Sprīdītis

Apgājis apkārt un apkārt Nelabajam, beidz stabulēt un stabuli noslēpj.

Nelabais

Sabrūk zemē.

Sprīdītis

Brīnās.

Un tad tu tā nokusi? Re, man pat piere nav slapja.

Nelabais

Elš un tik māj ar roku.

Sprīdītis

Bet nu iesim cīkstēties. Man nav ilgi vaļas. Mani vēl daudz vietās

gaida. Cīkstēsimies pa daļām, citādi tev būs par grūtu. Še, pacel

papriekšu manu mazo pirkstiņu!

Sniedz velnam Meža mātes sprunguliņu. Velns kā ķer, tā piesienas.

Sprīdītis, sprunguliņu zemu turēdams, velk velnu apkārt riņķī. Velns, kūkumu

sametis, pakaļ, kamēr, galīgi nokusis, krīt gar zemi.

Nelabais

Au! Au! Au! —

Sprīdītis

Vai redzi, ka es tevi vinnēju. Pat mazo pirkstiņu tu man nevari

pacelt.

Nelabais

Gaudiojas un lūdzas.

Ko tu ar mani, darīsi, ko tu ar mani darīsi? — Tik asti atstāj.

Sprīdītis

Kāpēc tev astes žēl?

Nelabais

Tā mana čina. Ja man to noņem, tad man atkal desmit tūkstošu gadu

jākalpo citiem velniem par kāju paslauku.

Sprīdītis

Nu — es asti neņemšu. Bet vienu no taviem ragiem es tev ņemšu.

Nelabais

Vaimanā.

Vai, vai, vai!

Sprīdītis

Vai tas tev ar čina?

Nelabais

Nē. Bet, kamēr rags ataug, — tūkstoš gadu es vairs nedrīkstu virs zemes rādīties.

Sprīdītis

Gavil ēdams.

Tas ir labi! Tas ir labi! To jau tik es gribu.

Nolauž viņam ragu.

Nu es tevi vēl pavadīšu līdz durvīm.

Velk velnu līdz durvīm un sauc:

Atlaidies!

Nelabais

Ar vienu lēcienu prom.

Sprīdītis

Pie ķēniņa durvīm.

Varat nākt!

SESTAIS SKATS

Sprīdītis, ķēniņš, princese, galma kungi un dāmas, pāži, r sulaiņi.

Uznāk k a r a l i s ar pavadoniem, bailīgi, acis visapkārt. Brīnās Sprīdītī, ap to līkumu mezdami. Sprīdītis māj karalim, lai tas nosēstas uz troņa. Karalis to dara.

Visi ieņem savas vietas.

Sprīdītis

Nu, mans kungs un ķēniņ. Velns ir pārvarēts. Še, šo ragu es viņam nolauzu un to nolieku pie tavām kājām.

Dara to.

Ķēniņš

Krietni, mans dēls.

Visi

Sačukstas, priecīgi uztraukti.

Ah! Ah! Ah!

Ķēniņš

Lai nones to ragu manā mantas kambari uzglabāt.

Divi sulaiņi

Ar ragu prom.

1. Galma kungs

Izbrīnījies.

Un bez ieročiem tu Nelabo pārvarēji?

Sprīdītis

Ar ieročiem.

Rāda stabuli un sprunguli.

1. Galma kungs
Tad ar tiem var Nelabo pārvarēt. To nebūtu domājis.
Sprīdītis
Pārgudri.
Daudz ko nedomā.
Ķēniņš
Tu esi izpildījis savu solījumu, un nu tik atliek mums izpildīt mūsējo.
Griežas pie princeses.
Princese Zeltīte!
Princese
Strauji.
Nē, tēvs, to taču tu nedomā no tiesas!
Noskatās Sprīdīti no galvas līdz kājām. Nicinoši.
Es lai ņemu šito par vīru, šito knisli! Ko tad visas kaimiņu princeses
teiks? Savas acis no kauna nedrīkstētu pacelt!
Ķēniņš
Kad viņš nāks prinča kārtā un prinča drēbēs, tad būs stalts diezgan.
Princese
Ļauni.
Prinča drēbēs! — Labāk izbāzīsim viņu ar salmiem un uzliksim uz
junta.
Sprīdītis
Iebaidīts.
Vai, cik tā ir pūcīga!
Ķēniņš
Kas solīts, tas jāizpilda.
Galma kungi
Kas solīts, jāizpilda!
Princese
Kas tad ir solījums? Kā dūmi bez uguns! Vajag gribēt un darīt. Un
es negribu un nedarīšu.
Sper kāju pie zemes.
Galma dāmas
Viņa negrib, un viņa nedarīs!
Ķēniņš
Un viņa darīs! Un es to darīšu. Pus ķēniņa valstības viņam solīju,
un, kad viņš pats neatkāpjas, tad jāizpilda. Un, kad tu viņa negribi,
tu mana meita vairs neesi.
Taisās iet prom.
Dāma
Uz princesi — čukst.
Izdabū tik, ka viņš šonakt nepaliek pilī. Es zinu raganu, kas viņu var
nosvēpēt.
Princese
Uzelpodama.

A! Tas ir labi.
Pret ķēniņu.
Kungs un ķēniņ!
Ķēniņš
Atskatās.
Princese
Lai tavš prāts notiek!
Ķēniņš
Slavēdams.
Tas ir labi. Nu tu esi atkal mana labā meitiņa.

Princese
Tikai man vēl viens lūgums. Izpildi man to!
Ķēniņš
Labi. Apsolu to izpildīt.
Princese
Sī nakts viņam jāpavada pils pagalmā. Iekam tas nav mans laulāts draugs, viņš nedrīkst pilī gulēt.
Ķēniņš
Apsolīju un tavu prātu izpildīšu.
Prom ar pavadoņiem.
Galma dāma
Pie princeses — čukst.
Tūliņ iešu sameklēšu raganu!

P r i n c e s e
Piekrizdama paloka galvu un seko ķēniņam.
Sprīdītis
Pievīlies.
Tad tādas tās princeses!
Priekšgars

SESTAIS TĒLOJUMS PILS PAGALMS

Pa labi pils (apgaismota) ar platām Jovenēm. Pa kreisi dārzs. Dibenā terase un aiz tās ezers. Nakts. Mēnesnīca.

PIRMAIS SKATS

Sprīdītis, pēc tam princese Zeltīte un galma dāma, ragana.
Sprīdītis
Stāv pagalmā.
Te nu es esmu... Kā no laivas izmests.
Drebinās.
Un auksti ar ir. Būtu man vismaz kā nākamam pusķēniņam atmetuši kādu paltraku, ko apsegties. Bet kas viņiem! Paši tup siltās istabās! Kad bij Nelabais jāpārvar, tad biju labs. Jā, jā. Viss šē tik spoži un gludi, bet kas man no tā. Mani neieredz! Būtu labāk mežā!
Sirsnīgi.
Tur pavisam citādi. Tur it kā mīļām rokām pretī sniegtos. —
Apskatās.

Jāliekas būtu uz auss ... Bet kur?

Iet uz terases pusi.

A! Tur tīri labi. Kad tik būtu kas, ko palikt pagalvī. Pa, tur žogā viens akmens atzvēlies... Tas būs labs.

Nem akmeni.

Kad palikšu par pusķēniņu, likšu iemūrēt citu.

Sataisa sev guļas vietu uz terases ar galvgali pret pils vārtiem un izstiepjās.

Princese Zeltīte un galma dāma

Nāk no pils, garos mēteļos ietinušās.

Princese

Ierauga Sprīdīti.

Āā! Tur viņš guļ.

Galma dāma

Paliec tu te, augstā princese. Es iešu pameklēšu raganu. Viņa būs šē kaut kur tuvumā.

Aiziet.

Sprīdītis

Skatās debesīs.

Tur viena tāda maza maza zvaigznīte. Tā man iet visur līdz. Es viņu tikpat labi pazīstu kā Lienīti un vecomāti. Ak Lienīte! Tā ir gan pavisam cita meitene. Vai nu viņa tā mani nievātu kā princese Zeltīte! Bet es gan biju daudzreiz kā ezis pret viņu! Es gan nebiju labs.

Galma dāma, Ragana

Priekšā pa labi.

Ragana

Krīt princesei pie kājām.

Princese

Man stāstīja, ka tu mākot lielu mākslu.

Ragana.

Māku, princesīt, māku! Nosvēpēšu, ka kājas vien notirinās.

Princese

Rāda uz Sprīdīti.

Klusi!

Sprīdītis

Vēl nomodā.

Nekā, vecmāmiņ! Es domāju, ar tiem naudas podiem tik tāda mānīšana!

Šaubīdamies.

Vai viņos vecos laikos ar kāds maz ir atradis! ... Un ar to laimi ar ir tā jocīgi! Kur domā būs vislabāki, tur taisni iznāk vissliktāki.

Nopūšas.

Ragana

Aicina.

Nāc nu, princesīt, nāc! Kad es burvības vārdus teikšu, tev vajag

klāt būt.
Princese
Klusu. Viņš vēl nav aizmidzis.

Sprīdītis
Pussēdus — skumji.
Un kas nu manai māmiņai kādreiz vainadziņu uz kapa liek! Vai! Vai!

Tā nu gan man nevajadzēja.
Atlaižas un drīz iemieg.
Princese, Ragana, Pils dāma
Priekšā pa labi prom.

Sprīdītis
Guļ. No ezera ceļas baltas miglas, un no miglām attīstās viens pēc otra sapņu tēli.
Vecāmāte

Gara diena, gara diena,
Būtu drīz jau vakars klāt.
Atnāk vakars, nav neviena,
Ar ko mīļi parunāt.
Tik daudz ceļu, tik daudz teku
Skaitot, acis sūrstēt sāk,
Tikai celiņa tā nava,
Kur mans dēliņš mājā nāk.
Gaidu, kad priekš mana dēla
Vārti plaši atvērsies,
Laimīte nāks viņam līdzi,
Zelta sagšā tinusies.

Tēls nozūd.
Sprīdītis
Miegā, priecīgi.
Vecmāmiņ! ... Tu domā, ka es nepārnākšu?
Mierinādams.

Gan . . . gan ., . gan!
Lienīte
Sprīdīti, Sprīdīti!
Kad tu reiz pārnāktu!
Tad tev visu
Pa prātam vien darītu;
Pa teku teciņām
Tevi vien meklētu.
Vieglām kājiņām
Ap tevi tecētu.
Mīļām rociņām
Glāstīt glāstītu;
Klusu klusu tev
Kaut ko stāstītu.
Sprīdīti, Sprīdīti,

Kaut tu tik pārnāktu,
Tagad it visu tev
Pa prātam darītu!
Tēls nozūd.
Sprīdītis
Klusi un laimīgi smejas.
Lienīte ... Lienīte ... Tu ... Lienīte.
Mirusā māmiņa
Trīcin trīc ganu dziesmas
Manā kapu kalniņā.
Visas manim pāri ieti,
Nav vairs mana dziedātāja.
Gauži raud sila priede
Manā kapa maliņā,
Raudi, raudi, sila priede,
Nav vairs mana raudātāja.
Nezālītes sadīgušas
Vij ap mani vainadziņu:
Audziet kuplas, nezālītes,
Nav vairs mana kopējīņa.
Tēls nozūd.
Sprīdītis
Miegā. 2ēli un sirsnīgi.
Māmiņ . .. Mīļā māmiņ!
Ragana. Princese. Galma dāma
Priekšā pa labi.
Ragana
Tu redzēsi, princese Zeltīte. Kā no kājām sākšu dvēseli dzīt, tā pa
muti izdzišu. Kā pelīti satveršu, kausiņā paslēpšu, līdzai aiznesīšu.
Princese
Bet tik pasteidzies.
Ragana
Tuvojas Sprīdītim ar svēpējamo trauku. Uz pirkstu galiem. Atkal pie princeses.
Viņš tura rokas krustīm pār krūtīm. Tad es nekā nevaru darīt. Tad
man pašai dūmus acīs sīt.
Princese
Nepacietīgi.
Nu ej vien! Kas tik ilgi tūlosies! Nogaidi izdevīgo acumirkli!
Ragana
Pavēli klausīdama, steidzas pie Sprīdīša. Kā taisās pār viņu liekties, tai iesitas pašai
dūmi acīs. Viņa sāk rīstīties un šķaudīt.
Princese
Sīt kāju pie zemes.
Nu viņa visu izjauks!
Sprīdītis

Atmostas, ierauga raganu, saprot viņas nolūku, uzšaujas kājās.
Ā! Tad pagalmā tādi spoki kūņājas. Pa, pa! Iesmērēšu viņiem kājas!
Meklē stabuli.
Ragana
Izbailēs.
Stabuli nē! Stabuli nē! Stabuli nē!
Nomet svēpējamo trauku un aizbēg.
Sprīdītis
Smejas. Bāž stabuli kulē.
Āā! Mana stabule jau tagad var no slavas vien pārtikt.
Princese
Uz galma damu bargi.
Tu tik pie visa tā esi vainīga. Ko tu mani pie tādas muļķes vedi?
Galma dāma.
Piedodiet, augstā princese!
Princese
To mēdīdama.
Piedodiet, augstā princese!
Sprīdītis
Uz princesi.
Bij man to zināt, ka tu tik ļauna! Tu no tiesas gribēji likt mani
nosvēpēt?
Princese
Tā manas pašas darīšana, ko es gribēju!
Sprīdītis
Spītīgi.
Bet virsroku tomēr nedabūji.
Princese
Iekarst.
Es nedabūšu virsroku! Pagaidi, kā es dabūšu virsroku! Es sapulcēšu
visu pili un tad tev likšu savus riekstus kost. Ar kādām burvībām
tu tagad izkūlies, to nevar sazināt, bet tad gan tik viegli neies. Es
tev uzdošu mīklas minēt, un, kad tu tās nevarēsi atminēt, visiem tūlī
acis atplētīsies, kas tu par ķēniņu. Un tad tevi ar kaunu un ap-
smieklu padzīs pasaulē.
Sprīdītis
Piekrizdams.
Labi, labi! To tu vari darīt tūlīt. Nu, norunāsim tā: kad es tavas
mīklas neatminēšu, tad tu esi vinnējusi un tu ar mani vari darīt, ko
gribi.
Princese
Es esmu ar mieru.
Sprīdītis
Uz cik mīklām?
Princese

Uz trim.

Sprīdītis

Labi.

Princese

Sēstas uz Jovenēm.

Sprīdītis

Tālāk pāra soļu.

Princese

Atmini manu mīklu: īsāks par visīsāko zāli, mazāks par mazāko oliņu;
garāks kā visgarākais koks, augstāks kā visaugstākais kalns.

Sprīdītis

To garumu un īsumu, to zemumu un augstumu manas kājas ir katru
dienu mērījušas: tas ir ceļš, princese Zeltīte.

Princese

Sašutusi.

Nu, kas nu tik vieglu mīklu neatminēs! Tad jau tev ar vajadzētu
būt pārāk muļķim. Bet atmini manu mīklu: gul baļķis uz ceļa. Ne
tam var pāri pārkāpt, ne apkārt apiet.

Sprīdītis

Turpina.

Ne to var projām aiznest un ne to var kaut kur paslēpt. To es labi
pazīstu. Tas mans uzticamākais biedrs. Tā ir ēna.

Princese

Dedzīgāki.

Kaut tu ar savu minēšanu mēli norītu! — Bet atmini manu mīklu:
rej kā suns, mauj kā vērsis, pogā kā lakstīgala . . .

Sprīdītis

Atņemdamies.

. . . runā kā cilvēks, skan kā pulkstens, rūc kā pērkons. Nav nevie-
nas mutes un atbild tūkstoš mutēm. Tā ir atbalss, princese Zeltīte.

Princese

Pieceļas dusmās.

Tu man rauj vārdu no mutes ārā! Vai tu zini, ka es tevi varu iemest
cietumā, kur nekad vairs dienas gaismu neredz?

Galma dāma

Cietumā gan! Nepalaid to viņam garām, augstā princese!

Sprīdītis

Pārgalvīgi plaukšķina rokas.

Vinnēju, vinnēju! — Bet vai tu ^zini ko? Tagad atmini manu mīklu.

Princese

Atri.

Man nav tavas mīklas jāmin.

Sprīdītis

Tā ar nemaz nav mīkla. To es nupat te pilī mācījos.

Labsirdīgi.

Ja atminēsi, tad es atkāpšos.

Galma dāma

Mini, cienīgā princese! Kas tev nu no viņa mīklas ko neatminēt.

Princese

Teic!

Sprīdītis

Zīmīgi.

Sprēgā kā dimanta šķiltaviņa, dzel kā čūskas dzelonītis.

Princese

Domā — noliecas pie galma dāmas nepacietīga, skubina to minēt.

Mini, mini, mini!

Galma dāma

Plāta rokas un nezina atminēt.

Princese

Plūc to aiz matiem, ļauni.

Ej, ej pie Gudrās, ej gudrības pastrēbties!

Galma dāma

Klusi raud.

Princese

Uz Sprīdīti.

Tā nav nekāda mīkla, ko tu man uzdevi.

Sprīdītis

Zīmīgi.

Sprēgā kā dimanta šķiltaviņa, dzel kā čūskas dzelonītis. Oh, tā ir laba mīkla! Tā tava mēlīte, princese Zeltīte.

Princese

Ā! Tu — tu to uzdrošinājies. Es tev!

Pieskrien tam sakniebtām dūrēm, draudoši.

Nu, tiksi tik tu vienreiz manos nagos!

Sprīdītis

Tur nu es nekad netikšu. Nav bēdu! Un par tevi es pateicu paldies.

Tu domā, ka es tevi gribu! Lai tu sēdētu glāžu pilī un būtu ar zeltu apbērtā, i tad es tevis negribētu! Man visa pasaule vaļā! Redzi, šitais gredzentiņš mani aizvedīs uz Laimīgo zemi.

Pieiet pie ezera malas un, iesitis trīs reizes plaukstās, sauc:

«Gulbīti, gulbīti, kustini kājiņas, nes mani uz Laimīgo zemi!»

Pār ezeru plūst zila gaisma. Sprīdītis kluss un sajūsmināts.

Cik skaisti iemirdzējās ezers! Un cik lielas, spožas atspulgojas viņā zvaigznes!

Atmiņas tverdams.

Man tak tā bij, it kā būtu pirmīt sapnī redzējis vecmāmiņu ... un Lienīti... un savu īsto māmiņu . . . kuru tak nekad dzīvē neesmu redzējis...

Pa ezeru peld gulbis. Sprīdītis priecīgi.

Ā! Gulbītis nāk, gulbītis jau nāk!

Princese
Ziņkārīgi tuvojas ezeram.
Sprīdītis
Pārgalvīgi klanās princeses priekšā.
Dzīvo vesela, princese Zeltīte! Vēlu tev — lai tevi ar nu tiešām
Nelabais parauj!
Atri ieiec laivā. Aizpeld ar gulbīti.

Princese
Ko? Kas? Viņš brauc projām!
Dauza pie pils vārtiem.
Atdariet! Atdariet! Vārtus vaļā! Atdariet! Skrieniet! Atri! Ātri! At-
dariet!

OTRAIS SKATS

Princese, galma dāma, ķēniņš, galma kungi.

Ķēniņš

Ar galma kungiem iz pils.

Kas ir? Kas te tā dauzās nakts laikā?

Princese

Rāda uz ezeru.

Viņš brauc projām! — Tur- tur! Un novēlēja, lai mani velns
paraujot!

Visi

Skatās izstieptiem kakliem.

1. Galma kungs

Es nekā nevaru saredzēt!

Princese

Nevar saredzēt! Kas ta jāredz! Dzenieties pakaļ! Skrieniet, brauciet,
jājiet!

Ķēniņš

Rāmi! rāmi! Aizskrēja pats projām. Labi! Lai skrien vesels! Ko viņš
mums tagad vairs var darīt!

Princese

Kā viņš nevar darīt!

Ar pārliecību.

Viņš visu ko var darīt!

1. Galma kungs

Viņš var gan darīt. Viņam ir tādi ieroči. Es pats redzēju. Tāda kā
stabule, tāds kā sprungulis.

Ķēniņš

Ieroči? — Ieroči? — Tie viņam ir jāatņem. Ieročus atstāt nedrīkst.

Princese

Skrieniet! Ejiet! Ņemiet viņam visu nost! Vediet viņu atpakaļ! Tūlīt,
uz pēdām vediet viņu atpakaļ!

Visi

Bez princeses rindā prom priekšā pa labi.

Priekšgars

SEPTĪTAIS TĒLOJUMS ATKAL MĀJĀS

Pa kreisi zema istaba ar salmu jumtu. Aiz tās dārzs ar ziedošiem augļu kokiem.

Perspektīve redzami pakalni, birzis, pļavas, meži, upe. Pavasara vakars.

PIRMAIS SKATS

Sprīdītis

Sprīdītis

Priekšā pa labi ar savu lāpstu, kā no gara ceļa nākdams. Skatās brīnīdamies apkārt.

Mājās! Es esmu atkal mājās! ... Istaba ar veco salmu jumtu. ..

birzis... pļavas... meži! Tavu brīnumu!

Sapņaini.

Gulbītis kā pie ceļa apstājās, tā es pa to pašu ceļu gāju.. . gāju. . .

Garām saules kalnam, garām Meža mātes pilij ... Uz Laimīgo zemi... Tā vectētiņš teica. Un, rau, kur ceļš ietecēja un nobeidzās!

Ar piepeši kā atkusušām plūstošām jutām.

Mājās! Es esmu atkal mājās! — Viss vēl tāpat! — Bet sētsvidus kā izmiris! Neviens netek pretī. . . Kas tad tas!

Atrauj istabas durvis. Sauc iekšā.

Vecāmāt! . . . Lienīt! Vecāmāt! Es esmu te! Es pats pārnācu! Sprīdītis!

Ieiet iekšā.

Tālumā dzird meitas līgojam. Gari velk:

Dzied, māsiņa, tu pret mani,

Es pret tevi gaviļēšu,

Es pret tevi gaviļēšu,

Skaņu balsi rādīdama.

Sprīdītis

Iznāk.

Nav neviena iekšā. Viss kā izmiris.

Dzird līgošanu.

Ā! viņi visi pakalnēs. Ielīgo pavasari. Es līgošu pretī.

«Līdziet, meitas, man līgot,

Man bij daudzi skaistu dziesmu;

Pa vienai salasīju,

Svešās zemēs staigādams.»

Meitas un puisi

Līgojot arvien tuvāk nākdami.

Zied ābele pret ābeli

Katrā kalna galiņā;

Dzied māsiņa pret māsiņu

Katra savā valodā.

OTRAIS SKATS

Puiši, meitas un bērni. Sprīdītis. Drusku vēlāk vecāmāte, Lienīte. pamāte.

Meitas un puisi

Uznāk līgodami.

«Eku meitas pulkā iet,
Kā ieviņas ziedēdamas;
Puiši gāja raudzīties
Kā riekstiņus lazdiņā.»
Meitas un puiši
Cits par citu.
Kas tas tāds? Kas tur tup aiz ziedu cera? Kas tur mūs aplīgo?
Meklē Sprīdīti.
Sprīdītis
Iznāk ārā. visus apsveikdams.
Labvakar, mūsu ļaudis, labvakar!
Meitas un puiši
Labvakar! Labvakar! Ā! Sprīdītis! Lielais vīrs! Pasaules gājējs! Ā!
ā! Mantas cēlējs! Ak, nu pārnāci gan!
Lienīte
Aiz citām meitām. Laužas cauri gaviļēdama.
Ko? Sprīdītis mājā! Manu Sprīdīti! Kad tu zinātu, kā mēs tevi gai-
dījām!
Vecāmāte
Klibo uz kruķi šī).
Dēliņ! Manu dēliņ! Kā manas acis vēl to pieredzēja! Tīri bez gaismas
palika, pēc tevis skatoties!
Slauka acis.
Tā izcietāties, tā izcietāties! . . . Āre, ku pamāte ar nāk.
Pamāte
Atturīga un tā kā nokaunējusies.
Nu labvakar, labvakar. Pārnāci nu gan ar mājā. Labi jau nu gan.
Vecāmāte
Skubina.
Pabučo nu viņai ar roku, pabučo! Viņa jau ar cilvēks pēc tevis diez
kā nobēdājās.
Sprīdītis
Nu — pamāte — saderēsīm tad nu ar mierus!
Ne bez lielības.
Bet nu es gan esmu drusku citādāks vīrs.
Vecāmāte
Ar klusu lepnību.
Kā tad nu nebūs citādāks, pasauli izredzējies!
Sprīdītis
Bet naudas, vecmāmiņ, naudas . . . Nekā!
Rāda, ka tam ķešas tukšas.
Vecāmāte
Mierina.
Lai nu, lai, dēliņ! Kam tad mums tās naudas vajag. Tikpat jau vien-
reiz zemē jālien!

1. Puisis

A, ko tu nu, vecen, runā! Tev jau nu gan nekas! Tev jau tik tiem sešiem dēļiem vajag! Bet mums, jauniem-

2. Puisis

Uz Sprīdīti.

Nu pastāsti, pastāsti, kā ta nu iet tai pasaulē.

Sprīdītis

Ar pārākumu.

Tur daudz ko stāstīt! Tā nemaz pasaulē neiet, kā domā. Pavisam citādi. No tālienes viss izskatās diez kā un, kad pieiet klāt, — pavisam citādi.

1. Puisis

Uz citiem.

He! he! Tam nu gan laikam labi ir gājis!

2. Puisis

Smejas.

Laikam pērienu dabūjis!

1. Puisis

Vai tad citādi būtu nācis mājā!

2. Puisis

Tukšām kulēm!

Citi

Zobojas.

Tukšām kulēm! Tukšām kulēm!

Lienīte

Uz Sprīdīti.

Sprīdīti, Sprīdīti! Arē, skaties, kas tur nāk.

TREŠAIS SKATS

Visi agrākie, ķēniņš ar galma kungiem un pavadoņiem.

Ķēniņš

Ar pavadoņiem pa labi rindā uzskrej. Papriekšu izelšas nokusuši.

Ķēniņš

Nokusis.

Kā mēs tev dzināmies pakaļ!

1. Galma kungs

Lieliem lakatiem slauka sviedrus.

Kamēr pēdas vien uzdzinām!

2. Galma kungs

Un, kad tikām uz ceļa, tad tik pa vienu vien, pa vienu vien!

1. Galma kungs

Kamēr tas še šinīs mājās ietecēja.

Sprīdītis

Ja tu mani gribi vest atpakaļ, kungs un ķēniņ, tad tas par velti.

Ko es priekš tevis darīju, to es darīju no laba prāta. Ni es gribu tās pusķēniņa valstības, ni princeses Zeltītes.

1. Puisis

Citiem.

Ko? Ko? Klausaities, ko viņš teic! Pusķēniņa valstības!

2. Puisis

Un princesi par sievu!

Visi

Brīnās.

Oi, oi, oi, oi!

Ķēniņš

Nu, kad tu tās pusķēniņa valstības negribi, negribi. Mēs tev ar spiest nespiedīsim. Bet pasaki tik, — kur tu liki tos ieročus?

Sprīdītis

Kādus ieročus?

1. Galma kungs

Arē tos, ar kuriem tu pārvarēji velnu. Tu man viņus rādīji.

Sprīdītis

Ak — tos?

Smejas sevī.

1. Galma kungs

Nu jā, tos!

Visi

Saki! Saki!

Ķēniņš

Jā, jā. Pasaki tik! Mēs tev bagātīgi atlīdzināsim.

1. Galma kungs

Jā, jā. Mēs tev bagātīgi atlīdzināsim!

Sprīdītis

Nu, cik ta jūs man dosit?

Ķēniņš

Cik tu prasīsi.

Sprīdītis

Tad dodiet ar!

Apdomājies.

Dodiet trīs pūri naudas! Lai iet!

Pirmais puisis

Trīs pūri naudas! Dūšīgi, dūšīgi! Prasi tik dūšīgi!

Visi

Viņam piekrīt.

Trīs pūri! Trīs pūri!

Ķēniņš

Vai, dēls, kur es trīs pūri naudas ņemšu! Meita tautās vadāma. Tagad, tev pakaļ dzenoties, pa kaimiņu valstīm dzirdēju kādas nekādas baumas par viņu. Esot Jauna, ar dzēlīgu mēli. Kur valodas cēlušās, kur nē. Bet nu būs jādod liela pūra nauda, citādi neviens neņems.

Sprīdītis

Nu, lai iet viens pūrs.

1. Puisis

Atlaist nevajag! Par ko atlaist!

1. Galma kungs

Kur tad tu, dēls, pūru naudas liksi! Tur jau tev līdz miršanas stundai būs jātup klāt un jāskaita.

2. Galma kungs

Pirksti nodils, dēls. Un spēkus tev izsūks.

1. Galma kungs

Paliksi sauss kā žagars.

Sprīdītis

Nu, lai tad ar iet tik, cik var kuļķenē ielasīt. Kam ir kāda kuļķene?

Vecāmāte

Izvelk no azotes vecu kuli.

Man te ir tāda čiekuru kuļķene.

Ķēniņš un Galma kungi

Meklē pa ķešām naudu un ber kuļķenē, bet nevar neko daudz sadabūt.

Nu pietiks! — Pietiks! — Sien ciet to kuli! Sien tik nu ciet!

Sprīdītis

Žvadzina kuļķeni.

Pusē vēl netika. Nu — pietiek ar. Būs katram pa duktam.

1. Galma kungs

Bet nu dod šurp stabuli un sprunguli!

Sprīdītis

Atdot? Bet to jau man nemaz vairs nav.

Ķēniņš

Kas tā par valodu? Kā tu tā mānies?

Sprīdītis

Kā t' es mānos. Jūs jau tik gribējāt, lai es pasaku, kur viņi esot.

Ķēniņš

Redz, kāds gudrinieks! Kas to būtu domājis!

1. Galma kungs

Nu, tad saki!

Sprīdītis

Stabuli atstāju, garām braucot, saules kalnā. To paņēma Vēja mātes otrais dēls. Tā bij viņa stabule. Un sprunguliņu atprasīja man Meža māte.

Ķēniņš

Nosplāujas.

Tfī! Bij man to zināt!

1. Galma kungs

Tāpat.

Tfī! Bij man to zināt!

Visi nosplāujas.

Ķēniņš

Novēlīgi.

Bet, kas dots, tas dots! Pelnījis to viņš ir desmitkārtīgi! Nu! Šķirsi-
mies kā labi draugi.

Sadodas rokās.

Sprīdītis

Jā. Būsim labi draugi, kungs un ķēniņ! Un, kad tev stipru vīru vajag,
tu zini, kur tos var atrast!

Ķēniņš

Labi, mans dēls, labi.

Ar pavadoniem prom priekšā pa labi.

CETURTAIS SKATS

Visi agrākie bez ķēniņa un pavadoniem.

Puiši un meitas

Cits caur citu.

Oh! Sprīdītis. Kas par malaci! Varens puisis! Ko tas visu izdarījis!

Ķēniņa meitu būtu dabūjis! Vai tu re!

1. Puisis

To jau es arvien teicu. Es teicu: No Sprīdīša jūs piedzīvosit lielas
lietas! Bet neviens man to negribēja ticēt.

2. P u i s i s

Kā nē? Es arvien ticēju! Es arvien teicu, ka no Sprīdīša iznāks lielas
lietas.

1. Puisis

Bet atlaist viņam vis nevajadzēja. Vismaz pūru lai maksā cieti.

2. Puisis

Nē, to gan nevajadzēja. Neparko nevajadzēja atlaist.

Sprīdītis

Būs mums ir tā diezgan.

Nem iz kuļķenes.

Ir jūs atminēšu. Katram pa duktam. Godīgi pelnīts, godīgi dalīts.

Visi
Nem un liela Sprīdīti.
Paldies, paldies! Lai tev rodas simtkārtīgi!
Sprīdītis
Dalīdams.
Un radīsies ar simtkārtīgi. To piedzīvosit.
Pamāte
Nemierā.
Te nu bij! Tads aizgāja, tāds pārnāca. Izdāvā savu labumu uz visām
pusēm. Noslauki nu pats degunu! Kad skrēja pasaulē, lielījās vai
pili celt!
Sprīdītis
Uzcelšu ar. Kad jau es no paša velna nebaidos-
Piekāpdamies.
Nu, ko es tur iešu teikt. Izklausītos kā lielība. Kad dzīvosim, tad
redzēsīm.
Uz Lienīti. Pusspītīgi.
Bet tad tu ar netiepsies, tu redzēsi, ka es varu gan ko un ka es

neesmu vis tāds . . .

Lienīte

Sirsnīgi.

Es tik gribētu to redzēt, ka tu nekad vairs neietu pasaulē un ka tu mūs no visas sirds mīlētu, Sprīdīti.

Sprīdītis

Jā, to ar. To nu gan. No visas sirds!

1. Puisis

Un gudra padoma tu jau mums ar neliegsi. Gudrības jau nu diezgan pasaulē esi pieredzējies.

Sprīdītis

Nu, kad es ar jums savu mantu dalu, kas tad man padomu ko liegt?

2. Puisis

Tas ir pareizi! Tā labi. Urā Sprīdītim!

Visi

Urā Sprīdītim!

Sprīdītis

Un Lienītei ar!

Visi

Urā Lienītei!

Sprīdītis

Un jums visiem!

Visi

Urā mums visiem!

Dzied.

Svešas zemes izstaigājies,

Gudrībiņas pielasījies,

Sveiks lai dzīvo Sprīdītis,

Pašas laimes luteklis.

Visiem dziedot, noveļas priekšgars

MAIJA UN PAIJA

PASAKA 7 TĒLOJUMOS

PERSONAS

MAIJA

PAIJA

VARIS

SVILIS, saukts PATS

DANGA, saukta P A T E

PLASKA

ZĪLE

VĀLODZE

VIRPA

CIESA

LAIMA

KVĒLA

ZAIGA

SPULGA

STARA

ROTA

RIETA

LIGA
VELĒNU VECĪTIS
KAUPIŅS
SAMT CEPURE
ŅURGA
CEIPS
SKRITALS
ASTOŅI VELNA BĒRNI

S P Ā R I T E S
MEŽMEITAS
SAULENĪTES, MĀKONŠIEVAS,
PUTEŅU KŪLĒJI, SPĒRĒJI,
KRUSAS BĒRĒJI

LAUDIS

PIRMAIS TĒLOJUMS SENLAIKU PAGALMS

Pa labi nams, pa kreisi klēts. Vidū dibenā dārzs. Liepa. Galds. Sols. Suņu būda klēts galā. Virs tās no dārza pārkāries ķiršu koks. Dārzā aiz žoga rozes.

Zīle, Vālodze, Virpa, Ciesa. Viena pēc otras no dažādām pusēm.

Zīle

Maija, Maija! Ohu, Maija! Pate sauc!

Prom.

Vālodze

Maija, ūhu! Pate prasa, kur malums.

Pagaidijuse.

Nu, nāc vai nenāc! Būt tev būs!

Prom.

V i r d a

Ohu, ūhu! Maija! Pate sūta. Ej plēs skalus! Ej nes ūdeni!

Ciesa

To izsmiedama.

Maija, ūh! Ej pūt stabuli! Ej ķer vēju!

Virpa

Tu mani mēdīsi? Še tev!

Sit to.

Ciesa

Sit pretī.

Se atpakaļ! — Sauc tik Maiju. Dari pate!

Virpa

Dari patc! Ūdens jānes. Lopi jāredz. Dziņas jāvērpj. Pļāvums jāpļauj.

Kam man plēsties? Lai nāk Maija. — Maija, Maija! — Nu gan dabūs, kad nāks Pate.

Aizskrien. Svilis, patukls, nevarīgi bailīgs, steidzīgi uznāk.

Svilis

Pate, Pate! Kur tā Pate? Vai jau nikna?

Ciesa

Pārgalve.

Nikna, nikna!

Svilis

Dikti nikna?

Ciesa

Kūsā kā katls! Vienās putās.

Prom.

Svilis

Vaimanu, vaimanu! Kūsā kā katls! Kā nu iztapt? Ko nu darīt? Kur nu palikt? Vaimanu, vaimanu!

Skraida.

Pate, bramanīgi posta, plata.

P l a s k a, kalsnēja, kustīga, iztapoņa, Pašai cieši uz pēdām.

Plaska.

Es tik saku. Es tik saku. Tev par daudz laba sirds.

Pate.

Redzu, redzu. Man par daudz sirds laba.

Pašam bargi.

Ko tu te bizenē kā dundurs dienvidū? Vai laiks lieks? Vai viss darbs padarīts? Vai labumu par velti gribi ēst?

Svilis

Uzšvirkst.

Labums, labums! Vai tas tavs?

Sabīstas.

Pate

Ko? Tu man te pīkstēsi vēl? Ej drāz ecēšas! Vij auklas! Dzen, triec puišus! Prom! Prom!

Svilis

Nobijies.

Oja — ūja! Iešu, iešu!

Prom.

Plaska

Vai redz, kā tev uzkliedz!

Pate

Kā man uzkliedz!

Plaska

Es tik saku, es tik saku. Tici man: meitas žēl!

Pate

Savas žēl, ne manas.

Plaska

Kur nu tavas, kur nu tavas!

Pate

Ciešāk grožus pievilkšu.

Plaska

Tā tik vajag, tā tik vajag! Tev par daudz sirds laba. Aug tava paša

bērnš. Drīz nāks tautas. Un svešs dzeguzēns šē pa kājām, tur pa
kājām.

Pate

Vai nu tautu acis stulbas būs, ka mātes meitas neredzēs?

Plaska

Tās pašas acis redz vienu, redz otru. Ko viņai priekšā vidželēt? Ko
viņai priekšā acu mātīt? Sen jau prom vajadzēja.

Pate

Vajadzēja, vajadzēja! Lai ļaudis mani par to suni tur, ka pasaulē
dzīšu? Iet jau kā muļķe. Visu darbu padara. Acīs nelec. Kur lai ron
iemesla?

Plaska

Nesaki nekā. Būs labi. Arī man ir sava māka. Gan tev pa prātam
izdarīšu. Sūti tik to vakarā pie Veļu akas linu vērpt.

P a t e

Jā. Ko var, to var! Tā var notikt.

Paijas balss no iekšas.

Paija

Uhu! Sievas! Meitas! Vecenes!

P l a s k a

Klau! Puķīte rozīte mostas! Puķīte rozīte ceļas! Skriešu, skriešu!

P a t e

Es jau arī pie sava bērna.

P l a s k a

Skriešu, skriešu! Udentīņu ienesīšu, malciņu sacirtīšu, uguntiņu uz-
kuršu, gardumiņu izvārīšu.

P a t e

Skrej, skrej! Neba nu tevi piemirsīšu!

P l a s k a

Kur nu piemirsīsi! Mīļas kā māsas dzīvojam, mīļas kā māsas satiekam.

Prom.

P a t e

Tad ta māsa! Tenku kule! Plikadīda!

Paija

No iekšas.

Ūh! Sievas! Meitas! Vecenes!

P a t e

Es jau pate pie sava bērna! Es jau pate pie sava bērna.

Prom.

Varis, pēc tam Maija un Laima.

Varis no pieguļas, laisks un smags. Stāv pagalma vidū, rokas bikšu kabatās, nožā-
vājas gari. Rauga gulēt, pirms uz sola, tad uz galda. Nevar. Spīd saule, dzied putni.
Atkal nožāvājas. Ierauga suņu būdu; tur patiks. Būs ēna. Ieguļas suņu būdā. Kājas
laukā.

Maija

Ar grābeklīti un sirpi. Pelēks, vecs svārciņš. Basas kājas. Ved Laimu kā sirmu māmiņu.

Nāc nu, sirmmāmiņ, te uz sola, ēnā, pie liepas! Atpūtīsies, pamielosis, pate tev līdz Pasaules ceļam līdzai aiztecēšu; tad vairs neno-maldīsies.

Laima

Ierauga Vara kājas arā no suņu būdas.

Redz, meit! Tur tās kājas, kas man ceļu rādīja. Tāpēc vien nomaldījos.

Purina Vara kāju.

Hej, puis, kur iet ceļš uz Čuču muižu?

Varis

Pa miegiem met kāju gaisā.

Tur, tur! Ej tur!

Maija

Izbijusies.

Vai, Vari, tu sirmai māmiņai ar kāju ceļu rādi! Cik tu nelabs!

Varis

Nelabs — ne!abs! Kāds tad lai esmu? Man liela muiža, ko domā!

Krāc.

Laima

Kādu ļaužu tad šis ir?

Maija

Labu ļaužu. Sērdienis. Māmiņa mazu pieņēma krietnos darbos mācīt.

Laima

Smejas.

Krietns gan izmācīts!

Maija

Kad māmiņa dzīvoja, krietns bija. Un gudrs bija.

Laima

Vai sen kā mira tava māmiņa?

Maija

Sen. Jau trešoreiz iekūko dzeguze pavasari.

Laima

Un tēvs svešu māti ar svešu meitu pārveda? Tev gan grūt, meit?

Maija

Nekas! Var iztikt. — Nu, māmiņ, es iešu tev ciema maizīti atnesīšu.

Laima

Dzert atnes!

Varis

No būdas.

Man ar dzert.

Maija

Tev gan nē. Tev ogas mutē karājas.

Varis

Kur?

Uzraušas sēdus. Kasa galvu.

Augstu! — Kaut zinātu. Kaut varētu. E, nevarēs vis! Lai paliek!

Nogulst.

Maija

Ai Vari, Vari! Ko tevi tēvs, māte par Vari iesaukuši! Tu jau tīrais

Nevaris esi un palieci.

Prom.

Laima

Iet lēni pār pagalmu un pret visām pusēm izstiepj rokas svētīdama.

Baltābola medus druvu

Modrai bišu ganītājai;

Sarkandaiļu rožu dārzu

Daiļai rožu kopēj īņai;

Raibas govīs platu ragu,

Zīda sprogu avitiņas

Visam labu vēlētājai;

Ābolainus kumeliņus

Čaklu kāju tecētājai.

Agrītiņa plāvējiņai,

Agras dziesmas skandētājai

Baltus rudzus, baltus miežus,

Zelta vārpām kviešu druvu.

Lai ēd sunīts, lai ēd kaķīts,

Lai ēd ceļa gājējiņis,

Lai ēd visi ļauni ļaudis

Labam lemto labumiņu.

Maija ar klaipu maizes un krūzi piena.

Maija

Nāc nu, māmiņ! Ēd un dzer, ko dievs devis. Tik neturi ļauna prāta,

ka nevaru ar tevi ilgi ciemoties. Man vēl dzijas jānotin. Vakar no-

kavējos.

Laima

Kā tad tā? Krietnai meitai tas nepiestāv.

Maija

Nepiestāv nu vis. Bet bij tētiņam jāpalīdz.

Laima

Tētiņš lai dara pats.

Maija

Nezinu, māmiņ, kamēr ienāca svešā māte, tētiņš nav vairs tāds. Nav

nekas vairs pa prātam.

Svilis steidzas, uztraukts.

Svilis

Maija! Maija! Skrien! Nes! Dod! Svārkus! Jostu! Cepuri!

Rauj un sviež nost.

Maija
Tev jau pašam! Tev jau mugurā.

Svilis
Jaunos! Nes no klēts! Jābrauc!

Maija
Nes prasīto, palīdz gērbties. Kuru gabalu Svilis novelk, to zemē; Maija visu saņem.

Kur tu brauksi?

Svilis
Pate sūta. Ar pūķa ratiem Rīgas pilī jātiek. Paijai zvārguļu jostas gribas. Ātri, ātri!

Maija
Tētiņ, es šorīt jau pļavā biju. Pirmo zāli ieplāvu.

Svilis

Norūc.

Maija
Dienas malumu viena pate samalu. Meitas palīgā nelaida.

Svilis

Nikni.

Ko man stāsti? Kam man jāzin?

Prom,

Laima

Kam tu stāsti?

Maija

Kam tad lai stāstu?

Laima

Vajag darīt, ne runāt.

Maija

Bet tak gribas — — kaut viens mīļu vārdu pateiktu, galvu paglaudītu.

Laima

Nu, nu! Dūšu nevajaga palaist.

Maija

Nē, māmiņ, dūšu vis nepalaidīšu.

Plaska uzskrej vējodama.

Plaska

Vietu, vietu! Taisiet ceļu! Dodiet vietu! Puķīte rozīte nāk! Nost no kājām! Kas tā par veceni? Abas no kājām!

Laima

Ceļas, nosēstas žogmalā.

Maija

Ko tu tik nešpetna? Kad māte dzīvoja, vai cauri līdi.

Plaska

Mēdi.

Ak māte, māte! No tās bij labums! Kas lēks no tevis? No plikadīdas.

Maija

Tad es biju saulītē ceļama.

Plaska

Kā tu drīksti gribēt saulītē ceļama, kad ir Paija? — Puķīte rozīte,
puķīte rozīte!

Skrej Paijai pretī.

Maija

Laimai.

Telītes padzirdīšu, tad tevi pavadīšu.

Prom.

Paija vaļējiem matiem, pusapgērbta. Tai seko Pate, Plaska, Zīle, Vālodze,
Virpa, Ciesa.

Plaska

Saldi

Zvaigznīte uzlēca. Saulīte atspīdēja. Spulga dieniņa atausa. Nāku,
nāku! Lūk, liepu ēnā! Saulīte dzīpariņiem norakstlījuse!

Paija

Ko ķersties man klāt, adatu zagle! Nost nagus! — Kas sukās matus?

Kas aus kājas?

Plaska

Es, es! Glāžu kurpītes, diega zeķītes!

Pate

Es pate galviņu izsukāšu.

Paija

Nost! Ne man tādu āvēju, ne sukātāju! Kur meitas? Vai meitu vairs
nav? Aunat kājas! Sukājat matus! Mazgājat muti! Kura nāks?

Meitas

Cita caur citu.

Es, es!

Paija

Vārnas un žagatas!

Izkar mēli.

Plaska

Sadod, sadod tik pa krietnam!

Paija

Nu, nākat ar! Bet lai jūsu pirkstu pie manas ādas nejūt! Tad dabū-
siet, ka nagi noskries!

Zīle gar kājām, Vālodze, Virpa darbojas ap matiem.

Vālodze

Režģīdama pinkainos matus. *

Ak mati, matiņi! Kad kuram tādi būtu!

Virpa

Kad Maijai tādi būtu!

Vālodze

Kur nu tai! Ne matu, ne auguma!

Zīle

Ne tādu acu, ne tāda deguna!

P l a s k a

Ne gudrībiņas, ne valodiņas! Vairāk nekas kā beržamā grīste!

Ciesa

Pusspītīgi.

Darbi labi.

P a t e

Darbi, darbi! Kas tie darbi, kur tie darbi? Vakar linu diegus atdeva,
desmit spaļu izkratīju.

P l a s k a

Redzat nu!

Visas

Izņemot Ciesu, sasit rokas.

Desmit spaļu! Redz nu, lielā vērpēja!

P a t e

Šodien malumu malusi. Eita, skatāties! Klons graudiem piebārstīts, i
riekužu salasīsiet! Manu labumu pa vēju laiž!

P l a s k a

Koku tik vajaga!

Vālodze

Smalka darba jau nu pavisam neprot!

P l a s k a

Izrauj no kabatas kādu drēbes strēmeli.

Bet skatāt to darbiņu! To jaukumu! Puķīte rozīte ko savām rociņām
izmargojuse. Kāda acs to var izskatīt, kāda roka izstrādāt, kāda galva
izdomāt! Pa visām kaimiņu sētām nesu rādīt, pa visu pasauli nesu
tincināt! Se, meitas, laižat no rokas rokā!

Vālodze

To krāšņumu! To jaukumul

Zīle

It kā labāk pētīt gribētu, atiet līdz suņu būdai, Virpa seko, abas paklusu.

Vai tas ir adīts vai šūts?

Virpa

Vai auster vai lāpīts? Vai ņieburs vai skotele?

Varis

Pacel galvu no būdas.

Tās ir gailim bikses.

Virpa

Klau, klau!

Smejas.

Varis

Tie ir cūkai segli.

Zīle

Pagaid, pateikšu Pašai. Tad tev būs.

Varis

Teic!

Ielien būdā.

Paija

Vālodzei.

Au! Ko tu, vārnas knābi, manus matus plūc? Ja man vienu, tev visus!

Plūc to.

Virpa

Pieskrej pie Paijas.

Paija

Virpai.

Ko te bolī savas zaļās vēžacis? Vai es esmu putnu biedēklis?

Plaska

Ak tu to valodiņu! Kā sprēgāt sprēgā!

Paija

Grozāties, pīļu mātes! Ēst, ēst nesat!

Plaska

Vai, vai, piemirsu! Man jau gardumiņš būs saviris. Tūlīt, tūlīt!

Prom.

Paija

Tūlīt tūļa! Vai būs uz pēdām?

Plaska

Ar trauku, lieli.

Paraug līu, paraug! Mēlīti norisi!

Paija

Parauga.

Vē! Vē! Tas esot gardums! Tā jau suņu ēsma! Raganai dod ēst vārīt!

Radā grib mani nomērdēt! Tie esot ļaudis! Ech!

Raud.

Pate

izrauj ēdienu, grūž P l a s k a i.

Se! Nes, lej cūkām. Nūņa tāda! Ubadze nu mācēs lielmaņiem virumu
izvārīt.

Mierina Paiju, glāsta.

Nu — nu — nu! Es pate! Es pate iešu savam bērnam labumiņu
paraudzīt. Krējumiņu gribēsi?

Paija

Īgna.

Negribu.

Pate

Medutiņu?

Paija

Nogribu.

Pate

Karašiņas pacepšu?

Paija

Negribu, negribu, negribu!

Pate

Saldi smaida.

Nu, ko tad? Tad jau vai tīri putna piena mans bērns gribēs!

Paija

Priecīga.

Jā! Putna piena gan! Dod putna pienu!

Visas

Bez padoma.

Putna pienu!

Paija

P l a s k a i.

Skrej, ej, meklē, dabu! Ja nedabūsi, badā nomiršu. Ne miltiņa ne-
ņemšu, ne putraimiņa, ne cīpsliņas neēdīšu.

Pate

Paija grib, Paija grib! Ejat! Meklējat!

Plaska

Taisās iet, bet nezina, kur.

Iešu, iešu! Kā tad nu neiešu! Tūlīt iešu.

Paija

Visas ejat, visas! Uz pēdām, prom! Meklējat!

Pate

Skrējāt, meitas! Visas skriesim! Pa ligzdām, pa krūmiem, pa zaru
zariem.

Meitas, Plaska un Pate prom.

Laima

Pieceļas dibenā.

Paija

Ierauga to, iekliedzas.

Vai, vai! Sveša sieva! Kur Pate? Kur Plaska? Meitas!

Laima

Nekliedz! Es nekā nedarīšu.

Paija

Kas tu tāda esi?

Laima nāk tuvāk. Paija nomierinās.

Ā, nu es zinu. Tu esi zīlniece. Visas vecas raganas ir zīlnieces. — Zīl-
niece, zīlniece, uzzīlē man!

Laima

Ko tu gribi, lai tev uzzīlē?

Paija

Uzzīlē, — vai es dabūšu princi?

Laima

Zīlēdama.

Jā, princi tu dabūsi!

Paija

Priecīga; iekā.

Princi es dabūšu! Es dabūšu princi!

Laima

Bet par velti vis princis nav. Tas jānopelna.

Paija

Gari.

Jānopelna? Kas t' jādara?

Laima

Ne daudz un ļoti daudz. Viss tas, ko dara Maija.

Paija

Phe! Tad ta lieta! Viss tas, ko dara Maija! — Bet ko tad dabūs

Maija?

Laima.

Maija?- Maija dabūs to krācēju.

Rāda Vari.

Paija

Skaudīgā priekā.

Ha ha ha! Maija dabūs pelnu rušķi, es dabūšu princi! — Tu laba zīl-niece, bet nelaba padoma devēja. Tu saproti: Maijai jādara, ko tai liek, un jādabū, ko tā negrib. Es daru, kas man tik, un dabūju, ko es gribu. Es daru, kas man tīk. Šodien šā, rītu tā un parīt citādi!

Dejo un dzied.

Man būs princis, princis, princis!

Varis

Pabāž galvu.

Kas te lec un klie dz kā circenis pelnos? No miega izbļāva.

Paija

Es būšu princese.

Varis

Princese! Ja tu būsi princese, tad sētas miets būs tavš princis.

Paija

Sumpurnis! Balamute! Nositīšu!

Varis

Ielien būdā.

Paija

Atkal lec.

Man būs princis, princis!

Pate, meitas, Plaska.

Pate

Se nu, šē nesumiņš!

Paija

Izsper Pašai iz rokām.

Ko te āksties! Vai es to vairs gribu, ko pirmīt gribēju. — Sauc
puišus!

Pate

Neizprot.

Ko? Puišus?

Paija

Jā, jā, jā! Es gribu zināt, vai es esmu skaista.

Plaska

Skaista, skaista! Kā mēnestrīgs laisties, kā zvaigznīte mirgo.

Vālodze

Tiesa, tiesa! Mēs sakām to dienām, naktīm.

Paija

Bet es gribu zināt, vai es patīku puišiem.

V 3 r l S

No būdas.

Puišiem tu nepatīc!

Paija

Aiztur ausis, kliež.

A! Es nevaru dzirdēt, ko tas teic... Lai viņš neteic!

Pate

Vai tev tas jāklausās!

Varis

Es arī esmu puišis, un man tu nepatīc. Melnā vārņa sausajā priedē
skaistāka nekā tu.

Paija

Pašai.

Dzen pie velna.

P a t e

Dzīšu, dzīšu!

Varis

Raušas kājās.

Pats pie velna aiziešu. Elles plēšas jaukāk skan nekā tava valoda.

Aiziet.

Ara dzied.

Mīļā Laima, dievu meita,

Nāc dziesmiņu darināt:

Teic dziesmiņas, dziedī pali

Par jauniem, par veciem.

Paija

Kam tā skaņā balss?

Ciesa

Maijai. Maija dzied.

Paija

Kam viņa dzied? Es negribu! Es negribu!

P a t e

P I a s k a i.

Ej apsaukt! Ej apsaukt!

Paija

Ko tu apsauksi? Dod man ar dziedāt! Tūlīt es gribu dziedāt! Es gribu dziedāt!

P a t e

Dziedi, meitiņ, dziedi! Kas tev liedz?

Paija

Ē — ē — ē!

Nevar.

Es gribu tā kā Maija. Tūlīt es gribu.

Ciesa

Tev nav dziedamās rīkles. Kam nav dziedamās rīkles, tas nevar padziedāt.

P a t e

Ko nu, dūmā! Tādai sētložņītei būs dziedamā rīkle un manam bērnam nebūs! — Dziedi tik, meitiņ, dziedi!

Paija

Mēģina.

E — ē — ē!

Neva r.

Nevaru! Nevaru!

P l a s k a

Pagaidi, pagaidi! Es zinu burvi, kas tevi izmācīs.

Ciesa

Kam nav dziedamās rīkles, to nevar izmācīt. Maijai ir dziedamā rīkle.

Tā dzied pati no sevis.

P l a s k a

Kā var būt Maijai dziedamā rīkle, kad ir Paija!

P a t e

Nebēdā, meitiņ! Gan izmācīs. Burvis izmācīs.

Paija

Mēda.

Burvis izmācīs! Kad pūcei aste ziedēs! Es gribu tūlīt. Tūlīt lai man ir dziedamā rīkle! Es gribu!

Visas

Bez padoma. Į

Viņa grib! Viņa grib! Ko nu lai dara!

P a t e

Dusmas, dūres kratīdama.

Bet nu arī ir diezgan! Jādara gals! Tai skaņajai rīklei, kas man te piebļauj visu māju, jādara gals!

Dziedāšana attālinās.

Svilis

Uznāk sasteidzies.

Te būs tā josta!

P a t e

Ak tu tik! Iedod pūķa ratus, velkas kā giemēzis!

Paija

Zaļa josta! Vai es gribēju zaļu? Lamza tāds! Sarkanu es gribu! Tūlīt dod sarkanu!

Svilis

Kur lai ņemu sarkanu, kad teica zaļu?

Pate

Teica zaļu? Pašam ne prāta, ne acu! Kad teica zaļu, varēji atnest sarkanu.

Paija

Plūc Svili aiz ausim.

Dod sarkanu! Sarkanu dod!

Svilis

Vai, vai, vai!

Pate

Mēda.

Vai — vai — vai! Mans bērns tev vaivaivai! Nu pagaidi tu man!

Lūdzas Paiju.

Gan dabūšu sarkanu, gan! Pati aizskriešu ar pūķa ratiem.

Paija

Jā—a, aizskrēja! Kur tad biji, kad bij jāskrien! Negribu vairs!

Sarauj jostu, nomet.

Pate

Ej nu, drostaliņ, saulītē, papriecājies ar meitām, palēkājies!

Paija

Kas t' es esmu, sienāzis, ka man jālēkā saulītē?

P l a s k a

Re, kur nākamā lielmanīša! Negrib vis, lai meitas slinko. Zin, ka darba laiks!

Paija

Darba laiks! Ja darbs ir zaķis, ko tad stāvi? Laid pakaļ! — Nākat, meitas!

Ar meitām prom.

P l a s k a

Ak tu cildena mēlīte! Teic ko teikdams, atbildi kā ar atspolīti atsi-
tīs! — Iešu, iešu paskatīties, kā daiļi palēkājas.

Prom.

Svilis

Sēd plats, stīvs, atgāzies. Bail: kas nu būs.

Pate

Rokas iespiedusi.

Nu! —

Svilis

Nu??

Pate

Par ko tu mani esi te atvedis, es prasu? Par nelgu, par kājminu?

Tava suga man min uz papēžiem. Tava suga man kāpj uz deguna.
Visa pasaule smejas, tu ne redzi, ne dzirdi! Tava suga visur taisa
saukumu vien, saukumu vien! Pļāvumā tik apcērt vārpas, maltuvē
izbārsta graudus, vērpumu nodod pilnu spaļu kā eža muguru. Labuma
nekur un it nekur. Izlepusi, izvēlīga! Maize esot pelnaina. — Nu, es
tev vēl došu pelnus rīt! Salmu kūlis esot par prastu. Palagus lai dodot!
Slēžu palagus lai priekš šās šūdinu. Ha, ha! Uz kādiem tad es pate un
mans bērns, ja viņa uz slēžu palagiem! — Ja sāks nākt tautas, kur es
viņu slēpšu! Un, ja slēpšu, tad būšu tā sliktā. Bet vai var rādīt pa-
saulei to mazo prātiņu, to neveiklo tikumiņu, to bālo naktspamašu?

Maijas balss ārā:

Krūmi, krūmi, meži, meži,

Manu balsi atdodat!

Nu man jauna vasariņa,

Kur balsītes vajadzēs.

Pate

Nezin, ko no dusmām.

Dzirdi, dzirdi! To skaņo rīkli! Piebļauj māju, piebļauj lauku! Manas
ausis plīst pušu. Es nevaru, nevaru vairs! Vai mans bērns to darītu.

Vai mans bērns tā savu rīkli palaidīs!

Dziesma tuvāk.

Ai, ai! Nevaru, nevaru!

Aizbāž ausis.

Man jābēg! Jābēg no mājām laukā. Paliec tu ar savu sugu. Jābēg,
jābēg!

Saķer galvu, aizbēg.

Svilis

Uztraukts skraida.

Maija uznāk.

Maija

Nu, sirmmāmiņ, darbi apdarīti. Ja nu esi atpūtusēs, patecēšu tev līdz
līdz Pasaules cejam, tad tu vairs nenomaldīsies.

Laima

Labi, meitiņ! Bet vai vēl kājām būs viegluma?

Maija

O, sirmmāmiņ, palūko!

Dejo un saduras ar Svili.

Svilis

Bargs.

Ko tu te — lustēs un ziņgēs cauru dienu? Nevar ne aizklausīties!

Maija

Vai, tētiņ, tu jau mājā?

Svilis

Ej nost!

Maija

Vai es ko Jaunu daru?

Svilis

Labu jau nedari. Lēkātājs nav darītājs. Lustēs un ziņgēs vien. Savaldi skaņo rīkli! Lai vairs nedzirdētu. To es tev piesaku.

Maija

Tētiņ, tu man vienīgo prieciņu aizliedz.

Svilis

Pie darba nevajaga prieka. Liela jau esi, bet tikuma maz. Labuma pa vējiem izlaid. Darba nemāki. Vērpums spajains, maltuve graudiem piekaisīta.

Maija

Vai, tētiņ, kas tev to stāsta?

Svilis

Vai man jāstāsta? Vai man pašam acu nav? Es tev saku: uzvedies godam! Citādi man kauns no tādas meitas.

Prom.

Maija

Vai, vai! Kas tas bij? Pēdējos vārtiņus aizvēra!

Skumst.

Laima

Neskumsti! Ja vārtiņus tev aizvēra, pasauli atvēršu.

Noskūpsta lai acis.

Maija

Ai sirmmāmiņ, nožilba acis. Ko es redzu!

Laima

Tepat veco liepu.

Maija

Sapņainā tālumā.

Redzu gan to veco liepu,

Bet aiz liepas tālus laukus,

Bet aiz laukiem baltus ceļus,

Bet aiz ceļiem rudus kalnus,

Bet aiz kalniem zilu jūru,

Bet aiz jūras rožu dārzu,

Pašā vidū zeltozolu,

Galā trejdeviņas saules!

Laima

Aizkar Maijas ausis.

Maija

Ai, ai sirmmāmiņ, ko es dzirdu?

Laima

Bezdelīgu kārtsgalā.

Maija

Bezdelīga, vidžulīte,

Sauc mani vārdā!

Laima
Sauc tevi vārdā,
Saka tev labdienas
No brāļiem, māsiņām.

Maija
No brāļiem, māsiņām?
Kas tie ir, sirmmāmiņ?

Laima
Bitīte žiglā
Baltziedu vālā,
Sudraba miglā
Zvaigznīte tālā,
Ķirzata glodā,
Pa akmeņu pilīm
Kas šaudās un lodā,
Lietņš, kas čabina,
Vējiņš, kas grabina,
Brālītis Saulstaris,
Mirdzošais rītsveicis,
Visu zemju skaistule
Māsiņa Sārtroze.

Viss, kas uz pasaules margo un zvīlo,
Sūta tev labdienas, viss tevi mīlo.

Laima nozūd.

Maija
Viss, kas uz pasaules margo un zvīlo,
Sūta man labdienas, viss mani mīlo.
Viss mani mīlo! Ai sirmmāmiņ, cik jauki!
Neredz vairs Laimu.

Sirmmāmiņ, kur tu esi?

Plaska, Pate uznāk.

Pa t e

Ko, tu še esot? Svešu vazaņķi ēdinājusi?

Maija

Sāpīgi.

Nav. Nav jau viņas vairs.

Plaska

Rāda maizi un piena traukus.

Nu paskat, vai nav!

Pate

Ēdināt, dzirdināt, manu labumu pa vējiem putināt. Manu mantu vazaņķiem atdot!

Maija

Mīlu, sirmu māmiņu tikai paēdināju.

P a t e

Tikai paēdināji? Tā? Piegāji kā pie sava un ņēmi?

Maija

Vai tas nav mans? Vai nav mana tēva, manas māmiņas padomiņš?

P l a s k a

Redz, ko pasaka!

P a t e

Ko? To tu izdrīksties? Man acīs lēkt? Man teikt, ka tā tava manta?

No mājām prom! Pie vilkiem prom! Mežā prom!

Maija

Tā nav tava vara. Darbu vari uzlikt, cik spēj, no mājām aizdzīt nespēj.

No mājām prom neiešu.

P a t e

Ak darba! Nu tad pagaidi! Darbu dabūsi. — Podu linu savērpši, tad vari palikt.

P l a s k a

Tītiņa.

E—ē! Ko nu teiks!

Maija

Savērpšu.

P l a s k a

Nakts sprīdi gara.

P a t e

Nedomā skalū plēst. Gaišā istabā sust! Mēnesnīcā. Pie Veļu akas. Pie Veļu vītoliem, tur tev vieta.

Maija

Kur lini?

P a t e

Ej, tev iedos!

Maija

Prom.

P a t e

P l a s k a i.

Gādā, ka mani suņi tiek vajā, kad šī iet. Lai ceļu vairs atpakaļ ne-
atrod. Neaizmirsti!

P l a s k a

Iztapdama.

Gādāšu, gādāšu! Kā nu es to aizmirsīšu!

Abas prom.

Priekšgars

OTRAIS TĒLOJUMS PIE VEĻU AKAS

Pa kreisi dibenā Veļa aka pussagruvušiem, zaļi apsūbējušiem grodiem. Pa labi, vairāk priekšā pieguļnieku būda. Aiz tās paliels akmens. Akmeņi arī kreisajā pusē. Dibenā vītoli. Aiz vītoliem pļava. Mēnesnīca, netālu no akas Maija sēd uz akmens un vērpj. Blakām ūdens krūze un linu nasta. Varis guļ būdas priekšā; krāc šad tad.

Maija

Klusi dzied.

Saule, saule gaviļēja:

Sērdienei kāzas dzēra.

Saule vilka zīda svārkus,

Līdz zemīti locīdama;

Mīļā Laima sagšu sedza,

Līdz zemīti pušķodama;

Dieva dēli zirgus jūdza

Sudrabiņa ratiņos.

Mēnestiņis līdza brauca

Mirdzēdamis, vizēdams.

Varis

Atmozdamies it kā no dziesmas. Imitē skaņas.

Aaha! Baaach! Atkal man viens aizbiedē miegu! Kā es laižos guļus,

tā man aizbiedē miegu! Tām tīšām!

Maija

Jā, tām tīšām! Vai tev tagad jāguļ? Tev jāgana zirgi. Ej lūko, vai

nav jau auzās!

Varis

Jāgana zirgi! Vai t' es esmu lākturis, kam katru nakti uz vakts jāstāv?

Maija

Katram savs darbs jādara.

Varis

Žāvājas.

Lai velns dara darbu!

Maija

Velns tava darba nedarīs. Tu drīzāk darīsi velna darbu, ja tāds slīņķis paliksi.

Varis

Es ar mieru. Maza bēda, velnam par kalpu! Dzīvo, cepuri kuldams.

Strādā kā gailis un ēd kā zirgs, jo gaļas kā malkas. Bet te — mute

sūra vien no auzu ķīšēļa. Pē! Do dzert, lai noiet nelabums.

Maija

Se stāv ūdens krūze.

Varis

Kur?

Maija

Man līdzās.

Varis

Klāt nenāk.

Maija

Pate neiet.

Varis

Nu, tad nekā!

Maija

Aiznes viņam ūdens krūzi.

Kur tevi tādu liks? Tu jau drīz pie vietas pieaugsi. Staigāt aizmirsīsi.

Varis

Padzēries.

Kam man būs jāstaigā? Kad tu visus darbus būsi apdarījuse, tu mani paņemsi kupaprecē un panēsāsi pa pasauli.

Maija

Ej nu pieskati zirgus! Kā būs bijuši auzās, tā tev trīs dienas vairs ēst nedos.

Varis

Par ko man siksna? Sajozīšu vēderu, būs miers.

Maija

Kam tu saspītēsi? Tu spītē darbam. Vai darbs vainīgs?

Varis

Par ko es nevaru spītēt? Vai darbs man brālis?

Maija

Nu ja, ka brālis. Vēl vairāk kā brālis. Viņš jau tev atdod visu. Pats tev ieliekas rokās. Viņš jau tikai gribas būt darāms. Un tad viņš tev ar spēku pielej dzīslas. Ar prieku pielej sirdi. Ar veiksmi locekļus. Ar gudrību prātu. Jo viņš jau gudrāks par gudru. Tik pats sevi padarīt nevar. Viņš ir kā apburts. Atburt sevi nevar. Tas jādara cilvēkam.

Varis

Izlaidīgs.

Buri, buri buramo, es gulēšu gulāmo! Kad man dotu vaļu darīt, ko es gribu, es tik gulētu no rīta līdz vakaram un no vakara līdz rītam.

Gari žāvājas.

Maija

Un sajoztu vēderu.

Varis

Neparasti dzīvi.

Un ēstu. Ēstu! Ēstu! Stirnas un vērsus! Briežus un aunus!

Maija

Klau, zirgi auzās!

Varis

Tev plānas ausis. Es nekā nedzirdu.

Maija

Nobradās lauku!

Varis

Lai! Vai tik vien auzu pasaulē!

Maija

Aizskrej izdzīt zirgus.

Varis

Liekas uz auss un krāc.

Paija, grezni ģērbta, Zīle, Vālodze, Virpa, Ciesa un citas meitenes uzskrej dibenā.

Paija

Citām.

Klau, Maiju sabaidīsim, ratiņu apsviedīsim, vērpumu izārdīsim, pa krūmu krūmiņiem dzijas aizstaipīsim.

Ciesa

Jokosimies un spokosimies!

Paija

Bet kur viņa ir? Nav!

Ciesa

Nav. Tur tik tas krācējs. Skatāt!

Visas

Jautri.

Lūk, lūk, tas krācējs!

Sadodas rokās, ieslēdz Vari griezdamās un dziedādamas.

«Kas dārzā, kas dārzā?

Dundurs rožu dārziņā.»

Viena pēc otras, garām skrienot, bargi noliecas Varim pie auss.

Zīle

Kas par dundur? Jūras krācējs!

Vālodze

Kas par dundur? Aukas šņācējs!

Ciesa

Vāles vāzējs,

Kalnu gāzējs,

Zemes spārdis,

Pasauls ārdis.

Virpa^

Zvaigžņu grāvējs,

Koku rāvējs,

Mežu rūcējs,

Pērkondūcējs!

Visas

Varim ausīs.

Brrr! Brrr! Ššš!

Varis

Sit abām rokām pa gaisu, bet krāc tālāk. Meitas atbēg nost.

Maija

Uznāk un nosēstas vērpt.

Paija

Dod meitām zīmi palikt dibenā. Tuvojas M a i j a i kaitinādama un tītīdama.

Man zīžu drānas. Man baltas kājas. Man zelts un sudrabs. Man slēžu

kreklis. Tev nekā! Tev nekā! Ve! Ve! Tev veci lindraki! Tev skran-

daina villaine. Tev pakulu kreklis! Tev basas kājas!

Rausta M a i j a i aiz drēbēm, aiz matiem, sper viņas basajām kājām, tomēr āmen baidīdamās, kā karstu pieķerdama. Kad tas nedara iespaidu, sāk citā tonī griezdamās un

« dejodama.

Es būšu princese! Es esmu princese! — Tu pelēka pelnruške! — Man zīlniece zīlēja! Princi man zīlēja. — Tev ar zīlniece zīlēja. — Kad tu zinātu, ko zīlēja? Ha, ha, ha!

Sit knipus un griežas.

Es gan zinu! Ha, ha, ha!

Nepanākuse savu, dusmām augot.

Kod mēlē, ja gribi zināt! Bet es neteikšu! Ahā! Neteikšu! Citiem pateikšu! Citiem gan pateikšu! Tev neteikšu!

Sačukstas ar meitām, rādīdama Vari, Dzird saucam:

Skrandu princis! Skrandu princis!

Meitas smejas. P a i j a atkal tuvojas M a i j a i. Izlikdamās.

Nu nāc! Nu nāc! Mēnesnīcā parotāt, kā bitīte palodāt!

Mācas tai virsū.

Maija

Laid! Man darbs!

Paija

Zinu, zinu, zinu! Jāsavērpj trīs podi linu.

Tītīdama.

Ek, ek! Jādara, ko liek. Jāskrej, kur dzen. Jāvelk, ko krauj. — Es

daru, kas tīk. Es daru, ko gribu. Es daru par spīti! Par spīti!

Piepeši pieskriedama, mēģina tai izraut vārpstiņu no rokām.

Maija

Draudoši.

Darbu liec mierā!

Paija

Bailēs atlec atpakaļ, bet tad atkal klāt.

No vietas nevari pakustēt! Nekā man nevari padarīt! Ek, kā iedevu

dusmas! Ek, kā iedevu dusmas!

Maija

Mierīgi.

Tad jau ods arī man varētu dusmas iedot!

Paija

Nevaldāma. Spārdās kājām un krata rokas.

Tad iedošu tev dusmas! Iedošu! Iedošu! Iedošu! Pagaidi! Sargies!

Sargies!

Maija %

Mierīgi vērpj.

Paija

Meitām.

Klausāt, ko saka!

Ātri, klusi

Katra uz savu pusi!

Kā viesulis pieskrejat,

Vārpstiņu atņemat,

Kodaļu izplūcat,
Dzijas saraustāt!
Pa krūmu krūmiņiem aizstiepjat,
Kur bija, kur palika?
Neviena vairs nezina, kas darīja!
Ciesa
Spokosimies un jokosimies.
Citas
Jā, jā, jā!
Visas uz pirkstgaliem apiet Maiju.
Paija
Redzēsi, ka iedošu dusmas, kad darbs būs izpostīts! Kad aizdzīs no
mājas! Kad aizdzīs no saules!

Meitas
Gāžas no visām pusēm. Maiju biedēdamas.
Uhū! Uhū! Uhū!
Grib izraut vārpstiņu.
Maija

Vārpstiņu sargādama.
Vai, vai, māsiņas! Tā nedarāt!
Meitas
Apraujas, aizlien.
Paija
Meitām.
Nekas netika? — Atkal lai virsroka!
Paceļ akmens šķilu.
Lūk, ko atradu! Akmeņa šķilu, asmeņa asu! Ar šo vārpstu satriekšu!
Tai sirdī iedzelšu!
Slepus uzbruk M a i j a i, to ievaino.
Se tev!
Maija
Vārpstiņu pie sirds sargādama.
Vai! Vai!
Paija
Ar meitām aizskrien, izņemot Ciesu un Zili, kuras paliek redzamas.
Varis
Sēdus, samiegoties.
Kas rūca? Kas dūca? Kas grāvējās?
Maija
Pateicīgā izbrīnā.
Asmens sirdi meklēja, bet vārpstiņa izglāba.
Sabīstas.
Vārpstiņa? Vārpstiņa asinīm noplūduse! Vērpumu notraipīs! Ko nu
darīšu? Kur to mazgāšu? — Veļu akā! Veļu akā to mazgāšu!
Steidzas pie akas. Skatās iekšā. Brīnās.
Kas tas? Mēness! Apaļš, liels mēness akā spulgo!
Stīgo un staro,
Krustu šķērsu zaro!
Liecas dziļāk.
Smilts dzelme tik balta
Kā dzimūs malta.
Akā sauc:
Maijal
Maija
Klau, sauc! Mani sauc! Kas dzelmē sauc?
Liecas dziļāk. Vārpstiņa izkrīt no rokām.
Vai, vārpstiņa iekrita! No rokām izrāva. Kas izrāva vārpstiņu? Atdod
man vārpstiņu!
Pazūd akā. No akas vēl sauc:
Vārpstiņu!
Ciesa
Vai! Kas tas bij?
Zīle

Akā iekrita!

Abas prom.

P l a s k a

Paceļas aiz grodiem.

Nobūru, nobūru,

Vārpstiņu no rokām izrāvu,

Pazemē aizmetu!

Ar vēja zirgiem vairs nesadzīs!

Nu tā vairs virszemi neostīs!

Pazūd aiz akmeņiem.

Varis

Vai vēl es krācu? Vai vēl es sapņoju?

Berž acis.

Kur viņa palika? Akā nozuda!

Pikts.

Ko tāds muļķa skuķis! Vai lai es pakaļ lecu? — Nelēkšu!- Jā,
bet — jā, bet — ko nu lai iesāk? Kur nu lai paliek? — Nu kauču vai
stāvu velnam par kalpu jāpaliek! — Lai nāk! Hej! Velns, šur! Velns,
šur! Še kalps!

Ņurga

Parādās aiz akmeņa. Stiepj roku.

Se, saimnieks!

Varis

Noskata to rāmi no galvas līdz kājām.

Ak tad tu tas esi? — Hm. Tu nemaz tāds neesi. — Diez vai tu pa-
visam esi riktīgs velns?

ŅUrGa Sašutis.

Kas velns, kur velns? Vai lai es simts tūkstoš gadu vienā ādā staigāju?

Es esmu lielskungs Ņurga no Akmeņu muižas.

Varis

Lielskungs Ņurga no Akmeņu muižas? Ko tu laba dari tai Akmeņu
muižā?

Ņurga

Kad atnāksi, tad redzēsi. Nu, līkop!

Varis

Rāmi gaiņā.

Na, na, na! Tik viegli vis ar abām kājām ellē nelēc!

Uzlūko to no malas.

Darbs?

Ņurga

Darbs? Darbs — darbs! Darba nekāda. Tikai uguni pabikstīt, kamēr
manis paša nav mājās.

Varis

Apmierināts.

Hm. Gaļa?

Ņurga
Gaļa? Trīs vērši par dienu.
Varis
Hm. Alga?
Ņurga
Alga? Tik, cik varēsi panest gada galā.
Varis
Zelts?
Ņurga
Kas tik acīm patiks.
1
Varis
Apdomājis.
Lai iet! Līkop!
Ņurga
Līkop!
Roku sniegdams, aizrauj Vari aiz akmeņa.
Paija ar meitenēm.
Vālodze
Kur viņa palika?
Zīle
Ielēca akā.
Virpa
Es neredzēju.
Ciesa
Es redzēju.
Zīle
Ielēca, ielēca!
Ciesa
Vārpstiņa iekrita.
Paija
Skriesim turp, skriesim turp!
Visas ap aku, skatās iekšā.
Zīle
Mēness stīgo un staro,
Krustu šķērsu zaro.
Maijas nav!
Ciesa
Smiltiņa balta
Kā dzirnavās malta,
Maijas nav!
Visas
Kur Maija?
Ciesa
Es zinu. Izkrita zemei cauri. Iekrita pazemē.

Paija
Pazemē? Kas tā par pazemi?

Ciesa
Pazeme ir pazeme.

Paija
Kā iedegusies.
Es arī gribu pazemē. Pazemē! Tūlīt pazemē!

Ciesa
Nu tad lec akā!

Paija
Piepeši.
Akā? Jā, akā! Es gribu pazemē. Es lēkšu akā. Kad Maija pazemē, es
arī gribu pazemē!

Ciesa
Nākat prom! Akā ir būrums. Būrums velk velkamo. Būrums sauc
saucamo.

Visas
Prom, prom!
Sagrābj Paiju pie rokām, velk atpakaļ.

Paija
Laižat vaļā!

Vālodze
Nelaižat, meitas!

Ciesai.
Skrej, sauc Pašu, skrej, sauc Pašu!

*

Ciesa
Prom.
P l a s k a
No akas puses.
Vai, vai! Kas kaiš puķītei rozītei? Ko grib puķīte rozīte?

Zīle
Grib lēkt akā. Grib tikt pazemē.

P l a s k a
Vaimanu, vaimanu! Ko nu izdarīs? Kur Pate, kur Pate?

Paija
Negribu Pašas! Gribu pazemē!

Vālodze
Nāk jau, nāk jau!

Pate
Pēsu pēsumis, tūdaļ sizdama, kurai meitai krīt.
Se, še, še, še! Vai tā sargāt manu bērnu? Vai tā glabājat manu bērnu?

Saldi.
Kas tad kaiš manai rožlapiņai? Ko tad dara manam dūku balodītim?

Paija

Neskaries klāt! Es gribu pazemē!

P l a s k a

Viņa grib! Viņa grib! Turat, meitas!

Pate

Laidies, meitiņ, pa virszemi, kur patīk. Pūķu ratus došu. Melnos kraukļus atsaukšu. Piektnakt pilns mēness. Pate uz sava kumeļa izjādināšu.

Paija

Negribu pūķu ratu. Negribu melno kraukļu. Pazemē gribu.

Kā Paija izraujas meitām no rokām, tā atkal to satver Pate un Plaska.

Pate

Ciesai.

Skrej, nes spilvenus! Piecas meitas, desmit meitu lai nes spilvenus!

Ciesa

Projām, drīz atkal atpakaļ.

Plaska

Pukīte rozīte, pieņem prātu!

Paija

Maija ielēca pazemē, es arī gribu pazemē! Man viss jādara, kā Maija dara, tad es dabūšu princi! Tā ragana uzzīlēja.

P a t e

Princi!

P l a s k a

Tad nekā nevar darīt!

Ciesa

Maijai papriekš vārpstiņa iekrita, tad tik pate ielēca.

Paija

Ej nes vārpstiņu!

Ciesa prom.

Pate

Nelēc labāk, nelēc, meitiņ!

Citas meitas nāk ar klēpjiem spilvenu.

Pate

Nesat, nesat! Metat akā! Metat akā!

Meitas dara to.

Ciesa

Uznes vārpstu.

Se vārpsta.

Pate

Apdomājies, meitiņ, pieņem prātu! Turat viņu, meitas!

Paija

Izraujas, atgrūž visas nost.

Es gribu! Kad es gribu, tad es gribu!

Visas

Izņemot Ciesu un Zili, nokrīt ar rāvienu gar zemi.

Viņa grib! Viņa lēc!
Paija
Iemet papriekš vārpstiņu, ielec.
Zīle
Pie akas.
Tik mēness stīgo un staro,
Krustu šķērsu zaro.
Ciesa
Skatās akā.
Smiltiņa balta
Kā dzirnavās malta.
Ne Maijas vairs, ne Paijas!
Visas
Skatās akā.
Ne Maijas vairs, ne Paijas!
Priekšgars

TREŠAIS TĒLOJUMS PIE VELĒNU VECĪŠA

Sudrabaini sirmi nokārušies koki. Pagalms ar sirmu, zemu velēnu valni un vārtiņiem. Vienā pusē sirma velēnu mājiņa, tai pretī sūnu pirtiņa. Pie mājiņas velēnu sols, uz kura, galvu rokā atspiedis, guļ Velēnu vecītis garu, pinkainu bārdu, nctirs un skrandains. Pie vārtiem, uz ceļa atspiedies, vārtu sargs K a u p i ņ š, krupja izskatā, tuvāk mājiņai nama uzraugs Samtcepure, kurmja izskatā. Visi trīs kā nekustošas figūras. Krēslains. Nosit dobjs zvans.

K a u p i ņ š
Simts gadu apkārt!
Velēnu vecītis
Vai pirtiņā uguns vēl nav?
Samtcepure
Nav.
K a u p i ņ š
Nav.
Samtcepure
Es jau gaidu piecsimts gadu.
K a u p i ņ š
Es tūkstoš.
Velēnu vecītis
Es desmittūkstoš.
Kad tas būs un kad tas nāks,
Kas mani baltu mazgāt sāks,
Tas, kas pats būs tīrs un spožs,
Sirdī taisns un prātā drošs!
Visi trīs nokar galvas.
K a u p i ņ š
Nāk! Balta ēna pārskrēja.
Velēnu vecītis

Labs cilvēks nāk!

Samtcepure

Uztraukti.

Cilvēks! Cilvēks!

K a u p i ņ š

Uztraukti.

Cilvēks! Cilvēks!

Maija parādās aiz vārtiem.

Maija

Labdien, nē, labvakar, tētiņi, vectētiņi! Vai drīkst ieiet jūsu sētiņā?

K a u p i ņ š

Nāc!

Maija

K a u p i ņ a m.

Mīļais, labais vectētiņ, vai neesi manu vārpstiņu redzējis?

K a u p i ņ š

Rāda Velēnu vecīti.

Ej pie tā! Tas desmittūkstoš gadu gudrāks par mani.

Maija

Mīļais, labais vectētiņ, vai neesi manu vārpstiņu redzējis?

Velēnu vecītis

Tu jautā man, es jautāšu tev. Kādu ceļu šurp atnāci?

Maija

Labu ceļu.

Velēnu vecītiš

Ļaunā pamāte tevi suņiem rīdīt lika.

Maija

Lika gan, bet suņi jau mani nerēja. Tie bij Duksis un Krancis, kurus es slepus paglaudīju un kauliem baroju. Viņi jau gan nāca kā vējš man pakal, bet tad es sacirtos atpakaļ un sāku smieties, un viņi tad ar tik astes luncināt un smilktēt un man rokas laizīt.

Velēnu vecītis

Ļaunā māsa tev sirdī iedzelt gribēja.

Maija

Bet viņa jau nekēra. Vārpstiņa izglāba.

Velēnu vecītis

Ļauna ragana tev vārpstiņu no rokām izrāva, pašu akā ierāva.

Maija

Bet vai par to kas ļauns notika? Lūk, es jau tepat esmu! Labā pasaulē iekritu. Labi gari vien vadīja. Vējiņš bij ērkšķa krūmā sapinies. At-raisīju. Par to mani uz spārniem pacēla un panesa kādu gabaliņu.

Tad bij darbiņš padarāms.

Velēnu vecītis

Kāds darbiņš?

Maija

Krāsniņi maizīte dega. Izvilku. Kukulīši aiztecēja brūnām kājiņām
virszemē bada ļaudis barot. Ir man iedeva riecentiņu. Vai tu ar gribi
gabaliņa?

Velēnu vecītis

Glabā vien, ko pati pelnīji. Tas zemes spēks. Kad ēd no tā, var no
akmeņa virvi plēst, no ūdens cirvi tēst. Un piemini manus vārdus:
spēks rodas tik vienreiz. Kam maizīti vēlēsi, tam arī viņu atdosi. Nu,
ko laba vēl redzēji?

Maija

Redzēju ziedu liepu. To bij aizstājis sirseņu bars. Aizdzinu. Ziedu
liepa, lūk, ziedu zaru slotiņu iedāvāja.

Velēnu vecītis

Jūsmīgi.

Liepu zaru slotiņa

Pirtī perama,

Kā mīļa rociņa

Locekļu audus

Atkal tā dara

Jaunos un glaudus.

Tai tāda vara!

K a u p i ņ š

Saldi ilgodamies.

Ai, ai, ai!

Samtcepure

Saldi ilgodamies.

Ai, ai, ai!

Maija

Tad ieraudzīju ganu, kas kausiņus greba. Lūdza gans, lai aizskrienot
viņa lopus atgriezt. Tie bij pār deviņiem kalniem noklīduši. Atgriezu.
Par to man kausiņu iedeva. Ik gribas dzert, ik kausiņš pilns! Gards
kā vīns un smaržo kā rozes!

Velēnu vecītis

Kā miesa garšo,

Kad rozes smaržo

Garaiņu tvaikā!

K a u p i ņ š

Ilgodamies.

Ai, ai, ai!

Samtcepure

Ilgodamies.

Ai, ai, ai!

Maija

Tad strautiņu-baltgalvi ieraudzīju. No kalna lēkdams, tas bij iekritis
bedrē, nekā vairs izkāpt nesaprata. Lūdza, lai bedri atrokot. Atraku,
strautiņu vaļā palaidu. Par to man putu gabaliņu iedāvāja.

Velēnu vecītis
Baltu putu gabaliņš,
Ak, kā spīd un zaigo viņš!
Kad ar tādu miesu kop,
Tad tā atkal jauna top
Tā kā caurspīdīgas, plānas,
Mirdzin baltas zīžu drānas!

Kaupiņš
Saldi—kāri—ilgojoši.

Ai, ai, ai!

Samtcepure

Saldi—kāri—ilgojoši.

Ai, ai, ai!

Maija

Par ko tu tik skumjš, vectētiņ?

Velēnu vecītis

Kā nebūt skumjam, meitiņ. Desmittūkstoš gadu pīšļi un putekļi ap
manu miesu lipuši. Es esmu nejauks, nejauks!

Maija

Manās acīs tu nemaz nejauks neizskaties! Tu esi — nu, kā visi mīļi
tētiņi!

K a u p i ņ š

Un es? Kāds esmu es? Drausmains un kraupains.

Piins rugāju un spuru,

Kas pieskaras, tam duru.

Maija

Ko nu tu, tētiņ, bažījies? Tie spuri jau nemaz uz āru nav redzami.

Samtcepure

Visi dūmu dūmi, visi sodrēju sodrēji, visi lēvaiņi piecsimts gadus uz
manas galvas biruši!

Maija

Bet tava galva ir mīksta kā samts. Ļauj paglaudīt.

Pirtiņā iedegas uguns.

K a u p i ņ š

Ekstāzē.

Pirtiņa kuras! Pirtiņa kuras!

Samtcepure

Pirtiņa! Pirtiņa!

Velēnu vecītis

Meitiņ, meitiņ, izdari man darbiņu!

Maija

Kā vajaga, vectētiņ?

Velēnu vecītis

Noper mani pirtiņā.

Maija

Ar mīļu prātu, vectētiņ. Ja tik tev pa prātam izdarīšu. — Dod ko
uzmest garu!

Velēnu vecītis

Pavardā būs maitas kauls. Ar to uzmet garu.

Maija

Ko tu runā, vectētiņ? Kas tad ar maitas kaulu garu met? Es gan zinu!

Priekš kam man mans kausiņš? Lūk! Uzmetīšu garu, būs rožu smarža
pirtiņā.

Nozūd pirtiņā.

K a u p i ņ š

Ai, ai, ai!

Samtcepure

Ai, ai, ai!

Maija

Iznāk.

Gars tik mīlīgs un maigs kā pūpolu vālīte. — Kur ņemšu slotiņu?

Velēnu vecītis

Ērkšķu krūms pirtsgalā. Tur nolauz slotiņu.

Maija

Vectētiņ, vectētiņ, nu tu gan esi aizmirsis, kā pirtī peras. Kas tad no
ērķšķiem slotiņu griež! — Pag, man tak ir slotiņa! Lūk, še! Nopēršu
ar liepziedu slotiņu! Bet kur ņemšu ziepes?

Velēnu vecītis

Izņem akmeni no paslieksnes. Tās būs ziepes.

Maija

Nē, vectētiņ, tās nu gan nebūs ziepes! Lūk, mans putu gabaliņš! Tās
būs ziepes! — Nu nāc pirtī, tētiņ!

Velēnu vecītis

Nevaru paiet, meitiņ. Paņem mani aiz bārdas un aizvelc!

Maija

Ak tu jocīgais vectētiņ! Lai viņu aiz bārdas pirtī velk! — Nu nāc,
aiznesīšu!

Velēnu vecītis

Es esmu smags, meitiņ! Visi pīšļu pīšļi man kaulos!

Maija

Bet man zemes spēks un zemes asinis kaulos!

Uzcel Velēnu vecīti un iaved to pirtī.

K a u p i ņ š

Osta gaisu, aizgrābts.

Rožu smarža kā vīna garša!

Samtcepure

Liepslotiņa mīksta kā vīkstīt vīksta!

K a u p i ņ š

Putu košums kā mēness spožums!

Izdzirdās stabules skaņas.

Samtcepure
Klau, klau! Tas ir kas neparasts!
Vai tā ir vabule vai strazds?
K a u p i ņ š
Cilvēks savu skaņu nesīs,*
Cilvēks savu dvašu dvesīs.
Viss kūst vaļā, viss iet vaļā,
Briest un tūkst kā zemē zaļā!

Samtcepure
Izbrīnējies.
Rau, galva man klanās
Un kājas stingras!

K a u p i ņ š
Arī manas! Arī manas!
Stingras un vingras!
Abi piepeši uzlec, taisa stūrainas kustības un, stabulei uzsākot dejas motivus, sāk groteski dejot.

Samtcepure
Es stāvu kājās. Es griežos. Es skrēju.

K a u p i ņ š
Es ceļos! Lecu! Lēkāju! Deju!

Samtcepure
Ir es to varu. Laid vaļā! Dod roku!

K a u p i ņ š
Se roka! Un laidīsim līci un loku!

Samtcepure
Un krustu un šķērsu. Un lingu un laidu!

K a u p i ņ š
Un ripā sviesties! Un akti raidu!

A b i
Evā! Evā! Evā! Evā!

Evā! Evā! Evā! Evā!
Dejo kādu laiku.

Samtcepure
Nu diezgan! Met mieru! Met mieru! Gana!

K a u p i ņ š
Tā neesmu vairs dejis es tūkstoš gadu,
Kopš biju vēl jauns un lielkaupju radu!

Samtcepure
Vai dzirdi? Vai mani? Man sit pat sirds!

K a u p i ņ š
Nu katrs vietā! Jau nāk no pirts!
Abi vietā un stāv nekustoši kā sākumā.

Samtcepure
Kad laistu mūs ari!

Kaupi-ņš
Par velti vis nebūs!

Samtcepure
Es maksu dotu.

K a u p i ņ š
Es arī, es arī!

Maija
Izved vectētiņu no pirts baltu kā gulbīti.

Cik nu tu esi stalts, vectētiņ!

Velēnu vecītis
Nu jau esmu gan, meitiņ.

Maija
Pirti vēl gars tik jauks un košs. Vai nelaidīsim tavus gariņus arī?

Velēnu vecītis
Vai tu viņiem to novēli, meitiņ?

Maija
No visas sirds!

Velēnu vecītis
Viņi paši pirtiņā netiek. Kas viņiem, skrandainiem, kraupainiem, klāt
ķersies? Kas viņus apmīļodams aizvedīs?

Maija
Kaupiņu un Samtcepuri glāstīdama.
Nākat, vecīši! No sirds jums laba vēlu, vieglus kauliņus smaržainā
garā dabūt.

Ved tos uz pirtiņu.

Abi
Paldies, paldies, tu zelta meitiņ!

Visi pirtiņā.
Velēnu vecī-tīs

Noņem no velēnu plaukta 3 šķirstiņus.

Maija
Iznāk no pirts.

Vai pa prātam tevi nopēru, vectētiņ?

Velēnu vecītis
Pa prātam gan, meitiņ! Nāc nu savu algu saņemt.

Maija
Atdod manu vārpstiņu!

Velēnu vecītis
Tava vārpstiņa jau virszemē aiztecēja. Prasi citu algu.

Maija
Kam man citas vajaga?

Velēnu vecītis
Labu sirdi nenicini!

Maija
Nē, vectētiņ!

Velēnu vecītis

Trijos šķirstiņos trijādi labumi. Pirmā dārgas zīžu drānas —

Maija

Kam man zīžu drānas? Paijai ir zīžu drānas. Viņas labuma nedod.

Viņas baidās darba.

Velēnu vecītis

Otrā zelta pils —

Maija

Smejas.

Vai, vectētiņ, vai es zelta pili kā zelta būrītī sēdēšu! Man mežs un lauks, un pļava, un druva, kam man zelta pils?

Velēnu vecītis

Trešā ir spogulītis. Tas pasaka, kas notiek pasaulē. Bet tur tu drīksti tik vienreiz ieskatīties.

Maija

Spogulis, kas pasaka, kas notiek pasaulē? Jā, tajā ļauj man paskatīties!

Velēnu vecītis

Pārdomā labi, ko gribi redzēt. Tu tik vienreiz drīksti.

Maija

Es jau tev pateikšu. Virszemē ir viens tāds puisis — par Vari sauc — labs puisis, tikai drusku tāds — tāds paslinks; es gribu redzēt, kā tam iet!

Velēnu vecītis

Labi! Skaties!

Maija

Ieskati jusēs spogulī.

Vai, vectētiņ, kas tas? Kur viņš ir? Kāds viņš izskatās! Kas tā par vietu? Katli un ugunskuri, katli un ugunskuri!

Velēnu vecītis

Tā ir elle!

Maija

Elle! — Palīdz, vectētiņ!

Velēnu vecītis

Tam palīdzēt nevar.

Maija

Kā nevar? Vajag varēt!

Velēnu vecītis

Ko tu tādām pēc palīga prasi.

Maija

Viņš tāds pat kā mēs abi, tētiņ. Tik drusku — drusku paslinks. Es gribu aiztikt pie viņa.

Velēnu vecītis

Tur aiztikt nevar.

Maija

Tā nesaki, vectētiņ! Man jāaiztiek, un es aiztikšu. Pateic tik ceļu.

Kaupiņš un Samtcepure iznāk no pirts. Pirtiņā uguns nodziest.

K a u p i ņ š

Miesas audi

Mīksti un glaudi!

Samtcepure

Jauki, jauki, jauki,

Glumi kā tauki!

Maija

Abiem.

Mīļie vecīši, kuru ceļu iet uz elli?

Kaupiņš

Uz elli? Vai, meitiņ, to es nezinu. Prasi tam tur! Tas desmittūkstoš
gadu gudrāks nekā es.

Maija

Velēnu vecītim.

Vectētiņ, vectētiņ!

Velēnu vecītis

Kad tev arī ceļu pateiktu, kā tiksi tur iekšā? Iekšā tikt tur var tikai
ar mīļās Laimas dotu atslēdziņu.

Maija

Tad iešu pie mīļās Laimas. — Kādu ceļu iet pie mīļās Laimas?

Velēnu vecītis

Stāvu ceļu. Jākāpj, jākāpj, jākāpj.

Maija

Tāpēc ka vectētiņš tik gauss, griežas lūdzoši pie Kaupiņa un Samtcepures.

K a u p i ņ š

Viņš zin ceļu, viņš zin! Prasi viņam! Viņš pateiks debesu trepiti.

Maija

Mīļo vectētiņ!

Velēnu vecītis

Balts ādas maisiņš,

Melnmelnā saitīte.

Pārtrūkst saitīte,

Saplīst maisiņš,

Izlec princese,

Mākoņu kāpēja.

Pa zaru zariem,

Pa stīgu stīgām,

Pa lapu lapām,

Pa ziedu ziediem

Uzkāpj princese

Līdz debess vārtu.

Maija

K a u p i ņ a m.

Mīļo vecīti, iedod prātiņu atminēt!

K a u p i ņ š
Kur es prātiņu ņemšu, meitiņ! Mans prātiņš ar baltu bozīti aizkliboja.
Maija
Samtcepurem.
Palīdz tu atminēt!
Samtcepure
Mans prātiņš pa zemes skursteņiem izkūpēja.
Maija
Drosmīgi.
Tad es zinu pate!
Pa zaru zariem,
Pa stīgu stīgām,
Pa lapu lapām,

Pa ziedu ziediem
Uzkāpj princese
Līdz debess vārtu.
Tā ir pupa, baltā pupa, vectētiņ!
K a u p i ņ š

Priekā.

Uzminēja, uzminēja!

Velēnu vecītis

Dod M a i j a i pupas graudu.

Roc baltu smiltiņu, iestādi graudiņu! Dod lāpstu, Samtcepure!

Maija

Kur ir balta smiltiņa?

Meklē dažās vietās; tad uzrok smilti un iestāda pupu. Piepeši pārsteigumā izcel
zeltozola galotni.

Tētiņi, skatāt, kas man! Ko smiltiņā atradu. Kā svecīte rokā uzmir-
dzēja! Zeltozola galotnīte!

Vecīši

Uztraukti un pārsteigti.

Kāds mirdzums! Tas nav no šīs zemes! Tas nav no šīs zemes!

K a u p i ņ š

Nu es zinu! Vienreiz — vai tas ir diena, vai stunda, vai gari gadi —
es nezinu; bet briesmīgs troksnis atskanēja, deviņas virszemes no-
drebēja, gaisma man gar acīm pašķīda, zemes smiltīs nozuda. Tas ir
bijis no tā.

Samtcepure

Tas ir bijis no tā.

Maija

Kā acu raugu glabāšu. Mīļajai Laimai par ciema kukuli aiznesīšu.

Paceļas pupas zieds augdams.

Maija

Pupa aug! Mana pupa aug!

Pa zaru zariem,

Pa lapu lapām,

Pa ziedu ziediem.

Sveiki, mījie tētiņi!

Iet no katra atvadīties.

Velēnu vecītis

Ik rītu celies, ik krietnāka topi!

K a u p i ņ š

Ik rītu celies, ik skaistāka topi!

Samtcepure

Ik rītu celies, ik gudrāka topi!

Maija

Paldies, paldies par visu labu! Mūžu dzīvošu, mūžu jūs pieminēšu.

Sāk kāpt pa pupas zariem augstāk, augstāk, nozūd. Vecīši ar ilgošanos noskatās.

K a u p i ņ š

Piepeši.

Melna ēna pārskrēja!

Velēnu vecītis

Nelabs cilvēks nāk!

Visi sastingst savās vietās kā sākumā.

Paija

No kreisās puses; taisās kāpt pār valni.

K a u p i ņ š

Pār valni nekāp! Kas labs, tas nāk pa vārtiem.

Paija

Vienu kāju pārcēlusi.

Nu, es tavam purnam neprasīšu, kur man jāiet.

Pārkāpj pār sētu, iet pie Kaupiņa un Samtcepures. Apskata tos ar nicināšanu, viebdamās, bet Velēnu vecīti no tālienes.

Lupataini, skrandaini, lēveraini, kraupaini! Kas jūs tādi par ņermām esat?

Kaupiņš

Apvainots.

Mēs neesam ņermas. Mēs esam koši un balti, glumi un stalti!

Paija

Manās acīs jūs esat lēvari un ņermas.

Kaupiņš

Tavās acīs? Kas tad tu tāda esi?

Paija

Vai man tev būs atbilde jādod? Tu tūdaļ man atbildi dosi. Es nāku sūdzēties. Kurš te ir tas kungs, kas tik nelabu pasauli tur?

K a u p i ņ š

Labu pasauli!

Paija

Nikni.

Nelabu pasauli, tev saka. Kā sagrauba mani vējš, tā ripu ripumis, kūleņu kūlenis, ausis dūkdams, aiz matiem plūkdams, ritenī griezdams, pa gaisu sviezdams, pie vienas krāsns klāt! Lai raujot maizi ārā! — Jā, lika drusku pagaidīt! Kā nu es nē, krāsns man svelmi acīsf Un nu klie dz ābele, lai purinot; nu liepa, lai sirseņus aizdzenot; nu strauts, lai šim ceļu atrokot! — Jā, ko domā! Atraduši īsto! Es šiem visiem pigu! — Bet, kā es šiem pigu, tā ābele man: bauc, bauc! pa muguru, strauts: šjāc! acīs šļakatu, un sirseņi pa rokām, pa kājām, pa muti, pa degunu dzēlumu! Kā nu es gribu bēgt, vējš atkal aiz skausta sagrauba, šurp atrāva.

Kaupiņš un Samtcepure smejas.

Ko te krikšķināt, āža mēles! Es jums gan rādīšu! Pagaidāt tik! Bet papriekš pasakāt, kur tā meitene, kas pirmā atskrēja?

Kaupiņš

To tu ar deviņiem vējiem vairs nesadzīsi!

Paija

Bet man vajag! Es gribu! Uz pēdām sakāt! Sakāt!

Kad neviens neatbild, Paija spārdās kājām un spiedz.

Sakāt! Sa—a—kāt!

Velēnu vecītis
Uzsit bargi ar bozi.

Paija
Sabīstas, bet, kad redz, ka visi mierīgi, sāk atkal.
Sa—a—a—kāt!

Kaupiņš
Kā tev vajag no tās meitenes?

Paija
Ā! To jums veciem sumpurņiem gan zināt gribētos!
Griežas uz papēža un met Kaupiņam un Samtcepurem knipjus.
Lūk, kā! Kad es to izdaru, ko viņa dara, tad es dabūju princi. Princi,
princi, princi!

K a u p i ņ š
To, ko viņa izdarīja, tu nemaz izdarīt nevari.

Paija
Kāpēc es nevaru?

Samtcepure
Jūsmīgi.
Viņa mūs pirtiņā nopēra.

Paija
Pirtiņā nopēra? Tad ta esot darbs! Kas tādus sakārņus ko pirtiņā
nenopērt! Kur ir tā pirtiņa?
Iet paskatīties, iznāk.
Nu tik turaties! Tūlīt nāksiet pie bijāšanas.

Samtcepure
Bailīgi.
Pirtiņa auksta! Ar ko tu pirtiņu kurināsi?

Paija
Ar ko šiem jākurina! Vēl jau drusku čūkst! Uzsviedīšu drusku gara.

K a u p i ņ š
Bailīgi.
Ar ko tu garu uzmetīsi?

Paija
Maitas kauls aizdurvē. Ar to garu uzmetīšu.

K a u p i ņ š
Vai, vai, vai!

Samtcepure
Vai, vai, vai! Kur ziepītes ņemsi?

Paija
Lūk, akmens paslieksnē! Berzīšu, ka āda šķīdīs!

A b i
Bailīgi.
Vai, vai, vai!

Samtcepure
Ar kādu slotiņu pērsi?

Paija

Lūk, ērkšķu krūms pirtsgalā. Tur slota jau kā likta.

Dabū to.

Skatāt šur! Drāzīšu, kur galva, kur acis! Pilnu lāvu ērkšķiem piekaisīšu.

K a u p i ņ š

Tu ļauna meita! Ja ļaunu darīsi, ļaunu algu iegūsi!

Paija

Phe! Jānosplaujas par šā algu! Lai suns ņem šā algu! Putnu biedēklis tāds!

K a u p i ņ š

Nikni.

Tu pate sev sodu noteici. Kā putnu biedēklis mājā pāriesi.

Paija

Tu man vēl draudēsi! Prom, pirtī!

K a u p i ņ š

Neķeries klāt! Mēs tavā pirtī neiesim.

Paija

Nenāksiet? Tas tik būtu joks! Es gan jūs lūgties iešu? Aiz bārdām, aiz matiem aizvilksu. Kuram te tā garākā bārda? Aha! Tā būs tur tam lēpatam. Grasās iet pie Velēnu vecīša.

K a u p i ņ š

Sargies! Tam tu klāt neķeries!

• Samtcepure

Sargies!

Paija

Kas tad šis tāds par lielu kungu, ka nedrīkstēs klāt ķerties? Aiz bārdas sagrābšu, ar kāju pasperšu, pats no sevis ieskries pirtī kā ripa!

Kā ķer Velēnu vecītim aiz bārdas, tas uzreiz uzlec kājās, liels, draudošā pozā.

Arī Kaupiņš un Samtcepure izstiepjās lēnām, draudošā pozā.

Paija

Piepešās izbailēs.

Man bail! Man bail! Es teikšu Pašai! Va—a—a—a—ai!

Velēnu vecītis

Stipri, lielisku žestu.

Kaupiņ, uzsper viņu virszemē!

Kaupiņš

Tu pavēli, kungs?

Velēnu vecītis

Uzsper viņu virszemē!

Kaupiņš

Lai notiek!

Paija

Kliedz.

Tumsa. Rībiens. Metas gaišs.

Kaupiņš

Lai nu skrien deviņas mūžības caur deviņām pazemēm!

Velēnu vecītis

Miers! Iešu nu dusēt velēnu mājiņā!

Ieiet velēnu mājiņā. Kaupiņš un Samtcepure sastingst savās vietās.

Priekšgars

CETURTAIS TĒLOJUMS DEBESU PĻAVĀ

Debeszils lauks maigām mākoņšķautnēm. Vārti zelta arkām. Vidū balts debesu kalns, uz kura sarkanrožu dārzā Laimas pils. Zilgana krēsla.

Laimas tērps — balts, mirdzošs ar debeszilu mēteli, galvā saules diadems. Saule-
n l l e s līdžīgā, tikai daudz vienkāršākā tērpā — balts svārciņš, josta, mazs diadems.

Varvīksnītes — varvīksnas krāsās: Zaiga — oranža, Kvēla — sarkana,

Spulga — dzeltena, Stara — gaišzila, Rota — zaļa. Rieta — violeta.

Zaiga

Sēd uz debesu šķautnes.

Ai Pērkoni, dusmu vīrs,

Tu mums gauži nodarīji,

Ko tu nāci bargodams

Saules meitai panākstos?

Ko tu nāci bargodams,

Skaudru āvu cilādams?

Tikko vārtus atdarīja,

Nosper zelta ozoliņu.

Vidū spēri, vidū šķēli,

Dienas vidū saule rieta,

Aizsašķīda zelta zari

Pa deviņas pasaulītes.

Nu tek māsas raudādamas,

Zelta zarus lasīdamas;

Zelta zarus gan atrada,

Nerod pašas galotnītes.

Kad atrastu galotnīti,

Atspītētu Pērkonam:

Zaigo debess, zaigo zeme,

Zaigo zelta ozoliņš!

Stara

No debesu kalna.

Vai māsiņas nava vēl atpakaļ?

Zaiga

Vēl nava. — Ko dara daiļā Laima?

Stara

Laima saglauž un saauž ik lapiņu, ik šķiedriņu, ko māsiņas atnesa.

Auds pie auda, stīga pie stīgas, lapa pie lapas, zars pie zara, sakne
pie saknītes! Jau sula sāk kāpt kā zeltozola blāzmiņa, pa dzīslu

dzīslām, bet nevar apřitēt apkārt, nevar sasniegties gredzenā — galotnītes trūkst!

Zaiga

Kad nu būtu galotnīte, atspītētu Pērkonam!

Stara

Kad nu būtu galotnīte, būtu vesels zeltozols.

Zaiga

Māsiņas nāk! Varbūt atnesīs.

Spulga, Līga, Rota, Rieta uznāk.

Stara

Ko atradāt, māsiņas?

Ko atnesāt, māsiņas?

Spulga

Es zelta mizas šķembelīti.

Līga

Es drostaliņu no serdes. .

Rota

Es saknes pašu pēdējo atvasīti.

Rieta

Es vēl divas saplosītas lapiņas.

Stara

Galotnītes nav nevienai?

Visas četras

Galotnītes nav nevienai.

Spulga

Es izbradāju visus smilšu tuksnešus, izkāpu visas kalna šķautnes, nolaidos visos klinšu bezdibeņos, — tur nekā vairs nav.

Rota •

Es izstaigāju visas zājotas pļavas, visus vārpotos tīrumus, izšķirstīju ik ziedu cekuliņu, ik vārpu vālīti, — tur nekā vairs nav.

Līga

Es izmeklēju visus meža biezokņus, visus purvus un staignājus dziļumu dziļumos, rakumu rakumos, izskatījos visus rūķu un čūsku mitekļus, — tur nekā nav.

Rieta

Es izbrīdu visas jūras un atvarus, visus ezeru dziļumus, izlaistīju pa rokām visas akas un avotiņus, urdzas un strautiņus, — tur nekā vairs nav.

Visas četras

Galotnītes nava nekur.

Zaiga

Nebēdājat, māsiņas. Kvēlas vēl nav. Kvēla varbūt atnesīs. Aiznesat Laimai savu atradumu. Lai daļiņu pie daļiņas liek, lai viss atkal vesels tiek.

Rieta, Rota, Spulga, Līga prom.

Kvēla

Uznāk.

Zaiga

Nu, vai atradi? Vai atnesi?

Kvēla

Nekā vairs neatradu, nekā vairs neatnesu, netieku vairs zemsaulē.

Zaiga

Netiec vairs zemsaulē?

Kvēla

Pērkons, dusmu vīrs, visus savus garus vaļā palaidis, trim kārlām mākoņostu pasaulei apjozis. Aukas brāzēji lietus gāzējus dzen un trenc. Spērējs pret spērēju ugunīgiem trizuļiem, žeburu žeburiem liesmainus lokus lenc. — Skārdu veseri, krusas bērēji druvas un mežus laupa un kauj. Puteņu kūlēji līdz debess vārtu kupēņu kupenes grauj! Ai māsiņas, pa mazu mazu plasiņu redzēju, kāda tagad zemsaulē! Zālīte nobalējuse, puķītes nokaltušas, putniņi pērķlos trīc un klusē. Visi smieklī apklusuši, visi mīļi vārdi nomiruši. Cilvēki nīkām acīm skatās, brālis brālim no ceļa iet. Pērkons visus par skauģiem un naidniekiem pārvērtis. Pērkons Laimu veiks. Tad viss ir beigts. Viņš atņems mums saules tērpus un pazemos par mākoņsie-vām, kam krusas un lietus blāķi jāvelk.

Stara

Tas nekad nebūs. Tas nekad nenotiks! Laimu nekāds Pērkons ne-uzvarēs! Laima ir! Laima būs!

Rieta, Rota, Spulga, Līga.

Stara

Ko dara Laima?

Spulga

Skumja.

Laima? Ai māsiņas, Laima raud.

Citas

Uztrauktas.

Laima raud? Kādēļ raud Laima?

Spulga

Pērkons ir pārspējis Laimu.

Citas

Nē, nē, nē! Tas nevar būti Tas nedrīkst būt!

Spulga

Laima raud. Laimas pils ir pilna sērdieņu un grūtdieņu lūgšanu.

Laima neviena vairs neklausā, neviena vairs nežēlo. Lūgšanas drūz-mējas kā pelēkas ēnas, smagas kā migla, viņas sagraus Laimas pili!

Citkārt, kuru lūgšanu Laima paklausīja, tā ietērpās staru tērpā un aizgāja kā zvaigžņu meita zemsaulē. Nu Laima vairs nespēj to no-sūtīt. Viņa zaudējusi savu valstību. Jūs redzat, māsiņas: Krēsla! Krēsla ir jau debesu pļavā. Saules tronis sagrauts, un Laimas pili

sagraus zemes bērnu nopūtas.

Zaiga

Nē, māsiņas! Tā nebūs! Tā nenotiks! Negaidīsim! Rokas klēpī neturēsim! Iesim meklēt!

Kvēla

Mēs netiekam vairs zemsaulē. v

Spulga

Un, ja arī mēs tiktu, vai visas mūsu pūles nav bijušas veltas? Zelt-ozola galotnītes zemes virsū nav. Un zemes vidū mēs netiekam. Mēs esam tikai gaismā. Zemes vidū tik var tikt tāds, kas ir pus gaismas, pus tumsas, pus dienas, pus nakts. Tas ir cilvēks. Ja atradīs, tad tikai cilvēks atradīs.

Zaiga

Es tomēr iešu. Ja nenākat, es viena iešu.

Iziet pa debesu vārtiem un tūlīt priecīga atgriežas.

Māsiņas, māsiņas! Aug augdama debesu trepe! Kāpj kāpējs debesīs!

Kvēla

Kas tā tāda debesu trepe?

Aiziet skatīties.

Zaiga

Balta pupa, mākoņu kāpēja, debesu audzēja!

Spulga

Kas tas tāds debesu kāpējs?

Kvēla

Atpakaļ.

Sērdienīte Maija! Es viņu pazīstu. Es tai rožu kvēlu vaigos ielēju.

Prom.

Zaiga

Es ar to pazīstu. Ikdien magoņziediem tai ceļu nokaisīju.

Prom.

Stara

Es tai staru liesmu acīs iededzu.

Līga

Es ar cīruļdziesmām ikrīt modināju.

Rota

Es ziliem sapņu vējiem žūzināju.

Spulga

Es tai pļavas vizbuļzeltu matos iepinu.

grauj! ieta

saule'ar saulrietu no māmiņas labvakaru atnesu.

Kvēla

Atpakaļ.

Viņa nāk! Viņa nāk! Spērēji spēra visapkārt, viņa atlieca zibeņlokus,

▼ iņa salauza uguns trizuļus.

Prom.

Zaiga
Atpakaļ.
Viņa nāk! Krušas bērēji gāzās tai virsū, Mākoņsievas vēlās pāri.
Viņa pacēla rokas, tie izšķīda.

Prom.
Kvēla
Atpakaļ.
Puteņu kūlēji grāva puteņu kalnus. Noslāpēt gribēja. Viņa pacēla
rokas, to vairs nebija.

Prom.
Zaiga
Atpakaļ.
Aug! Aug! Pupa aug! Pupa līdz debess vārtu!
Kvēla
Atpakaļ.
Māsiņas, bēgat! Spērēji, Krušas bērēji, Mākoņsievas auļo debesīs!
Visas
Vai, vai, vaimanas! „, , , .

Sabēg puduri.
Pērkongari, Mākoņsievas, Spērēji, Krušas bērēji auļodami aiztur
Maiju.

Pērkongari
Slēdzat lokā,
Slēdzat lokā,
Pušu laužat!
Kas tai rokā,
Tumsā raušat!
Pūšat, pūšat,
Lejā grūžat!
Grābjat, sviežat
Aukas zirgā,
Puteņbirgā
Iekšā griežat!
Lai krīt tumsā,
Lai zūd tumsā!
Steidzat, steidzat,
Aši beidzat!

Maija
Abās rokās zeltzola galotnīti.
Mākoņsievas
Uzbrukdamas.
Pušu laužat,
Kas tai rokā!
Maija
Attur tās. Viņas saplok un nozūd.

Puteņu kūlēji
Uzbrukdami.
Grābjat, sviežat
Aukas zirgā,
Puteņbirgā
Iekšā griežat!
Lai zūd tumsā!

Maija
Attur tos. Tie saplok un nozūd, visus citus līdz raudami. Viņa stāv pārsteigta un
bikla.

Kvēla
Māsiņas! Vai redzat, kas tai rokā? Debesu spīdeklis! Zeltozola galotne!

Visas
Gavilēdamas.
Zeltozola galotnīte!

M a i j a i pretim.
Kur tu to ņēmi? Kur tu to atradi?

Maija
Es atradu? — Devītajā pazemē!

Spulga
Vai es neteicu: ja atradīs, tik cilvēks atradīs!

Kvēla
Tas ir debesu spīdeklītis. Tā ir zeltozola galotne. Atdod mums to.

Visas
Atdod mums to.

Maija
Labprāt, daiļās māsiņas! Ņemat!
Dod Kvēlai.

Visas
Pie Laimas! Pie Laimas!

Maija
Izbailēs.
Ak daiļās meitenes, neaizejat prom, neatstājat mani! Vedat mani līdzit

Zaiga
Paliek atpakaļ. Citas prom.
Kurp tu gribi iet?

Maija
Pie Laimas!

Zaiga
Laima nāk pate, pie kura viņa grib, bet neviens mirstīgais nevar
tikt pie viņas pats no sevis.

Maija
Ko tad lai daru?

Zaiga
Lūdz viņu!

Maija
Paceļ rokas.
Mīļā Laima, daiļā Laima,
Neredzamā, pielūdzamā,
Rādi savu laipno vaigu!
Piepeša mirdzoša gaisma. Gaviles debesu kalnā.
Sveiks, sveiks! Staru ozols! Zelta ozols! Saules ozols!

Maija
Kā pārņemta.
Ai!
Zaiga
Vai tu dzirdi?
Kalnā dziesma.
Līksma, līksma, laime, laimei
Sveika, lielā saules saime!
Zelta ozols atkal zaro,
Galotnītē saule staro.
Zars pie zara, auds pie auda,
Pati Laima sveiku glauda.
Lai nu Pērkons spīti dara,
Lauzta viņa bargā vara.

Zaiga
Laima nāk!
No debesu kalna nāk Laima mirdzēdama, Saulenīšu un Varvīksnišu
pavadīta.

Maija
Pārņemta un aizgrābta no visa mirdzuma, atkāpjas bikli saliktām rokām līdz debesu
vārtiem.

Laima
Kur ir tā, kas atnesa galotnīti?

Zaiga
Tur viņa ir. Tur viņa stāv.
Paņem Maiju pie rokas un pieved Laimai.

Laima
Tu veici lielu darbu un atnesi lielu balvu. Kādu algu gribi par at-
radumu? —

Maija
Ak daiļā Laima-

Laima
Saki vien, lai tas būtu virs zemes vai debesīs, gaisā vai ūdenī.

Maija
Ne virszemē, ne debesī, ne gaisā, ne ūdenī — tas daiļās Laimas
rociņā. Dod man elles vārtu atslēgu!

Laima
Elles vārtu atslēgu? Kas teica tev, ka man elles vārtu atslēga?

Maija
Gudrais Velēnu vecītis devītajā pazemē.

Laima
Ja gudrais Velēnu vecītis to teicis, tad tā gan būs. Ko tu tur gribi?

Maija
Tur ir viens tāds puisis, dzīvs puisis, labs puisis, tikai drusku paslinks, to es gribu izvest saulītē.

Laima
Pats ar savu gribu gāja, pats ar savu gribu lai dzīvo.

Maija
Viņam grūti.

Laima
Prasi ko prasīdama, to negribu vēlēt.

Maija
Soli ko solīdama, cita negribu.

Laima
Es tev došu greznu tērpu.

Maija
Tas nebūs pelnīts zemsaulē.

Laima
Paliec pie manām meitām un dzīvo debesu pļavā.

Maija
Ko es darīšu pie tavām meitām? Viņām katrai savs darbs. Vai lai es še rokas klēpī turu?

Laima
Manu darbu ir daudz. Manas zīda pļavas nenopļaujamas, mani zelta kalni nenoecējami.

Maija
Tavs zīds savilksies ap manām rupjajām rokām, tavš zelts salips ap manām smagajām kājām.

Laima
Es tev došu smalkas rokas. Es tev došu vieglas kājas. Es tev došu
•dievu dēlu.

Maija
Neatņem man manu sirdi. Neatņem man manu gribu.-

Laima
Vai tu zini, kāds tavš puisis tagad?

Maija
Zinu. Vectētiņa spogulī redzēju.

Laima
Sarains un kraupains.

Maija
Glaudāms un kopjams.

Laima
Glēvs un truls.

Maija
Pārstāvam un aizstāvam.

Laima
Slinks un nikns.

Maija
Mierināms un skubināms.

Laima
Tev tik viena žēl, man daudzu. Tev jāaizved arī tie, kuru man žēl.

Maija
Kuru tev žēl, arī man ir žēl.

Laima
Tu izvedīsi visus?

Maija
Dod man savu padomu.

Laima
Kam tev mans padoms? Tev ir pašas griba.

Maija
Labi. Es to darīšu. Es visus izvedīšu.

Laima
Tad ņem šo gaismas staru no mana vainaga. Tad atslēdz elles vārtus.

Maija
Laima! Daiļā Laima!

Laima
Meitas, dodat viņai manas balvas!

Kvēla
M a i j a i.

Kā sērdienlīte aizgāji,
Kā Laimdienīte pāriesi.

Zaiga
Viegli un veikli skarams,

Ikkatrs darbs pats
Lēks rokās tev darāms!

Spulga
Ko tavas acis uzskatīs,
Tam rētas sareps un vainas dzīs.

Stara
Viss nejaukais kļūs jauks,

Vītumā ziedi plauks.

Līga
Kur tava balss vien atskanēs,
Tev visas sirdis piederēs.

Rota
Akmens tev par brāli būs,
Tālās zvaigznes māsas kļūs.

Rieta

Suņi tevi izvadīja,
Ērkšķi kājas sabadīja.

Pati Laima pārvadīs,
Lakstīgalas sagaidīs.

Maija

Aizgrābta, saliktām rokām.

Daiļā Laima! Žēlotāja!

Laima

Izvadāt viņu, meitas!

Maija

Dzied.

Varvīksnišu pavadīta, kāpj pa pupas zariem lejup, nozūd.

Saulenītes un Varvīksnītes ap Laimu.

Laima, Laima,

Saule, Saule,

Abas vienu daiļumiņu,

Saule gaismas kvēlotāja,

Laima bāru žēlotāja!

Priekšgars

PIEKTAIS TĒLOJUMS

Četrstūrainis elles pagals, šķautnainiem akmeņu blūķiem iežogots. Vidū smagi dzelzs vārti. Pa labi kvēlošā elles rīkle ved dziļumā. Akmeņi pa žogmalām.

Velna bērni noplukuši, saraini, nagaini, ragaini.

Pirmais izlec no elles rīkles. Viņam seko Otrais, Trešais, Ceturtais.

Pirmais

Skritais acis mirkšķināja,

Es izlēcu paglābties.

Otrais

Es tev pakāļ.

T r e š a i s

Es tev pakāļ.

Ceturtais

Kur tie citi, tur es ar.

Pirmais

Tikko Skritais ieraudzīs,

Visiem sprandu apgriezīs.

Otrai s—c eturtais

Tad tev ar, tad tev ar!

Visi skrien, sagulst pa akmeņiem, gavilēdami.

A—uksts, a—uksts, a—uksts!

Piektais

Izlec no elles.

Kā Ceips acis mirkšķināja,

Es izlēcu paglābties!

Sestais

Es tev pakal.
Septītais
Es tev pakal.
Astotais
Kur tie citi, tur es ar.
Piektais
Kad jūs Ceips ieraudzīs
Ugunsstangām noknaibi
Sestais — astotais
Tevi līdz, tevi līdz!
Skrien un sagulst pa akmeņiem, gavilc.
A—uksts! A—līksts! A—uksts!
Piektais
Ar baudu.
A—uksts!
Ada čurkst,
Sari spurkst!
Pirmais
Tas ir tas aukstums no virszemes.
Cits caur citu
Kā viņu sauc? Kā viņu sauc?
Otrais
Es vairs neatminos. Es jau esmu šē piecas dienas.
Pirmais
Es jau piecas mūžības.
Uz trešo.
Lai teic šis. Tas tik šē piecus mirkļus.
Trešais
Zinu, zinu. Tas ir ledus.
Visi
Ledus, ledus,
Elles medus,
Rīkli smeldzē,
Iekšas veldzē!
Pirmais
Te man netīk. Tur man tīk. Ej prom!
Dzen nost Otro, kura vietu tas ieņem.
Trešais
Tāpat.
Te man netīk. Tur man tīk. Ej prom!
Tā tie turpina viens otru dzenāt, kauties un kūleņot, līdz izlec no elles Ceips un
Skritals.
Skritals un Ceips, velni-vagari, lielām rungām. Tos ieraugot, visi Velna bērni
saplok pie zemes.
Velna bērni

Au, au! Vagari, vagari! Rungas un žagari!

Skritals

Krata rungu.

Ak šite tiekas

Tie slamsti, tās sliekas?

Vai tā bīstas kungu?

Nu, baudīsiēt rungu!

Piestā jūs sprūdīšu,

Velšu un grūdīšu

Pikā un kamā!

Ceips

Tāpat.

Kur zvelšu, svils,

Un uguni šķils

Kā šķiltavas kramā.

Dzelzsdrīvēs drīvēšu,

Galodā blīvēšu!

Skritals

Nuk, rīļi un rijas,

Prom pie bijās!

Abi griež rungas, Velna bērni bēg un slēpjas, tomēr katram izdodas saķert kādu aiz skausta. Aiz vārtiem uz mirkli parādās Maija im nozūd. Skritals, kaut ko nojaudis, izbīstas, palaiž vaļā Velna bērnus, kuri visi sabēg pa kreisi un pieplok pie zemes.

Skritals

Kas. tur, kas tur?

Kas tur, kas tas?

Ceips

Nav, nav!

Skritals

Bij kaut kas!

Balta stiba,

Zibeņziba!

Ceips

Mierina.

Sņiku, šņaka,

Briku, braka!

Skritals

Kaist.

Sveša smaka,

Sveša smaka!

Velna bērni

Ņirgā.

Skritals

Draudoši pret tiem.

Ņirdzas, kas pie zemes plaka!
Lien klausīdamies gar vārtiem.
Klau, klau, klau!

Ceips

Tāpat.

Nav, nav, nav!

Skritals

Ceipam nikni.

Kurls un dulbs,

Akls un stulbs!

Ceips

Nicīgi.

Gudrs kā jūra!

Skritals

Kamols vīstās,

Kaklā ristās,

Mēle sūra

Cērt un kut!

Ceips

Gudri.

Akmens put,

Zeme put!

Ņurga lauza,

Zemē rausa

Zelta kaisu,

Tūkstots maisu!

Skritals nav apmierināms, lien klausīdamies pie pašas zemes gar vārtiem. Aiz
vārtiem parādās Maija.

Skritals

Klau, klau, klau!

Ceips

Nav!

Maija

Atrauj vārtus. Paliek tajos.

Skritals

Teic vēl: — nav!

Ceips

Atsprāgst atpakaļ, zobus klabinādams.

Au! Kas tā tāda

Gaismu rāda!

Skritals

Pavēloši.

Klātu drāzies,

Viršū gāzies,

Triec un tēs,

Kod un plēs!
Ceips cērtas pret Maiju, bet, tikko acis pacēlis, drāžas atpakaļ, zobus klabinādams.
Skritals
Kas tur bija? Kas tur bija?
Ceips
Sērs un piķis acīs lija.
Skritals
Bargi.
Nem to slānu!
Lien no sānu,
Dod pa gurnu!
Es pa purnu.
Abi lien M a i j a i klāt no pretējām pusēm. Kā viņi tai tuvu, Maija iešķīl tiem
acīs Laimas stara gaismu. Galvas sargādami, tie lec atpakaļ un nokrīt gar zemi.
Skritals
Nu nav labi, nu nav labi!
Ceips
Stulbi, akli esam abi.
Skritals
Man deg ragi.
Ceips
Man svilst nagi.
Skritals
Man pa pašu paures kausu.
Ceips
Zibens sita,
Stari krita!
Skritals
Prom, prom sargāt elles rausu!
Nozūd ellē.
Maija ienāk dažus soļus.
Velna bērni, sastājušies pa pāriem viens aiz otra, draudoši pret Maiju.
Pirmais pāris
Nenāc tuvu! Kodīsim! Plēsīsim!
Otrais pāris
Nenāc tuvu! Dursim un tēsīsim!
Trešais pāris
Nenāc tuvu! Dzelzsdrīvēs drīvēsim!
Ceturtais pāris
Nenāc tuvu! Galodā blīvēsim!
Maija
Smejas.
Ak šie joka bērni,
Blīvētāji, drīvētāji,
Man ļauna darītāji! —

Pasakat, mīļie bērni —

Pirmais pāris

Mēs neesam mīļi bērni.

Mēs neesam joka bērni.

Mēs esam Ņurgas bērni.

Otrais pāris'

Mēs esam rupuči, sliekas un ķirzakas.

Trešais pāris

Mēs esam blandas un skrandas, un asakas.

Ceturtais pāris

Mēs piepes un gļotas, kruķi un slotas.

Maija

Ak tad tādi jūs esat? Nu labi, labi! — Bet pasakat man, vai te nav tāds puisis, kuru par Vari sauc?

Visi

Mums nav ne acu, ne ausu.

Mēs dzīvojam pa elles rausu.

Maija

Jūs neesat to redzējuši?

Visi

Kas mums tur daļas,

Lai redz, kam acis zilas vai zaļas.

Maija

Padomājusi.

Nu, kad nesākāt, nesākāt. Pate zināšu. Pate meklēšu. Pate atradišu.

Apiet pagalmu, ierauga elles rīkli, atskatās smaidīdama uz Velna bērniem, nozūd ellē.

Pirmais

Nozuda, nozuda!

Pate ellē ieskrēja.

Otrais

Maisā iekrita!

Pirmais

Kad pār pirmo slieksni kāps,

Roku, kāju nepaglābs.

Otrais

Kad pār otro slieksni ies,

Galva pate riņķī skries.

Trešais

Kad pār trešo slieksni tiks,

Vairs ne dzīslas nepaliks.

Saķeras rokās un lec trakā priekā.

Urā, urā; zurā, zurā!

Ceips to kniebs,

Skritals stieps,

Velni burs,
Dakšas durs!
Pirmais
Izraujas no rindas.
Es gribu redzēt.
Visi
Mēs arī, mēs arī!
Satupst ap elles rīkli.
Pirmais
Es zinu gan, kur viņš ir.
Visi
Mēs arī, mēs arī!
Pirmais
Pār deviņiem sliekšņiem,
Devītā pajumā,
Pašā dibenu dibenā.
Visi, pastiepuši galvas uz elles pusi, klausās.
Pirmais
Ne dzird, ne jūt.
Visi
Kas tas var būt?
Pirmais
Lai ielec kāds, paskatās.
Trešais
Kas būs, kas ies?
Kam āda niez?
Pirmais
Tu pats, tu pats!
Tik piecus mirkļus ellē bijis,
Ne cepts, ne vārīts; ne kauts, ne dzijis
Grūž to ellē.
Citi
Tāpat.
Grūd, grūd, grūd,
Lai ellē zūd!
Trešais
Prom ellē.
Visi
Saķeras rokās, lec nebēdīgi.
Urā, urā; zurā, zurā!
Ceips to kniebs,
Skritals stieps,
Velni burs,
Dakšas durs!
Trešais

No elles.
Nāk, nāk! Ved, ved!

Citi
Kas nāk? Ko ved?

Trešais
Meita nāk! Vari ved!

Citi
Vislielāko izbrīnā.

Vari ved!
Maija
Pusnešus, pusvilkšus izrauj Vari no elles.

Velna bērni
Ļoti uztraukti, sabēg pa kreisi.

Varis
Paliek pie elles rīkles, nekustas. Viņš pilnīgi līdzinās velnam; mati kā sari stāvu
gaisā, gari nagi, spalvaini un pluskataini. Viņš paliek kā miets un nav tālāk
kustināms. #

Maija
Lūdzas.
Vēl naga melnumu,
Vēl plaukstas platumu!
Vēl tikai mazu gabaliņu,
Kā skudras gājumiņu.

Varis
Truls.
Manas kājas ir mieti —
Manas rokas ir piestas.
Mana galva ir kubls.

Maija
Līdz vārtiem! Laukā pa vārtiem! Tur beidzas velna vara!
Mēģina to vilkt. Pavelk arī dažus solus. Varis kāju no zemes necel, turpat paliek.

Varis
T ruls.
Es neesmu velkams. Es neesmu stumjams. Es neesmu kustināms. Es
esmu mietā sitams. Es esmu piestā grūžams. Es esmu zemē augams.

Velna bērni
Salīp ap Maiju.
Ņem mūs līdz! Ved mūs līdz! Mēs esam velkami. Mēs esam stum-
jami. Mēs esam kustināmi. Ņem mūs līdz!

Maija
Bet jūs tak esat Ņurgas bērni. Jūs esat slotas un skrandas, sliekas
un blandas!
Velna bērni
Mēs neesam Ņurgas bērni. Mēs esam cilvēku bērni. Mēs atminamies.
Mēs visu atminamies.

Arā ass svilpiens un šņāciens. Tuvojas Ņurga. Velna bērni saplok bailēs.

Velna bērni

Vai, vai, vaimanas!

Nu neiznāk vairs nekas.

Liels lielskungs nāk bargs,

Katrs nu sīks un vārgs!

Maija

Varim.

Nāc, nāc! Aši, aši! Vjārti vaļā! Tik mazu gabaliņu kā skudras gāju-
miņu!

Varis

Ka augšā.

Manas kājas ir mieti.

Manas rokas ir piestas.

Mana galva ir kubls.

Velna bērni

2ēii.

Ved mūs! Ņem mūs!

Mēs viegli kā putniņi,

Visi laukā vedami!

Maija

Velna bērniem.

Ņemšu, ņemšu!

Visus ņemšu! Esat droši!

Dod katram rokā.

Se gaisma no Laimas stara!

Kas grib ar Maiju iet, turat ciet!

Kas izlaidīs, pie velna pazudīs.

Nu vērojat, ko Maija dara!

Varim.

Se gaisma no Laimas staro.

Varis

Kā atziņai austot.

Manas kājas ir kājas.

Manas rokas ir rokas.

Mana galva ir galva.

Maija

Visi man līdz!

Svilpošs šņāciens. Ņurga stāv vārtos. Velna bērni atbēg uz priekšu, puse pa labi,
puse pa kreisi, saplok pie zemes.

Ņurga

Kas te spēris, kas te grāvis,

Kas tos vārtus vaļā rāvis,

Kas ir iekšā?

M a i j a

Es!

Ņurga

Es, es! Lai nāk priekšā!

Grābj M a i j u.

Sprandu raušu,

Kaulus graušu!

Maija

Paceļ Laimas staru.

Ņurga

Sprauslā.

Phē, phē, phē!

Zibeņziba,

Acīs žiba!

Ausās pa kreisi.

Tur čum un knukst,

Tur rīb un rukst!

Tie mani, tie mani!

Maija

Ņem tos, kad tie tavi!

Ņurga

Kur viņi ir? Kur viņi ir?

Vairs skaidri nerāda.

Maija

Vedinādama.

Suk, suk, velns,

Suk, suk! Meklē!

Katrs ir savs.

Kam nav debess gara,

Kam nav Laimas stara,

Lai iet tev peklē!

Lai ir melns.

Lai ir tavs!

Ņurga

Ko grābšu, būs mans!

Kā grābj Velna bērnus, tie pasit tam zem deguna gaišumiņu. Ņurga atlec
atpakaļ.

Kur tver,

Kur ķer,

Svilst nagi,

Deg ragi!

Tie nevar būt mani!

Maija

Ja nav tavi, tad ir mani.

Ņurga

Mulķis.

Jā, ja nav mani, tad ir tavi!
Velna bērni
No kreisās puses visi pie M a i j a s.

Ņurga
Ausās pa labi.
Tur dun un dīc,
Tur svelpj un sīc,
Tur ir mani, tur ir mani.

Maija
Ņem, ja tie tavi!
Ņurga
Pusacu izsprāga,
Vairs skaidri nerāda.

Maija
To vedinādama.
Suk, suk, velns,
Suk, suk! Meklē!
Katrs ir savs.
Kam nav debess gara,
Kam nav Laimas stara,
Lai iet tev peklē!
Lai ir melns.
Lai ir tavs!

Ņurga
Kā augšā grābj Velna bērnus, tie pasit tam gaišumiņu, viņš atlec sprauslādams.
Vai aks,
Vai traks!
Kur turas,
Tur duras!
Tie nevar būt mani!

Maija
Ja nav tavi, tad ir mani!

Ņurga
Atkal mulķis.
Jā, ja nav mani, tad ir tavi!

Velna bērni
No labās puses visi pie M a i j a s.

Ņurga
Ausās uz Vari.
Tur pūš un šņāc,
Kā slūžas krāc!
Tas mans kalps!

Maija
Varim priekšā.
Kāds bij tavs kalps?

Ņurga
Kājas kā mieti,
Rokas kā piestas,
Galva kā kubls.
To redz mana pusacs.
Maija
Lai saka viņš pats!
Varis
Viegli, kā atmodies.
Manas kājas lec un stājas,
Manas rokas abas lokās,
Mana galva tā kā spalva!
Ņurga
Stivs no brīnumiem.
Vai aks,
Vai traks!
Tad tas nevar būt mans!
Maija
Gavilē.
Ja nav tavs, tad ir mans!
Varim, ātri.
Kājas un rokas,
Vingras un lokas.
Vārti vaļā!
Prom! Virszemē zaļā!
Atri izved Vari un Velna bērnus aiz vārtiem. Pate atgriežas vārtos.
Skritals
Kliegdams no elles.
Kalps prom, sulaiņi prom!
Kalps prom, sulaiņi prom!
Rumbas rūsā,
Kubli kūšā,
Sprūdi sprāgst,
Dzelži žvāgst!
Ņurga
Sit! Cērt! Glāb!
Skritals
Turi! Ņeri! Grāb!
Abi dodas uz vārtiem, kā pret Maiju, nevar.
Skritals
Nekā, nekā!
Rīklē žulga,
Acīs spulga!
Ņ u r g a
Abas acis izsprāga,

Nekā vairs nerāda!
Vai tā vēl tur?
Skritals
Vēl dūrekji dur.

Ņurga
Gaudo.
Kalps prom, sulaiņi prom!
Kas godās kungu?

Skritals
Kas bīsies rungu?

Ņ u r g a
Ko virvē vīšu,
Ko ratā dzīšu?

Skritals
Ne šādu, ne tādu,
Kam dīrāt vairs ādu!

Ņurga
Piepeši sit sev pa pieri, traki smiedams.
He—he—he—he! He—he—he—he!

Skritals
Tu neesi vairs īdzīgs?

Ņurga
Tā nava vēl smiets?!
Lai skrej kā vējš,
Gan dursies kā miets!

Kas velnam kalps,
Top velnam līdzīgs.
Spurains un nagaīns,
Spalvains un ragains.
Cik tālu tiks?

Kur tāds lai rādās?

Skritals
He—he—he—he!

Kur tādu liks?
Vai var tas izlēkt no ādas?

Ņ u r g a
Gudrs.

Var gan! Var, var,
Ja gudri dar.

Plāpīgi.
Lielajā silā,
Raganu svilā
Ir koks kā loks.
Kas cērt to nost,
Var sevi post,

Tas zin, kā tas bij,
Kad nagus pret nagiem mij.

S k r i t a l s

He—he—he—he!

Ņurga

Akmeņu kalnu

Rausu kā vainu,

Ādu un matus,

Viņa ģīmja status,

Vēlu kā piku

Un bedrē liku.

Kas dziļi kalnā ķer,

Tos tver!

Viltīgi smīn.

Tie man kādreiz der.

Kad laiciņš miglains un tvanīgs.

Skritals

He—he! Cik tu manīgs!

Ņurga

Tik tas, kas kalnu gāž nost,

Var visu atrast un sevi post!

Skritals

Kur kalnu nogāzīs!

Kas šim to pasacīs!

Maija

Pienākuse tuvu, starp abiem, piepeši.

Es! To darīšu es!

Atri iziet. Vārti aizkrīt.

Ņ u r g a

Kas tas? Tā sieva vēl tur?

S k r i t a l s

Vēl durekji dur!

Abi gar vērtiem. Tausta.

Ņurga

Kas tas? Kas tas?

Ne slēdzamā, ne atslēgas!

Maija

Ārpus vārtu, stipri.

Pūšat un sīcat,

Drebat un trīcat!

Šī elle aizslēgta tiek

Uz laiku laikiem,

Uz mūžu mūžiem!

Maija nozūd. Elles rīklē nodziest.

Ņ u r g a

Uz laiku laikiem,
Uz mūžu mūžiem
Man savā ādā nu jāpaliek!
C e i p s no elles.
C e i p s
Ko dēdat? Ko ragus slienat?
Traucat! Klūpat! Skrienat!
Velnu velni nosviluši.
Uguns kuri apdzisuši.
Kublu kubli izkūsāj'ši.
Tā sieva, tā sieva!
Ar svārku stērbelēm •
Visu elli izslaucījuse!
Aiz drēbju vīlītēm
Visas dvēseles aiznesuse!
Tā sieva! tā sieva! tā sieva!
Visi trīs
Tā sieva! Tā sieva! Tā sieva!
Kaukdami sakrīt pagalmā, muguras kopā saslējuši, kājas izlaiduši.
Priekšgars.

SESTAIS TĒLOJUMS RAGANU SILĀ

Lieli koki stāpekļu stāpekļiem saauguši. Drūms, krēslains un kluss.
Maija, Varis.
Maija
Uzved Vari vilkšus vilkdama, pierunādama.
Tik vēl mazu mazu gabaliņu. Tik vēl nedaudz soju.
Varis
Ne naga melnuma,
Ne pirksta platuma.
Maija
Saņem gribu!
Varis
Manas kājas ir mieti.
Manas rokas ir piestas.
Mana galva ir kubls.
Maija
Dzen ārā tās domas. Tās ir vecas domas. Tās ir elles domas.
» Varis
Kas kaiš ellē?
Tur kauls, ko graužt,
Tur miza, ko krimst,
Tur ogle, kur silt.
Maija
Bez padoma.
Nav vairs Laimas gaišumiņa. Nav padomiņa!

Ceļ smagi rokos.

Un man pašai tik grūt! Tāds smagums!

Velna bērni

No meža ap Maiju.

Kur lai mēs paliekam? Mēs neesam ne balti, ne melni; ne dzīvi, ne nedzīvi; ne priecīgi, ne bēdīgi; ne paēduši, ne izsalkuši. Mums visa gribas. Mums nekā negribas.

Varis

Dod grauzt, dod krimst!

Velna bērni

Dod grauzt, dod krimst!

Maija

Labie bērni —

Velna bērni

Mēs neesam labi bērni. Mēs esam elles skrandas.

Maija

Noteikti.

Jūs neesat elles skrandas. Jūs esat mani gariņi un kalpiņi. Jums jā-klausa man. Vai gribat man klausīt?

Velna bērni

Gribam un negribam.

Maija

Eita skatāties, meklējat, kur līkais koks stāv, kur akmeņu kalns gul

Pirmais

Vai iesim, vai neiesim?

Otrais

Visi iesim.

Trešais

Visi neiesim.

Pirmais

Visi iesim!

Visi nozūd silā.

Maija

Cik drūms un salts, un kluss! Ne lapiņa kust, ne putniņš dzied, n(skudrīte tek!

Laima

Kā sirma māmiņa no meža.

Maija

Sirsnīgā priekā.

Māmiņ, sirmmāmiņ, mīlā, labā. Ko tu še meklē?

Laima

Nāku un skatos,

Nāku un skatos,

Vai mans sils vēl mēms un kluss,

Raganu varā apburts dus?

Maija
Ak sirmmāmiņ, palīdzi man!

Laima
Kas bēdas, meitiņ?

Maija
Pašai man maza bēda. Bet, lūk, tas puisis. No elles izvedu, bet pa
doma vairs nezinu.

Laima
Lai nu pats zin padomu.

Maija
Ko lai viņš dara?

Laima
Līkais koks jānocērt.
Akmens kalns jānogāž.
Tad būs līdzēts šim un tam.

Maija
Ar ko nocirst līko koku?

Laima
Ar cirvi, ko no ūdens tēš.

Maija
Ar ko sagraut akmeņa kalnu?

Laima
Ar virvi, ko no akmeņa plēš.

Maija
Vai, māmiņ, nespēju vairs!
Saļimst nespēkā pie zemes.

Laima
Biedina.

Esi modā!
Cel visus godā,
Posies un gādā!

Maija
Manas rokas — kā akmeņi. Manas drēbes — kā svins.

Laima
Tās nav tavas drēbes. Tās — dvēseles, ko tu no elles iznesi. Viņām
nav vēl gaismas tērpa, un viņas līp tavās drēbēs, smagas kā svins.
Kad būs darbs padarīts, kad būs mežs atpestīts, viņas kā tauriņi aiz-
lidos, kā migliņa aizmiglos. —

Esi modā,
Cel visus godā!

Nozūd.

Maija
Māmiņ, sirmmāmiņ! Nozuda, izgaisa!

Velna bērni
No labās.

Līkais koks trejdeviņi soļi pa kreisi.

Velna bērni

No kreisās puses.

Akmeņu kalns trejdeviņi soļi pa labi.

Varis

Dod krimst, dod grauzt!

Velna bērni

Dod krimst, dod grauzt!

Maija

Ko lai nu daru? Kur lai padomu rodu?

Piepeši atcerējusies.

Ak Laima, tu labā! Tu dod man padomu! Man tak tas rieciens, ko dabūju pazemē par maizītes izvilcumu. Kā teica Velēnu vecītis: spēks no maizes tik vienreiz dodams. Kam maizīti vēlēsi, tam arī spēku atdosi! — Nu, es viņam to vēlu! No sirds vēlu! No sirds atdodu, kas tik vienreiz dodams!

Dod Varim.

Se kauliņš! Še miziņa!

Velna bērniem.

Arī jums pa kripatai.

Varis

Maizi ēdis.

Kas tas? Kas tas?

Silti strauti dzīslās tek.

Acis kaist. Vaigi deg.

Krūtis dzen. Krūtis briest.

Kauli pilst. Kauli riest.

Man vairs nevajaga zust,

Es varu just! Es varu just!

Maija

Zemes spēks tev kaulos kust!

Varis

Spēks grib darba! Dod darba! Dod darba!

Maija

Trejdeviņi soļi pa kreisi līks koks māj mežu nost. Pār mežu pārstiepies, simts rokām izplēties. Tas jācērt nost.

Varis

Zobiem izcelšu,

Nagiem izraušu!

Maija

Cirvis no ūdens jāiztēš,

Tik tāds šo koku cērt un plēš!

Klau, kur šalc strauts!

Dibenā dzirdama strauta čala.

Velna bērni

Par pūtītēm paliksim,
Ddeni rokās pūtīsim!
Varis ar Velna bērniem prom.

Maija

Ak daiļā Laima,
Ak sirmā māmiņ,
Jūs baltās un labās!
Dodat veiksmi un varu,
Dodat sekmi un sparū!
Varis ar cirvi. Velna bērni.

Varis

Ūdens gari klausa,
Asins spēki klausa,
Cirvis rokā!

Velna bērni

Par kurmjiem un pelītēm paliksim,
Sakņu saknes izrausim!
Varis ar Velna bērniem prom.

Maija

Skatās možā.

Dziņas briest,

Spēki riest,

Griba grib,

Cirvis zib!

Melns krauklis zūd!

Ēnas grīļo un šļūd,

Koks ļodzās un lūst,

Grūst! Grūst! Grūst!

Paliek gaišāks. Ieskanas putnu dziesmas. Varis uzskrej ar Velna bērniem.

Viņam nav vairs velna nagu.

Varis

Lūk, koks kā gāzās, velna nagus bedrē ierāva, man manus pašā
atdeva.

Velna bērni

Mums labi, mums labi! Mēs vairāk priecīgi kā bēdīgi, vairāk dzīvi kā
nedzīvi; mums vairāk gribas kā negribas!

Varis

Dod darba!

Spēks grib darba!

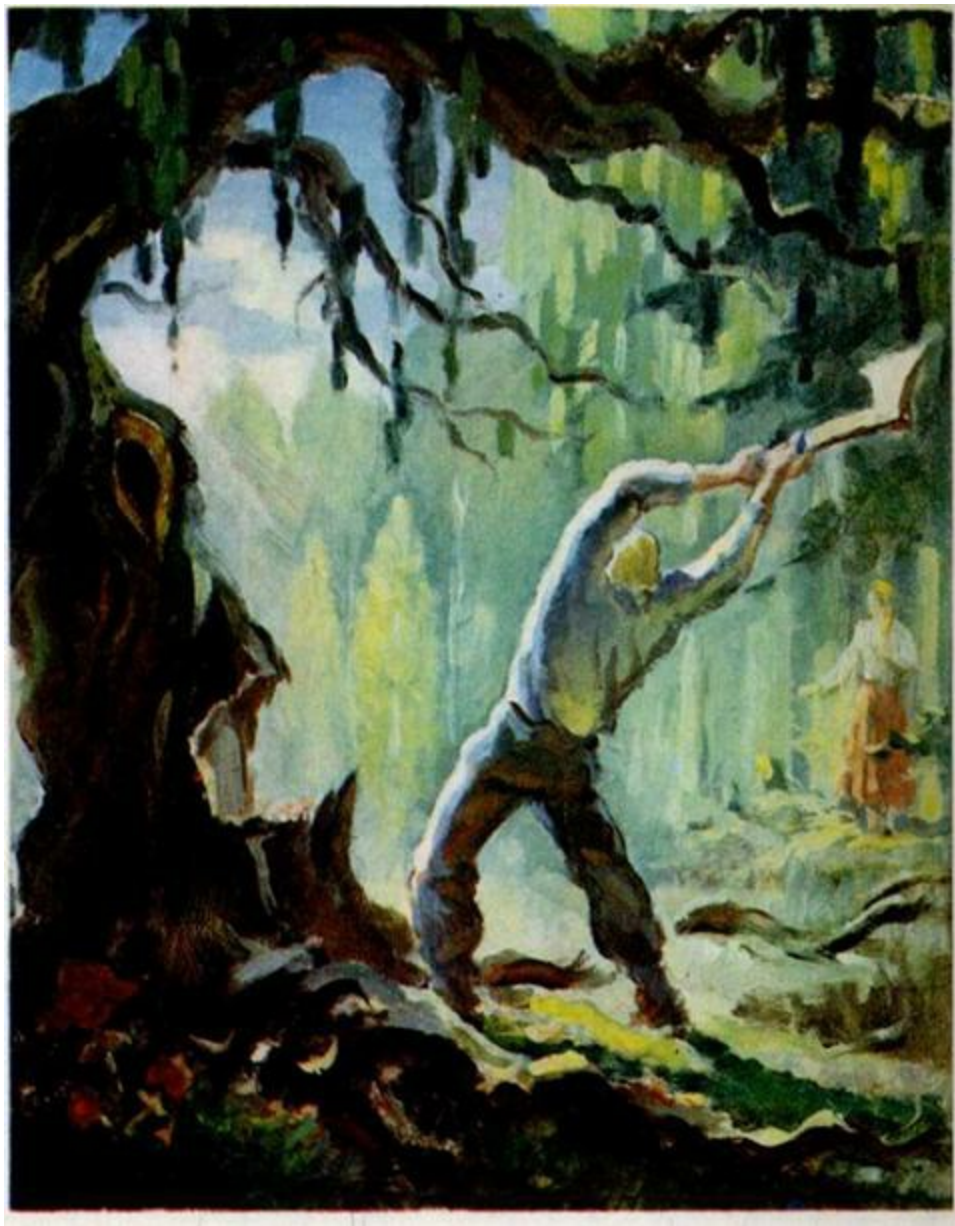
Maija

Trejdeviņi soļi pa labi akmeņu kalns. Tas mežu māc nost. Valgmi un
gaisu sevi rauj. Tas tev jāsagrauj!

Varis

Labo plecu paliekšu,
Kalnu saliekšu!

Maija
Tad tev viss būs pret!
Koks ir gāzts ar ūdens cirvi,
Kalns tiks gāzts ar akmens virvi,
Ko apkārt met!
Varis
Akmens ceļas!
Liels akmens izceļas pa kreisi.
Velna bērni
Par ķirzakām paliksim,
Akmeni rokām iedzīsim!
Varis
Liekat mieru! Es viens pats!
Maija
Lai iet viens pats!
Varim aiz akmeņa tinot virvi.
Dzirkstēs šķiežas
Akmens spēkā,
Lēkškes lēkā,
Grīstes griežas!
Sokas, sokas!
Pat bez sviedra
Šķilu šķiedra
Pirkstos lokās!
Miju mijas
Zvirgzdu šķeti,
Skambu meti!
Virve vijas!

Varis
Iznes virvi.
Palīgs no akmeņa,
Spēks no zemes,
Prieks no manis paša!
Velna bērni
Par irbitēm paliksim,
Trīskārt ap kalnu tecēsim,
Virvi apvīsim.
Tu tik saturi galus!
Varis ar Velna bērniem možā.
Maija
Ak daiļā Laima!
Kas labu balvo,
Kas ļaunam liedz,
Deviņvīru spēku
Rokās tam liec!
Skatās mežā.

Irbītes šurpu,
Irbītes turpu,
Trijkārtu vija
Kā uguns dzija
Tik spoža, tik koša!
Kas pušu deldē,
Kā asmens dzeldē!
Nu lokās un liecas,
Nu sniedzas un tiecas!
Gavilēs.

Nu gali tam rokā!
Nu stāv kā pret ēku.
Nu saliecas lokā.
Nu dod visu spēku!
Nu atlec kā sprūdi,
Kā bultas no stopa;
Nu birst oļu plūdi
Kā bites no stropa!
Nu savelk vēl reizi,
Jau šķobās un jūk,
Jau sametas greizi!
Birst! Jūk! Grūst! Brūk!

Kalns sagāzts. Spilgta gaisma. Varis sārts un jautrs, paša matiem un seju.
Varis

Ne sara, ne raga,
Kalns visu zaga,
Caurumā ierāva,
Manis paša atdeva.

Maija
Cik tu skaists un stalts!
Varis

Vai es? Vai es skaists? Es nezinu. Bet tu — tu gan skaista!
Skatās apkārt.

Visa pasaule skaista!
Aptausta sevi.

Bet vai tas esmu es? — Manas kājas, kas grib lēkāt un skriet? Manas
rokas, kas grib cirst un rakt, un art, un remt? Mana galva, kas grib
runāt un smiet? Vai tie mani? Tu zini to skaidri?

Maija
Jā, jā. Zinu to skaidri.

Varis
Satver savu sird:.
Bet tas, kas te pukst un tūkst? Tas nekad nav bijis! To es zinu skaidri.

Maija
Bet kur palika Velna bērni? Kur pelēkās irbītes?

Varis
Nezinu, kur bija, kur palika; tikai balts dūju bars aizskrēja.

Maija
Tie viņi! Baltus spārnus dabūja.
Cilā rokas.

Cik viegli nu man! Visas dvēselītes man no drēbēm izspurga, kā mig-
liņa aizmigloja. Arī viņas nu baltus spārniņus dabūja.

Varis
Lai baltie, kur baltie, bet viena plika vārna gan no zemes izlēca.

Maija
Kur?

Varis
Tai vietā, kur kalns nogāzās, caurums vaļā atsprāga, plika, melna
vārna izlēca, mežā nozuda.

Maija
Nebūs nekas bijis!

Jūsma.
Vai jūti, kā smaržo mežs! Putni dzied! Gaisma galotnēs līst! — Luk,
kas tur nāk!

Varis
Sīkas, mazas spārites!
Četras spārites izskrien.

S p ā r ī t e s
Meža māte raida,
Meža māte gaida
Koka gāzēju,
Kalnu vāzēju.
Darbs padarīts,
Mežs atpestīts,
Mētras un puķes valgas;
Lai nāk pēc algas.
Varim vilcinoties.
Meža māte sauc,
Trauc, trauc, trauc!

Varis
Es viens pats?
Maija
Nu ja, ka tu! Ej! ej!
Varis ar s p ā r ī t e m prom.

Maija
Skatās mežā.
Kas tur pa mežu tā skraida? Tauriņus baida, putnus baida? — Tā būs
tā plikā vārna!
Pazīst.
Paija! Tā jau Paija!

Paija no meža. Velna un noskrandusi.

Maija

Vai māsiņ, kur tad tu te gadies?

Paija

Un kur tu te gadies? Kā tu uzdrošinies tā skriet, ka nevaru tevi pānākt? Kā tu uzdrošinies mani atstāt vienu pie skrandainiem večiem?

Maija

Kādas tavas zīžu drānas? Kādas tavas baltās kājas?

Paija

Mēda.

Kādas tavas zīžu drānas! Kādas tavas baltās kājas! Butu tu braukusi deviņas mūžības caur visiem zemes skursteņiem, tad redzētu gan, kāda tu izskatītos!

Maija

Izbrīnās.

Caur visiem zemes skursteņiem?

Paija

Brīnās! brīnās! Nav ko brīnēties, māšu! To tu man samaksāsi! Kad tikšu mājās, kad izstāstīšu Pašai, tad tev būs ko brīnēties. Visu vainu tu dabūsi! Tad tu dienas gaismas vairs neredzēsi!

Maija

Būtu tu, pa tiem zemes skursteņiem braukādama, savu veco ādu nobraucējuse. Tad tu būtu cita Paija.

Paija

Cita? Kam man jābūt citai? Vai man trūkst zīžu drānu? Pāriešu mājā, būšu atkal kā princese. Visi mani bīsies, bet es smiešos un diešu.

Varis

Koši ģērbts.

Lūk, kā Meža māte mani izgreznoja, apbalvoja!

Maija

Cik jauki!

Paija

Kas tas tāds? Kas tas tāds? Tas jau mans princis! Tas jau mans princis! Tas princis, ko man ragana uzzīlēja! Nāc, princi! Nāc līdz. princi!

Velk Vari.

Varis

Ak es esmu princis? Un kas tad tu esi?

Paija

Es esmu princese. Princese Paija!

Varis

Zīmīgi.

Nu, ja tu esi princese Paija, tad tavš princis ir sētas miets. Atminies labi! To es pats tev novēlēju.

Paija

Ieskatījusies tam acīs, nikna.

Tu! Tu tas esi! Zirgu gans! Dziļumu krācējs! Pelnu rušķis! — Mānītāji! Acu mānītāji abi! Nu pagaidāt! Pirmā mājā pārskriešu, visus kājās sacelšu. Tad provējat rādīt acis! Asins suņiem jūs norīdīs! Dūrēm draudēdama, prom.

Varis

Smejas.

Vai, tā niknā meita!

Maija

Viņa neredz ne tavu jauno sirdi, ne jauno prātu. Viņa redz tikai Jaunu.

Varis

Kam mums tādas redzētājas! — Bet nu iesim!

Maija

Iesim gan! Varbūt vēl viņu panāksim, labti prātu iedosim.

Laima kā sirma māmiņa ar divām pavadonēm nāk pretim.

Laima

Re, kur puisis grezni iet,

Meža mātes balvojams!

Kā tu iesi melnu svārku,

Nerakstītu villainīti?

Ir tev rotu darināja

Manas čaklas kalponītes,

Vērpēja, audēja,

Raibu rakstu rakstītājas.

Baltas kājas, zīda sagšu,

Ūdens zīļu vainadziņu;

Lai aizietu sētiņā

Godam goda pelnītāja!

Laima ar pavadonēm aizved Maiju un Vari. Spārites un Mežmeitas sasaukdamās, no pretējām pusēm.

Pirmā spārīte

Uhu, uhu! Uhu, uhu!

Vai redzējāt Paiju?

Vai redzējāt Paiju?

Tā maldās un minas,

Kā pakulās pinas!

Pirmā mež meita

Ved to uz postu!

Dzen to uz sprostu!

Visas

Jā, jā, jā! Ha—ha—ha!

Prom pa kreisi.

Paija

Uznāk.

Netieku vairs ne pa labi, ne pa kreisi, ne uz augšu, ne uz apakšu.
Gudroju, gudroju, kas tas ir?- Tā vien būs: esmu vienu skur-
steni par augstu uzskrējuse.

Mežā smieklī:

Ha-ha-ha! Ha-ha-ha!

Paija

Ierauga vietu, kur nogāzts koks.

Aha! Turpat jau būs tas caurums! Tur tikšu lejā.

Prom.

Spārītes un mežmeitas.

Pirmā spārīte

Pate ieskrēja postā,

Pate ielēca sprostā!

Pirmā mežmeita

Vilināt, vedināt;

Ķircināt, kaitināt,

Lai slazdā jaunā

Lec meita jaunā!

Visas prom pa labi. Paija uzskrien ar Vara nomestiem nagiem.

Paija

Ak posts, ak posts! Kā caurumā rokas ieogrūdu, tā šādus nagus izrāvu!

Ne uz priekšu, ne atpakaļ! Kur nu lai palieku? — Tas ir Raganu sils!

Te tak reiz ar savu māmu biju?

Sauc.

Raganas, raganas, izvedat mani no sila! — — Nekā! Raganu nav!

- Es varbūt esmu divus skurstenus par augstu uzskrējuse?

Mežā smieklī:

Ha-ha-ha! Ha-ha-ha!

Paija

Ierauga kalnā izgrautu caurumu.

Ahā, tur vēl lielāka bedre. Tur būs īstais caurums. Tur laidīšos lejā!

Prom pa labi.

S p ā r ī t e s un mežmeitas.

Pirmā mežmeita

Nu slazdā jaunā

Skrej meita ļaunā!

Pirmā spārīte

Kas mūsu rokā tiek,

Nesodīts nepaliek!

Visas

Ha—ha—ha! Ha—ha—ha!

Pirmā mežmeita

Kad cilvēks projām vākts,

Jauns prieks top atkal sākts.

Siki zvaniņi sāk zvanīt. Spārītes un mežmeitas dejo. Smiedamās un dejo-

damas noziid možā. No meža dzird viņu smieklus.

Paija

Ar Vara ragiem un sariem.

Kas tas par silu? Tas ir briesmu sils! Kā galvu caurumā ieogrūdu, citu galvu dabūju. Tas te būs velna sils! —

Sauc.

Velni, velni, nākat, izvedat mani no sila! — Nekā! Arī velnu vairs nav!

M e ž m e i t a s

Mežā.

Ha — ha — ha! Ha — ha — ha!

Paija

Man bail! Man ba — a — a — il!

Aizskrien.

Mežmeitas

Mežā.

Ha — ha — ha! Ha — ha — ha!

Priekšgars

SEPTĪTAIS TĒLOJUMS

ATKAL MAJAS

Pagalms kā pirmā tēlojumā. Ēkas pussagruvušas, pakšķi izgāzti. Sēta sakrituse, tikai mieti palikuši. Krūmi nokaltuši, rozes novītušas.

Virpa sēd, kājas šūpodama, riekstus kozdama, uz viena sētas mieta. Zīle uznāk un grasās tai atņemt riekstus.

Zīle

Kas tev ir? Kas ēdams? Dod man ar!

Virpa

Slēpj riekstus.

Nav ēdams. Tikai kožams. Pērnīe rieksti. Palagzdēs salasīti. Visi tukši!

Zīle

Dod tik, dod tik!

Virpa

Nu še, še, še!

Zīle

Uzraušas uz otra sētas mieta. Kož un sprauslā.

Phē! Phē! Tu tāda! Visi tukši! Mute ķirmju sūruma vien pieskrēja.

Virpa

Nu ko es teicu?

Zīle

Nu do vien, do tos pašus!

Viņas dalās riekstiem.

Zīle

Cik ilgi tā ies? Āda kā maišelis karājas. Zogi sakrituši, pakšķi izbīruši.

Virpa

Puķes novītušas, zāle nokaltuse.

Zīl e

Tīrumi un druvas no spradžiem un siseņiem noēsti.

Vālodze uznāk.

Vālodze

Greiza.

Ko ta nu tā sēdāt, kājas kustinādamas? Darba vairs nemaz nezināt?

Zīle

Mēs domājam, ka tu visu darbu apdarīsi.

Vālodze

Ko t' es varu apdarīt? Lai sāk ko sākdams, viss lec no rokām ārā.

Nosēstas zemē.

Zīle

Mums tāpat!

Virpa

Tinu dzijas: kamols izraujas, tītavas aiziet kūleņu kūleņiem; vērpju: vārpstiņu pakampj vējš, aiznes; pļauju: sirpis iecērtas akmenī, ārā nenāk; kuļu: sprigulis izlec no rokām, dod man pa pieri. Nu, ja tā jādzīvo, tad paldies par tādiem devastiem!

Zīle

Man gluži tāpat.

Vālodze

. Kā negribot.

Man ar gluži tāpat.

Virpa

Puišiem neiet labāk. Iziert art: arkli visi uz muti un šļūc ar lemešiem uz augšu; iet rakt: lāpstas ielien griezdamās zemē; iet tēst vai remt: kalti, cirvjī, ēveles tik to vien gaida: no kātiem nost un pašu miesā iekšā. Nu, kam tad vairs tiks ko darīt? Lai krīt vai uz galvas! Gribat riekstu? Še! — Man nav žēl!

Met abām riekstus.

Vālodze

Kāri iekoduse.

Phē! — Phē! — Ko dod? Raganu vēmekļus!

Zīle

Tāda jau tagad mums ēsma.

Abas ar Virpu smejas.

Virpa

Pļāpīga.

Es viennakt noskatījos, kā šī velšus vēlās pār kaimiņa laukiem līdz savām mājām, lai kaimiņa svētību savā pusē atvilktu.

Zīle

Tāpat.

Un es atkal redzēju, kā šī lēca pār kaimiņu robežu, kā zirgs zviegdama, lai burvība kaimiņam pieliptu.

Vālodze

Kad jūs slepus noskatāties, kā tad lai burvība pielīp?

Virpa

Bet kaimiņš šo piemānījis. Nesējis vis pirmoreiz, šai redzot, labību, bet smiltis. Un tā nu šī smiltis nobūrusi, un nu smiltis vien pašai apcirkņos.

Zīle

He, he! Tas tik bij labi!

Vālodze

Un nu nav pašām ko krimst!

Virpa

Lai nav! Krimtīsim akmeņus. Mūsu zobī izturēs, bet tavi nolūzīs.

Vālodze

Man būs ir maize, ir graudi! Lai tik atskrien atkal pūķis!

Virpa

Kur pūķis, kur pūķa rati! Vai ir kāds tos redzējis?

Zīle

Esot redzēts. Iegāzies ar visiem ratiem Muklāju purvā. Tad rāvis ārā, pārrāvies, vidū pušu pārtrūcis. Tā i redzēts, līpu atstiepis.

Virpa

Te tev nu bij!

Vālodze

Kur var burvība pielipt, kad visu noskatās!

Virpa

Nu, kas tā bur, ka citi noskatās, tas arī vairs nav nekāds burvis.

Vālodze

Kā tur lai ko izdara, kad visi pretī strādā!

Ieklausās.

Ahā! Pate nāk! — Bīstaties!

Virpa

Lai bīstas suņi, kaķi, kas mums ko bīties! Kur nav ko barot, nav ko bārt!

Zīle

Un, kur nav ko bārt, nav ko kārt!

Smejas.

Pate un Plaska, viņai uz pēdām sekodama.

Pate

Lūk, lūk, goda meitas! Gaišā dienas laikā kājas mietos pakārušas!

Virpa

Pašu dienas, pašu kājas!

Plaska

Piekrīt meitām.

Jā!

Pate

Zobus griezdamā.

Tais platajās mutēs jau ar siena vezumu neiebrauksi! Nekaunas!

Plaska

Iztop meitām.

Sakāt, meitas, sakāt, meitas: tās platās mutes var aizbāzt ar maizes doniņu, ar pavalga kumosīņu.

Meitas

Ar patiku.

Jā!

Pate

Kāds burvis man visu to nodarījis!

Virpa

Pašai ljelajai burvei meistars gadījies!

Plaska

Ar gandarī jumu.

Jā!

P a t e

P l a s k a i.

Ko tu, vārna, vārnai knāb? Pate ragana būdama?

P l a s k a

Kāda es tev ragana? Tikai tavu māžu māžotāja. Tikai tava rokas meita. Kādu vainu var kraut uz mani?

Pate

Tu man lāstu uzsūtīji.

P l a s k a

Kāda es tev lāsta sūtītājai Tu jau pati savu svētību aizdzini!

Pate

To tu aizdzini. Suņiem aizrīdīji!

P l a s k a

Kas lika suņiem rīdīt? Prasāt, meitas, kas vairāk vainīgs: licējs vai , darītājs?

Zīle

Licējs, licējs!

Virpa

Abi labi!

P l a s k a

Pie Pašas.

Tur nu redz tavu gudrību! Aizdzini Maiju, aizdzini svētību! Ne lauks vairs dod maizes, ne lops pavalga, ne mājas pajumta, ne darbs veiksmes.

Pate

Vai Maija vien, arī Paija ir prom.

P l a s k a

Savas lielās dūšas pēc prom. Kā pūpēdis auga, kā pūpēdis izputēja, pūpēja piemiņa palika.

Pret meitām.

Nu, vai nav tiesa?

Meitas

Tiesa, tiesa!

Pate

To muti! To lielo muti!

P1 a s k a

Un tavu es aizbāzu. Ar tavas pašas putnu biedēkli aizbāzu.

Meitām.

Nu sakāt, meitas, sakāt: vai nebij šī «mātes meita», šī «Pašas meita» gatavais putnu biedēklis?

Virpa

Kā nu ne, kā nu ne!

Zīle

Bij, bij!

Vālodze

Kas visu laiku noskatījusies, kā lietas grozījušās.

Ko tad es, kad visi citi tā —> —

Pašai acīs.

13ij, bij, bij! Gatavais putnu biedēklis!

Pate

Redzēdama, ka arī Vālodze tai pretī, sasit rokas.

Vai manu, vai manu!

P1 a s k a

Jā, vaidi nu, lādi nu, knukšķi nu, pūti nu! Gods pagalam, manta pagalam, vara pagalam, māka pagalam!

Ciesa uzskrej aizelsusies.

Ciesa

Meitas, meitas! Ko stāvat, ko gumstat! Zināt, kas nāk? Zināt, kas nāk?

Aizgrābta tēlo.

Zīžu drānas. Baltas kājas. Zīļu vaiņags. — Atmirdz pļavas. Atmirdz lauki. Atmirdz meži!

Meitas

Ciesai no vienas puses.

Kas nāk? Kas tā tāda?

Pate

Ciesai no otras puses.

Paija? Paija?

P1 a s k a

Saldi.

Zelta Paijiņa!

Ciesa

Ļaudis, ļaudis! Ciemos, mājās, būdās, ceļā, ceļa malā. — Visi ārā!

Logi vaļā! Durvis vaļā! Visi pakaļ!

Pate

Paija, Paija!

P1 a s k a

Zelta Paijiņa!
Meitas
Purina Ciesu.
Kas tā tāda? Kas tā tāda?
Ciesa
Kā izbrīnā.
Maija, kas tad cits? Maija! Vai es neteicu? Maija, Maija!
Pate
Piepešās izbailēs, kā balsi zaudējusi, paliek ieplēstu muti.
P l a s k a
Tītīdama.
Ahā, ahā, ahā.
Ciesa
Brīnums! Lielāks kā brīnums! Kur tā pienāk, mežs sāk šalkot, putni
dziedāt, pļavas ziedēt, upes tecēt! Druvas ligo zelta vārpām! Rozes
zied!
P l a s k a
Tītīdama.
Ahā! Ahā!
Pate
Atdabū balsi.
Vai! Vai!
P l a s k a
No tās skaņas kā piepeši izbijusies, tāpat iecērtas bailēs izplēstu muti.
Pate
Kur glābšos? Kur dēšos? — Kā suni turēju. Suņiem rīdīt liku.
P l a s k a
Atdabū balsi.
Vai! Kā suni rēju! Suņiem rīdīju!
Pate
Gribēdama slēpties.
Kur glābšos? Kur dēšos?
P l a s k a
Tai uz pēdām.
Kur glābšos? Kur dēšos?
Abas izskrej pa labi, tad atpakaļ.
Pate
Ne akmeņa, ne peļu alas!
Izskrej pa kreisi un atpakaļ.
P l a s k a
Ne pakšķa, ne plaisuma!
Nevarēdamas atrast slēptuves, abas lielās izbailēs pa vidu prom.
Meitas
Kur skrēja? Kur aizskrēja?
Ciesa

Iešu palūkot!

Prom.

Zīle

Lielās raganas trakas palika.

Virpa

Bailes bizot izmācīja.

Ciesa

Atpakaļ.

Māsiņas, mīļās! Kā viesuļi nokrāca, Veļu akā ielēca! — Uguņi no
šķīda, kājas pa gaisu nošvīkstēja!

Virpa

Veļu akā ielēca?

Ciesa

Zili dūmi, sarkani dūmi vārīdamies izskrēja, gruzduma smaka pa
smirda.

Prom.

Meitas

Beigtas, beigtas lielās raganas! — Eima, eima!

Grib prom. Saskrejas krūtīs ar Paiju.

Paija

Ūja! Vairs acu pierē nav? Neredzat, kam ceļš jāgriež? Kungu kārtu
nepazīstat?

Virpa

Ļautiņi mīļie, kur tad šī?

Visas sabāž galvas, brīnās.

Paija

Mēda.

Sī, šī! — Vai dūmu sprūds acu vietā, ka neredzat?

Virpa

Redzam, redzam! Baltais pūpēdis melns palicis.

Zīle

Diez vai ir pūpēdis, vai nav mušmire?

Virpa

Redzu, redzu! Nav mušmire, ir putnu baidēklis!

Paija

Vai vēl cietīšos? Vai āda jums vēl neniez? Uz pēdām šurp! Kājas
noaunat! Muti nomazgājat! Galvu izsukājat!

Vālodze

Diez vai iesim!

Zīle un Virpa

Neiesim, neiesim!

Virpa

Lai kraupis kraupim kājas aun!

Zīle

Lai žurka žurkai muti mazgā!

Virpa
Lai vecā ecēša ecēšai galvu sukā.
Tālumā dzird dziesmas.

Ciesa
Uzskrej.
Vai nedzirdat? Jau tuvu! Nākat!
Ciesa, Virpa, Zīle, Vālodze prom.

Paija
Nu pagaidāt, pagaidāt! Mācis jūs PJaska, mācīs jūs Pate! Ar skarpijām
šautīs! Ar dzeloņiem glaudīs! Tad tik es smiešos!

Sauc.
Hej, šurp, Plaska, šurp! Pate, šurp!
Nepacietīgi sit kājām.
Vai neredzat, kas pārnācis?- Neklausa, raganas!

Prom.
Ļaudis
Tuvojas dziedādami.
Ailu, ailu, sērdienīte,
Grūtu gaitu gājējīņa,
Labu vārdu teicējīņa,
Daiļu darbu darītāja!

Kokam, putnam, akmentiņam
Labu vārdu pasacīja;
Ceļa malā, ceļa galā
Daiļu darbu padarīja.
Nu skan visi labie vārdi,
Kā tērcītes čalodamas,
Nu mirdz visi daiļie darbi,
Kā puķītes ziedēdamas!

Uznāk Maija un Varis, krāšņi ģērbti, ar dziesmām un dūdām ciema ļaužu pa-
vadīti. Kā uznāk Maija, uzzied rozes un krūmi žogmalē.

Maija
Kur mans tētiņš? Kur mani mājniecei?

Meitas
Mēs te. Mēs tavi mājniecei.

Maija
Sveikas, meitenes! Mīļās meitenes! — Bet kur tētiņš?

Ciesa
Pamāte pirtī ieslodzīja. Durvis nobūra. Nezinām, vai dzīvs vai miris. —
Lūk, kur nāk!

Svilis
Sirms un nodēdējis, nak taustīdamies.

Maija
Tētiņ, es te esmu! Maija! Mīļais, labais tētiņ!
Svilis

Maija! Meitiņ! Neesmu vis tev labs tētiņš bijis!

Maija

Nepieminēsim vairs, kas bij. .Ja labs nebiji, nu labs būsi.

Svilis

Redzi, meit, kādas tavas mājas! Postaža! Nekas vairs nestāv vietā.

Maija

Uzcelšu atkal! Stāvēs atkal!

Svilis

Ko tu ar divām rokām uzcelsi?

Varis

Ne ar divām, ar četrām!

Rāda savas.

Svilis

Kas tas tāds grezns tautas dēls? Kā saulīte atmirdz!

Varis

Vai sava slinkā puiša vairs nepazīsti?

Maija

Tas ir tas pats, kas gula dienu, gula nakti, gula stāvu stāvēdams.

Laima kā sirma māmiņa ar divām pavadonēm.

Laima

Tas ir tas pats, kas ar kājām ceļu rāda.

Maija

Ierauga Laimu.

Māmiņ, tu labā, sirmā! Pa gaišu celiņu man pretim atnāci.

Varis

Laimai.

Ja toreiz ar kāju tev ceļu rādīju, tad tagad uz rokām līdz ceļam aiznesīšu.

Maija

Bet es tevi nemaz prom nelaidīšu. Paliksi te kā mana baltā māmuliņa.

Svilis

Vai tā mana meita? Vai tas mans zirgu puisis? Tie jau karaļa bērni!

Maija

Meitām.

Bet, māsiņas mīļās, vai nav mana vārpstiņa attecējuse? Velēnu vecītis to teicās atsūtījis virszemē.

Meitas

Nava, nava redzēta!

Laima

Izņem vārpstiņu zem segas.

Se tava vārpstiņa! Nupat ceļā satiku, mājā tecēja!

Maija

Mana vārpstiņa!

Saņem to. Laima ī.

Viss labs no tevis nāk!

Ieskatās dziļāki Laimai acīs, tad, savādi apjukusi, ar dziļu godbijību zemu noliecas tās priekšā, atkāpjas dažus soļus.

Ciesa

Izņem tai no rokām vārpstiņu.

Paija

Uznāk un ierauga Laimu.

Paija

Laimai.

Ā! Nu es tevi vienreiz saķēru, tu vecā ragana! Tu mānītāja! Pa zemju zemēm, pa pasaulu pasaulēm tevi meklēju. — Kur ir tas princis, ko tu man solīji? Dod šurp man manu princi!

Laima

Labi. Savu princi tu dabūsi!

Māj savām kalponēm, kuras aiziet.

Paija

Pārsteigta.

Ahā!

Triumfā.

Nu jūs redzēsiet! Savu princi es dabūšu!

Puiši

Plika vārna! Kašķaina kaza! Šī dabūšot princi!

Meitas

Pūpēdis! Mušmira! Nu, to es gribu redzēt!

Laimes kalpones ienes garenu šķirstu un noliek to Laimai priekšā. Vispārēja izbrīna.

Pirmais puisis

Kas tas? Princis būs diedziņā savērts, kā šķirstā glabājams.

Otrs puisis

Princis būs šķirstā ieaudzis kā gliemezis vākā.

Virpa

Nē, nē, tā būs viņa pūra lāde!

Zīle

Tur līgavai kāzu rota!

Visi sastīgoti vēro. Laimas kalpones pa to starpu atdarījušas šķirstu, izcel no tā princiski ģērbtu koka lelli, tur to pie abām rokām.

Paija

Negrib savām acīm ticēt.

Laima

Tas tavs princis!

Paija

Zvērojošām dusmām augot, kā valodu zaudējušo, skatās no viena uz otru.

Visi

Slāpē uzmācošos smieklus, kurus tiem grūti apspiest, bet skali smieties it kā nedrīkstas.

Virpa

Zobgalīgi.

Ar tām rokām būs grūti apkampt līgavu.

Visi

Apspiesti smejas.

Laima

Tās rokas bij vijīgas kā kārklū vicas, bet, kad līgava nenoņēma ābelei nastu, kad ļāva maizei neizvilktai krāsnī sadegt, tad abas par koku sakalta.

Ciesa

Un tās kājas! Grūti ar tām kāzas nodancot!

Visi

Apspiesti smejas.

Laima

Kājas bija žiglas kā irbītes, bet, kad līgava strautiņu neatpestīja, kad liepu no sirseniem apēst ļāva, kājas sakalta, par koku palika.

Pirmais puisis

Bet ko tā galva? Vai tā varēs līgavu bildināt?

Visi

Iesmejas skaļāk.

Laima

Galva bij gudra galva. Bet, kad līgava Velēnu vectēvu zaimoja, mēle aizcirtās, ausis aizkrita, acis izdzisa, par koku palika.

Paija

Piepešu kustību pieskrien, izrauj lelli, aizmet to pa roku galam. Tad, sacēluse dūres, pret Laimu.

Nu, tu ragana! Neviens vairs tevi neglābs! Mielēs sasiņīšu. Acis izplēsīšu!

Gāžas uz Laimu. Ļaudis bailēs iesaucas. Kā Paija paceļ rokas pret Laimu, Laima no met sirmo tērpu, stāv savā debesu godībā. Uz Laimas mājienu satek no visām pusēm Varvīksnītes un Saulenītes un stājas ap Laimu. Laima staro spilgtā gaismā.

Visi

Pārsteigumā sakustas.

Maija

Laima! Pati Laima! Daiļā Laima!

Paija

Stāv mīkli tai pašā pozā, paceltām rokām, tad ārpātīgās bailēs iekliedzas.

Vai, vai! Debesu ķēniņiene!

Streipuļodama atkāpjas, nokrīt uz mutes.

Visi

Kā ekstāzē sastinguši.

Maija

Laimai pie kājām.

Zēlo, žēlo, daiļā Laimai

Laima

Ko gan žēlot?

Maija
Zēlo viņu! Zēlo Paiju!
Meitas
Nikni.
Ko, to žēlot?

Puiši
Tāpat.
Dūmu tauri! Dusmu pūci!
Saru pauri! Skrandu tūci!
Prot tik lādēt!
Zin tik bārties!
Lai iet kārties!

Visi
Lai iet kārties!

Maija
Lūdzoši pacel rokas pret visiem, lai nedusmojas. Tad atkal pie Laimas.

Laima klausī, Laima klausī!

Vai tu vienu dusmām Jausi?

Kur tu staigā, saules zaigā,

Zvēri rotā, putni klaigā,

Tērces palo, strauti čalo,

Druvu druvas priekā balo!

Kad pār iztvīkušo āri

Pacel baltu spārnu pāri,

Tavas rokas, valgme garo,

Visas acis priekā staro!

Visa laba devējiņa,

Vai lai tevi nejūt viņa?

Vai lai viņa dusmu plūdā

Mūžam nogrimst ēnu zūdā

Viena, atmestā un liekā?

Cel to saulē, cel to priekā!

Dod tai kājām kalpot līksmi,

Dod tai rokām darba tīksmi,

Dod tai acīm tavu kvēlu,

Dod tai sirdij tavu žēlu!

L a i m a

Kas daudz prasa, lai pats dara.

Citās rokās mana vara.

Maija

Kam tad lai prasu?

Laima

Savai sirdij.

Maija

Stāv mirkli kā neziņā, tad atgriežas, meta« pte Paijas.

Vai tu gribi redzēt prieku,
Redzēt daijās Laimas vaigu?

Paija

Gribu.

Maija

Vai tu gribi mīlēt druvu,

Vai tu gribi mīlēt mežu,

Zvērus, putnus? Mīlēt sauli?

Paija

Gribu.

Maija

Vai tu gribi mīlēt Jaudis?

Vai tu gribi mīlēt ļaudis? —

Paija

Gribu. — Gribu. —

Maija

Gribi būt man mīļa māsa?

Paija

Gribu būt tev mīļa māsa.

Maija

Laima, dzirdi! Laima dzirdi!

Laima

Manas meitas, ņemat viņu,

Ērkšķu ceļu vedat viņu,

Bēdu mūros, bēdu sienās!

Lai gūst trejdeviņās dienās

Jaunu vaigu, jaunu sirdi!

Saulenites aizved Paiju.

Maija un ļaudis

Labā Laima! Daiļā Laima!

Visi dzied.

Laima, Laima, saule, saule,

Abas vienu daiļumiņu,

Saule gaismas vētītāja,

Laima ļaužu svētītāja!

Priekšgars

PRINCESE GUNDEGA UN KARALIS BRUSUBĀRDA

PASAKA 4 CĒLIENOS

DARBOJAS

SAIVA	
ELKA	princeses
GUNDEGA	
MIRDZA	}
IRBITE	
ZĪLE	
PAIPALA	
ALKSNĪTE	
PĀRSLA	Gundegas rotaļu biedres
ADAĻA	— Gundegas aukle
GARZOBJU KARALIS	
VARŽZEMES KARALIS	
MAGONZEMES KARALIS	
SĀRTAIS	
ZILAIS	prinči
BALTAIS	
DZELTENAIS	
UBAGS MĀRIS — KARALIS	
SŪTNIS	BRUSUBĀRDA
SNIEDZE	
MĀTE	
VECTĒVS	Sniedzes
VECMĀTE	
KĀDA MĀTE	
KĀDS BĒRNS	

VIENS	}
OTRS	
TREŠS	
DEDZĪGAIS	
TUĻĪGAIS	
ŽŅAUDZĒJS	no pūļa
MIESNIEKS	
MAIZNIECE	
ROTU	}
DRĒBJU	
PAIJU	
PIRMAIS	pārdevējs
OTRAIS	
AKLAIS	
PIRMĀ	ubags
OTRĀ	
TREŠĀ	
PIRMAIS	sieva
OTRAIS	
PIRMĀ	
OTRĀ	puisis
PIRMAIS	
OTRAIS	
PIRMĀ	meita
OTRĀ	
PIRMAIS	
OTRAIS	puika
ZĒNS	
JAUNEKLIS	
RASULĪTE	
DARIS	
ČETRI PAVĀRA PUIKAS	
VIEGLAIS PRINCIS	
GALMA KUNGS UN DĀMA	

Galma ļaudis, pavadoni, sulaiņi,
rokas meitas, tirdznieki, ļaudis

PIRMAIS CELIENS

Pie Garzobju karaļa. Priekšnams. Durvis pa kreisi uz virtuvi, vidū uz karaļa istabām, pa labi uz āru. Telpā viens galds un daži soli gar sienām. Pie sienām plaukti ar podiem, vāzēm, starp tiem laimes kamoliņš un zelta laimes kauss. Sulaiņi un pavāri nes pāri pār skatuvi lielas bļodas ar veseliem ceptiem sivēniem, jēriem, kazlēniem, zosīm, lielus grozus, pilnus ābolu, milzīgas kannas un kausus utt. Kad sulaiņi paver durvis, redzami gari galdi ar dzīru viesiem. Dzīrotāju dziesma.

Taurēdama Līgsma sauca

Vārtu stabu galiņā,

Oijo, oijoho, oijo, oijoho!

Vārtu stabu galiņā.

Trīs dieniņas tautas brauca

Karaļmeitu pagalmā,

Oijo, oijoho, oijo, oijoho!

Karaļmeitu pagalmā.

Jods lai bēdā savu bēdu,

Man nav bēda padomā,

Oijo, oijoho, oijo, oijoho!

Man nav bēda padomā.

Liek uz ciņa, sper ar pēdu,

Lai grimst purva dibenā,

Oijo, oijoho, oijo, oijoho!

Lai grimst purva dibenā.

Līgo vakars, līgo rīti,

Dzer un dziedī, dzied un dzer,

Oijo, oijoho, oijo, oijoho!

Dzer un dziedī, dzied un dzer.

Piesit kannu, kamēr krīti,

Visiem labi kopā der,

Oijo, oijoho, oijo, oijoho!

Visiem labi kopā der!

Oijo, oijo, oijo — oijo,

Oijo — oijo, oijoho!

A d a l a

Sulaiņiem pretī, rūpju pilna steigā un nemierā. Uz viņas mājienu rinda sulaiņu apstājas; viņa pieiet pie katra, iemērc pirkstu bļodā vai piedur pie cepeša, nogaršo.

Nu žiglāk, žiglāki Kādi tūlas esat!

Pār sliekzni! Ātrāk! Pilnas bļodas nesat!

Un ko jums teic, to liekat lietā:

Lai acis redz, kur robs, tur citas vietā!

Sulaiņi prom. A d a l a staigā un rīko. No ābolu groza nokritis ābols, viņa to paņem un noliek uz galda. Kā apdomājusies.

Ko tad es īsti gribēju, kur tiku?

Ak — kā no gaiļiem acu nesaliku.

Kāds brīnums? Kur lai tagad mieru rod,

Trīs princeses kur vīriem jāizdod.

Karalis

No labās puses ar žestu aiz sevis. Klausīdamies dzīrotājos.

Trīs dienas jau kā maisā ber!

Tik ēd un dzer, tik ēd un dzer,

Tas pagrabā un makā ķer!

Adaļa

Paklanās.

Tu, kungs un ķēniņ, negaudies pārlieku,

Trīs meitas izprecināt nav par nieku.

Karalis

Apmierināts.

Jā tiešām, krietnis darbs ir padarīts:

Ar magoņkarali, kad ausīs rīts,

Ies laipnā Elka, un kā balta kaiva

Uz Varžu zemi lidos mana Saiva. —

Tik Gundega, tai izvēlēties vara,

Bet jods lai viņu sazin, ko tā dara! —

Tā mēļo, gražojas un lokās, tinas —

A d a l a

Starpā.

Gan princeslīte Gundega jau zinās!

Karalis

Ko viņa zinās! Trenkāts putnu bars

No asas bultas — viņas prāts un gars:

Te ceļas, plok, te laižas, valstās, skrej,

Ar vienu aci raud, ar otru smeļ,

Te tur ko cieti, te to dzen un tvarsta,

Te zobus klabina, te atkal karsta. —

Ē, tādi skuķi tīrā jodu balva!

Bet pielūko tu — viņas lielā galva! —

Tu ar tur savu daļu vainas nesi,

Tu izlutināj'si man viņu esi!

A d a l a

Mans kungs un ķēniņ —

Karalis

Nu, nu nepinkšķi!

Man riebjas tādu bābu penterī.

Bet vīra vārds — to vakar neizšķīru —

Nu pietiek man to plītību un dzīru;

Ja šodien tā sev vīru neizvēlē,

Tad manis pēc — lai lēc, lai dej, lai spēlē!

Bet tik ne te. Lai iet! Kur grib, lai iet. —

Kur saule lēc vai arī tur, kur riet.

A d a l a

Tā! It kā tā no svešas ligzdas būtu!
Priekš vecākām nekas tev nav par grūtu!

Karalis

Paņem ābolu no galda un to pārlauž.
Vai re, kā ābols vidū pušu dalās,
Tik sarkanbaltas saplūst lauztās malas.

Tā Saiva — Elka manas meitas abas
Ir daļas tik no manas dzīvās dabas.

Šai pusē — tas bij saulē karināts —
Tā mana Elka, tas man laipnais prāts,
Kā piesūcies ar saules sārto kvēli. —
Šī — Saiva — drūma ...

A d a ļ a

Ļaunai

Karalis

Valdi mēli!

A d a ļ a

Nevar valdīties.

Nu, protams, kas tad Gundegai vairs tiek!

Par dzeguzes tai bērnu jāpaliek. —

Ir visa jau tā prece bij ar ziņām,
Tik divi karaļi! Un tie ar viņām!

Karalis

Tur prinču līdums! Lai tik izlūko!

A d a ļ a

Jā, tiem pēc valstībām vēl jākūko!

Tie īstie tēvu norūķēti plušķi.

Tur Gundega lai iet par pelnurušķi!

Ja tava bērna laime tev tāds nieks,
Tad, rādās, tev vēl apsievoties prieks.

Karalis

Tu bīsties soda, sieva! Kā man rādās,
Tev bijāšanas nav vairs it nekādas!

A d a ļ a

Bailīgi atkāpjas.

Ārā ragu skaņas: Tu-tū, tu-tū, tu-tu-tu-tū!

Karalis

Klau! Taure vēsta kādu svešinieku.

A d a ļ a

Kaut vēstītu tā krietnu precinieku!

Durvis vidū atdarās. Sūtnis ar pavadoņiem. Visi zemu klanās,.

Sūtnis

Slava tev, kungs un ķēniņ!

Pavadoņi

Slava tev, kungs un ķēniņ!

Karalis

Ja nāc kā draugs, tad esi sveicināts!

Sūtnis

Es mute tik, ko valda cita prāts.

Man citam vajag laimi nest.

Tas gaida uz krustceļiem

Ar spožiem jātniekiem,

Grib līgavu līdzī sev vest.

No viņa sūtīts esmu klāt

Tam daiļo līgavu bildināt.

Karalis

Izlikdamies nesapratis.

To meklē tu manā pajumtē?

Gundega

Ar rotaļu biedrēm parādās durvis pa labi. Sūtnim runājot, viņas, vērīgi klau
soties, nokāpj no trepēm zālē.

Sūtnis

Tā tavai sirdij vistuvākā.

Karalis

Kura tā varētu būt?

Sūtnis

Vai atminēt tas tik grūt?

Man svešs tavs nams un svešs tavs lauks,

Bet sirds man pilna kā vīna trauks,

Sirds šūpojas kā svētku zvaņās

Tik viena priccās vārda skaņās;

Tik viens vārds skan Garzobju zemē,

Tik viena puķe zied Garzobju zemē,

Tik viena zvaigzne mirdz Garzobju zemē:

Gundega! Gundega skaistākā!

Gundega, princese daiļākā!

Gundega

Klusu iesmejas un ietek draudzeņu vidū, kuras ap to slēpjas kā bites ap savu
karalieni.

Karalis

Novēršas atturīgi.

Tev mute ir, tik prāta neredzu

Ar tavu pārspīlēto precnieku,

Kas Gundegu par līgavu grib vest.

Sūtnis

Kā dārgu puķi sev pie krūtīm nest.

To zvērēja pie sava karaļvārda

Mans kungs un ķēniņš, lielais Brusubārda!

A d a l a

Saplok kā vārpa.

Karalis

Ko? Brusubārda! A, kāds prieks!

A d a ļ a

Atkal klanās.

Kāds prieks!

Sūtnis

Es viņa sūtnis tik un vēstinieks!

Karalis

Slavena vēsts no slavena vārda!

A d a ļ a

Klanās sūtnim.

Lielais karalis Brusubārda?

Tad pietek pie Gundegas un dziļi viņas priekšā paklanās.

Karalis

Te Gundega, daiļā princese!

No viņas pašas tiks tev atbilde,

Jo es tāds neesmu kā citi tēvi,

Kas bērniem uztielj varmācīgi, glēvi

Tik savu gribu. Izvēlēj'sās abas

Ir manas vecākās pēc savas dabas,

Tā arī jaunākai to darīt neliedzu.

Pats šautuvi tai rokās ielieku.

Lai pati iesit diegu likteņautā,

Lai brīvi ņem, kas lemts tai bēdās — baudā.

Gundegai.

Un tev, mans bērns, nu jāpārdomā vienai,

Kā vari atbildi tu cēlu dot,

Kā — atturoties — vari aplaimot,

Kā pienākas tik dižai karalienei.

Sūtnim.

Tev, draugs, es ceru, gan pa prātam būs,

Ja mutei noskalosi putekļus.

Ej iekšā, neliedzies, ko prasa daba,

Tur galdi lūztin lūst no visa laba.

A d a ļ a i.

Tu, Adaļa, man gādāsi par to,

Ka viņu pienācīgi apkalpo.

Adaļa ar sūtni pa labi prom.

Es pats pie saviem viesiem došos sērst,

Es viņu dzīres gribu svētkos vērst.

Sver divkārt manta, simtkārt vairāk gods,

Kur lielais Brusubārda top mans znots!

Pa labi prom.

Gundega

Sīvi izstiepusi rokas uz priekšu, ievēl galvu dziļi plecos, izgrūž mežonīgu skaņu,

kura, ar uzviju augstu pieaugdama, nokrīt kā pa toņu kāpēm dūcošos smieklos,
apmēram:

U—hūhhh—hu—hu—hu—hu—hu!

Visas rotaļu biedres

Atkārti Gundegas žestu un skaņu.

Gundega

Atmet galvu, izsvaida rokas kā airus, satveras ar citām rokās.

Visas

Tāli atliekušās, griežas ātri kā sudmaliņās un sauc:

U—hūhhh—hu—hu—hu—hu—hu!

Tad atlaižas. Loks izirst, viņas nokrīt, kur katra, un smejas.

Gundega

Pieņemtu nopietnību.

Nu, meitas, sakāt, ko katra prot!

Kādu atbildi Brusubārdam dot?

Irbe

Lai iet pie joda, pie kāķa, pie rata!

Mirdza

Viņam ne'sot uz galvas neviena mata.

Zīle

Ak nē, tā, Mirdza, neesot vis,

Viņam galva kā pakulu vērķulis.

Paipala

Un bārda pinkās kā mūža meži.

Pārsla

Tur mājojot lūši, lāči un eži!

Visas

Kā augšā.

U—hūhhh—hu—hu—hu—hu—hul

A l k s n ī t e

Un deguns tūcis kā bišu strops.

Mirdza

Nē, nē, kā uz sprādzienu savilkts stops.

Zīle

Un balss no rītiem kā krauklim krešķot.

Paipala

Noslēpumaini.

Bet naktī kā meža kuilim rekšķot.

Mirdza

Bet rokas, tā visi strīdās un darās,

Esot vai veselu jūdži garas.

A l k s n ī t e

Un kājas kā plegznas tik dilstot un dēdot.

226

Mirdza

Par to ar vienmēr tik ratos sēdot.

Zīle

Vēl labi, ka rokas kā bērza rīkstes,

Būs tūliņ Gundai šūpuļa līkstes.

Pārsla

To pakārs vecam zem bārdas.

I r b ī t e

Ar riebumu kratīdamās.

Ko!

Vecs ar tas vēl esot — br—brr—brr—buah!

A l k s n ī t e

Kā pērnais pūpēdis ceļmalā.

Zīle

Kā runcis mans desmitā vasarā:

Stibic — stibic! Uz trim kājām lēc.

Paipala

Kā piepe uz trunēj'sa celma — tik vecs!

Visas

Sauc kā augšā.

U—hūhhh—hu—hu—hu—hu—hu!

Griežas sudmaliņās un laižas atkal vaļā. Izsmējās. Tad nomierinās atkal.

Gundega

Nu, meitas, sakāt, ko katra prot,

Kādu atbildi Brusubārdam dot?

Visas

Atraidīt!

Gundega

Protams, atraidīt!

Irbe

Lai brauc uz mēnesi vai sauli

Sev meklēt sievas, līdz sabirzt kauli!

Pārsla

Kas tev gan ies pie šitā sūrā?

Es nē, kaut man nav krekla pūrā!

Visas

Atraidīt! Atraidīt! Atraidīt!

Mirdza

Lai teic katra, kas uz mēles krīt!

Gundega

Tad labi, ej, Mirdza, sauc sūtni iekšā.

Aiz manis visas un katra teic priekšā.

Jūs mute lai teic, ko pati es lemu,

Jūs mute ko teiks, es uz sevi ņemu.

Mirdza ar sūtni

Visas nostājas aiz Gundegas.

Gundega

Saka, tev zeme degot zem kājām,

Es tāpēc tevi laižu uz mājām

Un tev par bildinājuma godu

Atbildi, kā tev nākas, dodu.

Sūtnis

Mūsu kumeļi joņos strauji un spēji,

Mūsu kumeļi joņos kā dienvidus vēji,

Lai karaļa sirds kā saule drīz silst.

Gundega

Tad uzklausies, ko es gribu bilst.

Tā teic: tavs karals ne'sot skaists.

Sūtnis

Mans karals?

Gundega

Esot tāds dieva laists.

Sūtnis

Mans karals?

Gundega

Bet, lai man pa gaumei būtu

Tas, kas mani par sievu gūtu,

Es teikšu, kā tam derētu posties,

Ja grib no jauna kā piecnieks mosties.

Vispirms —

Mirdza

Atri pār Gundegas plecu.

Lai mazgājas putna pienā!

Gundega

Tā balta paliek āda kraupa.

Paipala

Kā Mirdza.

Lai degunu tur saltā plienā.

Gundega

Tas tūkumu un pumpu laupa.

A l k s n ī t e

Ar saules pirmicm stariem

Lai ķemmes tas zeltīt zelti.

Gundega

Tas galvas un zoda sariem

Vēsmas maigumu velti.

Zīle

Lai rij ikdien, to vajag tam sacīt,

Uz tukšu dūšu laktiģalas dziesmu.

Gundega

Jo nevar tak mīlas liesmu

Ar kraukļa ķērkšanu slacīt.

Pārsla

Trejdeviņiem dūju glāstiem

Lai aptin kalsnās rokas.

Gundega

Jo katras sievas mokas

Tās esot pa ļaužu stāstiem.

I r bīt e

Tad vēl pēc mana padoma:

Lai sien zem katra papēža

Trīs podi stirnas viegluma.

Gundega

Jo jaunas sievas gaita,

To saki tam bez bēdām,

Ir tā kā putna lida

Bez zīmēm un bez pēdām.

Adaļa

Ienāk.

Sūtnis

Stāvējis visu laiku pazemīgi nokārtu galvu.

Un, ja nu mans karals to visu zin un prot,

Kādu atbildi tad tu gribi viņam dot!

Gundega

Vilcinādamās.

Ak, atbilde tik viegla nav.

Daudz bij man precinieku jau.

Kā lai tiem citiem sariebjū?

Viņš dabūs —

Savelk plecus.

Mirdza

Atri.

Garu degunu!

Gundega un biedrenes komiski nopietnā pozā noliecas zemu un taisa deguna zīmi.

Visas

Viņš dabūs garu degunu.

A d a ļ a

, Sasit rokas.

Vai, vai, kas to drīkst sacīt acīs!

Vai, vai, ko nu tēvs — karals sacīs!

Sūtnis

Saslejas lepni vin zvērojošs.

Kā, vai ar princesi man darīšanas?

Man liekas gan, šē notiek alošanās.

A d a l a i.

Tu esi vecākā šē kalpone,
Teic man, — kas ir šī jaunā verdzene?
Visas sakustas.

Tai gaita neveikla un balss tik asa,
Ko teikt, ko neteikt, visu citiem prasa,
Kā stulbais, kas uz ceļa ceļu tausta,
Kā lellīte, pie auklīņas ko rausta.
Pats redzu nu kā patiesu šo ziņu,
Kas izpausta par šito «princesiņu».

Gundega

Par mani izpausta tik ziņa viena:
Man daiļums ir tik liels kā saules dienai
Sūtnis

So saules dienu atnesu tev es,
Tu spoguļojies tai kā burvju saktī;
Bez manis — nava tās uz pasaules,
Es aiziešu, tā pārvērtīsies naktī. —
Tu negribēji tā, ko laime isūta,
Tad paklausies, ko vējš man ausīs pūta:
Pret tevi karals esot diezgan vēss;
Reiz tava māte, kamēr tas gāj's karā,
Ir bij'se kāda zema kalpa varā.
Tu —< bandu bērns! Viņš jūt, ka nav tavs tēvs!

Gundega

Ar saspīestām dūrēm gāžas tam virsū.
Ā, nelieti! Tu lops! Tu velns! Tu zvērs!
Ha—ha! Tāds karaļmeitām dusmu mērs!
Tur viņas rokas cieti, zaimojošiem smiekliem.
Krik—krik! Kā žagari lūst tavi balsti!
Rīt šitā ziņa ies no valsts uz valsti.
Tad savu daiļumu tu mīci mīklā,
Neviens vairs karals neies tavā tīklā;
Bet izmet makšķeri, tik pasteidzies,
Varbūt kāds princītis vēl ieķersies!
Ar smiekliem pa vidu prom.

Gundega

Aiz dusmām kampj pēc elpas.

Visas

Bez Gundegas.

Kāds kauns! Kāds apsmieklis!

Sīs paļas! Zaimi!

A d a l a

Nicinošu ironiju izplēš rokas Gundegas priekšā.

Nu, pūt nu — ! Aizdzini tu savu laimi!

Prom pa labi.

Gundega
Aiz dusmām plīstot.
Hei, Mirdza, Pārsla, Irbe, skrējāt, skrējāt!
Tam katlus verdošus uz galvu lejat!
Un saucat kalpus! Asins suņus rīdāt!
Pie kāķa raujat! Sitat! Kājām mīdāt!
Ko stāvat, svina piekāš! Zobus vēšat?
Mirdza, Pārsla prom.
Prom, prom! To sīkos gabaliņos plēšat!
Dzen citas. Mirdza un Pārsla ieskrej atpakaļ.

Mirdza
Par velti! Navl Uz kumeļa žiglā
Tas nozuda kā akā, kā miglā!

Gundega
Ha, neliete, to tu man drīksti teikt!
A d a l a
Steidzīgi ieskrej.
Precinieki, precinieki nāk tevi sveikt!
Prinči lūdz vārdu pēdējo.

Gundega
Valdās.
Labi. Lai notiek. Tie dabūs to.
A d a l a
Ak princesīte! Ak labiņā!
Kad tik iztaptu tēvam. — Lai nu kā! —
Iziet.

Gundega
Stāvat rindā, kā pienākas!
Mirdza
Slepus.
Kā elles pūķis tā ālējas.
Četri prinči: Sārtais, Dzeltenais, Baltais un Zilais, no galvas līdz
kājām ģērbti pēc saviem nosaukumiem, ienāk un paklanās.

Sārtais
Plats un bramanīgs, sārtu galvu.
Trīs dienas un nakts stenam un vaidām,
Trīs dienas un nakts atbildes gaidām.
Nu pēdējais vārds. — Mums ceļš pa kājām:
Vai būs, vai nebūs? Laiks laist uz mājām!

Dzeltenais
Ļoti jauns.
Viens vai otrs; tas tavā varā!
Sārtais
Viens vai otrs, tas nekrīt svarā!
Baltais un Zilais

Jā, viens vai otrs, tas nekrīt svarā!

Gundega

Aizliek rokas aiz muguras un aplūko prinčus no galvas līdz kājām.

Man patīk zelts un sudrabs,

Man netīk māls un pliņš;

Jūs patīkat man visi,

Un netīkat — neviens.

S a r t a j a m.

Tev augums būtu naskis,

Bet paure kā piena pods.

Dzeltenajam.

Tev mati — kā ritulī vaskis,

Bet kails kā delna — ■ zods.

Baltajam.

Tev lūpas — ķiršu ogas,

Bet ausis — ļaudis mēda!

Zilajam.

Tev acis — spožas pogas,

Bet deguns — akmeņu grēda!

Nopūšas.

Ak, ko lai daru, ko sāku,

Kā īsto sev izvēlēt māku?-

Viņas skats krīt uz plauktu.

Ā, vecmātes laimes kamoliņš

Kur plauktā! Lai tad izšķir viņš! —

Es jums acis aizsiešu,

Ar laimes kamoliņu metīšu,

Kuru neredzot trāpīšu,

Tas būs — tas būs! —

Tas man, nabadzītei, par vīru kļūs!

Meitas, sienat tiem acis, lai mainās un mijas,

Lai saķeras rokās, griežas un vijas

Kā uz tītavām dzijas!

Prinčiem aizsien acis, katram ar tādu autu, kādas drēbes. Viņi saķeras rokās un sāk groteski griezties.

Gundega

Atliec galvu un aizver acis. Tai pašā brīdī dui~vis uz virtuvi atveras un viņās parādās ubags Māris. Māris pinkainu bārdu, galvu kā pakulu vērkuli, milzīgu degunu — kuprains un klibs.

Es aizveru acis:

Kamoliņš krīt un rit!

Vērojat, meitas,

Kuru tas ķer un sit!

Viņa met kamoliņu akli, bet kā ar nolūku augsti, netrāpot nevienu no prinčiem.

Kamoliņu aizmetusi. Gundega ātri atgriežas ar muguru pret prinčiem un

aizklāj acis.
Māris
Durvis, kamoliņu uzķēris, stipri.
Man rokā!
Tūlīt pazūd.
Rotaļu biedres
Izbijušās.
AhhU
Gundega
Kurš bij?
Mirdza
Stomās.
Neviens!
Gundega
Priekā.
Ha—ha—ha—ha!
Mirdza
No prinčiem neviens-
Gundega
Atri atgriežas.
Kas tad?
Mirdza
Ak augstā, kamolu valda
Kāds ubags, kas kukņā malku skalda.
Gundega
Tu bezgode!
Irbe
Jā, tur durvis, jā!
Mirdza
Viņš kamolu paķēra, pazuda. —
Ko darīt? Saukt kalpus?
Gundega
Dzelzs rīkstēm graizīt,
Tad uguns mēlēm likt vātis laizīt!
Mirdza
Es eju. —
Gundega
Vēl nē. Vēl izdomāt moku!
Sārtais princis
Kā, vai ar mums tik nedzen joku?
Viņš norauj autu no acim. Citi tāpat.
Zilais un Baltais
Jā, jā. Vai ar mums tik nedzen joku?
Gundega
Biedrenēm.

Vēl ciešat klusu. Lai paliek viņš! —

Prinčiem.

Ak prinči, jūs neķēra kamoliņš! —

Zēl, ka neviens jūs nekļuvāt lomā. —

Ko darīt? Tā nolemts likteņa omā.

Sārtais

Ar varu jau nevar rados kļūt.

Kad nebūt — nebūt!

Dzeltenais

Bet labāk gan būt. — •

Ko laime liedz, nav roku ņemams.

Bet teic, — vai nav tev vēl kas lemams?

Gundega

Vēl ir gan, bet tā tāda lieta,

Priekš jums tik grūta, tik smaga, tik cieta

Kā akmens, ko ar zobiem grib kost.

Sārtais

Kas jādara, jādara, teic tik nost!

Baltais, Zilais

Nu, protams, kad jādara, teic tik nost!

Gundega

Vai redzat tur skaisto krūzi plauktā

Ar tūkušu vidu un šauru malu?

Gundega māj Mirdzai, kura noņem krūzi.

To deva man Lauma, kūmās sauktā.

Kas dzer to pilnu ar vīnu vai alu,

Tam asins pieplūst ar uguns spēku.

Lai iet tad pret laimi vai pret grēku,

Man, nabadzei, vajag to beidzot mīlēt. —

Tā patikās toreiz Laumai zīlēt.

Dzeltenais

Tik vien tā bēda kā izdzert kausu!

Sārtais

Do šurp! Es pirmais!

Dzeltenais

Tu būsi par gausu!

Lai iet caur lozi! Tā izšķirt grūti!

Zilais, Baltais

Caur lozi! Caur lozi! Tā izšķirt grūti!

Sārtais

Svaida elkoņus.

Ko tur! Kas pirmais, tas dabūs brūti!

Dzeltenais

Caur lozi! Dod kausu man!

Zilais, Baltais

Dod mums!

Gundega

Attur prinčus.

Pag> pag> tur vēl svarīgs noteikums.

Tā teica Lauma: kas kausu grib dzert,

Tas nedrīkst to rokām skart, ne tvert.

Ja kāds to dara, — tā viņa vaļa —

Bet tad stāv tam lielas grūtības priekšā —

Vispirms — zūd sievas pūra daļa —

Sārtais

Na, kad tur tādas burvības iekšā! —

Gundega

Par citām man aizliegts vārdu teikt.

Sārtais

Uztraucas.

Tad nevaj'dzēja iesākt, ja nevari beigt, —

Bez rokām! . . . Tur zūd jau cilvēku mēri!

Dzeltenais

Uztraucas.

Kā tad lai dzeram, kā stārķi vai jēri?!

Gundega

Jā, taisni tā: lai rokas abas

Gar sāniem nokrīt kā sētas vabas.

Tad tikai ar lūpām skart un sniegties

Un kausu liekt un pašam liekties.

Tik — dievs sarg! — kauss lai nesaplīst,

Lai neviena pilīte neizlīst,

Lai bārdas pat jums nesaslop!

Sārtais

Tad tur pats jods lai par nelgu top!

Dzeltenais

Tu — nostādi papriekšu kausu

Un ļauj man mēģināt ar sausu.

Mirdza

Ha—ha—ha—ha! Vai re, kāds lamzis!

I r b ī t e

Tam bail, ka nesaslop tēva dots vamzis.

Uz Gundegas mājienu Mirdza noliek kausu uz galda. Dzeltenais princis

mēģina, vai varēs izdzert kausu, ar rokām neskaroties klāt. Visi seko viņa kustībām ar lielu uzmanību.

Gundega

Biedina.

Ka nenokrīt! Turat uz galda rokas,

Meitas, un uzmanat, kā tam sokas!

I r b ī t e

Nu, veiklāk, veiklāk! Ek, veļas un rit.

Dzeltenais

Neviļot grib pieskarties rokām.

I r b ī t e

nost rokas!

Mirdzai.

Dod tam pa nagiem! sit!

Māris

Parādās durvis un skatās, neviena nepamanīts.

Dzeltenais

Kad kauss grib krist, satver to abām rokām.

Mirdza

Ek, paspēlēja! un nav vēl sācis!

Paipala

Ek, izdancojās! Kā klonā lācis!

Sārtais

Nostājas plati un bramanīgi.

Lej pilnu! Laid mani! Es tukšošu tīri!

Mirdza pilda kausu. Sārtais princis gan stāvus, gan uz ceļiem meklē ieņemt tādu stāvokli, kā piekļūt kausam. Kad viņš patlaban izstiepj lūpas, pienāk ātri Māris un uzliek tam roku uz pleca.

Māris

lej pilnu un dzer!

Nem kausu rokā un izdzpr.

Tā dara vīri!

Noliek kausu uz galda, ātri ārā.

Sārtais

Un citi prinči, kā uz mutes sisti, saskatās. Uztraukums vispārējs. Tad attopjas.

Sārtais

kas tas?

Rotaļu biedres

Cita caur citu.

Ak — ak! Tas pats! Ak Gundega!

mirdza

Tas pats, kas kamolu noķēra!

Gundega

Atņemas no uztraukuma, prinčiem.

Ko stāvat vēl un acis bolāt!

Prom, dzelžus tam un sārtu solāt!

Vai neredzat, kur liktas durvis?

Sārtais

Nobaidījies.

Kas daļas man!

Dzeltenais

Tāpat.

Tas bij kāds burvis!
Zilais, Baltais
Jā, jā, tas droši vien bij burvis!
Pa labi troksnis, kas ātri tuvojas.

Gundega

Jums, lupatu prinčiem, ubaga bail!

Mirdza

Klusu.

Kā raganai tai acis gail!

Uznāk zilās dūsmās: Garzobju karalis; Saiva bāli zaļā tērpā; Elka sarkanā tērpā; Magoņzemes karalis, tukls, sarkans un miegains; Varžzemes karalis dzeltenzaļu sejas krāsu un tādu pat tērpu — platu degunu; Adaja un daudz dzirnieku un precinieku.

Karalis

Kur Gundega? — No kājām eita! —

Kur mana nevaldāmā meita?

Skrien, aizmirsdams savu cienību, šurpu turpu.

Ai, ai, ai, mana manta, mans gods!

Vai tas ir redzēts vai piedzīvots?

Lielo Brusubārdu atraidīt!

Lai lāsts uz viņas galvu krīt!

Saiva

Lai lāsts uz viņas gaivu krīt!

Gundega

Nomaļus starp biedrenēm, kuras visas izrāda izbailu zīmes, smīn Jauni un spītīgi.

Adaļa

Pie Gundegas.

Skrej labāk, kur tevi kājas nes!

Tēvs nežēlos tādas spītnieces!

Karalis

Ā, tu man starp biedrēm slēpsies tur,

Tu, Jaunais bērns? Nāc šurp! Nāc šurp!

Gundega

Nāc priekšā.

Ko daru, to arvienu daru brīvi

Un neslēpjos. Man riebj tik jūsu ķīvi.

Elka

Kā ielāpiņš uz piecu pūru maisa

Ir Magoņzeme Brusa robežās,

Un, ja viņš saskaistas un karu taisa,

Kas tad no Magoņzemes atliekas?

Viņš var mūs spaidīt, dzenāt, sist un plūkāt.

Mēs varam pirkstus kodīt tik un sūkāt,

Jo Magoņzeme tam tik paņēmiens!

Gundega

Nudien, tas man ir gluži, gluži viens!

Saiva

Un Varžu zeme? — Met tik lūpas čūras! —

Ap visiem mūsu dīķiem viņa jūras,

Viņš iedzīs tā kā zivi tīklā mūs!

Gundega

Nudieniņ, tas man viena alga būs!

Karalis

Un Garzobji! Ja nav viņš man par znotu,

Viņš ņems un noslaucīs mūs kā ar slotu!

Gundega

Lai slauka! Ja jums spēju nav, ne prātu

To krietni samizot ar slotas kātu!

Karalis

Vai dzirdat, kāda meita! Ko tā saka!

Saiva

Tēvs, sodi viņu, sodi! Tā jau traka!

Gundega

Ko rūcat pārkoņiem, ko žibšņiem zibat!

Ko īsti, sakāt jel, no manis gribat?

Saivai.

Tu bēdājies par saviem varžu dīķiem.

E l k a i.

Tu brēc, lai nepataisot jūs par līķiem.

Savelk plecus.

Un tādēļ man par sievu jāpaliek!

Ar tādu pīļu snīpi jāpietiek

Kā mā sai Saivai. Jeb vai labāk būtu,

Ja miega pūzni es kā Elka gūtu?

Visi sakustas.

Ak, jūsu prātiņi nav mana daļa,

Man tā kā putnam gaisos brīva vaļa.

Es esmu — es, šī miesa — tā ir mana,

Es jūsu vīra negribu un — gana!

Karalis

Vai dzirdējāt, ko viņa sacīja?

Kā putnis gaisos brīva? Lai tad tā!

Es teikšu vārdu: man nu pietiek dzīrul

Lai paliek tā kā putnis un lai vīru

Tai sūta putni. — Iesim tagad laukā

Pilspriekšā, kur pār upi gravā jaukā

Ir uzcelts tilts. Un visi klausaities:

Pats pirmais, kas pār šito tiltu ies, —

Un kaut ar pēdējais tas ubags būs, —

Uz pēdām Gundegu par sievu gūs!

Liela kustība.
A d a ļ a
Ak briesmas, briesmas! Ko tu izdomā,
Kungs, ķēniņ!
Saiva
Labi! Tā ir jāsoda!
Gundegai ar izsmieklū.
Varbūt kāds piļu snīpis tevi čieps!
Elka
Tāpat.
Vai miega lācis savā migā stieps!
Gundega
Nedroši.
Jūs visi reibuši no vīna, šķiet,
Tur trūkst man vārdu. Ļaujiet labāk iet!
Karalis
Diviem galminiņiem.
Nē, turat to pie rokām. Vedat līdz
Saiva
Bet pūrs?
Elka
Jā, pūrs?
Saiva
Vai tā to dabon līdz?
Tad dažam tīksme nāks pār tiltu cilpot.
Karalis
Tad varēs tas ar savu tīksmi svilpot,
Jo viņas pūrs tiks dalīts tūdaļ labām
Tēva meitām, līdzīgi starp abām.
To dzirdat visi: ja tik tiepša viņa,
Tai pūrā nepaliek ne adatiņa.
S a i v a; Elka
Ā, cik tas labi!
Abas ar vīriem dziļi klanās karaļa priekšā.
A d a ļ a
Kādas bēdas, bēdas!
Karalis
Lai notiek drīz! Prom! Lai zūd viņas pēdas!
Pa vidu iziet karalis ar meitām, meitas vīriem un pavadoņiem.
Gundega seko viņiem lepni un spītīgi, savus vedējus atbīdīdama. Aiz viņas kā
nobijušās vīstīgas spiežas rotaļu biedres. Adaļa mēģina atturēt prinčus
un citus preciniekus un ieskaidrot tiem, lai tie ietu kāds pār tiltu. Visi taisa
atraidošas zīmes.
Priekšgars
ĀTRA PĀRVĒRŠANAS.

Vieta pils priekšā. Dibenā lauki, uzkalni, mežs, kurā ielokās ceļš, tecēdams no pils papriekš pa labi, tad pasizdamies pa kreisi, kur pret mežu pāri augstkrastainai upei uzcelts tilts. No pils pa labi tik redzami plati, augsti dzelzs vārti. Uzejot priekškam, tie atdarās uz abām pusēm un pa viņiem ātri iznāk visi pirmās bides cilvēki tai kārtībā, kā viņi izgāja no pils. Gundega ar rotaļu biedrēm turas pa kreisi. Citi pulcējas ap karali grupā pa labi. Karaļa tuvumā redzams Saucējs ar tauri pie sāniem.

Karalis

Tu, Saucēj, izsauc, lai, kas lemts un minams,

Top visai manai tautai tūdaļ zināms.

Saucējs pūš tauri. Saplūst ļaudis.

Adaļa

Ātri pie Gundegas.

Nu lūdzies tēvu, lūdzies, krīt pie kājām!

Mirdza

Mēs visas vainīgas. Par tālu gājām.

Gundega

Ko mels! No jums nav vainīga neviena.

Kas notiks, nesīs karaļmeita viena.

A d a ļ a

Tāpat pie karaļa.

Ak kungs un ķēniņ, žēlo, nesodi!

Tā teiks vēl vārdu, gaidi, pagaidi!

Karalis

īgns, kā vilcinādamies.

Ko gaidīt!

Gundega

Izaicinošu spītību.

Es tā vārda neteikšu.

Saiva

Lai samaksā par savu spītību!

Karalis

Dod dusmīgs zīmi Saucējam.

Saucējs

Tā liek sacīt kungs un ķēniņš, visu Garzobju karalis: trīs dienas un trīs nakts ir taisītas dzīres un ir izdotas pie vīriem abas karaļa vecākās meitas, princeses Saiva un Elka, un ir izprecētas Magoņu un Varžu zemes karaļiem. Un ir atlikusi ķēniņa jaunākā meita princese Gundega. Bet tā ir sacēlusies spītībā pret sava tēva prātu un ir atraidījusi visus preciniekus un prinčus no tuvām un tālām zemēm. Un pats pēdējais ir sūtījis lielais karalis Brusubārda bildināt princesi. —

Ļaudis

AhhhhH Ahhhh!!

Saucējs

Bet arī to viņa ir atraidījusi savas sirds spītībā un viņa sūtni iz-

smējusi un aizdzinusi.

Ļaudis

Lielo Brusubārdū! Lielo Brusubārdū! Atraidīt! Vai! Vai! Vai!!!

Saucējs

Un viņa sūtnis ir aizgājis, zilās dusmās degdams. Un, kad nu princese savā spītībā ir teikusi, ka viņa gribot būt brīva kā putni gaisos, tad ir nolēmis mūsu kungs un ķēniņš, lai tai tiek par vīru tāds, kas nāk kā putns, nezinādams no kurienes, un iet kā putns, nezinādams uz kurieni. Un tas būs tas, kas visu mūsu acu priekšā ies pirmais pār viņu tiltu.

Ļaudis

Ahhhhh!!!

Saucējs

Un viņš dabūs princesi par sievu tādu, kāda viņa tur stāv, jo viņas pūrs tai tiek atņemts un izdalīts starp karaļa labajām un paklausīgajām meitām. Tā ir nolēmis mūsu kungs un ķēniņš.

Kāds vecāks vīrs

Ko, pirmais, kas pār tiltu? Puiši, skrejta!

Nu viegli iedzīvoties! Karaļmeita

Tiek izsolīta!

Grūž kādu druknu puisi.

Stāv kā prapis!

Puisis

Rokas bikšu kabatās.

Papriekš tad jāiegādā glāžu skapis!

•

I vīrs

Pat princesenes brāķē! Re, kāds gnīda!

I meita

Kas vairs par princeseni! Plikadīda

Tāpat kā mēs!

Māris

Klibodams un divām tarbām plecos nāk no pils stūra un iet uz tilta pusi.

II meita

Rau, kāds tur gadījies?

I meita

Nu — ubags! Divām tarbām —

II meita

Kur šis ies?

I meita

Un paklibs.

II meita

Ļaudis, ļaudis, redz, man šķiet,

Viņš iet uz tiltu.

Ļaudis

Kā tad! Iet! Iet! Iet!

Viņš ir uz tilta!

I meita

Taisni gāja turp!

Karalis

Prom! Skrējāt divi! Vedat viņu šurp!

Mirdza

Paskatījusies uz Māri, pie Gundegas.

Ak princese, princese Gundega,

Tas pats, kas kausu izdzēra.

I r b ī t e

Tāpat.

Tas pats, kas kamolu noķēra!

Gundega

Atgriežas pret Māri un paliek kā fascinēta viņā skatoties ar šausmu pilnu izbrīnīšanos. Tā viņa paliek kā sastingusi līdz skata beigām, kad karalis ar pavadoņiem pazūd pilī.

Māris

Karaļa priekšā.

Ļauj iet man, kungs un ķēniņ, diena bālē,

Bet mana ceļa gals vēl zilā tālē,

Nāk nakts, tad neredzu, kur teka stīdz.

Karalis

Neskatīdamies uz Gundegu.

Tu aizmirsi šo sievu. Ņem to līdzi!

Māris

Es — sievu?

Karalis

Tur tā stāv.

Māris

Ak kungs un ķēniņ,

Tev patīk joks. Tu izsmej nabagu.

Man vienam grūti izvilkst dzīvību.

Kur vēl ar sievu?

Karalis

Tā tev krīt kā balva,

Ja tu to negribi, krīt tava galva!

Māris

Ak kungs! —

Karalis

Prom visi! Kas vēl paliksies,

Pats ubagiem šiem tūdaļ līdzī ies!

Rotaļu biedres

I' a to starpu arvien pa dažiem soļiem attālinādamās no Gundegas, pulciņā ap Mirdzu, tagad, pie karaļa vārdiem, pirmās ar izbaiļu zimēm ieskrien pa vārtiem.

A d a l a

Tāpat kā rotaļu biedres vilcinās, — vai palikt pie Gundegas? Bailes par sevi tai beidzot paātrina soļus, viņa nozūd pili tūdaļ pēc rotaļu biedrēm. Karalis ar princesēm, karaļiem un citiem pavadoņiem ātri ieiet pili.

Vārti aizdarēs. Sāk satumst.

Kāds vecāks vīrs

Se tev! Ja neņem sievu, galva nost!

Puisis

Un prātiņš nost, ja diviem nav ko kost!

Ļaudis

Smiedamies un čalodami izklīst.

Māris

Ņem tarbas no muguras lēnās, nomērotās kustībās, runā, nezīmējoties ne uz vienu, lirisku, pasakainu izteiksmi. Viņa balss vērpjas kā vēja balss, kā Gundegas domu pavediens.

Tumsti, naksniņ, audin audies,

Grimsti, sapnīt, glaudin glaudies,

Pilī, baltā zižu dūnā,

Mežā, zaļā, valgā sūnā.

Gundega

Kā no grūta miega uzelpo smagi un skrien paceltām dūrēm pret pils vārtiem, grib kliegt: atdar —, bet tad, kā visu atminēdamās, nolaiž rokas un atgriežas tukšu skatienu.

Māris

Niknas acis iekšā bēdza,

Dzelžu vārtus cieti slēdza;

Plašums vērsies liepu lejā,

Citas acis smiesies sejā.

Gundega

Kā salstot drebēdama, nāk agrākā vietā.

Māris

Ar ko lai sildu ubadzi Gundegu,

Došu tai savu melno ubagu segu.

Viņš ņem segu no pleciem un klāj to pār Gundegu.

Gundega

Atsit to uz abām pusēm uzliesmojušās dusmas.

Māris

Velti naktis dienu biedē.

Melna sega brūces dziedē:

Naktī sadzīst visas vainas,

Naktī bēdas priekiem mainās.

Viņš apliek tai segu. Viņa nepretojas. Tad viņš liecas pēc tarbām.

Ko došu ubadzei Gundegai kā pirmo darbu? —

Došu nest tai balto ubagu tarbu.

Kad viņš tai tuvojas, viņa atsitas kā dzelta atpakaļ.

Māris
Vētra jaunu koku loka,
Grūtumam ir asa roka;
Grūtums birs kā pērnā lapa,
Saule smieklus cels no kapa.
Gundega ļauj uzlikt tarbu.

Māris
Uzceļ arī savu tarbu uz pleciem un tad griežas pret ceļu. Kā aicinādams.
Zvaigznes nāk pār debess tiltu.
Rāda uguntiņu siltu;
Meži, meži vēstis raida:
Brīnumi tur stāv un gaida.
Mežs pamazam iedegas fantastiskā, bāli zilganā gaismā; neskaitāmas dzirkstītes
ka no spīguļiem apklāj krūmus un zarus. Māris iet lēni uz tilta pusi. Gundega pēc
īsas ciņas seko tam nedrošiem soļiem kā vilktin pievilкта.

Māris
Ir uzgājis uz tilta. Atkal kā aicinādams.
Zvaigznes nāk pār debess tiltu,
Rāda uguntiņu siltu;
Meži, meži vēstis raida:
Brīnumi tur stāv un gaida.
Pie pēdējā vārda, kad Māris uz tilta sagaida Gundegu, krīt priekšgars.

OTRAIS C Ē L I E N S

Mežs pavasari. Prospekta dziļa aiza ar avotainu kritumu, kas tagad izsīcis un sastindzis liekas, pa kreisi klintains uzkalns, kura šķautne no saules asi apspīdēta, pa labi kazeņu, aveņu un citu staipekņu mētru krūmi, biezīn biezi saauguši; aiz tiem sākas purvs. Vairāk priekšā, pa labi Māra būda, pussagruvusi, nez no kā pamesta un tagad no Māra apdzīvota, ar zemē iegrimušām sienām, ļoti zemu jumtu ar platu paspārni, durvīm un vienu četrstūrainu lodziņu. Pie sienas — starp lodziņu un durvīm plaukts, uz kura daudz un dažādi māla trauki, kā: kausi, podi, krūzas. Trauki arī zemē ap būdu; pa kreisi — pie klintaina uzkalna nokājes ugunskurs, virs kura starp akmeņiem uzlikts katls. Pašā vidū starp būdu un ugunsroku — liels mežrožu krūms jaunām sarkanbrūnām lapām. Ugunsroku priekšā tup saritinājusies Gundega savā pirmā cēliena uzvalkā ar melno segu. Uzvalks tagad noskrandojies un nosmulāts. Māra pavēlei viņa padodas ar kvēlojošu iekšēju pretestību un īgnumu.

Māris
Durvīs.
Ubadze Gundega, man māli žūst,
Ej meklē, vai vēl kur ūdens plūst!
Vai dzirdi? Ņem nēšus! Ej meklē, meklē!
Gundega
Ko gribi? Laid mierā! Kaut būtu tu peklē!
Kam vajaga gan šo krūžu un podu?
Māris

Izmet no būdas nēšus.

Aiz kalna atrasi aku bez grodu,

Tā slēpjas starp pērno lapu dzeltni . . .

Gundega

Dusmās ceļ nēšus plecos.

Visur man izsmelt pēdējo smeltni — —!

Māris

Ko darīt! Tā ubagam vajaga strādāt,

Ikdien to kumosu maizes gādāt,

Rakt, skaldīt, mīcīt, ēvelēt, tēst! —

Ja nestrādāsi, vairs nebūs ko ēst.

Gundega

Likt lieki nastas, kur vieglums būtu,

Katru darbu darīt simtkārt grūtu!

Māris

Daudz staigāts ceļš kļūst viegli minams,

Grūt' darāms darbs kļūst mīļš un zināms.

Gundega

Ar nēšiem prom.

Māris

Skatās tai paka(.

Arvien tu pēdējo smeltni smelsi,

Līdz pati kā avots klintis šķelsi,

Līdz pati kā jauna druva tu zelsi.

Sniedze

Aiz kalna.

Uhū! U—u—u—ū! U—u—u—ū! Uhū!

Uzskrien kalnā. Tur roku priekš acīm.

Uhū! Uhū! Man acis žilbst,

Visu rītu deg saule sejā.

Redzu — neredzu. — Kas tur lejā tilpst?

Māris

Tad skaties tuvāk! Nāc lejā! Nāc lejā!

Sniedze

Noskrien lejā. Viņa ir ganu drēbēs, īsos, kuplos brunčos, postalās; rupjā, uzspraustā priekšautā nes glabādama baltu kazlēniņu.

Māris

Tu dziedāji tur aiz kalna?

Sniedze

Es.

Māris

Kas tev? Ko tu tur priekšautā nes?

Sniedze

Mans kazlēns. Tik mēnesi vecs vēl. Raug!

Mēlīte sausa. Valguma prasa.

Atskrēju šurp. Kaz, mežā rasa
Vēl būs. Še rasu podiņi aug.

Māris

Vai jums jau tukšas upes un akas?

Sniedze

Tukšas un sausas. Ne piliena smakas! —

Žņaudzējs tak dien un nakti bur,

Zem vākiem avotus tur.

Māris

Un nav neviena, kas pretī stājas?

Sniedze

Kas to dos! Katrs tik bēg, kam kājas. —

Tie esot vīri! Kā atnāk diena,

Žņaudzējam atkal jau dzīvība viena,

Nešpetnim! — Māte vien teica šorīt:

Nu tavs kazlēns par upuri krīt. —

Ahu! Dabūs šis redzēt pi^u!

Es tik uz mežu pa šauro stigu!

Te zinu es paparžu pudurīti,

Tur uztaisīšu tam midzenīti. —

Lai nāk tad velns, viegli vai grūti —

Lai nāk! Griezīšu pretī krūti.

Priekšā pa labi nozūd gar Māra būdu mežā.

Gundega

Ar nēšiem no pretējās puses. Nomet nesamo. Īgni. Nogurusi.

Kā nobeidzos, ak, līkums ap vainu

Tik garš!

Māris

Kam nenāci taisni pār kalnu?

Gundega

Pār kalnu? Tur jārāpjas kā uz stabu.

Māris

Tas jauniem spēkiem tik nāk par labu.

Gundega

Dusmās.

Ak — tu! —

Māris

Un nēši tik pustukšā?

Gundega

Kur sasmelsi ko, kad nav nekā.

Sniedze

Uznāk, rokās rasu podiņu pušķīti. Ierauga Gundegu un aplūko to platām acīm,
visapkārt iedama.

Māris

Skatās spaiņos. Par sevi.

Dulķains. — Nu, māli tak atjuks šķidri.

Sniedze

Impulsīvi rāda Mārim.

>

Bet redzi! — Kā dimanti dzidri

Tūkstoš pilieniem sakrājies. —

Būs pilniem malkiem ko nodzerties!

Sabirdina mutē rāsas pilienus un aizmet tad sauso kušķīti.

Māris

Gundegai.

Nu ej pie uguns! Sāks kūsat pāri.

Sniedze

Ļoti ieinteresēta.

Ā, kas tur ira? Ko tu vāri?

Gundega

Atri aizstājas katlam priekšā.

Tik tāda susla. — Nav — nav nekas.

Māris

Oho! Tā ubadzei pieklājas!

Ieiet ar nēšiem būdā.

Sniedze

Neatlaidīgi.

Nu lai ar susla — vēders zinās,

Trīs dienas tas jau čokurā tinās.

Gundega

Atraidoši.

Bet es pa trijām dienām gāju,

Līdz vienai reizei ko sagādāju. —

Nav grauda klētis, lāses akās iekšā,

Tur labumu lai metu svešiem priekšā.

Māris

Iznācis ar pinzeli un krāsām no būdas, nosēžas uz ķebliša un sāk rakstīt uz traukiem rakstus. Sniedzei.

Gan, gan! Tik tagad zini kauna.

Būs gatavs, dos, tā nav tik ļauna.

Sniedze

Žēlabaini.

Ko tu tur raksti? — Ak, kas trauku!

Gan podu — krūžu! Nē, tik jauku

Nav pie mums vēl nevienās mājās.

Skatās pa lodziņu.

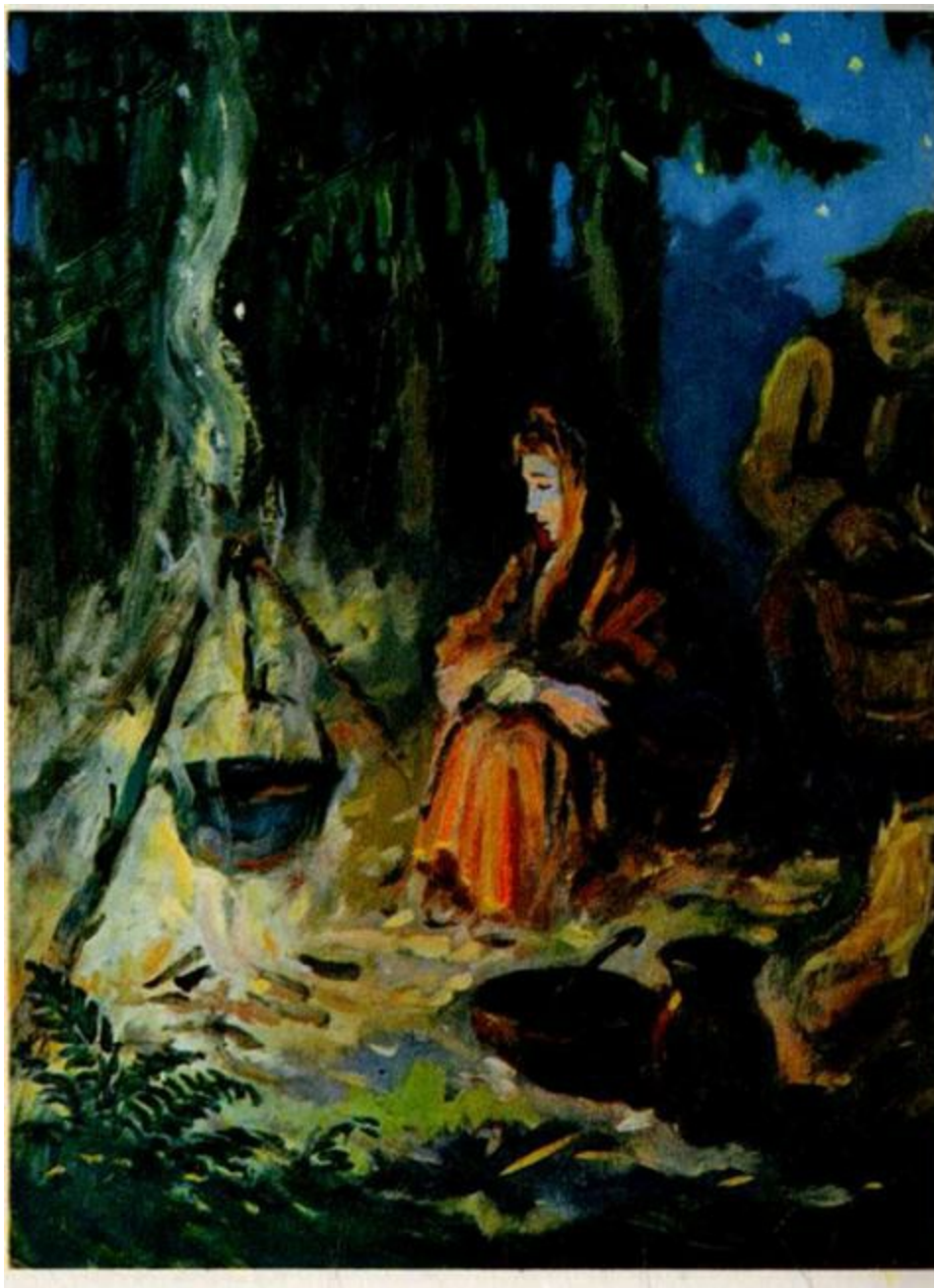
Tur ar vēl! Un tik — un tik krājas! —

Kad tu tos visus kopā jauksi,

Tad laikam gan uz tirgu brauksi? —

Māris

Gan laikam. Uzminēji labi.
Rīt gaišos būsīm ceļā abi.
Sniedze
Tūdaļ nāk pāri pie Māra.
Ja man kāds jaunus brunčus šūtu,
Es arī labprāt tirgū būtu?
Nosēžas zemē pie Māra un apņem ceļus ar rokām. Atkal pie jaunas domas.
Ak tu! Kaut man kāds agrāk paudis,
Ka lejā tādi spoka ļaudis! —
Sl — zīda skrandās — putru maisa,
Sis — neglīts — glītu darbu taisa.
Gundega
Sauc nikni pāri.
Dzen prom to skuķi. Ko te vārās!
Māris
Lai apmierina acis kārās!
Sniedze
Atri.
Un vēderu? Jā? Apsolīsi?
Māris
Māj ar galvu.
Gundega
Jā, soli tik! Ko pats tad rīsi!
Māris
Nu, vai nu princeses tā gānās!
Sniedzei.
Tu netici. Viņa tik mānās!
Sniedze
Nenolaiž acu no Māra darba.
Dzi, uztaisi tu katram zīmi,
Bet es, es pateikšu tā ģīmi.
Ņem dažas krūzes vai podus vienu pēc otra.
Sis vēderainis, hu! Pēc āma!
Būs kusls kā mūsu vecā māma;
Un šis ar savu smeilo snīpi
Būs mūsu Andžs, kad uzvelk pīpi;
Sī — bāla, lēveraina, tieva
Kā princese — būs tava sieva.
Gundega
Skrej Sniedzei klāt un taisās to sist.
Kad došu tev, tad sūrstēs ļoti,
Ir princese un būs, vai proti?
Sniedze
Uzlēc kājās un atkāpjas.

Gundega

Mārim.

Dzen prom, es teicu! Ļauj te vaļu.

Est sola!

Māris

Dod tai manu daļu!

Gundega

Smalks ubags! Žēlsirdībā kvēlo! —

Nav pats vēl ēdis, citus žēlo.

Sniedze

Pa to starpu piesteigusies pie katla. Atņēma vāku Gundegai.

Nāc, nāc! Hu—hū! Jau putra gatava. —

Es nocelšu. Tepat pie pavārda.

Gundega

Piesteidzas.

No kājām manies! Nost!

Sniedze

Ak, tu tik gausa!

Es ieskriešu pēc karotēm un kausa!

Dara to. Iznākusi skatās kāri, kamēr Gundega tai ielej nelielā kausiņā barību
nogriež rieceni maizes.

Paldies, paldies! Vēl ņuka maizes.

Urā! Nu beigtas visas raizes!

Māris

Ieiet būdā.

Sniedze

Ed kāri. Kausu iztukšojusi, skatās ziņkārīgi katlā.

Gundega

Kas arī ēd, to pamana. Stingri.

Diezgan!

Sniedze

Vai man? Nu — liku likām! —

Es gribēju tev sacīt tikām,

Ka viss, kas pāri paliktos,

Gan tavam vīram pienāktos.

Gundega

Sirdi izkratīdama.

Jā, dziedī tu ar savu dziesmu!

Vēl putnis nava likts uz iesmu,

Viņš būtu to jau visiem devis.

Ko n'! Viņš tak.nedomā pie sevis. —

Tāds labiņš! — Visur maisās, kavē,

Lai pats nu gavē!

Sniedze

Ja kāds ir labs, to visi slavē.

Gundega

Labs — labs! Tā ubagi tik domā,

Kas kungs, sev patiks citā lomā!

Sniedze

Ai, ai, ai, cik tu sūra, asa!

Ļoti gudra.

Bet tā jau ir. Redz, «tas» to prasa.

Gundega

Kas?

Sniedze

Gudri.

Nu, kas nezina, tas tik jautās,

Man vecā māsa jau ir tautās.

Tā — sūra bij kā apinītis,

Līdz atnāca mazs Pēterītis .. .

Kas pasauli jau zin, to jēdz,

Tā sievām mēdz ...

Gundega

Ar izsmieklu.

Pfe! Protu, kur tu mērķē, protu!

Bet prātam tas tev nav par rotu.

Pfe! Domā, es ar brīvu ziņu

Tam došu savu vainadziņu?

Met ar galvu pret Māra pusi.

Nē, drīzāk tad es rokām ātrām

Sev ciskas uztaisu uz nātrām,

Ne gulēt iet pie tāda kļūma!

Klusi un noslēpumaini.

Dzi, dienvidū, kad viss tiek klusu,

Pat putni tveicē mieg uz dusu,

Es guļu šē zem rožu krūma,

Sev pāri sarkanajos zaros sedzu

Un brīnišķīgus sapņus redzu! ...

Bet iekšā pajumtē tad valgo nakti

Es turu vakti.

Sniedze

Redz, kā! — Bet nav jau vīrs tev ar par slavu,

Ka tiktos dot tam vainadziņu savu! —

Aplūkojusi to, kā kaitinādama.

Bet neba arī tu, kas saista.

Gundega

Kā?

Sniedze

Neesi jau diez cik skaista.

Gundega

Es neesot skaista! Tu gan traka!

Vai tu vien to — vai vēl kāds saka?

Sniedze

Kaitinādama.

Un kaut ar sacītu to viena!

Vai esi tu kā saules diena,

Kas pilna asaru un smaida? —

Vai tevi kāds kā vētru gaida,

Kā valgus debešus kad nesi? —

Vai tu kā meža ezers esi,

Kas rāda zilās debess lejas

Un tumšās mežozolu sejas? —

Vai tu kā saulains sarmas rīts,

Ik zars kad sārtos ziedos trīc? —

Nē, tu kā mārkā kārklājā.

Vai saule spīd, vai lietūs laiks,

Svešs debess tai un meža vaigs,
Ne viņa saka šā, ne tā.

Gundega

Vairs neiztur.

Ak, neizturami šie zaimi!

Tad dzirdi manu seno laimi,

Ko teicu, nebij meli, nē!

Es esmu — biju princese,

Es — daiļā princese Gundega,

Man' tēva valstī visdaiļākā!

Sniedze

Stīva no brīnumiem.

AI — Nu — ? —

Gundega

Nopūšas.

Nu neesmu vairs tā.

Sniedze

Kā tad tu sevi nievāt liki,

Kā tad pie ubaga tu tiki?

Gundega

Kā tiku? — Ak — nu, nevaicā!

Sniedze

Neizprot.

Kamēr ar ubagu še slaistos,

Tad drīzāk gan es mājās laistos.

Gundega

Kā mājās tikt man vairs? Ak, bēdas!

Es kā bez kuģa jūras salā,

Man nezināmi ceļš un mala,

Sen zuda pazīstamās pēdas! —

Bet ar bez tam es aizgājusi

Sen būtu, kaut tik varējusi.

Sniedze

Kāpēc tad nevarēji?

Gundega

Tā.

Kā mānis bij, kā burvība. —

Kaut man ar dusmas zibēt zib,

Tak beidzot notiek, kā viņš grib.

Kad nastu uzņemu, arvienu

Es sevi it kā saitē sienu. —

Bez gala ceļus mēro kājas,

Ik vakaru ir citas mājas.

Ir darbs — viņš darbu labi prot —

Ir ari manta. Kas tev! Dot

Tik tūdaļ citam!
Sniedze
Tas ir jauki!
Gundega
Bet paši no tam netiek tauki.
Sniedze
Viņš labs.
Gundega
Piejāvīga.
Nu, nav jau vis tik ļauns,
Kas redz, to ieredz, tikai kauns
Glūnoši.
Gan ir no tāda. Neglīts ...
Sniedze
Pārgalvīga.
Hu!
Vēl neglītāks par neglītu!
Gundega
Piepēži pārmainījusies un kaisdama.
Tu muļķe skuķe, kas tev daļas?
Vai tam kā ākstam posties vaļas!
Sniedze
Pilnīgi neizprazdama.
Tu pati teici...
Gundega
Pati teici!
Vai t' tu kādreiz tādu darini veici
Kā viņš, vai redzēji no cita?
Tev lielo muti turēt krita,
Kā arī tiem, kas viņu nievā.
Ko paši jēdz!
Sniedze
Arvien vairāk izbrīnās.
Re, kāda sievai
Gundega
Nu ko! Viņš lielu mantu gūtu,
Ja tādu darbu darij's būtu
Kā citi muļķi, bet viņš labāk zin
Pat to, ko cits ne mīklā neatmin.
Rāda uz traukiem.
Bet kas tik smalku darbu ciena?
Sniedze
Zobgalīgu izbrīnu.
Man šķiet, tev patīk viņš. Nudiena!
Gundega

Atskārst un grib padarīt kā nebijušu.
Tfī! Bij tev mēle apgriezusies!
Atri augšā. Otrā pusē. Cita runa.
Kā man šī zeme apriebusies!
Es gribu, kad jau rītu tālāk ietu.
Par ko te paliekam? Uz citu vietu
Man gribas. Nu jau drīz pie gada,
Kā viņā šē mani apkārt vada
Caur m glu vakarā, caur rīta rasu
Un atbild tik, lai stājos kur un prasu:
Kā ir šie tīrumi un pļavas?
— Karaļa Brusubārdas.
Kā ir šie līči un šīs gravas? .
— Karaļa Brusubārdas.
Kā pilsētas ar augstiem vaļņiem?
— Karaļa Brusubārdas.
Kā zilā jūra tur aiz kalniem?
— Karaļa Brusubārdas. —
Kad reiz jel būtu citu vārdu paudis!
Ak, kā man riebja šī zeme un šie ļaudis!
Sniedze
Uzlēc kājās.
Tā mūsu zeme, mūsu karalis!
Dzi, sirds kā lec pie viņa vārda.
To katris bērns tev šite pasacīs,
Kāds karalis bija Brusubārda.
Gundega
Bij? Vai tad izbija?
Sniedze
Ak, nu viņš zem lāsta!
Vai tad tu nezini, ko par to stāsta?
Gundega
Kas man tur jāzin!
Sniedze
Ir es stāstīt protu.
Es — tūdaļ, ja tu labu vārdu dotu.
Gundega
Mezdama ugunī žagarus.
Tas tik vēl trūka!
Sniedze
Neievēro to.
Bet es stāstīšu!
Izlaižas pie ugunskura, uz rokārn atspiezdāmās.
Reiz bija karalis, tik jauns un stalts —
Tu neklausies?

Gundega

Nūja, nūja, reiz bija!

Sniedze

Tik stalts kā jaunā egle tur pie kalna.

Tam acis bij kā zilie debess logi

Un mati tā kā briedis kviešu lauks,

Kad vējš iet pāri, vaigs tik saules pilns

Kā vizbulītis pirmais brūnā pjavā.

Gundega

Tavs stāsts tik garš kā žīda pātari!

Sniedze

Stiprāki un gandrīz uzbāzīgi ietiepīgi.

Kā lauva stipris bij, kā balods lēns.

Kad tiesu sprieda, tad bij tiesa spriesta.

Nu ja — un tāds, un tāds bij karalis.-

Bet otrā valstī bija nejauks burvis.

Un tam bij viena meita. Nu, ko domā?

To došot šis par sievu Brusubārdam.

Labs ir. «Vai ņemsi meitu?» burvis prasa.

Bet Brusubārda tik tā saviebj lūpas:

«Vai dadžu krūms var sārtu rozi nest?»

Nu burvis viesulī, bet otrā dienā

Jau klāt: «Kas ir, vai ņemsi meitu?»

Bet Brusubārda tik tā parauc pieri:

«Vai kovārnis var zelta olu mest?»

Nu burvis tā kā pūķis vēš un sprauslā,

Bet otrā dienā klāt: «Vai ņemsi meitu?»

Tad Brusubārda paceļ lepni plecus:

«Vai pinkains vilks var baltu jēru nest?»

Nu burvis krāc kā trejdeviņas jūras un klie dz

«Tu zaimo manu meitu, labi! Labi!

Tad mācīsies tu pazīt manu varu:

No šitās pašas stundas kaltīsi

Un vītīsi tu nost kā nocirsts koks.

Un novītīs tavs spēks. Melns paliks vaigs.

Un acis nespodras un augums līks

Kā ubagam, uz kuru rīda suņus.

Kad princeses par preciniekiem runās,

Tad tevi daudzinās kā bubuli. —

Tik tad, tik tad, ja tevi kāda mīlēs

Tā, ka tā ies tev līdz no laba prāta ...

Gundega

No laba ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha!

Sniedze

Jā. Un ar tevi pēd'jo kumosu

Un pēd'jo malku ūdens kad tā dalīs,
Jā, dzīvību pat ja tā nežēlos,
Tu atdabūsi atkal savu spēku
Un savu daiļumu.
Gundega
Vai re, cik gudrs!
Sniedze
Bet citādi tu paliec kropļs un melns!»
Tā teica burvis.
Gundega
Nu, lai paliek melns!
Kājās, kodīgu zobgalību.
Tak domājams, tavs varonis
Būs tagad sievu atradis?
Tak protams: pie tik moža, spēja
Jau princesenes bariem skrēja?
Sniedze
Tam nebij laimes ne pie vienas,
Mēs vēl arvien bez karalienes. —
Ir nezin to ne draugs, ne rads,
Kur maldās Brusubārda pats.
Gundega
Tak valda valsti, prātus loka?
v I- \
265
Sniedze
Noslēpumaini.
Nē, tā ir ļaunā burvja roka.
Kad karals savu kaunu glābis,
S i s esot valsti rokā grābis
Un tagad visus plēš un moka.
Kur soli sper, jau viss ir nīcis,
Viņš žņaudzēju par kalpu līdzis;
Tas dzīvības un akas posta.
Ak, Brusas valsts kā salnas kostai
Gundega
Un tādu karali tu slavē,
Kam nav ne kauna un ne grēka
Ļaut, lai tik Jaunais valsti ravē?
Sniedze
Bez mīlestības nav tam spēka!
Gundega
Tik lietots cirvis paliek spožs,
Spēks kalpo tam, kas pats ir drošs. —
Brangs karalis, pēc sievas tvīkdams,

Kā pupa lellis, piena dīkdams,
Tāds pats, ir viņa valsts to pelna,
Ka visi kauti tiek no velna.
Man prieks par to, kaut viss tik drīzāk nīktu,
Kaut akās pēd'jais, p ē d' j a i s piliens sīktu!
Sniedze

Nav mūsu bēdas tava bēda,
Bet nebūs vis, kā tava mēle mēda:
Kad nakts vistumšākā, aust dienas mala;
Nav ziedons jaukāks kā pēc barga sala;
Kad ceļš visgrūtāks šķiet, jau tuvu mājas,
Un niknas aukas vietā klusums stājas. —•
Es nebīstos, kad viss ar kalst un nīkst,
Lai puķu galvas neziedēj'šas līkst,
Gan atkal ziedēt viss un zaļot spēs,
Kad palīgu mums sūtīs Baltais tēvs!

Gundega

Zaimo.

Vai tavu karali? Vai kādu garu?

Sniedze

Kam drosme, nāks ar karalisku varu.

Māte

Nāk steigšus pār kalnu.

Ai, ai, ai, bēdas mums uz bēdām!

Vai, Sniedze, žņaudzējs man uz pēdām,

Kā briesmīgs lauva rūkdams rēc —

Pēc tava kazlēniņa brēc.

Sniedze

Atri dažus soļus uz to pusi, kur slēpusi kazlēnu.

Pēc mana kazlēniņa, ko?

Oho! Tur lai vēl pasvilpo!

Māte

Dod! Dod! Tu zini, cik tas ļauns.

Tik to, kas neaizskarts un jauns,

Viņš prasa ziedam.

Sniedze

Nedošu!

Māte

Bez padoma.

Ko lai ar tevi izdaru? ...

Līdz šim tik stādi, kustoņi

Tam krita, nu būs cilvēki.

Kas stāvēs pretī mēra zizlam?

Nu ne tik vien kā kroplam, tizlam,

Ir zaļoksnim būs agris zārks.

Sniedze

Nu lai! Cik ilgi tad tā vārgs!

Jo drīzāk nāks, jo drīzāk beigs,

Kad palīgs īstā laikā steigs.

Māte

Kā bērns, kas nesen krūti zīdis,

Tu runā. Cik tad piedzīvots,

Ka palīgs īstā laikā dots?

Dod atpirkties! Lai paiet bridis. —

Nu vai tad liela lieta? Nieks. —

Tāds kustons!

Sniedze

Bet man viss mans prieks!

Un kaut tik būtu puķīte

Vai akmens, pacelts ceļmalē,

To, ko es mīlu, lai tad plīst vai lūst,

Es neiešu tak velnam rīklē grūst!

Pār kalnu nāk kāda meita, aiz tās vectēvs un vecmāte uz spieķīšiem.

Kāda meita

Nāk, nāk! Vai, vai! Skrien, skrien un stājas!

Sniedze

Lai panāk to, kam knašas kājas!

Atri prom uz to pusi. kur kazlēnu nesusi.

Vecmāte

Dusmīgi mātei.

Nu plāti rokas, ko te stāvi?

Vectēvs

Tāpat.

Par ko tad aizbizot šai ļāvi?

Vecmāte

Nedzird.

Vai nedod?

Māte

Kliedz.

Nē!

Vectēvs

Īgni.

Re, jaunais laiks!

Nu bijāšana zūd kā tvaiks.

Kur t' citkārt, kad bij žagars cienā! ...

Nošņaucas.

Vecmāte

Nu ko te sprauslājies un slienā?

Būt labāk gādāj's, kā glābt ādu!

Mātei par Sniedzi.

Ek, izaudzinājusi gan kādu!
Daudz laužu ātri pār kalnu un no meža puses.

Tūlīgais
Citiem pa priekšu.
Ko drebat! Stāv nu katrs, kur bijis!
māte
Sasit rokas.

Tad nāk gan! Vej, kur saostījies!
Ļaudis visi cits pie cita pa kreisi priekšā. Dažus soļus no viņiem, pavisam priekšā
mēmu uzmanību visam sekodama. Gundega. Visi skalās uz kalnu un gaida.

Žņaudzējs
Ātri un viegli, kā bulta uzšaujas kalngalā. Viņš ir sikspārnim līdzīgs, ļoti garām
rokām un nagiem, putna knābim līdzīgu degunu un izskatu. Viņa kustības ļoti
piepēžas, vieglas un beztrokšņainas.

Gundega
Viņu ieraudzījusi, iekliedzas, skrien pāri pie Māra būdas:
Vai, vai! Glāb! Ubags, Māri! He!

Māris
Iznāk no būdas, mierīgi.
Tu, Gundega? Tev bailes?

gundega
Attopjas. Spītīga un nokaunējusies.
Nē!

Žņaudzējs
Asiem, zvērīgiem skatiem.
Ja nedosat to, kā man gribas,
Jūs žņaugšu tā, kā krakšķēs ribas!
Kur tā, kas drīkst man pretī stāvēt?

Māte
Atri.
Te nav, te nav!

Klusāk.
Viņš grib to nāvēt!
Žņaudzējs
Nāk ātri lejā. Paliek krēslaini, it kā saule būtu slēpusies.

Lai sargās tas, kas nav vēl skārts!
Viens no pūļa
Tas kaist kā pūķis!
Otrs no pūļa
Deg kā sārts!
Daudzi
Rāda uz to pusi, kur skrējusi Sniedze.
Skrej tur, skrej tur!
Māte
Priekšā.

Tur nav!
Viens no pūļa
To tīšu
Tik viņa teic.
Žņaudzējs
Gan atradīšu!
Man iekšas kairē, deg un svilst!
Iet pāri uz Māra būdiņu.
Gundega
Klusu iekliedzas un piekļaujas pie būdas.
Māris
Rāmi un cēli nostājas Žņaudzējam ceļā.
Žņaudzējs
Kas tur? Kas man te ceļā milst?
Māris
Nu diezgan! Stāvi! Tevi sist
Es gribu. Uzvarēt vai krist!
Daudzi
Cits caur citu.
Kas tas! Vai dzi!
Viens no pūļa
Ar ko viņš daras?
Kuš, kuš! Nu vara nāks pie varas!
Žņaudzējs
Pārsteigts mēro to skatiem.
Tu? Hē! Vai gribi skrieties, bļauties,
Ar visām saknēm kokus rauties?
Māris
Liec mierā tavus vecos niķus. Dzirdi:
Es tavam spēkam gribu trāpīt sirdi!
Žņaudzējs
Neuzticīgs.
Tu slēp gan laikam skrandās sermukškoku?
Māris
Tik krūts pret krūti, roka ies pret roku.
Žņaudzējs
Lai iet! Vai jādod būs ar atpūšana?
Māris
Ikkatris vienu reiz drīkst sacīt: gana!
Žņaudzējs
Tad sākt!
Māris
Sākt!
Žņaudzējs
Lai pūš ap mani elles dvašai

Sit rokas pār galvu.

Māris

Ap mani spēks no manis paša!

Daži no pūļa

Nekā! Otrs veiks!

Tūlīgais

Kuš, kuš! To pieredzēs, kad beigs!

Abi cīnītāji atiet ātri viens no otra vairāk soļu, tad apstājas un taisās krist kopā.

Pie tam Žņaudzējs klūp gandrīz pie kājām Mārim.

Daži

Aha! Aha! Urā! Jau krita!

Citi

Tik paklupa.

Viens no pūļa

Kas pirmais sita?

Žņaudzējs

Gan, gana. Rāmi! Elpu ļauj!

Māris

A, vai tik viegli velnus kauj?

Žņaudzējs

Kājās, kā ar viltu izmanīdamies.

Tas ķēriens nebij tev pareizi,

Tu — uzmanies, kā neiet greizi.

Tad ātri.

He, rikle man tā sūrst kā čulna,

Par to reibst acis, galva dulna,

Jo neesu šodien zaņķi lacis.-

Tu tikmēr izberzē sev acis,

Ir rokas vari pūtināt.

Viens — divi būšu atkal klāt.

Viņš ātri un viegli prom. Ļaudis tūdaļ nomierinās.

Tūlīgais

Nosēdies priekšā, lai labāk varētu pārredzēt, atbalstījis rokas uz ievilktiem ceļgaliem, velk dūmu. Kad grib runāt, izņem pīpi un izspļauj.

Te bij, te izbija vis tracis?

Viens no pūļa

Ha, ha! Teic, neesot zaņķi lacis.

Māris

Augsti saslējies, stiprā un nopietnā balsī, kā saukdams uz ļaudīm.

Jūs, ļaudis, klausat, nestundā

Sev un man nākat palīgā!

Ja viņš būs elles dziru rijis,

Tad paliks atkal viss, kā bijis,

Tad mani spēki cīņā gurs!

Tūlīgais

Jā, viņš tev labu sutu kurs!

Māris

Man tāpēc vajag priekšā tikt

Un spēkam spēku pretī likt. —

Kas grib, kas grib man steigties talkā?

Man vajaga tik viena malka

No avota, kas kluss kā nakts

Un dzidrs kā saule kalnā rakts

No dieva, grodus klintis sedz,

Un tikai dieva acs to redz.

Kas grib nākt talkā? — Soli trīs

Pa labi ceļš, un ceļš ir īss,

Tik briesmu pilns.

Visi sakustas un rāda uz to pusi.

Viens no pūļa

Kur teici? Kā?

Caur odžu purvu jāstaigā?

Kur nepūš vējš, kur neaust diena,

Kur tekas nav, ne ceļa viena?

Kur melnā miglā katris stieg

Un tūdaļ nāves miegā mieg?

Māris

Zils balodis ar spārnu žiglu

Kā uguns skries caur melno miglu

Un ceļu šķirs un gaismu dvesis

Tam, kuru dvēseles drosme nesīs!

Viens no pūļa

Nievājošu zaimu.

Kā tad, un odzes viņu durs!

Tūlīgais

Jā, tās tam labu sutu kurs!

Māris

Dusmu ugunīs.

Trīskārt tam odzes spēku šķels:

Tā viena viņu pēdā dzels,

Tikko tas pirmo soli pers;

No guma otra as'nis dzers,

Kad būs tas ceļa vidū ticis;

Bet trešajai ir liktens licis

Līdz pašām krūtīm viņam augt

Un viņa siržu spēku žņaugt.

Visi

Vai, vai!

Māris

Tad ausīs dieva mala,

Vēl soli trīs, viņš būs pie gala;
Jo visa viņa gaita ilgs
Trejdeviņreiz, līdz elpu vilks,
Bet visa smagā mūžība
Būs viena brīža ilgumā. —
Kas izcietīs, to velti biedēt,
Jo dieva avots spēj to dziedēt.
Viens no pūļa
Kas izcietīs! Ej meklē tādu!
Es labāk sargu savu ādu.
Otrs no pūļa
Kamēr te tukšus vārdus blējis,
Pats būtu labāk pakaļ skrējis.
Māris
Vai vienas rokas uzcel ēku?
Kā koku zemes sula zaro,
Kā sausa malka liesmu baro,
Tā spēkam vajag dzemdēt spēku!
Tūlīgais •
Var būt kas tiek, ja briesmās steidzas..
Bet var ar būt, ka pats tur beidzas.
E, kas man!
Atmet ar roku.
Dedzīgais
Būtu jel kāds nācis!
Grūž Tūlīgo.
Hei, iekam puvis te un šņācis,
Jau būtu galā.
Tūlīgais
Nu tad skrej!
Viens no pūļa
Tāds dienas zaglis ies tev!
Otrs no pūļa
Pirmām.
Rej
Tu tavu riešanu! Tu, gnīda,
Skrej pats, ja velns tā tevi dīda!
Tūlīgais
Vij! Es tāds miera virs un teju
Vai mani kaut, es labāk eju.
Taisās celties, tomēr paliek sēdot.
Dedzīgais
Ej ratā!
Otrs no pūļa
Tūlīgajam.

Ne'j vis! Rādi ķepu!
Dedzīgais
Sīt otru.
Se, šē!
Daudzi
Ā, pašam tiek pa ķepu!
Otrs no pūļa
Sīt Dedzīgo.
Se, šē! ... Kaut būtu man kāds daiks!
Trešais no pūļa
Piesteidzas.
Se akmens, šē!
Strīdnieki aiziet kaudamies.
Māris
Mierīgi un skumji.
Tā paiet laiks! —
Kā sveces izdziest sirdis; vēl
Viena vienīga tik kā dzirkste kvēl.
Skatās asi uz Gundegu.
Gundega
Var redzēt: kalps tik pazīst kalpa ģīmi!
Es pamestu. Lai nes tie savu zīmi.
Māris
Tik tāds, kas sevi atbildīgu jūt,
Var kalps un arī valdnieks reizē būt.
Trešais no pūļa
Skrej atpakaļ.
Nāk! Zeme rīb! Nu aprīs mūs!
Kāda sieva
Par vēlu viss!
4 Tūlīgais
Kas būs, tas būs!
Gundega
Sevī cīnījusies, ar piepēžu iedvesmotu apņemšanos paņēmu kādu kausu ārā no
būdiņas plaukta. Mārim īsi, gandrīz naidīgi.
Es iešu!
Māris
Dziļi iekšēju prieku.
Tu?
Gundega
Drūmi un cieti.
Es iešu!
Māris
Ej!-
Kāds bērns

Skrej priekšā.

Māt, māt, zils putns kā uguns skrej!

Putas ar ugunīgu spārnu laižas Gundegas priekšā. Gundega, kā asas gaismas trāpīta, mirkli apreibst, tad dodas tam pakaļ.

Māris

Ej, princese Gundega,

Kā bulta skaudra un asa,

Dari, ko darbs tev prasa,

Lai lēnām rist tev no pleca

Melnā ubagu sega!

Žņaudzējs

Kā bulta uzšaujas kalngalā un vieglām, piepēžām kustībām lejā.

Daudzi

Vai! Klāt!

Sniedze

Starp ļaudīm, arvien kustībā, te parādās, te pazūd.

Viens no pūļa

Nu, redzēs, kam tiks vieta!

Tūlīgais

Kam spēks, tam tiesa. Veca lieta!

Žņaudzējs

Sākt!

Māris

Sākt!

Viņi nostājas vairāk soļu viens no otra atstatu.

Žņaudzējs

Sit rokas pār par galvu.

Lai pūš ap mani elles dvaša!

Ap viņu zibsnās sarkana liesma.

Māris

Ap mani spēks no manis paša!

Viņi krīt kopā, apkampjas kmsteniski pār krūtīm un laužas.

Viens no pūļa

Rāda uz Mār i.

Rau, kā šis ņem kā nepilns jēgā!

Otrs

Kā pūķim otram acis sprēgā!

Ļaudis

Šeko uztraukti cīņai. Dzird saucienus:

Šis vārēs! Nē! Ko tu! Būs! Būs!

Es saku! Jā!

Tūlīgais

Kas būs, tas būs!

Māris

Saplok ceļos.

Ļaudis
Vai!
Māris
Gana!
Ļaudis
Krīt!
Žņaudzējs
Ha, ha, kur ķēriens!
Pūt nu. .. līdz nāks tev pēdējais spēriens!
Lielīgi mētā rokas.
Viens
Ha, lai tik turas! Kaus kā uti!
Tūlīgais
Lai palaiž vēl to lielo muti!
Otrs
Tāds kašķains ubags! Smiekli tīri!
Šis vārēs to, ko nevar vīri!
Žņaudzējs
Vicina rokas.
Sākt!
Ļaudis
Sākt, sākt! —
Ugunīgs putns, Gundegai pa priekšu skriedams, pārlaižas pār ļaudīm un pazūd.
Kāds bērns
Māt! Putnis atkal skrēja!
Bērna māte
Neticīga.
Ej nu!
Gundega
Iznāk, nesdama krūzi.
Māris
Gaviles.
Gundega uzvarēja!
Gundega noliek trauku Māra priekšā zemē. Māris paņem trauku un ātri izdzer.
Neskatīdamies sniedz to Gundegai, kura, pilna no nupat piedzīvotā, arī uz Māri
neskatīdamās, paņem trauku un atiet nomaļus.
Žņaudzējs
Kā augšā.
Ar mani spēks, kas visu dara!
Māris
Ar mani mīlestības vara!
Viņi cīnās. Tumsa. Tikai cīnītāju grupa gaismā. Pēc īsas cīņas krīt Žņaudzējs.
Ļaudis
Gavilēs cils caur citu.
Ho, krita! Beigts! To nogāza!

Beigts! Laime! Laime! Uzvara!

Žņaudzējs

Cīnās atdabūt elpu, jo Māris tam tur celi uz krūtīm.

Atņemt — nevar — mai\ dzīvību.

Māris

Es tavu spēku tik paņemšu,

Tik tavu spēku es rokās turu! —

Teic, kur ir burvju zizlis, ar kuru

Tu vari mocīt, žņaut un kaut,

Pat rasai zemē sastingt ļaut?

Žņaudzējs

Man viņa nav . . . Laid . . . Nav ... Kā spraugās!

Dedzīgais

Aha! Nu Žņaudzējs pats ir žņaugās.

Māris .

Dod!

Žņaudzējs

Nē!

Māris

Es tavus niķus protu.

Ko gan ar labu velns man dotu?

Viņš sažņaudz to cieti ar savu kreiso roku.

Žņaudzējs

Au!

Māris

Pate meklēs roka labā,

Ko kreisā azotē tu glabā!

Izvelk tam no kreisās azotes burvju zizli.

Žņaudzējs

Kaukdams.

Au, au! — Bet vārdus, ar ko buru,

Aiz mēles še, aiz mēles turu.

Māris

Kājās.

Tos zinu pats!

Žņaudzējs

Bet avqtu,

To ūdens dzīslu nezin' tu,

Tai pašā zemes vidū cisas:

Ja atbur to, tad atbur visas.

Māris

Tik tiešām, kā es tevi kāvu,

Tur zemei vidus, kur es stāvu!

Viņš iet ātri pa klinti pie izsīkušā ūdens krituma un sit viņā ar zizli-

Pilītes pie pilītēm,

Kā pa dobām silītēm
Tekat un krājaties,
Ne stingstat, ne stājaties! —
Kad visi dobumi pilni, —
Sitat vilni, sitat vilni!
Caur zemes krūtīm lūstat,
Plūstat, plūstat, plūstat!
Odens kritums sāk uzreiz plūst. Visa klints pārklājas mirdzošu, margojošu rasu
Un tu, kas nesi postu un grēku,
Tā, tā, tā salaužu tavu spēku!
Salauž zizli un iemet atvarā.
Žņaudzējs
Ceļos pret Māri. Izstiepj rokas.
Au, au, au!
Rokas bezspēcīgi atkrīt. Viņš noliec zemu galvu un aizskrej kunkstēdams.
Ļaudis
Viens caur otru.
Kāds valgums! Kāds maigums
Gaisā. Kāds svaigums!
Iesim tuvu, tuvu!
Viens no pūļa
Kaut varētu ņemt un nest uz druvu!
Tūlīgais
Kā pārvērties uzceļas.
Jā, kaut varētu ņemt un nest uz druvu l
Sniedze
Kalnā no saules apspīdēta.
Hej, ļaudis, ļaudis!
Ko melšat niekus?
Klausaties priekus!
Vaļā!
Vaļā rauti
Ir akas un strauti.
Ļaudis
Arvien atbalsodami, teic.
Akas un strauti!
Sniedze
Kā sudraba meti
Zib zālē zaļā;
Te slēpjas, te laistās,
Te šķiras, te saistās
Kā ratiņā šķeti.
Un druvas dzeras
No rasas traukiem.
Ļaudis

No rasas traukiem!
Sniedze
Starp mežiem un laukiem,
Kūpošās lejās
Ezeri veras.
Ļaudis
Ezeri veras!
Sniedze
Un saulē smejas!
Jūs neticat? Aši, aši
Nākat un skatāties paši!
Viens
Akas un strauti
Ir vaļā rauti!
Otrs
Un druvas dzeras
No rasas traukiem!
T r e š s
Un ezeri veras!
Visi
Aši, aši! Iesim skatīties paši!
Ļaudis atri prom. Ļaudīm izklīstot, arī Māris klusi pazūd.
Gundega
Stāv kā sasapņojusies.
Sniedze
Noskrej lejā, teic ātri Gundegai kā noslēpumu.
Vai redzēji nu, vai redzēji viņu?
Dod, dod gan tam vaiņadziņu.
Ātri prom.
Gundega
Kā nedzirdējusi viņas. Iet dažus soļus p-i kreisi, sakustas, kā ko nokratīt gribēdama.
Kāds nogurums! Savu roku nest
Vairs nespēju, ne vārda dvest.
Viņa iet pie lapām un sūnām uz mestām cisām zem rožu krūmiņa un noslīgst ceļos,
piepēži, īsi un šausmīgi iekliegdamās, uzlec kājās, apskata cisas, nomierinās, tad
nolaižas uz tām.
Ai, odze! ... Nē! ... Nebij. — Tur neietu —
Nekad, nekad vairs «tur» neietu!
Apņem ceļus rokām. Mainošās domās.
Kā, vai tad tas bij viņa tēls
Tur augšā? Dižens, liels. Tāds cēls!
Cik klusu! ... Nu šurp vairs nenāks neviens,
Tiem pašiem augšā medus un piens ... — —
Kur nebij nekā, tur visu dot,
Tā karalis tik var aplaimot! ...

Kā smaršo! . . . Guļa kā dūnās liega,
Tik vienu aci paņemt!.. miega!
Viņa nolaižas uz cisām. Tad paceļas uz abām rokām, čukst.
Tik dižens, liels. Tāds cēls!
Un tā kā uguns bij tam skatos!
Un zelts . . . nudien . . . zelts bij tam matos!
Viņa iemieg. Pār galvu izplatās rožu sārta gaisma. Meža rožu krūms pašķiras. Parādās
Māris cēls un dižens karaliskā tērpā, gaiši apspīdēts. Pārliecas pār Gundegu.
Māris
Gundega, Gundega! Es tevi saucu,
Dzīvi es tev ar sapni jaucu.
Gundega, vai vari pasacīt,
Kas esi šodien, kas būsi rīt?
Gundega
Mētā nemierīgi galvu.
Māris
Gundega, Gundega!
Gundega
Runā kā sapni.
Es esmu ... šodien ... kas atminēja?
Es esmu rūsgana zemes mala.
Gulu pie sniega, gu)u pie sala,
Gaidu, vēl negaidu dienvidus vēja.
Apklust.
Māris
Klusi.
Gundega!
Gundega
Es ziedoņa nakts. Bet kad nāks rīts?
Jau visu meža valodu zinu,
Jau visas smaršas sev matos pinu,
Man vainags no dimanta zīlēm vīts.
Māris
Klusi.
Gundega?
Gundega
Kā klusā ekstāzē.
Es esmu verdošs dzīvības trauks,
Kā avots pie zemes krūtīm pildīts,
Klusumā plūdis, klusumā sildīts,
Gaidu, līdz mani atvērties sauks.
Apklust.
Māris
Gundega?
Gundega

Jā.

Māris

Kas esmu es?

Gundega

Tu?

Es nezinu . . . nezinu . . . nezinu.

Māris

Ja esi tu rūsgana zemes mala,

Es — vējš, kas cel no miega un sala.

Gundega

Smejas miegā. Klusi kā strautiņš.

Māris

Ja ziedoņa nakts tu, es ziedoņa rīts,

Man dimantziļu vainags tavs vīts, —

Ja esi aizslēgts dzīvības trauks,

Es — mute, kas tevi atvērties sauks.

Es esmu karalis Brusubārda!

Gundega

Ceļ galvu. Starp atmodu un sapni.

Karalis Brusubārda! . . .

Tumsa. Parādība nozūd. Gundega kā agrāk miegā.

Māris

Būdā sauc.

Gundega! Gundega!

Gundega

Atmostas un zibeņātrumā uzšaujas, stāv kā nesapratnē.

Brusubārda! . . . Kādi murgi, burvība,

Es esmu kā no ļauna apsēsta.

Māris

Stāvēdams pie būdas durvīm, kautri un nedroši.

Paldies! . . . Tu gāji ceļu grūtu.

Gundega

Atraidoši un lepni.

To gājusi priekš katra būtu.

Māris

Priekš katra? Nesaki nu tā!

Priekš šāda tāda? . . .

Gundega

Nicinoši.

Jā, jā, jā!

Te varbūt «šāds tāds» teic, kas tikums,

Bet karaļmeitai sirds ir likums.

Māris •

Maigi.

Ja tā — tad mērojamies abi

Mēs šodien ...

Gundega

Jā, jā, redzu, labi:

Tev vedas burvības un zvēri,
Nekad mums nebūs vieni mēri!

Māris

Tagad paceļ galvu, ikdienišķā balsī.

Kas tad man sakāms bij! Jā, tas:

Rīt būs jau agri jāceļas.

Tad ej, sāc visu kopā likt,

Ka varam laikus tirgū tikt.

Gundega

Tur spītīgi paceltu galvu, tad ieskatās Mārim acīs, noliec to un iet būdā.

Māris

Skumji raugās tai pakaļ.

Priekšgars

TREŠAIS CELIENS

Tirgus malā. Pa labi divas, pa kreisi —j trīs plastiskas teltis. Prospektā raiba tirgus aina. Teltis no priekšas prot dibenu tādā kārtībā: pa kreisi — rotu tirgotājs, paiju tirgotājs, maizniece; pa labi — drēbju tirgotājs, miesnieks. Starp teltīm tirgus. Tirgotāji izlikuši izcilu visas savas labākās mantas.

Tirgus vēl tukšs no pircējiem. Agra rīts. Miesnieks, maizniece un rotu pārdevējs pārliekušies pār saviem galdiem, drēbju tirgotāja sieva un paiju tirgotājs — starp teltīm.

Miesnieks

Man domāt, šodien būs brangs tirgus.

Paiju tirgotājs

Būs, būs. Tik jauka diena!

Rotu tīr. sieva

Tā nolija pa nakti. Nu jau kā spārnos ļaudis.

Rotu tirgotājs

Nu k' —I Nebūs spārnos! Ir sērgai gals. Ir bads nu triekts pie velna!

Drēbju tīr. sieva

Tfī, tfī, tu nepiemini nelabo! — Jā, vai jūs redzējāt tos ūdeņus? Ak brīnums, brīnums! Visas lāmas pilnas! Tāpat kā labos gados!

Rotu tirgotājs

Skaitījis ziļu virkni pa pirkstiem.

Būs labi gadi, būs. Būs pircēji!

Kad vārpas briest, tad ripo dālderī.

Zēns

Uzskriedams.

Nāk, nāk! Jau visi ceļi čum un kust. Līdz mežam melns un raibs.

Būs desmit, piecpadsmī vai simtu. Cik vēl aiz meža! —

Prom.

Miesnieks

Maizniecei.
Tas laikam pirmo reizi līdz?
Maizniece
Nu kā tad. Pirmo reizi tirgū.
Pārdevēji nostājas savās vietās. Uznāk puisi un meitas.
Pirmā meita
Priekšā otram.
Nu ko tu nedevis, ko nedevis? Tā lūdzās. Ir šito aizdzīsi ar spītību.
Otrā meita
Ja aizdzīšu, tad ņem tu viņu pati.
Pirmais puisis
Otram.
Ko domā? Varētu šai ar ko nopirkt?
Otrais puisis
Gan redzēs, gan. Tik nevaj'g pārsteigties.
Seko meitām, kuras vijas gar teltīm.
Rotu tirgotājs
Skuķi kā puķes, kā lelles,
Sanāk, sanāk!
Še zīles un krelles,
Un sprādzes, un saktas, un gredzeni,
Un zelta un sudraba matpiņi!
Šis vainadzīņš ar vizuļiem,
Šis zelta, šis zītara karuļiem. —
Še zvārguļu josta, luk, žvipu, žvapu!
Še kurpes kā glāze, lūk, kripu, krāpu!
Laistās kā sudrabi, laistās kā zelti! —
Sanāk, sanāk uz manu telti:
Viss pa pusveldi, vis pa pusveldi!
Maizniece
Ļoti saldi.
Kas patīk? Mēs lūdzam, mēs aicinam,
Mēs katram pa prātam iztopam.
Te pēperkoki, te kriņģeļi,
Te veģi, te medus riekstiņi;
Te visāda manta tīri par spēli.
Kūst mutē! Bail, ka nenorij mēli!
Ed pati un turpina piedāvāt. Uznāk vēl tirdznieki. Ari bērni.
Paiju tirgotājs
Kam vajag šūplu un aiju,
Kam vaj'g arī spēļu un paiju.
Tas viss pie manis. Tik klātu, tik klātu! —
Nu, mazie, šurpu! Ar drošu prātu!
Kāds puika
Māt, māt, ku taures!

Paiju tirgotājs
Nu, ko? Vai zirdziņu, ragutiņas?
Še taurīte, plēšiņas, sudmaliņas!
Pūš tauri un plēšas, kas ar: turpmāk šad tad atkārtojas.

Drēbju tirgotājs
Šurp, šurp! Es saucu vecu un jaunu,
Laba drēbe nav nevienam par ļaunu,
Laba drēbe nav nevienam par kaunu. —
Nu, sievas un meitas, vai salubes,
Vai, še, krīzdogus, sagšas, snātenes?
Veļ, mīksts kā dūna, kā zīde laistās!
Kur redzējāt vēl tik košas, tik skaistas?
Nu, puiši, ko? — cepurītes?
Ir, ir! Vai caunītes, sescenītes? —
To nē? Nu, kā nu kurā dienā,
Pie darba ir banīte, ir vāverīte cienā.

Miesnieks
Ko liela šis savas ķesas?
Nāk šur, nāk šur!
Kur verd un vurkst,
Kur cep un čurkst!
Turat vēderu siltu un pilnu,
Tad dzīvosat kā par vilnu.
Nāk šur, nāk šur!

Te ir gaļa un gaļas desas.
Ļaudis maisās starp teltīm. Uzskrien divi puikas.

Pirmais puika
E, man plēšas!
Otrais puika
E, man stabule!
Pirmais puika
E, man labāki skan!

Otrais puika
Izrauj tam plēšas no rokām un aizskrien.

Pirmais puika
Māt, māt!

Kliegdams pakal.

Pirmais ubags
Uznāk pa kreisi un nostājas priekšā. Gaudīgā, dziedošā balsi, katru rindu iesākdams ar augstu noti.

Mīļie ļaudis, ubags lūdzas,
Agr' un vēlu raud un sūdzas:
Dodat grasi ubadziņam;
Dievam dod, kas iedod viņam.
Atkāрто to pašu drīz stiprāk, drīz vājāk.

Aklo ubagu

Uzved kāds zēns, nostāda to pirmā ubaga tuvumā un pats pazūd tirgū.

Otrais ubags

Iznāk no ļaudīm, nostājas labā pusē, drūmā, vienmuļīgā balsī skaita.

Cilvēks, cilvēks birst kā lapa,

Šodien zaļš un rīt iekš kapa.

Bīsties soda, kas tu plītē,

Dievam acīs grābj un spītē.

Pirmajam ubagam, negants.

Ko tu te taurē? Verkšķis gatavais!

Pirmais ubags

Pats esi verkšķis! Kad laidīšu ar kūju!

Aklais ubags

Rāmi, bērni, rāmi! Turat nu mieru!

Uznāk pa kreisi Gundega un Māris, vilkdami ratiņus, kas piekrauti traukiem.

Otrais ubags

Ak tā! Tu domā, man tās kūjas nav? Ak tā? Še, še būs.

Taisās laist savu.

Māris

Atri dod abiem dāvanu.

Še jums, un turat mieru!

Abi ubagi

Tā cita lieta!

Gundega

Sasit rokas.

Ko vakar nopelnīji, viss nu vējā! Viens ubags otru balsta. Tad ta joks!

Māris

Kam ir, tam jādod tam, kam nav. Tas mūžīgs likums. Un viņi par mums nabagāki. Tie netik zaudējuši locekļus, bet arī lepnību un cienību pret sevi.

Gundega

Atmet nicinoši ar roku, nosēžas uz ratiņiem un satin galvu.

Māris

Tu paliec te un lūko kaut ko pārdot. Es aiziešu uz brīdi. Kur lejā upe, tur aug skaisti kārkli. Es sagriezīšu klūgas. Bus ziemai darbs.

Sniedze

1,'znāk pa vidu, abus ieraudzīdama, priecīga. Krekliņš, brunči, lencēs pagari, rokā mežapuķu pušķītis.

Labrīt, labrīt! Re, jūs jau še. Es domāju, ka silā tiksīmies. Nekā!

Kad Gundega to neliekas dzirdot, — Mārim.

Es apmalu jau visu tirgu. Jā.

Māris

Nu, jaunus brunčus pašuva?

Sniedze

Drusku nolaidusies, savelk brunčus aiz lencēm uz augšu.

Nē, tie gan vecās mātes. — Bet gluži jauni. Gluži, gluži jauni. Un pastalas, re, mītna! Kā liepu lapas. Mīkstas. Paraugi!

Stiepj Mārim kāju.

Māris

Tad sargā viņas tik no tirgus dubjiem.

Sniedze

Oho! Es jau kā putns, rau! Tik purns vien pie zemes.

Gundegai.

Nu, ko nu sēdi? Tīrgū jau tā nevar. Liec laukā savas mantas, ātri, ātri!

Gundega

Uzceļas.

Māris

Ieskatījies tīrgū.

Būs labāk jāpaliek man. Tīrgus laiks. Šāds tāds var pieklīst, tevi apvainot.

Gundega

Zvērojošām acīm, ar izsmieklū.

Kā? Apvainot? Vai tad te to sargu nav? Rau, tas ar kruķiem, tas ar tizlo roku. Viens ubags tikpat labs kā otrs. Hei, vai vēl kur nav kāds kroplis?

Māris

Nem ratus.

Kam tu tos zaimo? Darīsim nu darbu.

Neviļus pieskaras Gundegai. Tā atraujas kā dzelta.

Ko vairies? Vai tad rokas nu man dadži?

Gundega

Kaislās dūsmās.

Vēl vairāk. Odzes, skorpioni!

Jā! Un tava dvaša man kā purva ūdens. Un tavas acis izsīkušas akas.

Ej, ej, ej, atstāj mani vienu.

Māris

Noskatās uz to dziļu, klusu skatu. Tad atgriežas un aiziet.

Gundega

Dusmu sparā užsaujas un sagrābj rateļus. Ubagiem.

Ko kverkšķat? Vai vēl nebij diezgan? Nost!

A b i tizlie ubagi ieklibo tīrgū. Tur redz viņus nostājamies un kā augšā skaitām laiku no laika.

Sniedze

Aklajam ubagam.

Nāc, tētiņ, nāc tu labāk nost no kājām!

Aizved aklo un nosēdina priekšā pa labi.

Aklais ubags

Paldies, meitiņ, paldies!

Gundega

Apgrīž ratejus pie rotu tirgotāja telts.

Rotu tirgotājs

Ko? Te tu gribi? Ko? Vai traka esi? Man stāties priekšā? Kur ļaudis
līst kā lietus. Nost, nost, nost!

Gundega

Nem atkal ratus un velk tālāk.

Paiju tirgotājs

Kā tad! Ak, te jau būs tā īstā vieta, jā? Nu vāķies, vāķies, vāķies!

Ij manu, ij! Kā utis kažokā tie ubagi. Nu lien kā utis kažokā!

Maizniece

Gaiņājas jau notālēm.

Ojūja—ūja! Vai nu ar galvu mūrī skries! — Tad kādā mucā tā ir
audzināta. — Kraus ceļa vidū sukus! Kas to redzējis?

Miesnieks

Ar rungu tādai tik pa muguru!

Maizniece

Tāds jau kā lupats, ar ko kājas slauka. Ne goda tam, ne kauna.

Padauza!

Drēbju tirgotājs

Apgrīž Gundegu ar visiem rateļiem riņķī; izsmejošu glaunumu.

Nu, mīļā gaspažiņ, aiziet, aiziet!

Visi smejas.

Miesnieks

Ar rungu tik pa muguru!

Maizniece

Prom, sētmalē ar saviem suķiem!

Paiju tirgotājs

Kā utis kažokā, nudien! Šī man pa kājām! Kur ļaudis līst kā lietus!

Drēbju tirgotājs

Aiziet, kā teļa āda grabēdama!

Smiekli.

Gundega

Atnāk ar rateļiem atkal priekšā, kur aklaiss ubags. Tirgotāji aizņemti no
pircējiem, kuri saplūst ap teltīm.

Sniedze

Re, tā tev vajadzēja. Ko tu lien? Ko lien, kur nezini! Pie vietas stāvi.

Te. Te vieta laba. Nu, ņem tak ārā. Tev tik skaista manta.

Gundega

Kā uzbrukdama, Jauni.

To acīs iesviedīšu tev — un tiem — tiem visiem — suņiem! — Ak,
kā tie man riebji! — Es samītu tos — ak, tik spē—ka nav-

Sagumst pār traukiem.

Sniedze

Tu šodien ne'si nekā ēdusi. Šē! Pēperkoks! Pag, vectētiņam pusi.

Izņemdamā no kabatas pēperkoku, pārlauž, dod Gundegai vienu, aklajam ubagam otru pusi.

Aklais ubags

Pal—paldies, meitiņ, paldies!

Gundega

Pc! Salkans. Līp pie žokļiem.

Met nost.

Sniedze

Paķer to, paberzē pie brunčiem un ēd pati.

Ek tu tāda! Nu, šē veģis.

Izvelk no ķešas veģi, dod. Krauj traukus ārā.

Tu nemācīsies dzīvot pasaulē. Ja dūri neproti tu dot pret dūri, tad stāvi rāms un esi lepns. Jā.

Skatās uz Gundegas kājām.

E, slapjas kajās!

Gundega

Man salst!

Sniedze

Nu protams. Kas t' pa rasu brien ar kurpēm. Vej, paraug man. — Kā uguns! Bet es ar bridu basām.

Gundega

Tu vienumēr ar mani salīdzinies!

Sniedze

Ak jā, jā! Tu jau b i j' s e princese! — Bet nu tu neesi vairs, nu! — Un beigts! Un kas arvien tik skatās atpakaļ, vai zini, vai zini, kur tāds der? Nu, tāds lai lien pie manas vecās māmas aizkrāsni.

Sauc tirgū.

He, sanāk, sanāk! Pie skaistiem podiem, krūzēm, kannām, bļodām, sanāk!

/

Gundega

Kā sapņos.

Kaut būtu mani tu t a d redzējusi! Ne ziedi: dimants man pa kājām bira. Es gāju mirdzēdama tā kā diena. Un, kad es saucu, klusums brinējās. Es skanēju kā kokle.

Sniedze

Varbūt, ka klusums skanēja, bet tu gan nē. A — kokle! Smalka kokle! Kas tā prot lamāties kā pirtiece.

Gundega

Tu, nekaunīgā skuķe, man to saki!

Sniedze

Tev, tev, kam t' citam! Nupat vēl savu viru aizdzini!

Divas sievas

Pienāk pie traukiem un cilā tos apskatīdamas.

Gundega

Stomās.

To — to? Nu kas tev daļas? Kas tev tur daļas, saku.

Sniedze

Ko visu vakar nestāstīji! Vē! Tik nejauka! Bet vēlāk —

Gundega

Nu, un vēlāk, vēlāk? Es gribu dzirdēt!

Sniedze

Ko t' dzirdēt! Vai brīnums gan no zemes izauga?

Gundega

Kāds brīnums! Burvības!

I sieva

Otrai.

Vai dzirdi? Burvības!

II sieva

Nu to jau es tūliņ vakar sacīju.

Sniedze

Ko, burvības? Vai avoti vis netek?

Gundega

Tiepjas.

Nu kas t' ir, kad tie tek? Tie būtu tecēj'ši ir tā. No sevis!

I sieva

Otrai.

Vai dzirdi? Tie no sevis tecēj'ši.

II sieva

Nu to jau es tūliņ vakar sacīju.

Sniedze

Nu māni vien: tik māni! Bet mani neapmānīsi! Kas labs, tas labs, kas varens, paliek varens. Un to, un to tu pierādīji pati. Jo kas tad skrēja gan uz avotu, ha, ha!

Gundega

Kā trula.

Nu kas t' ir, kad es skrēju, nu kas t' ir, kad es skrēju!

Sniedze

Nu tad es tev ar pateikšu ko, jā? Tu nevarēji pretī turēties. Tas bij! Tev patīk, jā, jā, jā! — Tev patīk viņš! Bet tu tik negribi lo ierādīt!

Gundega

Krata dūres.

Viņš blēdis, krāpnieks, acumānītājs!

I sieva

Vai dzirdi, blēdis, krāpnieks!

II sieva

Un acumānītājs. Nu ko t' es vakar teicu?

Sievas ieiet tirgū un stāsta. Balsis tirgū: Blēdis! Krāpnieks! Acumānītājs! — Tālumā dzird troksni.

Sniedze

Klau, klau!

Uzlec kājās.

Puika

Uzskrien pa vidu, rokas plātīdams un sizdams.

Ai, ai! Nu redzēsiet, kas būs, nu redzēsiet! Ak ļaudis!

Paiju pārdevējs

Kas izbīdījis dažas lietas ceļā.

Uš! Oja, ūja! Nesamin nu lietas! Kas būs, nu kas tad būs?

Puika

Brauc! Melnais burvis. Brauc!

Ļaudis

Vai—i——i!

Paiju pārdevējs

Bailīgs.

Tu gribi sacīt: karalis, pats karals.

Kāds jauneklis

Kas? Karalis? Nē, burvis! Vai pats velns. Vai mūsu karalim bij liekais ģimis? Vai mūsu karals ļaudis dīrāja kā apsēsts vagars? He?

Paiju pārdevējs

Kuš, kuš! Varbūt, ka ir! Varbūt, ka tomēr ir! .. . Bet ko t' viņš tirgū dara?

Puika

Viņš visam noņem svētību. Es redzēju.

Ļaudis

Vai—i—i—i!

Kāda skuķe

Uzskrej.

Nu mānāties pie malas tikt! Brauc! Sudrabaini rati. Kā vāku gliemēži. Ar šitiek lieliem asiem dzeloņiem, kas laistās zil' un sarkani. Un migla priekšā tam un pakaļā.

Ļaudis

Un zirgi?

Skuķe

Nava. Vergi ratus velk. Ar liekiem ģimjiem. Sudrabainiem grožiem.

Ar zajām acīm.

Aklais ubags

Mierīgi.

Tik nējta tuvu, ja kam bail. Kas iekampj viņa dvašu, tas ir beigts.

Paiju tirgotājs

Tam tuvu! Kas to drīkst? Man tā jau sastingst kauli.

Visi pieplok kur kurais un nekustas. Uzbrauc Melnais burvis stāvu ratos. Rati gliemeža veidīgi, sudraba, ar zil' un sarkani zvīļainiem dzeloņiem. Melnais Burvis ar zil' un sarkani zvīļainām bruņām, pār kurām melns mētelis, melns liekais ģimis, no kura spīd zaļas acis. Vergi — melni, sudraba apsiroti.

Melnais burvis
Spaidu augstu, spaidu zemu,
Ko es gribu lemt, to lemu,
Svētību no visa ņemu!
Viņš pārvelk ar roku pārdevēju galdiem kreisajā pusē. Viss no tā paliek sarucis
un neglīts, rotaslietas nespodras un nejaukas. Nobrauc priekšā pa kreisi. Ļaudis
atdzīvojas.
Miesnieks
A, paldies dievam! Garām, garām! Nu paldies!
Maizniece
Kož savā precē.
Vai, vai! Medus riekstiņi, pēperkociņi rūgti! Rūgti kā vērmes!
Paiju tirgotājs
Izmisis.
Neskan vairs ne plēšas, ne stabules. Vai, vai!
Drēbju tirgotājs
Tad garām gan! Aktī! Nu paldies dievam!
Rotu tirgotājs
Pagalam viss! Kā rūsas saēsts! Kas to vairs pirs!
Māris
Iznāk starp teltīm.
Nu ko jūs viņu nesitāt? Ko laidāt prom? — To nelietīgo viltus karali?
Ļaudis
Kuš, kuš! Vai!
Paiju pārdevējs
Kas teica: viltus karals, kas? Kas drīkst to teikt, kam sava galva mīla?
Maizniece
Rāda uz Māri.
To teica viņš. Tas plikadīda. Ubags kašķainais.
Paiju pārdevējs
Tas? Oho! Oho! Tas acumānītājs. To vajag nosist!
Miesnieks
Kā suni nosist. Saplēst gabalos! Pie kāķa prom!
Māris
Ieiet ļaudīs.
Paiju pārdevējs
Arvien drošāks.
Viņš iet tur ļaudis gumdīt. Vej! Še! Vai tad akmeņu vairs nava?
Daži
Man ir. Man ir! .. . Man dūcis! Še! Man ar! Tik dodat, dodat tik tam
sunim!
Gundega
Krīt starpā.
Ko? Ko jūs gribat darīt, trakie jūs! Tam uzbrukt! Viņam! Vai vakar-
dienas jūs vairs neatminat! Kad bads un mēris žņaudza jūsu sētas?

Kam bija drosme, kam bij prāts un spēks? Vai jums? Ha, ha! — Bet nu
jūs ceļat galvas! Nu, kad asinis caur dzīslām tek un avoti caur zemi —
Viens

Pārtrauc.

Tie būtu arī tecēj'ši bez viņa.

Otrs

Kas to vairs izmeklēs, kas vakar bij! Varbūt tik burvības un māņi!

Miesnieks

Nu, kā tad! Kad vēders tukšs, tad visur māņi rādās.

/ ,..... ■,

Paiju pārdevējs

Tik blēdis — nu! Pats atsauc tos mošķus!

Viens

Pats jau pēc īstā mošķa izskatās!

Gundega

Jūs mūdžu dzimums! Tārpi! Glēvuļi! Tik vergu asinis jums dzīslās
tek! Ak jūs!

Māris

Redzams starp ļ a l l d i m.

Pirmā sieva

Klau, ļautiņi, klau, kā tā ālējas! Mēs mūdžu dzimums! Tu mūs lamāsi!

Tu pati runā divām mēlēm, tu! Vai dzirdat, ļaudis! Tas krāpnieks,
blēdis ir no viņas pašas. To viņa teica.

Ļaudis

Ko? Ko? Nu, re kā!

Pirmā sieva

Dedzīgi Sniedzei.

Nu, vai tā nebij, saki, — vai tā nebij?

Sniedze

Laid mani mierā!

Pirmā sieva

Neatlaižas.

Nu vai tā nebij, saki! Vai tā neteica?

Sniedze

Īdzīga un nelabprāt.

Ko teica, teica, nu! — Bet neba tu caur to tiec labāka.

Ieiet ļaudīs.

Māris

Pa vidu iznāk no ļ a u d ī m. Troksnis uzreiz apklust. Ļaudis noklusina viens otru.

Atvelkas.

Gundega

Kā uz mutes sista, nokārtu galvu un nolaistām rokām aizgriežas, nāk uz priekšu.

Pie traukiem.

Māris

Pie viņas. Uzskata to. Mierīgi.

Vai tā tu teici, Gundega, kā ļaudis klie dz?

Gundega

Viņā neskatīdamās.

Jā, tā es teicu.

Māris

Ko rāj tad tos, kas tavu dziesmu velk?

Gundega

Nu zināms, jā! Es tavās acīs viņiem līdzīga. Pat nelga redzētu, kāds "kalns mūs šķir!

Māris

Viens, kalnu pārkāpis, var stāvēt tikpat zemu kā otrs šai pusē, kas nedomā vai ari neprot kāpt.

Gundega

Ek — protu Lavu «gudro» valodu! Tad domā, domā vien, ko gribi, tik par mani!

Māris

Es domāju, ka sirds tev rožu dārzš, bet mēle ērkšķu siena. Kad ļausi reiz tu rozēm pāri ziedēt? Sirds tevi vadīja caur odžu purvu. Kas darīts, paliek darīts. Viens darbs mūs abus vienoja un cēla.

Gundega

To darbs tik ceļ, kas pats ir nedižcns; bet diženais ceļ darbu. Mēs vienu darījām, bet ne to pašu. Es —

Māris

Ar smalku smīnu.

Tu karaļmeita katrā vārda galā. Ak princese, man viegla tava mīkla:

Tu esi tā kā vidū laužti zvani,

Un kā no diviem gabaliem tu skani;

Tev dusmas lauku, moka māju pilda,

Tu pati nemiers būsi sev un ķilda,

Līdz divi gabali viens vesels klūs

Un griba — jūtas, jūtas — griba būs.

Lēnām aiziet.

Gundega

Ak, kauns un zaimi! Nevarība — ak! Vai tad es esmu valgā piesieta?

Ko teica viņš, ir tiesa- Nē, nav tiesa. Man jāskan. — Es skanēšu

kā viena gabala! Es nīdēšu! —Es nīstu jau. Es nīstu. Šo stāvu rie-

bīgo, šīs līkās kājas, šīs acis, kas drīz vilkacis, drīz zvaigznes, drīz malduguns starp biezām uzacīm tā kā starp purvakārkliem slēpjas.

So balsi, ak, no savēlušās bārdas kā atbalss tā no meža biezokņa. Un

atbalss, kas arvienu viļ un māna. Tad priekā skan, kad citi asarās,

tad biedina, kad citi pārgalvīgi, kā eļļa līst pār satrakotiem viļņiem,

kad citi bailēs zobus klabina. Kas runā tā, kā nerunā neviens, kas

saka to, ko nedomā neviens. Es nīstu, nīstu! Vai man bail no viņa?

Kā vergiem šiem? Aiz muguras tik vīksta dūres, bet priekšā plok

pie zemes. Es iesviedīšu viņam acīs visu.

Atminas sava darba. Sauc kā pirmīt Sniedze.
He, nākat, sanākat, pie podiem, krūzēm, bļodām, sanākat!
Tirdznieki aizklīduši, tikai aklais ubags sēd.
Nē, nav neviena vairs. Tie izklīduši. Uz citu tirgus malu. Ir skuķes
nav.

Bezdūšīgi.

Nekā es nepārdošu, it nekā. —•

Atminēdamās.

Kā riebļ man viņa vārdi, ak — — «Tev dusma lauku, moka māju
pilda, tu pati nemiers būsi sev un ķilda» — Ak tu-
Paceltām dūrēm, atslābst, nogrimst sevi, atsēžas zemē, galvu segā slēpdama.

R a s u l ī t e

Paceļas starp traukiem. Viegla, glezna, baltu, caurspīdīgu, pārļotu tērpu, pārļu
vainadziņu galvā. Aizskar Gundegu ar pārļu rīkstītēm.

Gundega, princese Gundega!

Gundega

Atskatās pārsteigta.

Kas tad tā? Kur radās tā?

R a s u l ī t e

Esmu Rasulīte,

Avota dvēselīte.

Zaļvilnīšu laivā,

Baltburbuļu mājā.

Mūžam mainošu plūdu

Es nāku un zūdu. —

Biju Žņaudzēja varā,

Labs vīrs gāja karā,

Atbūra būrumu.

Par darba sūrumu,

Par krietno dabu

Atdarīšu labu ar labu. —

Tu zini: Burvis moka

Šo zemi un prātus loka,

Melos kā miglā tin;

Tik viens, tas taisnību zin,

Viens pazīst zīmi,

Kā noraut tam lieko ģīmi.

Mini, atmini mīklu un zini! —

Gundega

Aizgriežas prom.

R a s u l ī t e

Melns iet pret baltu, sūrs pret saldu,

Taisnais pret viltu un maldu;

Kur taisnais ar meli satiekas,

Diviem stiprumiem jācīkstas. —

Labs pret ļaunu var stāvēt,
Var vārēt un nāvēt,
Bet, ja ierij tas ļaunā dvašu,
Tad nāve ķer to pašu.
Mini, atmini mīklu un zini!
Gundega
Atgriežas pret R a s u l l i i, klusē.

R a s u l ī t e
Šis auts, pie krūts man sprausts,
Ir, saulei lēcot, austs
No pirmām staru vīlēm,
No pirmām rāsas zīlēm,
Kas rītam no matiem krita.
Ja tam, ko ļaunais sita,
Šo autu uz pieres liek,
Tad nāve to neaiztiek.
Še, gaidi brīdi un sniedz!

Gundega
Kas pašai tev sniegt to liedz?
R a s u l ī t e
Kaut drīkstēj'si! Bet es nedrīkstu!
Tam tuvu būt vari tik tu!
Un tā saka Rasulite,
Avota dvēselīte,
Pirms tev iz acīm dzisa:
Kas gribi būt, esi visa!
Lēnām grimst.

Gundega
«Kas gribi būt, esi visa.» Šie vārdi dzirdēti. «No viena gabala.» Nupat
to ubags teica. Un iedeva tad spokam savu mēli.
Saplēš autu un met R a s u l ī t e i pakal.
Se, burvekli, še, glabā savas skrandas! Es skanēšu no viena ga-
bala. Līdz matu galiem pilna riebuma pret riebekļiem.

Aklais ubags
Kas visu vērojis.
Vai, meit, tas nebij labi!

/

Gundega
Kas tev nav labi! Turi muti, ķēms! Vai gribi, lai tev galvu satriecu
kā poda gabalu.
Viņa steidzīgi un uztraukta pārkravā savus traukus.
Sniedze
Ātri no labās puses.
Brauc! Nāk no sitās puses! Nu tu redzēsi! Vāc nost! Viņš sabrauks
tavus traukus!

Grib Gundegai palīdzēt aizvākt traukus.

Gundega

Tai ļauna pretī.

Ej nost tu! Netuvojies! Nebāz degunu, kur tev nav daļas! Es neesmu
lellīte, kas nezin, kas tai darāms.

Sniedze

Pie aklā ubaga. Ved to pāri uz otru pusi.

Nāc, tētiņ, ka tie tevi nesamin!

Tirgotāji labajā pusē glabā savas mantas.

Miesnieks

Vai, vai, nu noriebs mums!

Drēbju tirgotājs

Nāk mūsu pusē, vai!

Paiju tirgotājs

Priecājas.

Aha! Tā vajag! Tā ir labi! Lai šiem vien ir, kad citiem nav! Nu
visiem svētība pie velna!

Rotu tirgotājs

Nu kur tad tā būs taisnība? Kad nav, lai nav nevienam! Jā!
Drēbju tirgotājs
Kur tad nu glābējs palika? Lai nāk!
Ļaudis
Lai nāk, lai nāk! Kur glābējs!
Spiežas priekšā, starp Gundegas traukiem, tomēr nesaplēsdami.
Gundega
Karo pret tiem.
He, aklie, stulbie! Vai nu neredziet! Tad ņemiet acis rokā!
Traukus glābdama, liek tos vēl vairāk ceļā, kur jānāk burvim.
Melnaiss burvis
Uzbrauc no labās puses, taisni caur Gundegas traukiem.
Gundega
Iekliegdamās uzšaujas kājās, atlēc atpakaļ, sauc.
Hej, Māri, Māri, nāc un sit!
Māris
Kā no zemes izaudzis, burvja priekšā.
Stāvi!
Melnaiss burvis
Vai stāv tur tas, kas mūžam staigā?
Māris
Jā, stāv ar tevi vaigu vaigā!
Un teikts: kad acis acīs krita,
Tad tava pēd'jā stunda sita.
Melnaiss burvis
Un teikts: ja mana diena zūd.
Ir tavai līdzī jāsatrūd.
Māris
Viss viens, vai nakts man nāk vai liti,
Tavs laiks ir apkārt, un tu kriti!
Gundega
Lēc Mārim ceļā.
Nē, nē, tu neej!
Melnaiss burvis
Vergiem.
Prom, prom! Līdz ar vēju!
Atri prom dibenā pa labi.
Māris
Pret Gundegu.
Tu baidies, vai- ? —
Gundega
Tūlīt apraujas.
Nē, es — tik — negribēju!
Māris
Tu drīzāk vari aukai priekšā tikt

Kā vīra gribai šķēršļus ceļā likt.

Atskatās.

A, aizbēdza jau? —

Sniedze

Nošļūca kā ēka!

Māris

Tad man jau rokā puse viņa spēka.

Prom. Tam seko ļaudis un Sniedze. Paliek aklais ubags un Gundega.

Aklais ubags

Lai neiet, lai tik neiet tuvu. Kam uzkrīt viņa dvaša, tas ir beigts.

Gundega

Nepacietīgu īgnumu pret aklo, tādēļ ka tas uzminējis viņas pašas bailes.

Ak — nu!

Aiz skatuves kliegzieni un troksnis.

Sniedze

Gavilēs uzskrej.

Beigts, burvis beigts! Un atkal uzvarēja viņš un atkal viņš! Es visai pasaulei to pateikšu!

Prom.

Māris

Streipulodams uzskrej un saļimst.

Gundega

Ar rokām uz priekšu pakrīt pie Mār a. Sabrūk priekšā ātri viens pēc otra: Viens, Otrs, Trešs no pūļa, Paiju pārdevējs un daži. Ļoti strauji.

Viens

—
Kas bij? Beigts, tiešam beigts?

Daži

Beigts, beigts!

Viens

Man zibens vien gar acīm noskrēja,

Par pelnu čupu sabira!

Otrs

Par sodrējiem! Pats redzēju.

Paiju pārdevējs

Aizbrauca stāvu ratos. Jā. Pats redzēju. Drīz būs atkal klāt. Vajag novākt šo!

Rāda uz Māri. /

Daži

Ej nu! Kāpēc tad šo? Nu klausaties!

Paiju pārdevējs

Nu vajag, nu! Tad nebūs bēdu vairs, šurp, puiši! Prom uz atvaru!

Ar dažiem no pūļa grib sagrābt Māri.

Daži

Stājas priekšā.

Nē, nē! Kāpēc tad tā? Tāds trakums!

Sniedze

Skrien pa vidu.

He, ļaudis, deg! Deg tirgus! Prom, prom, prom!

20* 307

Ļaudis

Cits caur citu.

Deg? Tirgus deg? Kur? Kur? Kur?

Sniedze

Rāda kaut kur.

Jā, jā! Tur viņā malā. Ātri, ātri!

Sniedze

Nu prom, nu prom! Pa visām malām rūgst. Cits kliež, ka burvis dzīvs, un cits, ka beigts. Tie drīz būs matos. Un beidzot dusmas izlaidīs pie tiem, kas nevar pretī turēties. Es tikmēr salmu kaudzē iesviedu uguni.

Redz Māri.

Vai, tētiņ, vai viņš beigts!

Aklais ubags

Jā, beigts! Nu padoms īss. Bet dusmu valdīt neprata. Lai kārpa nu, no zemes kārpa Rasulītes autu.

Sniedze

Vai, tētiņ, cik tu gauss! Tu zini tak. Tu neredzēdams redzi gudrību un visu zini. Teic, — vai var viņu atkal atdzīvināt?

Aklais ubags

Var. Kā nu nevar. Ja tam no lūpām noņem nāves dvašu.

Gundega

Kājās, uzklausij'sies.

Ja tam no lūpām noņem nāves dvašu.

Kā nesapratnē pie sevis.

Ko nu — ko nu? —

Sniedze

Ātri izšķīrusies.

Ko nu? Tas tak tik viegli! Laid! —

Gundega

Gāžas Sniedzei cejā. »

Ej, ej! Man liekas, tie jau nāk! Ej paskaties un atskrej pateikt, paskaties! Vai deg vēl, ej- !-

Sniedze

Aizskrien.

Gundega

Kā atvarā slīgdama, noliecas pār Māri. Skūpstā. Sauc.

Māri, Māri! Saulēm dedzināšu, rasām spirdzināšu! Skūpstīšu un saukšu, saukšu un skūpstīšu, līdz izsaukšu tavu dzīvību!

Ilgi skūpstā, Māris atver acis, pieceļas sēdus.

Sniedze

Atpakaļ. Priecīga.

Nu re, nu rel Kā līdzēja! — Bet nu tik prom. Tie drīz būs klāt. Un tad nav labi vairs!

Gundega

Kur prom! — Viņš nerunā un nevar kājās stāvēt!

Aklais ubags

Jā, dzīvība nu ir, bet spēka nav. Lai dabon atkal tos, tam jāapēd pats pirmais kumoss no tā ēdiena, ko šodien nes uz karalisko galdu.

Gundega

Pats pirmais kumoss no tā ēdiena, ko šodien nes uz karalisko galdu!

Kur to ņemt?

Aklais ubags

Tepat netālu Brusubārdas pils. Tur šodien dzīrās. Tur tu pielūko!

Sniedze

Uz karaļpili! Tur es zinu ceļu!

Gundega

Man — man uz Brusubārdas pili iet? Kā ubadzei! Nemūžam!

Aklais ubags

Jā, to tu dari, kā tev tīk! Bet viņam dzīvība tad būs, bet spēku nebūs.

Uzceļas un aiziet.

Sniedze

Zīmīgi pie sevis.

Re, vectētiņš kā iet! Kā redzīgs. Redz kā redzīgs. Viņš visu pasauli ir pieredzējis.

Atgriežas pret Gundegu.

Gundega

Ir izšķīrusies.

Tad iesim! Rādi ceļu! Ej pa priekšu!

Viņa paceļ Māri un to aizved.

Sniedze

urā!

Steigšus iemet vēl ratiņos nesadragātos traukus im aizbrauc tiem pakal.

Priekšgars

CETURTAIS CĒLIENS

Brusubārdas pils. Priekšnams pili. Vidū durvis ar platām kāpnēm uz karaļzāli.

Pa labi durvis uz virtuvi, pa kreisi uz āru. Gar sienām plaukti, uz kuriem zelta un sudraba kannas un trauki. Kaktā zelta mucas ar vīnu un alu, no kurām sulaiņi smeļ un nes zālē. Pa labi liels galds, uz kura Daris sarīko ēdienus, nesamus zālēs. Pie kreisās sienas sols. Priekškaram ceļoties, namā četri puikas. Pirmais un otrais puika sēd uz sola viens pret otru, spēlējas, sizdamies pa plaukstām.

Pirmais puika

Man virsroka, tev apakšroka.

Otrais puika

Man virsroka, tev apakšroka.

Otrais uzlēc uz sola un smiedamies spiež pirmā galvu zem sola.

Man virsroka, tev apakšroka — apakš — apakš. —

A b i plūcas šņākdami un smiedamies.

Trešais puika sametas acīm ar ceturto, paskrien uz priekšu, nometas uz klona.

Trešais puika

Man kauliņš ķešā.

Ceturtais puika

Es ar ne'su bešā.

Trešais

Iesim. Kas ir? Es pirmais.

Met.

Ceturtais

Cik ir?

Trešais

Viens, divi, trīs!

Ceturtais

Ņem t r e š a m kauliņus no rokām.

Un viens tāds īss.

Mot.

Trešais

Ņem ceturta m kauliņus no rokām.

Četri, pieci, seši un viens tāds. —

Ierauga Dari iznākot no virtuves, un tam paliek mute vaļā.

Ceturtais

Kas Dari neredz, klie dz:

Svešs!

Trešais

Kuš!

Daris

Sit pa gaisu ar garu dvieli, griež to draudoši ap galvu, bet nevienu netrāpa.

A, ko mutes čāpstat

Un gaisu grābstāt;

A? Ak, slinkumu lāpīt!

Domāj't, es nevaru trāpīt?

Ak tā! — Tik šļampāt un ļipot,

Kur vajag kā ripām ripot!

Pirmām.

Es tev! Prom kukņā glūnēt,

Vai rauši krāsnī sāk brūnēt!

Otram.

Tu! Pagalmā sviedies!

Lūko, vai gaļas kalns briedies!

Cik vēršu un avju grēdā krautu

Un cik vēl nav kautu.

Tr e š a m.

Tu ko drebi un baidies?
Tfivvitt! Pagrabā laidies!
Skaiti, cik mucu un vāšu
Ar saldu vīnu un alu. —
Skrej, kaut dabū vai galu!
Ceturta m.

Un tu ko vēl kliksti kā grieza? —
Paure tev bieza, o, bieza!
Bet es iedzīšu tevi amatā
Kā peli lamatā,
Nu — žviks! Paosti miņu!
Atnes man jaunu ziņu!
Puikas prom. Daris, pamatīgi izpūtis dvašu, omulīgi nosēžas uz sola.

Daris
Ek, darba, darba! Kur veries,
Kā pliks pa nātrēm peries! —
Bij dzīve laba un salda,
Laikus gultā, laikus pie galda,
Te iekrīt kam prātā maisīt
Un dzīrās taisīt!-
Ek, velti tur lauzīt galvu,
Kalps esi: — tad dīrā tev spalvu.

Pirmais zēns
Ieskrien.
Jāj, brauc, zvārguļi šķindā!
Prinči un princeses rindā!

Otrais
Tāpat pa kaklu pa galvu.
No sila pār sauso noru
Vai desmit, vai simtu oru! —
Ķēniņu ķēniņiem ziņa laista!
Pirmais
Vai, cik tā viena princese skaista!

Trešais
Zib, laistās un zib!
Zobeni, šķēpi un pīķi.
Saka: tā karalis grib,
Kas nenākšot, būšot līķi.

Ceturtais
Saka, ka karalis gaidot brūti!
Kā? Karalis? Kurš? Man saprast grūti.

Trešais
Karalis Brusubārda tak mājās,
Un burvis —
Otrais

Pārtrauc.

Tas notirinājis kājas!

Daris

Kuš, vai!

Pirmais

Burvis! Tam spranda lauzta!

Otrais

Viens kā grābis pašu a>z skausta —

Daris

Sššlj-

Arvien kas jauns, ak tavu sodu!

Nu mācies atkal, kam dot godu.

Pirmais zēns

Uzskrējis pa kāpēm, klausās pie durvīm.

Klau, klau, kā bišu stropā dūc,

Jau zāles pildās, dimd un rūc.

Uznāk muzikant i, ātri iizkāpj pa kāpēm un ieiet zālē.

Otrais

Re, re, ar cimbolēm un ģīgām,

Un taurēm, vēj, nu raus uz stīgām!

Daris

Piepēži saskaistas.

Pa kaklu raus jums tikām tiku,

Vai darījāt to, ko es liku? —

E, zagļi!

Sit tos.

Puikas

Au, au!

Daris

Es jums došu!

Ko grābšu ciet, to nežēlošu!

Puikas prom.

Daris

Apmierinās ar sevi.

Vienalga, karalis vai burvis,

Tiem vēders cauru biru kurvis.

Un pildīt to būs mana raize,

Un, kur man raize, tur man maize.

Sulainis ienes zelta bļodu, pilnu ar gardumiem. Daris rīkojas ap to.

Sniedze

Pie durvīm.

Dievs palīdz!

Daris

Neatskatās.

A?!

Sniedze
Tev dievpalīgu saka.
Redz bļodu, ātri pieskrien.
Kur to nesīsi?

Daris
To bļodu? Traka!
Laid!

Sniedze
Kur to nesīsi? Uz karaļgaldu?

Daris
Tu pielūko! Vēl, vē! es rokas valdu.

Sniedze
Hm! Kāds gardums, kāds tur gardums iekšā!

Daris
Jā, to ar pašam karalim cels priekšā.

Sniedze
Vai karalim? Tad dod mums kumosu!

Daris
Oho! To dabon tik pret pelnītu. —
Ej't kukņā, tur būs līdums darba,
Gan tupus, gan slauķus
Beržat klonu un traukus!

\j \

Sniedze

Ātri.
Mēs iesim!

Daris
Nu, tad pildīsies tarba!
Atkritīs, atkritīs no galda
Gan sūra, gan salda;
Pa kauliņam sunīšam,
Pa kripatai ubagam.

Sniedze
Kas atkritīs, to negribam,
Mums vajag tā kā karaļam;
Mums kāds, kam pirmo robu tēst
Un pirmo kumosu ēst!
Spiež Dara rokas uz zemi.

Daris
Nost! Es jau teicu, tu traka!

Gundega
Piepēži kā ar lēcieniem pie galda, zvērojoša, pavēloša.
Dod, dod, kad tev saka!

Daris
Pret gribu padodamies, nolaiž bļodu.

Vai velnu! Kas? — Ko? — Nu — nudiena!

Tā uzstājas kā karaliena.

Gundega

Paņem no bļodas karoti garduma, ieliek savā kausiņā un iziet.

Daris

Uzrauj bļodu augstu, uzskrej ātri pa kāpēm, ar visu dūšu Sniedzei.

Nu provējat tik neiet kukņā jūs

Berzt traukus!

Sniedze

Būs, uz karstām pēdām būs!

Tik saki, kur?

Daris

Kur? Acīm prasi, deguns rādīs, kur!

Sniedze

Prom virtuvē.

Daris

Ek, burvekļi, bet smuki gan,

Tie iepatīkties var pat man.

Nost zālē.

Sniedze

Ar traukiem no virtuves. Gundega no āra.

Nu, nu?

Gundega

Slēptu, iekšēju prieku un saviļņojumu.

Tiklīdz kā ēda pirmo kumosu,

Tā acis dzīvas, mute-

Sniedze

Ak, kāds guvums!

Viņš viens?

Gundega

Jā, kas zin? Netīk tam mans tuvums-

Sniedze

Nu zināms, tu jau tīrā ērce! — Nāc

Nu žigli strādāt.

Pamana Gundegai zem priekšauta piesietu kausiņu.

Kas tad tas tev tāds?

Gundega

Laid mierā, laid, ko tu te aušojies!

Vai domā otram lāgam pasmelties

No bļodas virsas? Nu, un kur vēl mājas!

Tad jālūko par to, ka padoms krājas.

Sniedze

Kā tad, kā tad, man jau tik prieks par to,

Ka tu tik labi tagad ievēro

It visu tā, kā prastas sievas dara.

Gundega

Vai prasts jeb smalks, tas tagad nav no svara.

Abas virtuvē. Zālē sākas mūzika. No virtuves izskrien puikas viens pēc otra, sametas zīmēm, skrien pa kāpēm līdz durvīm, grūstīdamies mēģina tikt pie atslēgas cauruma un skatīties. Daris ātri atrauj durvis, ierauga puikas, sāk tos vicot.

Daris

Ek — zagļi! Es jums, es jums došu,

Ko grābšu ciet, to nežēlošu.

Aizdzen puikas virtuvē, pats pakaļ.

Mūzika apklust. No virtuves iznāk Gundega un Sniedze, nesdamas traukus.

Liek to.? uz klona.

Gundega

Šūpo rokas.

Ai, sūrst! Tā nopluka! Tik sarkans.

Sniedze

Ka pārmezdama.

V ē 1 tās tev nav pie darba radušas.

Abas notupjas un sāk berzt un tīrīt traukus.

Sniedze

To ļaužu! A? Pilns pagalms un pilns nams!

Te darbs nav vienā dienā padarāms.

Man šķiet, mums vajadzēs līdz ritam kūkot.

Viņas strādā.

Mūzika sāk zālē. Sniedze kā elektrizēta.

Dzi, dzi, tur spēlmaņi! Vei, iesim lūkot!

Gundega

Kā muļķīte! Kur tad tu gribi iet,

Tu redzi tak, ka visas durvis ciet.

Sniedze

Nu, atslēgai tak caurums būs vai plaisa;

Vai gaidīsim, līdz durvis vaļā taisa.

Gundega

Pfe tu! Kā kauna nav gar durvīm ložņāt.

Kā vergam slepus noklausīties, ošņāt?

Sniedze

Kā ošņāt, ložņāt, kas par svešu skaņu?

Vai pielīdi tu reiz ar veiklu maņu,

Kur putnis zarā savu dziesmu bur?

Tur tev ir elpa krūtīs jāaiztur,

Tā lapās jāielīp kā dūņās dēlei,

Jo citādi jau putnam jālūst mēlei. —

Ko tad tu zini, vai tu pieplaki

Kā taurenīts pie lapas, redzēji,

Kā saule vižņu metus upē glauž?

Kā varavīksne pārļu tiltu auž?

Kā vakars mežā ēnu stabus slien?
Kas t' š i t e? Te jau cilvēki tik vien.
Skrien pa trepēm augšā, skatās pa atslēgas caurumu, aizgrābta.
Ai, nāc! 2ēi tik, ka durvis sedz,
Te tik ar vienu aci redz.
Ai, ai, kā lec, cik skaistas, jaukas
Tās princ.esenes, tievas, taukas!
Puikas viens pēc otra no virtuves, ierauga Sniedzi pie durvīm, nomet, kas
tiem rokā, skrien pa kapēm augšā pie durvīm.

Sniedze
Kad tik tu redzētu! Tāds joks!
Dažs ir kā cilvēks, dažs kā spoks!-
Nu ienāca, vei, viena tāda,
Tai sarkana -
Pirmais puika
Atgrūž Sniedzi no durvīm, skatās.
- tai zaļa āda! — •

Ek, nu tik lec, kā karalim vai kāzas!
Gundega
Ļoti uzmanīga.
Kā, zaļa, sarkana? Vai nav tik māsas!
Steidzas pa kāpnēm pie durvīm.

Sniedze
Pakalpīga.
Nāc manā vietā, šē kur... tā . . .
Puikām.

Nu tie vēl rīkstēm jāvalda.
Vai Jaušat! Tādi rezgaļi!
Redz tak, šē lieli cilvēki!

Gundega pirmā pie atslēgas cauruma. Puikas, pārgalvīgi smiedamies un spiež-
damies, cīkstās ar Sniedzi, kuram pirmām tikt pēc tam pie cauruma. Spiežoties
durvis piepēži atsprāgst plati vaļā, redzama krāšņa karaļzāle ar dejotājiem. Viesi,
dejodami un skaļi smiedamies, grūst laukā. Puikas kā putni ielaižas virtuvē. Snie-
dze, neizlaizdama neviena, plati atvērtiem skatiem atkāpjas ačgārniski priekšā pa
kreisi. Gundega redz un pazīst māsas, māsas vīrus, slēpj segā seju un lūko nepa-
manīta tikt, virtuvē. Vieglais princis visiem jautrajiem viesiem priekšgalā.

Vieglais princis
Vai re, kur kukņas kalponītes,
Sīc, dīc kā sila mežainītes!
Sniedzei.
Nuk, skuķi, gribi pilī sviesties
Un dancī kņadēt, līdzī griezties?
Nāc šu!
Galma kungs
Ha, ha! Nu tik būs tracis!

Sniedze
Laid! Izskrāpēšu tev vēl acis!

Galma kungs
Ha, ha, tā liekas pārāk kautra!

Vieglais princis
Pamana Gundegu, rauj to priekšā.
Sitā, kas zin, būs vairāk jautra.

Galma kungs*
Tā spirinās un baidās ļoti.

Vieglais princis
Nāc, griez! Tu bopsasā tak proti!
Tā: pildu — lidu! Skriešus, soļiem!
Kā lēkātu pa karstiem oļiem.

Galma kungs
Tā zaudējusi valodu.

Visi smejas. Puikas atkal viens pēc otra ieskrien no virtuves, skatās traci.

Vieglais princis
Nu, nu, nu, nu; nu, nu, nu, nu!

Gundegai vairoties un Vieglajam princim velkot, nokrīt sega, pārtrūkst
josta, zem segas slēptais trauks nokrīt zemē un sašļpst.

• Vieglais princis

Kur ķeras klāt, tā lūst kā trusla.

Pirmais puika

Gavilēs.

Vej, vej, kur izlīst visa susla!

Galma ļaudis

Kas? Kur? Kā?

Galma kungs

Krūze saplīsa.

Tā bij zem segas paslēpta.

Pirmais puika

Ar galda paliekām pildīta.

Visi smejas. Daris dzen puikas virtuvē. G u n d e g a priekšā pa labi, kailu kā
plecos ievilkta galvu. Elka pieskrien pie Saivas. Abas priekšā pa kreisi.

Elka

Vai tā nav — — ? —

Saiva

Arī pazinusi, bet negrib Ierādīt

Nē, tā nava, nava!
Elka
Atskatās uz Gundegu.
Tā ir.
Saiva
Nē, kad es saku: nava!
Varžu zemes karalis
Skali abām.
Vai redzat, redzat Gundegu,
Ko aizdzina ar ubagu?
Saiva
Kuš, muļķi!
Galma ļaudis
Vai tad tā ir tā?
Galma kungs
Jā, jā, jā, jā!
Galma dama
Galma kungam.
Jā, jā, jā, jā!
Otrs galma kungs
Saivai.
Tā jūsu māsa? Hm, hm, hm.
Saiva
Mēda.
Jā, mana māsa. Hm, hm, hm.
Gundega stāv aizgriezusies un ļauj visam iet sev pāri. Viņa pārdzīvo kaunu, dus-
mas, spītību, žēlumu. Viņa visu sevī pārvērtē. Un visam cauri, kā lūzumiem sakūstot,
laužas jaunas, stipras jūtas uz āru, kas pārlej visu kā ar brīnišķu gaismu. Viņas
augums saceļas, galva saslejas lepni, viņa atgriežas un skatās brīvi visiem un
māsām sejā lepnu mieru un pašapziņu.
Elka
Būs jāiet klāt.
Saiva
Kad jāiet, ej!
Galma kungs
Kā karstu eļļu acīs lej.
Elka
Gundegai izsmejoši.
Nu kā nu iet?
Saiva
Ar lielo brīvi?
Teic jau, tu vedot zaļu dzīvi.
Elka
Kā t' nu ne zaļu? Sūnās, mežā!
Saiva

Jeb tupu — rāpu lauku ežā.

Visi

Smejas.

Elka

Tavs vīrs jau esot lielu radu.

Saiva

Nūk! Viņš jau radojas ar badu!

Visi

Smejas.

Elka

Sauc dzirās kropļus, tizlus, pluskas.

Saiva

Ceļ galdā samazgas un druskas.

Galma kungs

Tām karalienēm joki rit,

Kā rakstā sit, kā rakstā siti

Elka

Nu kā t' ir ar to mīlestību?

Saiva

Vai snāj ar rungu vai ar stibu?

Visi

Smejas.

Galma kungs

Ar rungu vai ar stibu! Ha!

Tas labi teikts, ha, ha, ha, ha!

Galma dāma

Ja man tā būtu ar ubagu,

Es stāvu zemē ielīstu.

Galma kungs

Ir viņa, šķiet, no kauna kratās.

Galma dāma

Nemaz! Kuš! Redz, kā viņa skatās?

Galma kungs

Klau, ko šī teiks! Nu atkūst mēle..

Galma dāma

Tai ģimis kluss, bet acīs kvēle.

Gundega

Es redzu niknas acis, dzirdu zaimus

No lūpām, kas man citkārt teica glaimus.

Bet Jaunā valoda, pret mani griezta,

Kā čaula slīd, pret glāžu kalnu sviesta.

Vai ticat — neticat — man jēlā vieta

Nupat no jūsu vārdiem kļuva cieta.

Kā ūdeņi, kas palos grūst un šķiras,

Gar mani izdzīvota dzīve iras,

Un es kā pērnās lapas iemetu
Tur kaunu, dusmas, spīti, žēlumu. —
Bij kauns par to, ka man tik zемаi būt,
Bij dusmas, ka man zaimi jāsaļūt,
Bij žēl, ka agrāk nezināju dzīves īsto slāpi,
Bij spītē — nerādīt jums savu sāpi.

Tas b i j, nu nava vairs, nedz ar kad būs.
Man svešas jūsu balsis, sveši jūs
Kā odu bars, kas švirkst ap manu dzirdi;
Jūs redzu, klausīt klausos tik uz sirdi,
Kur dziļas gaviles grib ceļu laužt,
Par to, — par to, — kas manī taisās aust!

Saiva

Ko muldi Kas t' viņā aust! Vai aku!

It kā jau liktens savu taku

Tai parādītu kā ar pirkstu!

Elka

Ko klausī salmu uguns švirkstu!

Arvien tai valoda ar robiem,

Arvien tā aiztur ko aiz zobiem!

Saiva

Ak, aiztur! Es gan būšu glēva?

Lai agrāk slēpās tā aiz tēva;

Bet nu tā kaila ubadze,

Bet kur ir spēks un vara? Še!

Rāda uz sevi.

Lai provē neteikt ko ar labu,

Es izlauzīšu kā ar vabu.

Gundega

Spēks nava vārds, kas viegli teicas,

Par mani tāda vara beidzas.

Māris

Iznācis klusi starp ļ a u d i m, stāv Gundegai priekšā.

Gundega

Mārim.

Ā, Māri, tu — un sveiks! Tad steigšu,

Nāc iesim, es — tev vienam teikšu —

Māris

Ar visu sirdi.

To saki visu klātbūtnē!

Gundega

Atsalst.

Nemūžam!

Māris

Nu, kad nē, tad nē,

Tad nevaj'dzēs vairs vārda lauzt,
Ne slepeni man vairs ko paust,
Jo pēdējo tev mute saka:
Mums tūdaļ šķiras ceļš un taka.

Gundega

Kā? Šķiras? Tavi vārdi baida.

Māris

Nē — tavu tēvu pili gaida.

Saiva un Elka

Ko? Tēvu?

Gundega

Tēvu? Vai patiesi?

Elka

Nu paskat, kas par dārgu viesi!

Nāk žēlot meitu. Tas par traku!

Saiva

Nāk paost nabadzības smaku!

325

Māris

Nāk meitai atkal laimi lemt,

No tā, kam deva, nāk to ņemt.

Tad pienākas, ka ubags klanās,

Tik ātri tai no kājām manās

Kā mākons, kas pār sauli iet,

Kā balss, kas mirkli ausī dzied.

Zemu klanās.

Gundega

Ko runā, dzirdi, mana griba —

Māris

Tāpat kā tava žēlastība

Nu lieka balva. Nedusmo,

Ka ubags tencina par to.

Atkal klanās.

Mans arklis grieza dziļu vagu,

Mans jūgs tev dažkārt bij par smagu,

Kur sūru nu pret saldu mij,

Ņem tā par labu, kā nu bij.

Atri aiziet. Tai pašā acumirkli no pretējās puses uznāk — Garzobju karalis,

Adaja, Mirdza ar citām Gundegas agrākām biedrenēm. Visas sakrit un

salīp ar Gundegu, apvij tai kājas tā, ka tā nevar soļa spert.

Gundega

Izstiep rokās Mārim pakal.

Vai, Māri... Sirdi svaidīt svaida!

Sniedzei.

Tec, saki, saki, lai viņš gaida.

A d a ļ a
Glāsta Gundegas rokas.
Ak, princesīte . . . Rokas cietas!
Karalis

Lai, lai, nu sareps visas vietas.
Gundega
Nepacietīga, mēģina atsvabināties.
Laid mani! Nekavē! ... To moku!
Karalis

Nāc šurp! Sniedz tēvam atkal roku!
A d a ļ a
Nu neturi vairs prātu greizu.
Tēvs izcietās ar savu reižu.
Karalis
Nu neturi vairs dusmu!

Gundega
Nē, tik Jauj man iet, tik nekavē!

A d a ļ a
Kur iet? Tepat jau laime sākas,
Viss iegriezīsies tā, kā nākas.

Sniedze
Ieskrēj.

Gundega
Nu, kur viņš ir?

Sniedze
Rausta plecus.
Es nezinu.
Es visas malas izskrēju,
Es biju katrā ceļa galā,
Nav. Tā kā akā iekritis.
Vai ielīdis būt kādā alā,
Neviens ne zin, ne redzējis.

\

Gundega
Slīgst.
Vai, spēki gurst!

Karalis
Nāc, nāc un dusi!
Pie sirds.

Sniedze
Vei, nu tā pamirusi.
Nav brīnums! Trešo dienu laukā
Bez barības, bez miega braukā.

327
Karalis

Gan atspirgs sirds un atmostoties rims,
Kad dzīve tai kā rīts no sapņa dzims.
Surp, meitas, nesat viņu zālē, pošat,
Lai neredz tā vairs savu skrandu, jožat
To zelta jostām, liekat vaiņagu
Un tērpjat to kā karaļlīgavu.
Pats liktens brīnišķi tai ceļu raucis,
Jo dzirdat: Brusubārda, kas jūs saucis
Surp visus, atlaida man tādu ziņu,
Ka šodien kāzas svinēsot ar viņu!
Visi uztraukti un bijīgi sakustas, klanās Gundegai un Garzobju karalim,
tad satek ap Gundegu, laimīgs katrs, kas var pieķerties klāt un palīdzēt to nest.
Saiva
Ek, sāksies atkal muļķības pa jaunam.
Elka
Ko t' vairs! Nu domā tik, kā kāzu kājas aunam!

Priekšgars

PĀRVĒRŠANĀS

Neliela zāle karaļa Brusubārdas pilī izrakstītām sienām. Durvis pa labi un pa kreisi, vidū redzamas pavisam zemas, caurumveidīgas durvis. Priekšā, vairāk pa kreisi — Gundega, krāšņi rotāta, guļ uz paaugstinājuma, kas pārklāts zvēru ādām. Ap viņu Adaļa, rotaļu biedrenes un galma dāmas. Priekškam uzējot, Sniedze laužas tikt pie Gundegas, bet biedrenes to dzen atpakaļ. Tad Sniedze spītīgi aizgriežas un apskata sienas un lietas, visu ar pirkstiem aptaustīdama. Visi bagātās drēbēs, izņemot Sniedzi. Ienāk Garzobju karalis, Saiva, Elka ar saviem vīriem un pavadoņiem.

Karalis

Nu ko, vai apgērbta jau līgava?

Mirdza

Viss tā, kā karalis to vēlēja,

Tik-

Karalis

Nu, nu?

Mirdza

Guļ vēl bala nāves miegā.

Karalis

Tik lūpas kaist kā magonītes sniegā.

Plāta rokas.

Vaj' g tak ko darīt-

Mirdza

Mēs jau darījām.

Gan dārgām zālēm laistījām,

Gan kvēpinājām smaržu tvaikus,

Gan dziesmas dziedājām kā citus laikus,

Kad rītos cēlām, — tās tai patika.

Ko nu? Nu nezinām vairs padoma.

Sniedze

Pie karaļa.

Es varētu varbūt to modināt.

Bet mani jau tās sievas nelaiž klāt.

Karalis

Kā nelaiž? Kas to drīkst? Jā vari

Tik to, tad lūdzam, jel dari!

Es bagātīgi atalgošu,

Sniedze

Es princi — princi tev par vīru došu.

Ha, ha, ha, ha, man tīri smieklis nāk!

Kā vecu naudu prinčus dāvāt sāk. —

Kungs ķēniņ, dzi, neņem nu par ļaunu,

Es daru tik, kas sirdij nav par kaunu;

Es esmu te, lai nedarat šai pāri,

Kad mosies tā, mēs iesim meklēt Māri,

Bet savu princi vari iesālīt! —

Tā, nu pēc zālēm aizskriešu tūlīt.

A d a ļ a

Tā lielībiņa! Kur t' šī skries pēc zālēm.

Mirdza

Nē, šorīt gājusi pa meža tālēm,

Tur agri plūkusi — re, klāt jau ar.

Sniedze

Ar pušķīti meža puķu.

Se zāle būs, kas brīnumdarbus dar.

Visi spiežas ap Sniedzi.

Tā nē, tā kaķpēda, šī traķene,

Sī naktsvijole, meža princese;

Bet še, še redzat spēka zāli pašu!

Ja viņas smaržu ievilk līdz ar dvašu,

Tad nokrīt pamirums kā lietuvēni.

Viņa pieiet pie Gundegas.

Jūs tagad stāvat rāmi.

Karalis

Pavēl.

Lēni lēni!

Sniedze

Uek Gundegai ieelpot meža puķu smaržu. Gundega atmostas. Vēl kā sapni velk sev pār seju un acīm, tausta apģērbu, smaida.

Gundega

Man zelta drānas — vaiņags — kur tad es?- A — Sniedze, tēvs —

un manas biedrenes. — Bet Māris- kur tad Māris? — Sniedze,

nāc —

Sēdus. Nem Sniedzi pie rokas.

Sniedze

Ceļos pie Gundegas. Nekustas.

Lai, lai, tev tagad, rasi, citāds prāts,

Jo cita kārtā. Laime stāv kā stabs.

Gundega

Ko runā, pati zinu, cik viņš labs.

330

Sniedze

Ar nodomu.

Labs — labs, bet acīs jau toties

Tu tam kā izsīkušās akās skatoties.

Gundega

r K5 sapņu varā.

Nē, drīzāk saki kalnu ezeros,

Kas savu dzelmju dzidros spoguļos

Kā zvīlojošos dārgakmeņos laistās.

Sniedze

Un lūpas ar pavisam neesot skaistas.

Gundega

Bet vārdu varenības dvēsmā

Pār viņām plūst kā dzidra rīta vēsmā.

Sniedze

Un augums ... jā ... uz augumu kas tiecas

Viņš drusku zems un pat kā kuprī liecas.

Gundega

Stāv ozols kalngalā pret plašu āri,

Pats zems, bet zem' un augstam skatās pāri.

Sniedze

Un mati ne'sot ar pēc katra garšas.

Gundega

Tie pilni lauku vēju, mežu smaršas!

Sniedze

Un rokas tādas! Apkampt var vai ēku!

Gundega

Tas tāpēc, ka tas viņās auklē spēku!

Sniedze

Un gaita neveikla, un kāja klība!

Gundega

Ja mani tumšā naktī viņa griba

Gar bezdibeņu malu vadītu,

Es akli viņa solim ticētu.

Sniedze

Uzlēc kājās, sit plaukstas.

Nu vai es neteicu: no lielā nievā

Tik palika i. Nu tu esi sieva!

Nāc iesim!

Gundega

Kājās.

Jā, jau tik daudz nokavēts!

Karalis

Pārskaities skrej priekšā.

Ak mulsis prāts! Vai tas nu pieredzēts!

Ak neprašas! Tur jāpaliek vai mēmam!

Kā var nu pakaļ laisties tādām ķēmām.

A d a l a

Karalim.

Kas vainīgs! Vainīgs pats! Nu kod nu pirkstu!

Karalis

Kā, vai t' es sausā sārtā metu dzirkstu?

Vai domāju, ka mana meita ies

Pie satrenēj'ša praula aizdegties?

Ko darīju, tik bij par mācību,

Lai labu tā no ļauna izšķirtu.

Gundega

Nu izšķīrusi tava meita ir,

Bet izšķirtais to pašu līdza šķir.

Karalis

Nu pietiek. Spītē, bet, kur jānīst, nīsti!

Ja nē, tad pielūko, ka nenovīsti,

Pirms precnieks nāks pa trešo lāgu tāds.

Draudoši.

Tu nīsti nicināmo, tas mans prāts!

Gundega

Tāds prāts bij arī man. Es viņu nīdu,

Es gaisu viņam elpot nenovīdu,

Es nedzēru no trauka, kur tas dzēris;

Pa taku, kur tas savu kāju spēris,

Es liedzos iet, ak, tā vien, tā vien likās,

Ka netīkas nekas, kas viņam tikās. —

Bet katris vakars citāds bij kā rīts,

Vai sūrs jeb salds, bet j auns bij katris brīds!

Es lādēju, es nīdu, bet viņš vienīgs

Bij katra darba, katra brīža cienīgs.

Elka

Tā cildina to medus mēlē!

Saiva

Tas redzams aklam, deg kā kvēlē!

Gundega

Un jaunu pasauli, to sirds tik zina,

No miglas viņš kā saule dienu tina;
Man viņa acs bij logs un mute atslēga,
Un roka zizlis, ko tā aizskāra,
Tas kļuva cits: ļauns labs un labais ļauns,
Gods stājās tur, kur citkārt mita kauns. —
Un tā — un tā — ko jums to ilgāk paust,
Ne mīklu jums šo atminēt, ne jaust,
Tik zināt: naidam bij kā ledum jāsagrūst,
Kad pavasarī ūdeņi sāk vaļā lūzt!
Klusu kā pie sevis.
Ak, kā es sevi mānīju un vīlu
Un nezināju, ka es mīlu — mīlu.
Elka
Es raustu plecus! Trakas — trakas lietas!
Saiva
Fui, fui! Tai mūsu vidū nav vairs vietas!
Gundega
Tas tiesa. Nav. Ne arī kad vairs būs.
Jo kas tad, māsas, esat katra jūs?
Kā koks, kas tik ap sevi lapas krata,
Kā pāvs, kas tikai savas spalvas skata.
Vai tā nu man vairs dzīvot gad' no gada,
Kur tagad viss, kas dvašo, man ir rada!
Karalis
Bet domā tik: mūžs diena nav vai gads.
A d a J a
Starpā.
Jā, jā!
Karalis
Tik gaidi: sāksies trūkums, bads.
Būs kājas smagas, krūtis pilnas raudu.
Gundega
Kas sāpju nebijās, tas nebīsies ar draudu.
Kam sāpju brūces prieks ir slēdzis ciet,
Kā samtkurpēm var visam pāri iet.
Karalis
Apņēmies.
Nu tad man negribējās gan par to —
Bet, ja jau tā, — tad teikšu beidzamo:
Ir pavēlēts — hm — jā — ir nospriests — nu —
Ja kur un kā — kāds satiek ubagu,
Tad — lai — lai -
Saiva
Atri.
Neatstāj to dzīvu. Tā!

Gundega
Kā bez valodas, tad
Ko? Sakat, teicat, — vai tas taisnība?
Visi klusē un izvairās, tikai Sniedze dusmās un spītē rāda dūres.

Gundega
Nu ko tad vairāk? Tad jau labi. Darat
Tik savu. Jums tas spēks, jūs varat, —
Bet es ar savu darīt zināšu,
Es nāvi tam no lūpām skūpstīju,
Nekas no viņa mani nevar šķirt:
Prieks būtu bijis dzīvot, prieks būs mirt!

Elka
Tēvam.

Vai dzirdi nu?

Karalis

Es atmetu ar roku,

Lai skrej!

Saiva

Tā būtu jāaizdzen ar koku!

Elka

Man kauns!

Saiva

Kas tad šo tur, kad prāti nesas,

Nāks karalis, lai neredz vairs ne ķesas!

Uz durvīm pa kreisi.

Elka

Aizskrien priekšā.

Tur Brusubārda nāks! Drīz taures pūtīs!

Gundega

Uz durvīm pa labi.

Saiva

Aizskrien priekšā.

Nē, tur viņš nāks! Tā ieskries pašās krūtīs!

Gundega

Nu kur tad lai es savu ceļu ņemu?

Saiva

Tu zemu liecies, bet ne diezgan zemu.

Re, caurums sienā, kur pēc punduriem un nelgām
saukā!

Sniedze

Lai caurums kāds, kad tik mēs tiekam laukā!

Gundega

Pieskrien pie zemajām durvīm, liecas, lai līšus tiktu laukā. Tai acumirkli nozūd siena,
atveras plaša pīlāru zāle vienā zeltā un krāšņumā. Spožu pavadoņu vidū stāv M ā-
ris — karalis Brusubārda, tāds, kā to Gundega redzēja sapnī. Gundega

stāv kā saistīta, tad izstiepj lēni rokas kā pret sapņa parādību, kāpjas lēnām lēnām
atpakaļ, līdz tā stāv priekšā pa kreisi. Brusubārda, viņu vienu acīs turēdams, seko
tai tikpat lēnām, līdz tas stāv tai pretī priekšā pa kreisi.

Brusubārda

Gundega, Gundega, es tevi saucu!

Sapni es tev ar dzīvi jaucu,

Sirdsdailē starojošā diena,

Nāc, mana īstā karaliena!

Gundega

Starp smiekliem un raudādama.

Māri — karalis Brusubārda,

Māri — karalis Brusubārda!

Krīt tam ap kaklu.

Sniedze

Sasit gaviļēs rokas. Visi stāv pārsteigtām un izbrīnējušām sejām.

Priekšgars

IEVADS

SPRĪDĪTIS

MAIJA UN PAIJA.....

PRINCESE GUNDEGA UN KARALIS BRUSUBĀRDA . .

Iespiests pēc Annas Brigaderes kopotu rakstu

6. (izn. 1933. g.) un 14. (izn. 1935. g.) sējuma.

Redaktore E. M a r j u t i n a. Mākslinieciskais re-

daktors A. B e l u k i n s. Techniskā redaktore

M. Krasovska. Korektore A. Smite un

Z. B r a u e r e. Nodota salikšanai 1956. g. 28. maijā.

Papīra formāts 70 X 92'/u. 21,9 fiz. iespiedi.; 25,52

uzsk. iespiedi.; 15,36 izdevn. 1. Metiens 30 000 eks.

Maksā 8 rbļ. 60 kap.

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA

Rīgā, Padomju bulv. 24. Izdevn. Nr. 8505-J878.

Iespiesta Izdevniecību un poligrāfiskās rūpniecības

Galvenās pārvaldes Paraugtipografijā Rīgā, Puškina

Ielā Nr. 12. Pasūt. Nr. 1429.